

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNDEKİ TEMEL
PARAMETRELER: BİR DÖNÜM NOKTASI
OLARAK 11 EYLÜL

Meryem TOPRAK

2501170834

TEZ DANIŞMANI

Dr. Süleyman GÜDER

İSTANBUL – 2022

ÖZ

AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNDEKİ TEMEL PARAMETRELER: BİR DÖNÜM NOKTASI OLARAK 11 EYLÜL

Meryem TOPRAK

Bu çalışmanın amacı, 11 Eylül saldırılarının Amerikan milliyetçiliğinde ulusal ve kültürel bir travmaya sebep olan bir dönüm noktası olduğunu milliyetçilik teorileri perspektifinden açıklamaktır. Etnik temellerle ilişkili olduğu düşünülen etnosembolcü milliyetçilik teorileri, Amerika Birleşik Devletleri gibi çok kültürlü yapıda olan devletleri vatanseverlik veya sivil milliyetçilik kavramları üzerinden açıklamaktadır. Modern yaklaşımlarda ise milliyetçilikler hayali birer cemaat olarak, yeni yaklaşımlardan biri olan banal milliyetçiliklerde ise günlük hayata yerleşmiş ikonlar olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada Amerikan milliyetçiliğinin tarihsel süreci, temel parametreleri, ulusal sembolleri ve kamusal yansıması gibi birçok unsuru farklı teoriler üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Geç dönemde kurulmuş bir ulus devlet olan Amerika'nın 11 Eylül saldırısından sonra ulusal kimliğine zarar veren "öteki" ve düşman üzerinden bir milliyetçi paradigma oluşturulmuştur. Bu bağlamdan hareketle uzun dönem iç ve dış politika kararlarının, kamu ve eğitim politikalarının ders kitapları, siyasilerin söylemleri ve ulusal anketler, ikonlar ve medya üzerinden nasıl inşa edildiği nicel ve nitel veriler kullanılarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül, Amerikan Milliyetçiliği, İkonografi, Kültürel Travma, Ulusal Kimlik

ABSTRACT

KEY PARAMETERS IN AMERICAN NATIONALISM: SEPTEMBER 11 AS A TURNING POINT

Meryem TOPRAK

The aim of this study is to explain from the perspective of the theories of nationalism that the September 11 attacks were a turning point in American nationalism by causing a national and cultural trauma. Ethno-symbolic theories of nationalism, which are thought to be related to ethnic foundations, explain multicultural states such as the United States through the concepts of patriotism or civic nationalism. In modern approaches, nationalisms are considered as imaginary communities, and in banal nationalisms, which is one of the new approaches, they are considered as icons settled in daily life. In this study, many elements of American nationalism such as the historical process, basic parameters, national symbols, and public reflection will be examined comparatively through different theories. After the 9/11 attacks of the United States, a nation-state established in the late period, a nationalist paradigm was formed over the "other" and the enemy, which damaged its national identity. In this context, it will be discussed how are constructed long-term domestic and foreign policy decisions, public and education policies through textbooks, politicians' discourses and national polls, icons, and the media by using quantitative and qualitative data.

Keywords: September 11, American Nationalism, Iconography, Cultural Trauma, National Identity

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, geç dönemde kurulmuş bir ulus devlet olan Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül saldırılarından sonra ulusal ve kamusal davranışlarında nasıl milliyetçi reaksiyonlar verdiği, Amerikan ulusal tarihi ve milliyetçilik serüveninde nasıl bir dönüm noktası olduğu ders kitapları, ulusal anketler, medya bulguları aracılığıyla karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Amerikan milliyetçiliğinin etnik bir milliyetçilikten ziyade sivil bir milliyetçilik olduğu, Amerikan siyasi ideallerini benimseyen göçmenlere açık kapı politikası uyguladığı, tarihsel süreçteki uygulamaları ve temel parametreleri analiz edilecektir. 11 Eylül ile tezahür eden ulusal reaksiyonun vatanseverlikten milliyetçiliğe kayan tarafı vurgulanacaktır. Saldırılarından sonra ulusal bir düşman ve travma üzerine inşa edilen yeni paradigma bu çalışmanın konusu haline getirilmiştir. Bu bağlamda 11 Eylül'ün, ulusal kimliğe ve ideallere bir düşman yaratarak Amerikan milliyetçiliğini nasıl ortaya çıkardığı farklı teorik yaklaşımlar aracılığı ile tartışılacaktır.

Tez döneminde hassasiyet ve titizlikle ilgilenerek katkı gösteren başta tez danışmanım Dr. Süleyman GÜDER'e, kıymetli yorum ve değerlendirmelerinden ötürü tez jürisindeki hocalarım Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR ve Prof. Dr. Yunus KAYA'ya, akademik programlara ücretsiz erişim imkânı sunan Dr. Ümit GÜNEŞ'e, motivasyon ve desteklerinden ötürü sevgili ailem ve arkadaşlarıma, pandemi döneminde akademik kaynaklara erişimimi sağlayan üniversite kütüphanesine teşekkür ederim.

Meryem TOPRAK

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
RESİMLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	

BİRİNCİ BÖLÜM MİLLİYETÇİLİĞİ ANLAMAK

1.1.MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI	7
1.1.1. İlkçi Yaklaşım	20
1.1.2. Modernist Yaklaşım.....	23
1.1.3. Etno-sembolcü Yaklaşım	31
1.2.MİLLİYETÇİLİKTE YENİ YAKLAŞIMLAR.....	33

İKİNCİ BÖLÜM AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN OLUŞUMU VE TEMEL PARAMETRELERİ

2.1.AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN TARİHİ SERÜVENİ.....	38
2.2.AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ: SİVİL MİLLİYETÇİLİK Mİ ETNİK MİLLİYETÇİLİK Mİ?	41
2.3.BEYAZ, ANGLOSAKSON, PROTESTAN, SİVİL MİLLİYETÇİLİKLER	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BİR TRAVMA OLARAK 11 EYLÜL VE SONRASI GELİŞMELER

3.1.11 EYLÜL	58
3.2.KÜLTÜREL TRAVMA	64
3.3.AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN İKONOĞRAFİSİ.....	78
3.3.1. Bayrak.....	80
3.3.2. Ders Kitaplarında 11 Eylül ve Milliyetçilik.....	95
3.3.3. Ground Zero ve Müzeler	105
3.4.SİYASİ GELİŞMELER.....	113
3.4.1. George W. Bush'un Politikaları ve Açıklamaları	113
3.4.2. Irak ve Afganistan İşgalinin Meşrulaştırılması	125

SONUÇ

KAYNAKÇA

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: United in Remembrance, Pew Araştırma Merkezi.....	71
Tablo 3.2: Medeniyetler Çatışması, United in Remembrance, Pew Araştırma Merkezi.....	72
Tablo 3.3: 15 Years After 9/11, Pew Araştırma Merkezi.....	73
Tablo 3.4: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 1.....	75
Tablo 3.5: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 2.....	75
Tablo 3.6: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 3.....	76
Tablo 3.7: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 4.....	76
Tablo 3.8: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 5.....	77
Tablo 3.9: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 6.....	77
Tablo 3.10: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 7.....	92
Tablo 3.11: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 8.....	93
Tablo 3.12: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 9.....	93
Tablo 3.13: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 10.....	94
Tablo 3.14: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 11.....	123
Tablo 3.15: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 12.....	123
Tablo 3.16: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 13.....	131
Tablo 3.17: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 14.....	132
Tablo 3.18: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 15.....	132
Tablo 3.19: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 16.....	133
Tablo 3.20: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 17.....	133
Tablo 3.21: Amerika Savaşta, Washington Post, Soru 18.....	134

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1: İkonik 11 Eylül bayrağı, Ground Zero Spirit.....	84
Resim 3.2: 11 Eylül Saldırıları ve Sonrası Ders Kitaplarındaki Resimler	96
Resim 3.3: Müslüman Kadınlar Oy Kullanıyor.....	100
Resim3.4: El Kaide’nin Dahil Olduğu Terör Saldırıları.....	101
Resim3.5: Kahramanlar ve İdealler.....	103
Resim3.6: Amerikan Duvarı	110
Resim3.7: 11 Eylül Koleksiyonu	111

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
İVT	: İnsan & Toplum Dergisi
NASA	: National Aeronautics and Space Administration
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NMAH	: National Museum of American History
PATRIOT	: Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism
TDK	: Türk Dil Kurumu
USA	: United States of America
USIA	: United States Information Agency
WASP	: White, Anglo-Saxon, Protestant
WLAM	: Wing Luke Asian Museum
9/11	: 11 Eylül

GİRİŞ

Milliyetçilik, sosyal bilimler literatüründe baskın ırksal, dinsel veya dilsel bir topluluğun bulunduğu etnik yapılara özgün bir ideoloji olarak ele alınmaktadır. Kavramın ne zaman ortaya çıktığı, modern bir fenomen olduğu soruları, tam olarak sınırları çizilebilir ve ölçülebilir olmaması onu karmaşık yapan etkenlerdendir. Milliyetçiliklerin ortak ve benzer yönleri olduğu kadar her milliyetçilik biricik ve özgündür. Kendi tarihsel perspektifi, olay örgüsü, yapı ve kimliği içerisinde incelenmelidir.

Milliyetçilik kavramı, Türk Dil Kurumu'nda "Maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm" olarak tanımlanmaktadır.¹ Milliyetçilik² bazen bir söylem, bazen siyasal bir hareket olarak tezahür eden bir doktrin olmakla beraber her alandaki mevcudiyetiyle bir yönden ideolojiler üstüdür, sınırları ve tanımı net değildir. Milliyetçiliğe eleştirel yaklaşımlara göre, insanlara duygusal bir davranış biçimi sunarak, kendinden olmayana karşı duyulan ötekileştirme ve nefreti bunun üzerinden açıklamaktadır.

Milliyetçilik sosyal bilimlerdeki her kavram gibi alanda çalışan düşünürler tarafından uzlaşa sağlanamamış kavramlardan birisidir.³ Milliyetçilik kavramının belirlenmesi için millet, etnisite, ulus, vatanseverlik gibi kavramların tanımlanması gerekmektedir. Walker Connor, *Ethnonationalism* adlı kitabında bir topluluğun millet mi devlet mi yoksa etnik bir grup olarak mı belirleneceğinin bir çıkmaz olduğunu ve "kavramsal bir kaos"a sebep olduğunu belirtmektedir. Millet, devlet, etnik grup kavramları sınırları belli olmayan ve bazı noktalarda birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlardır. Millet, ulus kelimesinin üzerinde anlaşılmış ortak bir ıstılah manası bulunmamaktadır. Bu da terimin sınırları çizilmiş sabit bir karşılığı olmadığının göstergesidir.⁴ Andrew Heywood, *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel*

¹ Türk Dil Kurumu, "Milliyetçilik," <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 14.05.2021.

² Bu çalışmada, milliyetçilik ile ulusçuluk kavramları ve millet ile ulus kavramları eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

³ Virginia Tilley, "The Terms of the Debate: Untangling Language About Ethnicity and Ethnic Movements," *Ethnic and Racial Studies* 20, no. 3 (1997): 497.

⁴ Walker Connor, "Chapter Four. Terminological Chaos ("A Nation Is a Nation, Is a State, Is an Ethnic Group, Is a ...")," *Ethnonationalism*, 2018.

Kavramları adlı eserinde geniş anlamıyla milliyetçiliği “siyasal örgütlenmenin temel ilkesinin ulus olduğu inancı” olarak tanımlamaktadır. Milliyetçiliğin savunucuları onu demokrasi ve özgürlüğü ilerletmenin bir aracı olarak görürken milliyetçiliğin eleştirmenleri ise onun baskı ve çatışma ilintili olduğunu öne sürerek muhaliflik etmektedirler.⁵ Bu çalışmada, ilk bölümde tüm teoriler incelendikten sonra ikinci ve üçüncü bölümlerde Amerikan milliyetçiliği daha çok eleştirel teorisyenler tarafından ele alınacaktır.

Bu çalışmanın amaçlarından biri, milliyetçiliklerin Doğu ve Batı tipolojisine dair çizilen keskin sınırların ve özelliklerin tüm vakalar için geçerli olabileceğini göstermektir. Doğu tipolojisine ait görülen yaklaşımda etnik milliyetçilikler mevcut iken Batı’da siyasi idealler amacı ile birleşmiş sivil milliyetçilikler olduğu varsayılmaktadır. Joseph Margulies *Her şey Değiştiğinde Ne Değişti: 11 Eylül ve Ulusal Kimlik Yapımı* adlı kitabında “Amerikalı olmanın ortak küçük idealler kümesine inanmak”⁶ anlamına geldiğini ifade etmekte ve bunu George W. Bush’un “Amerikan ırkı yoktur, sadece bir Amerikan inancı vardır.”⁷ sözleriyle tasdik etmektedir. Bu söylemler Amerikan milliyetçiliğinin sivil bir milliyetçilik olduğu iddiasını desteklemektedir.

Literatürde Amerika’nın göçmenliğe dayalı salt bir etnisiteye sahip olmamasından ötürü Amerikan milliyetçiliğinden ziyade vatanseverliğinin bulunduğu görüşü hakimdir. Bu bağlamda Amerikan milliyetçiliğinin temel parametreleri, büyük göçün oluşturduğu çoğunluğun beyaz, Anglosakson ve Protestan etnik yapısı, Amerikan ana akım siyasetini ve yapısını nasıl yönlendirdiği incelenecektir. Amerika’nın sivil milliyetçilik sınıflandırmasının yanında etnik ve banal milliyetçiliklerle olan benzerliği gösterilecektir.

Güder’ e göre, milliyetçilik çalışmaları tarihin ve geçmişin nasıl algılandığı, ele alındığı ve sunulduğu ile ilgilenir. Geçmişin anlamlandırılış biçimi günümüzü

⁵ Andrew Heywood, *Siyasetin Ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, (BB101 Yayınları, Ankara, 2016), 206-208.

⁶ J. Margulies, **What Changed When Everything Changed: 9/11 and the Making of National Identity** (Yale University Press, 2013), 7.

⁷ The White House, “OnPolitics,” news release, May 24, 2015, <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/elections/bushtext071000.htm> Erişim Tarihi: 14.03.2021.

etkilemektedir.⁸ Bu bağlamda ulus devletlerin ulusal tarihlerini millileştirmeleri konu açısından önem haiz etmektedir. Her milliyetçilik zafer ve travmalardan beslenmektedir. Ulus devletler, iktidar sahipleri, siyasi karar vericiler, zafer ve travmaların birleştirici gücünden faydalanarak ulusları bir arada tutmaktadırlar. Ulusal zafer ve travmalar ulusal beraberliğin sağlanması noktasında önemli bir işlev görmektedir. Amerika Birleşik Devletleri örneğine baktığımızda 4 Temmuz Bağımsızlık Bildirgesi onun ulusal zaferi, ulusal travması 11 Eylül 2001 saldırıları olarak ele alınabilir.

Akademisyenler ulus-devletleşmenin bir süreç olduğu konusunda uzlaşmışlardır. Bu sebeple ulus devletlerin yaşadığı salt olaylar yerine süreci anlamak için öncesine ve sonrasına da bakılmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu sürecin 4 Temmuz Bağımsızlık Bildirgesi zaferi ile başladığı birçok tarihçi tarafından kabul edilmiştir. Ulusun bağımsızlığını kazanması ve bu şanlı tarihi zafer üzerinden politika üretilmesi buna kanıt olarak gösterilebilir. Amerikan milliyetçiliğinin etnik yapılardan çok bireysel özgürlük ve demokrasi üzerine inşa edildiği kabul edilmektedir.⁹ Fakat sadece bu parametreler üzerinden açıklandığında Amerikalılık kavramı eksik kalmaktadır. Çünkü vatanseverlik ve milliyetçilik bunların ötesinde incelenmesi gereken farklı kavramlardır.

Tezin araştırma sorularını şunlar oluşturmaktadır:

- Milliyetçilikler arasında sivil ve etnik olarak keskin bir ayrım ve sınıflandırma yapıp yapılmayacağı,
- Amerikan milliyetçiliğinin ulusal karakterinin etnik bir yapıya sahip olup olmadığı,
- 11 Eylül saldırıları ile Soğuk Savaş sonrası Amerikan tarihindeki ulusal düşman ve ötekinin yeniden inşa edilmesi,

⁸ Süleyman Güder, "Milliyetçilik Tartışmalarında Tarih Ve Geçmişin Rolü: Eric J. Hobsbawm Ve Anthony D. Smith'in Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi," **İnsan & Toplum Dergisi (The Journal of Human & Society)** 6, no. 2 (2017): 9.

⁹ Liah Greenfeld, **Nationalism: Five Roads to Modernity** / Liah Greenfeld (Cambridge, Mass, London: Harvard University Press, 1992).

- 11 Eylül saldırılarının siyasi karar vericiler tarafından bir milliyetçilik politikası olarak kullanılması, ne gibi yöntemler izlenerek halkın milliyetçilik davranışlarında keskin bir artışa sebep olduğudur.

11 Eylül sonrası Amerikan vatanseverliği olarak kabul edilen ulusal ve devlet davranışlarının milliyetçilik paradigmasının sonucunda oluşmuş bir reaksiyon olduğu bu çalışmanın hipotezidir. Saldırı sonrası sadece ABD için değil tüm dünya için bir tehdit olarak kabul edilen “terör” belirli bir kalıba sokularak düşman ilan edilmiştir. Amerika’nın yaşadığı diğer saldırılara nazaran ulusal ve kültürel travma olarak kabul edilebilecek 11 Eylül ABD’nin uzun dönemli politikalarını belirlemiştir. Bu politikalar ve ulusal davranışlar 11 Eylül’ün Amerikan tarihinde bir dönüm noktası olduğunu göstermektedir.

Çalışmada sadece bir teorik perspektiften olaylar ele alınmayacak, farklı teorilerin sunduğu açıklamalarla karşılaştırmalı bir araştırma yapılacaktır. Böylelikle milliyetçilik teorilerinin iddia ettiği savların Amerikan örneğinde neye karşılık düştüğü gösterilmeye çalışılacaktır. Bununla birlikte milliyetçilik davranışının vatanseverlikten ayrıldığını göstermek için siyasilerin konuşmaları söylem analizi ile incelenmiş, düzenli aralıklarla Washingtonpost¹⁰, Pew Research¹¹ gibi kuruluşların ulusal çapta yaptığı anketler kullanılarak milliyetçi duygu ve davranışlarına işaret eden noktalar tespit edilmiş, bayrak asma oranının artışına dikkat çekilmiştir. 11 Eylül’ün müzeler, heykel ve sergiler aracılığı ile nasıl kamu ve kültürel politika malzemesi olarak kullanıldığına ışık tutulmaktadır. Ayrıca ders kitaplarında 11 Eylül sonrası vatanseverlik ve milliyetçilik ile ilgili kavram, söylem ve resimlerin sayısında nasıl bir artış olduğu ve hangi bağlam içerisinde sunulduğu, literatürde yapılan araştırmalar aracılığı ile incelenmektedir.

11 Eylül 2001 saldırıları literatürde çok farklı alanlarda incelenmektedir. Tarihten sanata, müzecilikten medyaya birçok alanda üzerine araştırmalar yapılmış, tezler yazılmıştır. Burada 11 Eylül saldırılarının nasıl ve kim tarafından yapıldığından

¹⁰ Washington Post-ABC News Poll: America at War, “OnPolitics,” **The Washington Post**.

¹¹ **Pew Research Center - U.S. Politics & Policy**, “American Psyche Reeling from Terror Attacks,” September 19, 2001, <https://www.pewresearch.org/politics/2001/09/19/american-psyche-reeling-from-terror-attacks/>.

çok saldırının etkileri ve sonuçları üzerinde durulacaktır. Tarihin dönüm noktalarından biri olan 11 Eylül 2001’de olan olaylar Amerikan halkının vatanseverlikten öte milliyetçi yönlerini ve davranışlarını nasıl ortaya çıkardığı, ulusal çapta belirli aralıklarla yapılan anketler ve siyasilerin söylem analizleri üzerinden incelenecektir.

Pandemi sebebiyle kütüphanelere sınırlı erişimin olması araştırmayı sınırlayan fiziki koşullardır. Buna rağmen online kütüphanelerin sunduğu kısıtlı hizmetler makale ve kitaplara erişimi bir nebze kolaylaştırmıştır.

Literatürde Amerikan Milliyetçiliği ile ilgili çalışmalar erken dönem Amerikan ulusal tarihini kapsamakta ve modern zaman Amerikan Milliyetçiliği ile ilgili çalışmalar az sayıdadır. Keza 11 Eylül ile ilgili siyasetten sosyolojiye, ilahiyattan psikolojiye, medyadan hukuka farklı alanlarda yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat bu mevcudiyete rağmen Amerikan milliyetçiliği ve 11 Eylül saldırıları ile ilişkisini ele alan sınırlı çalışma bulunmaktadır. Yine bu alanda yapılmış Türkçe çalışma sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu tezin araştırma konusu olarak seçilmesinde bu konunun ele alınmamış bakir bir alan olması, araştırmaların yetersizliği beni bu tezi yazmaya iten motivasyon kaynaklarından birisidir.

İlk bölümde, milliyetçilik teorileri; ilkçi, modernist, etnosembolcü ve yeni yaklaşımlar olmak üzere karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Milliyetçilik kavramı ile vatanseverlik kavramı arasındaki benzerlik ve farklılıklar gösterilerek hangi noktada birbirlerinden ayrıldığı tartışılacaktır. Kavramların modern dönemde mi modern öncesi dönemde ortaya çıktığı, hangi etkenlere göre sınıflandırma yapıldığı birçok düşünürün perspektifinden incelenecektir.

İkinci bölümde ise Amerikan milliyetçiliğinin temel parametreleri, etnik kökenleri, ulusun başlangıcının ve milliyetçilik gelişiminin hangi noktada başladığı araştırılacaktır. WASP formülasyonu olarak adlandırılan beyaz, Anglosakson, Protestanların, Amerikan ulusal kimliğini nasıl şekillendirdiği ve siyahi, yerli, Asya ve Ortadoğulu göçmenleri bu kimliğin dışında bıraktığı incelenerek Amerika’nın sivil milliyetçiliğinin etnik kökenlerine ışık tutulacaktır.

Son bölümde ise Amerikan milliyetçiliğinin 11 Eylül ile nasıl dönüştüğü, Devlet Başkanı Bush'un söylemleri, Irak ve Afganistan'a işgallerinin meşrulaştırılması; ders kitapları, ulusal anketler, kültür ve sanat politikaları, ulusal müzeler üzerinden nasıl değişip dönüştüğü derinlemesine incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİĞİ ANLAMAK

1.1. MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI

Milliyetçilik toplumsal ve siyasal yaşamımızı etkileyen günlük hayatımızın her alanında karşımıza çıkan bir anlayış biçimidir. Milliyetçilik ideolojisi, temelde siyaset bilimi ve sosyolojinin bir konusu olarak ele alınmasına rağmen psikolojide, tıpta, ilahiyatta ve daha birçok alanda incelenmektedir. Milliyetçilik inşa edilmiş bir söylemin ürünüdür, geleneğin bir icadıdır, hayali cemaatlerin ideolojisidir. Devletlerin, büyük grupların kimliklerini inşa ettiği, ulusların aidiyetlerini paylaştıkları bir çatı olarak tanımladığımız takdirde çatı altında toparlananlar için birleştirici bir işlev görürken dışarıda kalanlar için ayrıştırıcı, dışlayıcı bir söylemin inşa edildiği noktada milliyetçilik devreye girmektedir. Başkaları üzerinde üstünlük görme ile vatanseverlik davranışından ayrılmakta ve vatan uğruna canını feda etme davranışı ile millet ve milliyetçiliğe kutsallık atfedilmektedir.

Öner Buçukçu, milliyetçiliğin tarihi gelişmeler ve literatür tartışmaları ele alınmadan otoriterleşme eğilimleri ile eşitlenmesinin sağlıklı bir değerlendirmeyi mümkün kılmadığını söylemektedir. Tarihsel sürece bakıldığında milliyetçi ideolojiler çoğunlukla eşitlikçi, demokrasi savunucusu bir role sahiptirler. Özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan milliyetçiliğin faşizmle olan ilişkisi onun şovenizm olarak yorumlanmasına sebebiyet vermiştir. Aksine tarihi olarak milliyetçilik, statüko karşıtı bir hareket olarak var olmuşlardır. Milliyetçilik literatüründe özellikle son dönemde hâkim eleştirel bakış açısı ile beraber Buçukçu'nun dile getirdiği milliyetçiliğin herkesi eşitleyici misyonu da göz ardı edilmemelidir.¹²

Hannah Arendt'e göre, teoride milliyetçilikle emperyalizm arasında bir uçurum olmasına rağmen pratikte aralarındaki köprü şovenizmdir. Şovenizm on sekizinci yüzyılın başlarında milliyetçiliğin içerisinde gömülü iken sonradan aralarında güçlü

¹² Öner Buçukçu, "Salgın Milliyetçilikleri Yükseltiyor Mu?", TYAP, <https://tyap.net/salgin-milliyetcilikleri-yukseltiyor-mu> (Erişim Tarihi: 20.03.2022)

bir bağlantı kurulmuştur.¹³ Haas'a göre ise milliyetçilik, akrabalık, ırk, din, dil, meslek gibi bağıllık oluşturabilecek noktalardan bağımsız olarak bölgesel ve siyasi bağıllığın birleşmesidir. Başarılı milliyetçiliklerin modernleşmenin gerilimi altında toplumsal barış ve uyumu sağladığını öne sürmektedir. Ona göre milliyetçiliği ideoloji olarak destekleyenler ile milliyetçiliğe bir grup kimliği olarak bakanlar arasında derin bir bölünme vardır.¹⁴ Bu çalışmada tüm tarafların milliyetçiliğe olan yaklaşımları incelenmeye çalışıldı. Smith'e göre "milliyetçiliğin küreselleşmesi" bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kozmopolitanizm, milliyetçiliğin gerilemesi ve ulusal kimliklerin erimesinde aktif bir rol oynamamaktadır çünkü insanın birçok toplumsal aidiyeti ve ayniyeti bulunmaktadır.¹⁵

Milliyetçilik düşüncesi kimi yazarlara göre on sekizinci yüzyıl sonlarına, kimilerine göre daha eskiye dayanmaktadır. Milliyetçiliğin akademik disiplinlerin bir konusu olarak ele alınması ise yirminci yüzyılın başlarındadır. İmparatorlukların dağılıp ulus devletlerin kurulması ile milliyetçilik, sosyal bilimlerin ilgi odağı haline gelmiş, modern dünyanın bir çıktısı olarak ele alınmıştır. Benedict Anderson, Eric Hobsbawm, Ernest Gellner ve Antony Smith'in teorik çerçeveyi çizdikleri makale ve kitaplarının yayımlanması ile milliyetçilik tartışmaları yeni bir boyut kazanmıştır. Milliyetçilik ideolojisi doğrudan veya dolaylı olarak her ülkeyi her toplumu etkilemesine rağmen literatürde yer edinmesi zaman almıştır. Daha çok etnik azınlıkların bulunduğu, çatışmaların var olduğu bölgelerde, üçüncü dünya ülkelerinde görülen bir vakıa olarak ele alınmıştır. Bu yargının yıkılması ve vatanseverlik-milliyetçilik ayrımının daha belirgin hale gelmesi ile her ülkede milliyetçi cemaatlerin bulunabileceğinin ve milliyetçi davranışların gözlenebileceğinin farkına varılmıştır. Umut Özkırımlı, milliyetçilik çalışmalarında ders kitabı olarak okutulan *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış* adlı eserinde milliyetçiliğin sadece çatışmalarda ya da etnik azınlıkların bulunduğu bölgelerde ortaya çıkmasına neden olan bir ideoloji olmadığını, bireysel, toplumsal ve ulusal bilincimizi şekillendiren, kimliklerimizi ve

¹³ Arendt, Hannah. "Imperialism, nationalism, chauvinism." *The Review of Politics* 7.4 (1945): 457-459.

¹⁴ Haas, Ernst B. "What is nationalism and why should we study it?" *International organization* 40.3 (1986): 709-713.

¹⁵ Anthony D. Smith, **Milli Kimlik**, 7. bs (İstanbul: İletişim, 1994), 222,269.

aidiyetlerimizi oluşturarak dünyayı anlamlandırmamıza sebebiyet veren bir araç olarak tanımlamaktadır.¹⁶

Milliyetçilik çalışmaları Anglosakson araştırmacıların hakimiyeti altında olmakla birlikte son dönemde yapılan çalışmalarla spektrum genişlemiştir. Yapılan dönemselsınıflandırmalarda on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllar düşüncenin ortaya çıktığı, yirminci yüzyıl ise düşüncenin bilimsel alana taşındığı dönem olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda Immanuel Kant'ın ahlak felsefesinin siyasi alana uygulanması ile milliyetçiliğin doğuşu arasında bir ilişki bulunduğu iddia edilmektedir. Teorisyenlere göre milliyetçiliğin temel taşlarını oluşturan diğer bir düşünür Gottfried Herder'dir. Milliyetçilik kavramını ilk kez kullanan Herder¹⁷, evrensel düşünceye karşı çıkarak kültürel farklılıkları vurgulamaktadır. Herder'e göre insanları diğer canlılardan ayıran şey dildir. Dil düşüncenin inşa edildiği yerdir. Ortak bir dili konuşan insanlar, milleti oluşturmaktadır ve ırktan bağımsız olarak dil ile bir milletin içine doğmaktadır.¹⁸ Herder'in düşüncesinden yola çıkıldığında insanların içine doğdukları dil içerisinde gelenekleri, kendine özgü bir yaşam tarzını, kültürünü barındırdığını ve tüm bunların ilişki ağına sahip oldukları noktada milletin var olduğu çıkarımı yapılmaktadır.

Johann G. Fichte'nin bazı görüşleri Herder'ı desteklemektedir. Ona göre dil, milli ruhu yansıtmakta ve temsil etmektedir. Bunun için dilin yabancı kelimelerden arındırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Fichte'nin milliyetçilik anlayışına göre ırk temel bir yapı taşı değildi ve insan özgürlüğüne inananlar gerçek millet olarak ifade edilirken inanmayanlar hangi ırk ve dile mensup olduklarına bakılmaksızın yabancı olarak nitelendirilmekte idi. Alman milliyetçilik düşüncesinin öncüleri olarak kabul edilen Herder ve Fichte'nin görüşleri ulusların kendi kaderini tayin esasını destekler niteliktedir ve onlara göre milliyetçilik; dil, ulus ve devletten meydana gelmektedir.¹⁹

¹⁶ Umut Özkırımlı, **Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış** (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016), 14.

¹⁷ Emre Gökalp, "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme," **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 7, no. 2 (2007): 281.

¹⁸ F. M. Barnard, "National Culture and Political Legitimacy: Herder and Rousseau," **Journal of the History of Ideas** 44, no. 2 (1983): 241–43.

¹⁹ Hans Kohn, "The Paradox of Fichte's Nationalism," **Journal of the History of Ideas** 10, no. 3 (1949): 332–37.

Milliyetçiliğin ahlaki ve felsefi yönleri ile ele alınıp tartışıldığı “milliyetçilik çağı” olarak adlandırılan on dokuzuncu yüzyılda hem milliyetçiliğe sempati ile bakanlar hem de milliyetçiliği geçici bir süreç olarak görüp ona karşı çıkan eleştirel düşünürler tarafından doğal bir olgu olarak kabul edilmiş ve toplumsal hayatın zaruri bir sonucu olarak görülmüştür. Treitschke, gerçek vatanseverliği “siyasi topluluk içerisinde iş birliği yapma, ataların başarılarına dayanma ve onları gelecek nesillere aktarma bilinci” olarak tanımlamaktadır. Milliyetçilikte vatanseverlikten öte gönüllü değil zorunlu bir millet sevgisi bulunmaktadır. Böylelikle içerisinde kutsallık barındıran, nesillerden nesillere aktarılan vatanseverlik bilinci ile bireyi uğruna feda edecek bir vatan algısı oluşmaktadır. Treitschke’ye göre devletin varlığı ulustan güç almaktadır ve ulussuz bir devlet algısı düşünülemez.²⁰

John Stuart Mill ise insanların bir kısmının diğerleri ile aralarında bir bağ kurarak birleşmeleri ile milliyetin oluştuğunu ifade etmektedir. Bunun altındaki motivasyonun hiçbir zorunlu olmamakla beraber bazen ırk ve soyun bazen aynı dili konuşan toplulukların bazen de aynı dine mensup olan insanların olabileceğini öne sürmektedir. Aynı şekilde coğrafi sınırlar ve ortak bir ulusal bir tarihe sahip olmak da bu sebepler içerisinde. Ortak başarılarla gurur duymak ve ortak küçük düşürülme ve travmalarla birleşmek ulusal kimliğin bileşenlerini oluşturmaktadır.²¹ George Simmell, Fransızların İngilizlerle yaptıkları savaşlar sonucu milli kimliklerinin oluştuğunu söylemektedir.²² Bu çıkarım, ötekine karşı verilen bir mücadele neticesinde “biz”in, ulusal kimliğinin “öteki” karşısında oluştuğu ve güçlendiği varsayımını doğrular niteliktedir. Lacanyen bakış açısında da milliyetçilik, dil ve sembolik araçlarla kurulan "ben" ve "öteki" üzerine kuruludur.²³

Carleton Hayes milliyetçilik düşüncesini sınıflandırarak ayrıma giden ilk düşünürdür. Bu sınıflandırmaya göre geleneksel, liberal, insani, jakoben milliyetçilikler bulunmaktadır. Hans Kohn’un sınıflandırmasına göre ise iki tür

²⁰ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 40–42.

²¹ Stuart Joseph Woolf, *Nationalism in Europe, 1815 to the Present: A Reader* (London, New York: Routledge, 1996), 40–41.

²² Paul James, *Nation Formation: Towards a Theory of Abstract Communities* / Paul James, Politics and culture (London: Sage, 1996), 86.

²³ Ruhtan Yalçın, “Etnisite Ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme,” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 69, no. 1 (2014).

milliyetçilik bulunmaktadır. Birinci tipolojiyi Batılı milliyetçilikler oluşturmaktadır. Bu tipolojinin toplum sözleşmesine binaen isteğe bağlı olarak ortaya çıktığı, diğer türe göre daha akılcı ve çoğulcu bir yapıya sahip olduğu varsayılmaktadır. İkinci tür olan Doğulu milliyetçiliklerin ise daha duygusal ve otoriter olduğu, daha geleneksel bileşenlerden oluştuğu ve Asya tarafında gözlemlendiği ifade edilmiştir.²⁴ Renan'ın “millet, bireylerin her gün sessiz-sedasız plebisite sunulan birliğidir” tanımı ise Batılı milliyetçiliğin bir yansıması olarak sunulmaktadır.²⁵

Milliyetçilik, üzerinde çalışan akademisyenlerin ortak paydada birleşemediği bir kavramdır. Kimileri tanımlar üzerinde durmaktansa milliyetçilik vakalarının incelenmesi gerektiğini ifade ederken kimileri kavramsal uzlaşa sağlanmasının alanda büyük bir rahatlık sağlayacağını ifade etmektedir.²⁶ Walker Connor, *Ethnonationalism* adlı kitabında bir topluluğun millet mi devlet mi yoksa etnik bir grup olarak mı belirleneceğinin bir çıkmaz olduğunu ve “kavramsal bir kaos”a sebep olduğunu belirtmektedir. Millet, devlet, etnik grup kavramları sınırları belli olmayan ve bazı noktalarda birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlardır. Millet, ulus kelimesinin üzerinde anlaşılmış ortak bir ıstılah manası bulunmamaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler örgütü devletlerden oluşmasına karşın farklı adlandırılmıştır. Bu da terimin sınırları çizilmiş sabit bir karşılığı olmadığının göstergesidir.²⁷

Milliyetçilik bazen bir söylem, bazen siyasal bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik bazı düşünürler tarafından bir doktrin olarak ele alınmakla beraber her alanda var olabilmesiyle bir yönden ideolojiler üstüdür çünkü sınırları ve tanımı net değildir. Milliyetçilik, teorik bir perspektiften ziyade insanlara duygusal bir davranış biçimi sunmakta, kendinden olmayana duyulan ötekileştirme ve nefret bunun üzerinden açıklanmaktadır. Milliyetçi düşüncede ulus ve devlete birbirlerinin miladı olarak bakılmaktadır. Bu düşünceye göre devletin kuruluşu ile ulusun söz sahibi olması ve diğer siyasi otoriteler tarafından kabul görmesi olanak kazanmaktadır.

²⁴ Anthony D. Smith, “Nationalism and the Historians,” *International Journal of Comparative Sociology* 33, 1-2 (1992): 64.

²⁵ Tanıl Bora, *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, 2. baskı (Cağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 19.

²⁶ Tilley, “The terms of the debate: Untangling language about ethnicity and ethnic movements,” 497.

²⁷ Walker Connor, “Chapter Four. Terminological Chaos (“A Nation Is a Nation, Is a State, Is an Ethnic Group, Is a ...”)

Bunun aksi de mümkündür; devlet, ulus dolayısı ile siyasal bir özerklik sahibi olmaktadır. On yedi ve on sekizinci yüzyıllarda Orta ve Doğu Avrupa’da “ulus” kelimesi ırk ve dil bütünlüğüne sahip toplulukları kapsamaktaydı. “Kendi kaderini tayin hakkı”nın ortaya çıkışı ile ulus siyasal bir muhteva içermeye başlamıştır. Böylelikle her ulusa devlet olma hakkı tanınmış ve uluslar siyasi özerklik konusunda hak sahibi olmuştur.²⁸

Carl Schmitt, “modern devlet öğretisinin bütün temel kavramlarının laikleştirilmiş teolojik kavramlar” olduğunu söyleyerek hayali cemaatlerin yeni formunun ulus devletler olduğunu ifade etmektedir.²⁹ Calhoun'a göre milliyetçilik söylemi, doğası gereği uluslararasıdır ve modernitenin tanımlayıcı bileşenlerindendir. Charles Tilly ise ulus kavramını, “siyasi sözlüğün en şaşırtıcı ve taraflı terimlerinden biri” olarak tasvir etmektedir. Douglas Woodwell ise milliyetçilik siyasetini kimlik siyaseti olarak tanımlamaktadır. Milliyet(*nationality*) ve etnisite(*ethnicity*) arasındaki çizgiyi belirlemek için ulus(*nation*) kelimesinin öncelikle tanımlanması gerektiğinin altını çizer. Ulusu bir etnik yapıdan farklı kılan temel nokta onun kendi kaderini tayin hakkı ve milliyetçilik misyonuna sahip olmasıdır. Etnisitede, büyük grubun kim olduğuna, toplumsal kimliğine odaklanılırken milliyette bunlara ek olarak milletlerin ne istediği dikkate alınır. Woodwell, milletlerin milliyetçiler ve milliyetçilikle bağlantılı olduğunu, etnik gruplarla ve yapılarla ilişkili olmadığını ifade etmektedir.³⁰

Hall, kültürel kimliklerin ortak bir tarih ve atalara sahip insanların kolektif benliklerinin tek bir benlikte toplanması olarak tanımlar.³¹ John Breuilly’nin belirttiği üzere milliyetçilikler etnik yapılardaki gibi kültürel kimlik duygusu üzerine inşa edilmektedir ve etnisitelerden farklı olarak siyasi bir ideoloji güderler. Milliyetçilikler siyasi amaçları bulunan ve siyasal yapılardan oluşan ulusları temsil etmekte ve

²⁸ Celalettin Yanık and Mustafa Kara, “Milliyetçiliğe Yönelik İki Kuramın Değerlendirilmesi: Modern Milliyetçi Kuram ve Etno-Sembolcü Milliyetçi Yaklaşım,” **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 7, no. 1 (2016): 561–63.

²⁹ Bora, *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, 19.

³⁰ Douglas Woodwell, **Nationalism in International Relations: Norms, Foreign Policy, and Enmity** (New York: Palgrave Macmillan, 2007), 13–16.

³¹ Hall, Stuart. "Cultural identity and diaspora." 1990 : 223.

savunuculuğunu yapmaktadırlar. Milliyetler, etnisitelerden farklı olarak siyasal bir kimliğe sahiptir.³²

Woodwell ulusun bir etnik gruptan üç temel farklılığı bulunduğunu söylemektedir. Bunlardan birincisi ulus etnik gruplara göre daha gönüllülüğe dayalıdır ve siyasaldır. Etnik bir grubun üyesi olma daha çok doğuştan gelen bir durum olarak ele alınmakta ve bireyler bu kimliğe verili olarak sahip olmaktadır. Bir ulusa üyelik ise kendini tanımlama meselesi olarak değerlendirilmiştir. İkinci farklılık ulusun siyasal yapısından ve isteklerinden kaynaklı olarak kendi kaderini tayin etme arzusu ve arayışı bulunurken etnisitelerde bu durum nadir gözlenmektedir. Üçüncü olarak bir ulusun içerisindeki bireyler belirli kültürel normları ve referansları paylaşırken etnisitelerde bu mutlak surette görülmez, zaruri değildir. Etnisitelerde görülen kültürel paydaşlar dil vb. gibi öğelerden oluşmaktadır ve üyeler birbirlerini bir topluluğun üyeleri olarak görmezler. Yazara göre bir etnisitenin ulusa dönüşebilmesi için siyasal bir bilinç gerekmektedir ve milliyetçilik olmadan bir millet olamaz.³³

Woodwell en kapsamlı hali ile milliyetçiliği bir ulusun bireyleri ve toprakları üzerindeki yabancı etki ve kontrolü azaltma isteği olarak tanımlamaktadır. Ona göre Fransızların dillerine yabancı kelimelerin müdahil olmasını engelleme isteği de Nazi Almanyası'nın Yahudilere karşı yaptığı soykırım da milliyetçilik içerisinde ele alınmaktadır. "Milliyetçilik yabancı olanın reddini gerektirir."³⁴ söylemi yabancı(öteki) ile mücadele üzerine bina edilmiştir. Ulusların resmi tarihleri boyunca savaşlarda gerek sembolik olarak düşünce açısından gerek somut manada düşman üzerinden kendi politikalarına meşruiyet kazandırdıkları gözlenmektedir. Bu manada tezin üçüncü bölümünde geniş bir biçimde üzerinde durulacak olan Amerikan milliyetçiliğinde bir "öteki"nin yokluğu ve 11 Eylül saldırısı ile beraber Amerikan değerlerine, devletine ve düşüncesine karşıt bir "düşman"ın yaratılması ve gelecek on yıllardaki yerel ve uluslararası politikaların bu düşman üzerine inşa edilmesi arasındaki ilişki incelenecektir. Etnisitelerden oluşan grubun kendini öteki üzerine tanımladığı ve bu düşüncenin üzerine siyasal olarak temellendirdiği düşünüldüğü

³² John Breuilly, **Nationalism and the State** (Manchester: Manchester University Press, 1993), 33.

³³ Woodwell, *Nationalism in international relations*, 16.

³⁴ Age., 16–17.

takdirde ulusun benimsediği düşüncelerin zıttı, ötekisi bu manada önem kazanmaktadır. Ulusal bilinci ve birliği sağlayanın yolu tarih boyunca aynı şekilde olmuştur.

Milliyetçilik tartışmalarında modern dönemde milliyetçilik çağının sonuna gelindiğine dair tartışmalar hala devam etmekte 2020 yılının mayıs ayında Amerika’da George Floyd isimli bir siyahinin polis tarafından gözaltına alınırken öldürölmesi ırkçı eylemlerin süregeldiğinin üzücü bir göstergesidir.³⁵ Milliyetçiliği, aşırılık gösterileri ile etnik veya uluslararası çatışmalar üzerinden analiz etmeye ve yorumlamaya çalışmak sığ kalmaktadır. Siyasal bir ideoloji olarak toplumun her katmanında ve alanında ortaya çıkarak tezahür eden milliyetçiliği hem ulus hem de devlet tarafından nasıl benimsendiği ve nasıl politikalar izlendiği derin araştırmaların konusunu oluşturmaktadır.³⁶

Milliyeti ve milliyetçiliği ampirik olarak sınırları belirli bir şekilde tanımlamak mümkün değildir. Celalettin Yanık, kimlik, etnisite ve milliyetçilik kavramlarının ilişki ağını incelediği makalesinde toplumsal yapının bir parçası olarak benliğin ve bunu oluşturan bireysel kimliğin toplumsal kimlikle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Bireysel kimlik, toplumsal aidiyetler ve mensubiyetler doğrultusunda şekillenmektedir ve kolektif kimlikten bağımsız olarak ele alınması mümkün değildir. Toplumsal normlar, gelenekler, kültürel yapı, ulusal kimlik bireysel kimliğin oluşmasında etki etmektedir. Ulusun şekillenmesindeki ana mekanizmalardan birisi olan etnisite ve etnik kimlik ulusal kimliği meydana getirmektedir. Özellikle ulusal kriz ve travma dönemlerinde ulusal kimlik birleştirici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda kimlik inşası ve buna dair söylemin geliştirilmesi, ulus devletlerin kullandığı bir politika haline gelmiştir. Kriz dönemlerinde ulusal, dinsel ve etnik kimlikler krizin yönetilmesi ve çözölmesi hususunda kilit bir rol oynamaktadır.³⁷

³⁵ **HISTORY**, “George Floyd İs Killed by a Police Officer, İgniting Historic Protests,” May 24, 2021, accessed July 6, 2021, <https://www.history.com/this-day-in-history/george-floyd-killed-by-police-officer> Erişim Tarihi: 8.06.2021.

³⁶ Gökalp, “Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme,” 280.

³⁷ Celalettin Yanık, “Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi,” **Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Faköltesi Felsefe Dergisi**, no. 20 (2013): 228–30.

Özellikle Amerikan ulusal değerlerinin evrensel insan hakları değerleri olarak görülmesi ve dayatılması bunun uluslarüstü bir norm olarak kabul ettirilmeye çalışıldığının bir göstergesidir. Keza 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika'nın başat değerlerini oluşturan özgürlük ve demokrasinin tekeli imiş gibi politikaları ve kullanım kılavuzunu diğer devletlerin rejimlerini indirecek kadar göstermeye çalışması milliyetçiliğin aşırılığa uğramasının göstergeleri ve çıktılarıdır.

Ulus devletin uluslararası alanda kabul görmesi ile ulusal kimlikler önem kazanmıştır. Anderson'a göre ulus devlet fikrinin ortaya çıkışı ile "Romanoflar Büyük Rus, Hanover hanedanı İngiliz, Hohenzollernler de Alman olduklarını keşfettiler."³⁸ Etnik kimlikle bağlantılı olarak 18. yüzyılda kurtuluş hareketlerinin artış göstermesi sonucu imparatorluklar dağılmış ve milliyetçilik ideolojisi bir doktrin olarak yükselişe geçmiştir. 19. yüzyılın başlarında ise milliyetçilik kavramı demokrasi ve liberalizmin üst seviyeleri olarak tasvir edilmiştir. Bu bağlamda etnik kimlik düşüncesinin siyasal alanda baş göstermesi ile milliyetçilik ideolojisi hız kazanmış ve bunun çıktısı olarak ulus devletlerin sayısında artış yaşanmıştır.³⁹

Anthony Smith milliyetçilik ifadesinin farklı anlamlarını ve kullanım biçimlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- “1. Bütün olarak millet ve millî-devletlerin bütün bir kurulma ve kendini idame ettirme süreci,
2. Bir millete ait olma bilinci ve milletin güvenliği ve refahıyla ilgili özlem ve hissiyata sahip olmak
3. "Millet" ve rolüne ilişkin bir dil ve sembolizm
4. Milletler ve millî irade hakkında bir kültürel doktrin ile millî emellerin ve millî iradenin gerçekleşmesine dair reçeteleri de içeren bir ideoloji.

³⁸ Benedict R. O'G Anderson, **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri Ve Yayılması** (İstanbul: Metis Yayınları, 2009), 101.

³⁹ Celalettin Yanık, "Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi," 233.

5. Milletin amaçlarına ulaşacak ve millî iradeyi gerçekleştirecek bir toplumsal ve siyasî hareket.”⁴⁰

Smith “hâl-i hazırda ya da potansiyel olarak bir "millet"i kuracağı bazı mensuplarınca farzedilen bir halk adına özerklik, birlik ve kimlik edinmek ve bunu sürdürmek için oluşturulan ideolojik bir hareket olarak” tanımlamaktadır.⁴¹

Bonikowski, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarda ve anketlerde milliyetçilik kavramının daha çok vatanseverlik anlamında kullanıldığını fakat başka ülkelerdeki etnik çatışmalardan bahsedildiğinde kavramın esas manası ile kullanıldığını ifade etmektedir. Milliyetçiliğin bu yönü ile sadece başka ülkelerde görülebilecek, çatışmalara ve aşırı gösterilere sebebiyet veren bir ideoloji olarak ele alınması ABD'nin içerisindeki sosyolojik ve politik yapının eksik analiz edilmesine neden olmaktadır.⁴²

Milliyetçilik kavramının vatanseverlik ve ulusal gururdan bağımsız olarak ele alınamayacağını ifade eden Bonikowski, onu psikolojik, kültürel ve siyasal bakımdan ayrı ayrı incelemiştir. Milliyetçilik tanımlarına psikolojik açıdan bakıldığında bireyler açısından ele alınmış, kültürel açıdan toplumsal yapı ve bireyler ilişkisi üzerinden değerlendirilmiş, siyasal yönden ise toplumsal düzeyde karar vericilerin ve siyasi elitlerin ilişkisi bağlamında incelenmiştir.

Milliyetçiliğin ulus inşası ile temelden bir ilişkisi olduğunu düşünen akademisyenler onu siyasal bir kavram olarak ele almış ve etnisitelerin siyasal bir yapıya dönüştüklerinde uluslaştıklarını ve milliyetçiliğin bu bağ dolayısıyla ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Gellner, *Thought and Change* adlı kitabında milliyetçiliği, "öncelikle siyasal birim ile ulusal birimin çakışmalarını öngören siyasal bir ilke"⁴³ olarak tanımlamakta ve milliyetçiliğin doğal bir kavram olmadığını sanayileşme ile

⁴⁰ Smith, *Milli kimlik*, 119.

⁴¹ Age., 121.

⁴² Bart Bonikowski, “Research on American Nationalism: Review of the Literature, Annotated Bibliography, and Directory of Publicly Available Data Sets,” 2008, 6.

⁴³ Ernest Gellner, **Thought and Change**, The nature of human society series (London: Weidenfeld and Nicholson, 1964), 1.

beraber ortaya çıktığını iddia etmektedir. Breuilly ise Gellner'in teorisinin ulusu diğer uluslardan üstte tutarak çıkarlarının tüm çıkarlardan öncelendiğini ifade etmektedir.⁴⁴

Bonikowski, milliyetçiliğin psikolojik açıdan ele alınan tanımlarında kavram, bireyin ulus misyonuna ve inancına derin bir bağ duyması olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda bireyin ve bireysel kimliğin milliyetçilik ilişkilerinden nasıl ilgilendiği ele alınır ve psikoloji ve psikiyatri alanında ruh sağlığı, milliyetçilik ve toplumsal sağlık açısından kavram incelenmektedir. Bazı düşünürler tarafından milliyetçilik vatanseverliğin aşırılığa kaçmış hali olarak tanımlanmaktadır. Vatanseverlikte kişinin kendi ülkesine, ulusuna duyduğu bağlılık milliyetçilikte kendi ulusunu ve onun çıkarlarını diğer ülkelerden üstün görme durumu vardır. Vatanseverlikte durum daha çok grup içine dönük iken milliyetçilikte grup dışındakilere duyulan antipati ve üstünlük duygusu vardır.⁴⁵ Schatz, Staub ve Levine çalışmalarında “kör” (*blind*) ve “yapıcı” (*constructive*) vatanseverlik olarak sınıflandırmaya gitmişlerdir. Kör vatanseverlikte sorgulama olmaksızın katı bir dogma mevcuttur. Yapıcı vatanseverlikte ise toplumu geliştirme amacı ile eleştirel olabilen ve ülkeye sadakat duygusu bulunmaktadır. Kör vatanseverlik bu bağlamda milliyetçilikle yakından ilişkilidir.⁴⁶

Milliyetçiliği kültürel açıdan inceleyen çalışmalarda kavram, bireylerin dış dünyalarını anlamlandırmak için sahip oldukları bir ideoloji ve bunun neticesinde eylemlerine meşruiyet kazandırmak için sembol ve simgeler kullanmaları olarak tanımlanmıştır. Billig, *Banal Milliyetçilik* olarak teorileştirdiği tanımında milliyetçiliğin kültürel yönüne vurgu yaparak “Batı’nın yerleşik uluslarının yeniden üretilmesini sağlayan ideolojik alışkanlıkları” olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda milliyetçilik ve ulus vatandaşların hayatında gizli veya açık bir şekilde ortaya

⁴⁴ Ernest Gellner, **Uluslar Ve Ulusçuluk**, 3. Baskı: Mayıs 2013, ed. Bahadır Vural and Nihal Ünver (İstanbul: Hil yayın), 29–34.

⁴⁵ Bonikowski, “Research on American Nationalism: Review of the Literature, Annotated Bibliography, and Directory of Publicly Available Data Sets,” 6.

⁴⁶ Robert T. Schatz, Ervin Staub, and Howard Lavine, “On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism,” **Political Psychology** 20, no. 1 (1999).

çıkmaktadır. Billig, Milliyetçiliğin her yöreye özgü, endemik olduğunu belirtmektedir.⁴⁷

Amerika’da yapılan çoğu milliyetçilik çalışmasında, ulusu bir arada tutarak ona şekil veren idealler ve değerlere odaklanılmakta ve kavram “ulusal kimlik” temelli açıklanmaya çalışılmaktadır. Keza Amerikan milliyetçiliği etnisite temelli olmaktan ziyade ulusal kimlik baz alınarak Amerikan değerleri üzerinden açıklanmaktadır. Amerikan değerlerinin vücut bulmuş hali olarak Amerikan ulusal kimliği, toplum içerisinde heterojen bir şekilde temsil edilmekte ve kültürel ve siyasal yansımalar bulmaktadır. Araştırmacılar, Amerikan anayasasında belirtilen ve toplumda tezahür eden değerler üzerinden bir ulusal kimlik resmini çizerek on dokuzuncu yüzyıl idealizmine dayanan, sabit ve değişmeyen Amerikan milliyetçiliğinin tanımını yapmaya çalışmışlardır. Böylelikle Amerikan ekolünde görülen nicel çalışmalar gibi bir usul izlenerek sabit ve tutarlı bir analiz ortaya konmak istenmiştir. Fakat sosyal bilimlerde bir kavramın sınırlarını tam olarak çizerek tanımlamak pek mümkün değildir. Bu tanıma göre Amerika Birleşik Devletleri’nde liberal, özgürlüğe ve demokratik değerlere dayalı bir sivil ulus ve milliyetçilik bulunmaktadır.⁴⁸ Etnik milliyetçilik bu yönü ile ilkel ve “kötü milliyetçilik” olarak tanımlanırken sivil milliyetçilik modern ve “iyi milliyetçilik” olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma sonucu sivil milliyetçiliğin politikalarına meşruiyet kazandırılmaktadır.

Milliyetçilik bir bütün olarak ne toplumsal olarak ne de bireysel olarak ele alınabilir. Bu ikisi arasındaki etkileşimden ortaya çıkmakta ve kültürel, siyasal, psikolojik alanların hepsini etkilemektedir.⁴⁹

Milliyetçilik içerisinde sosyal dışlanma (*social exclusion*) barındırmaktadır. Bu dışlanma kendini yer yer yabancı düşmanlığı(*xenophobia*) şeklinde veya aşırı milliyetçiliğe kaçacak şovenizm(*chauvinism*) olarak göstermektedir. Yapılan çalışmalarda sosyal dışlanmanın aşamalarının etnisitelerden ortaya çıkan etnik milliyetçilik ile yurttaşlık ilkelerine dayanarak inşa edilmiş liberal milliyetçilik

⁴⁷ Michael Billig, **Banal Nationalism**, Theory, Culture and Society (London: Sage, 1995), 6.

⁴⁸ Bonikowski, “Research on American Nationalism: Review of the Literature, Annotated Bibliography, and Directory of Publicly Available Data Sets,” 7.

⁴⁹ Paul DiMaggio, “Culture and Cognition,” **Annual Review of Sociology** 23, no. 1 (1997).

arasında farklılık oluşturduğu ifade edilmiştir. Etnik kimliğe dayalı olarak ortaya çıkan ve Doğu ile ilişkilendirilen etnik milliyetçilikte yurttaşlığın etnisiteye ve ırksal bir gruba göre kazanıldığı varsayılmaktadır. Batı ile ilişkilendirilen liberal milliyetçiliklerde, sivil uluslarda ise vatandaşlığın demokratik ideallere bağlılığa göre ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Bazı araştırmacılar bu sınıflandırmanın modern ulus devletler tarihinde geçerli olamayacağını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda sosyal dışlanma vatanseverliğin ileri safhaları ile ilişkilendirilirken buna ulusal üstünlük duygusunun eklenmesi ile milliyetçilik oluşmaktadır.⁵⁰

Milliyetçiliğin tam olarak tanımını yapmak mümkün olmasa da geniş bir çerçevede açıklamak mümkündür. Bonikowski kavramı, “Gerçek veya potansiyel bir ulus-devletin bölgesel, sosyal ve yasal sınırları içerisinde bulunan birey ve grupların geniş bir kolektiviteye üyelikleri açısından kendilerini anlamlandırması” olarak tanımlamaktadır. Bu anlamlandırmanın kendisi bilişsel bir süreçtir ve ideolojinin etkileri yaşamın tüm alanlarında gözlenmektedir. Kamusal söylem biçimleri, toplumsal sözleşmeler, günlük kişinin maruz kaldığı ulusal ikonlar kişinin belleğine işler. Bireyin her türlü tüketim malzemesini seçerken milli olmasına dikkat etmesinden, ülkelere karşı takındığı bireysel tutuma kadar duygusal ve maddi seçimlerini etkiler. Bu eylem tarzı ulus devletin ortaya çıkardığı yurttaş profilinde gözlenmektedir.⁵¹

Ulus inşası sürecinde bireylerde ulusal aidiyetin ve kültürün nasıl oluştuğu ve şekillendiği önemli araştırma sorularındandır. Milliyetçilik anlayışının gelişimi ile ulusal egemenliği sağlamak ve bunu yabancı etmenlerden korumak için aidiyet duygusu ve kültürü oluşmaktadır. Bu ulusun yurttaşlarında var olan sosyal dışlanma duygusunu ve öteki olarak ilan ettiğine karşı siyasi mücadeleyi ve hatta şiddeti dahi beraberinde getirebilmektedir.⁵²

Ulusların evrensel olup olmadığı, etnik kökenin doğallığı, milliyetçiliklerin modern zamanda mı ortaya çıktığı ya da ezeli olarak var olup olmadıkları, ulusal

⁵⁰ Bonikowski, “Research on American Nationalism: Review of the Literature, Annotated Bibliography, and Directory of Publicly Available Data Sets,” 8–9.

⁵¹ Age., 9–10.

⁵² Age., 10–11.

aidiyetin sosyal dışlanmayı beraberinde getirip antagonizmadan beslenmeleri, iktidarın politikalarına meşruiyet kazandırması milliyetçilik tartışmalarının temel sorularını oluşturmaktadır.⁵³ Milliyetçilik tartışmasında sistematik olarak gelişmiş bir teorik çerçeve bulunmadığından dolayı hangi teorilerin hangi görüşleri kapsadığı, hangi düşünürlerin hangi kuramı savunduğu muğlak kalmaktadır.

1.1.1. İlkçi Yaklaşım

İlkçi (*Primordialist*) yaklaşıma sahip olan düşünürler, ulusları (veya milletleri) doğal bir yapı olarak görmekte ve insanlık tarihinin varlığından beri oluşageldiklerini varsaymaktadır. Clifford Geertz toplum içerisinde yaşayan bireylerin arasında oluşan ilişkinin “verili” (*given*) unsurlarından kaynaklandığını öne sürmektedir. Bunlar kan bağı, ırk, dil, din, bölge ve geleneklerdir.⁵⁴ İlkçi yaklaşımı benimseyen akademisyenler, bu verili ögeler sebebi ile toplumsal birliğin oluştuğunu öne sürmektedir.

Özkırmılı, ilkçi yaklaşımı “doğalcı”, “biyolojik” ve “kültürel” olmak üzere üç kategoride incelemiştir.⁵⁵ İlk görüş olan Doğalcılara göre modern milliyetçilik başlangıçtan beri var olan(*primordial*) bir olgudur ve insanlık doğal olarak gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar birbirini dışlamaya ve düşman edinmeye meyillidir. Bu yaklaşıma göre ulusal aidiyetimizi belirleyen etmenler etnisite, dil, din gibi etnik unsulardır ve bunlar verili olarak dünyaya gelişimizle belirlenirler.⁵⁶ Bu bağlamda milletler ve etnik gruplar arasından bir ayrıma gidilmez, milletlerin doğal sınırları ve bir kaderi bulunmaktadır. Doğalcı yaklaşım iktidar tarafından eğitim politikaları aracılığı ile kullanılmaktadır. Milletlerini belirli bir soya ve atalara dayandırmak milletin yaşadığı topraklarla olan ilişkisinin daha eskiye dayandığını göstermektedir. Bu görüşten farklılaşan “eskilci” (*perennialism*) düşünceye göre, milletler ve milliyetçiliğin tarihi eski çağlara dayanabilir fakat doğal ve verili değildir. Anthony

⁵³ Anthony D. Smith, John A. Armstrong, and Ernest A. Gellner, “Ethnic Persistence and National Transformation,” **The British Journal of Sociology** 35, no. 3 (1984): 452.

⁵⁴ Jack D. Eller and Reed M. Coughlan, “The Poverty of Primordialism: The Demystification of Ethnic Attachments,” **Ethnic and Racial Studies** 16, no. 2 (1993): 186.

⁵⁵ Umut Özkırmılı, *Milliyetçilik Kuramları*, 82.

⁵⁶ Anatol Lieven and Francis Harris, “Qu'est-Ce Qu'une Nation? Scholarly Debate and the Realities of Eastern Europe,” **The National Interest**, no. 49 (1997): 12.

Smith, eskilcilerin millet ve etnisite arasındaki bağı kabul ettiklerini fakat doğalcı olmadıklarını ifade etmektedir.⁵⁷

İlkçilik kategorisinin ikinci yaklaşımı olan “biyolojik” görüşe göre etnik ve ulusal gruplar arasındaki aidiyet ve mensubiyet bağlarının sağlanmasının arkasında yatan sebep genetik faktörlerdir. Kan bağı dolayısı ile oluşan akrabalığın toplulukta belirli bir kültürü hâkim kıldığı ve bu benzer genetik ve kültürel faktörlerin büyük grup içerisindeki uyumu ve duyguları beslediği varsayılmaktadır.⁵⁸ Sosyo-biyolojik kuramın temsilcilerinden Pierre Van den Berghe’ye göre etnik gruplar akrabalık ilişkilerinin genişletilmiş halidir. Akrabaya duyulan yakınlıktan kaynaklanan birlik duygusu grup dışarısında antagonizmaya dönüşmektedir.⁵⁹

İlkçilik içerisinde incelenen üçüncü yaklaşım ise kültürel ilkçiliktir. Bu yaklaşıma göre toplumsal aidiyetler ve bağların kökleri çok eskilere dayanmaktadır, doğal ve verili olarak toplumda bulunmaktadır. Topluluğun geleneklerine ve kültürüne bağlılık duyulmaktadır. Bu yaklaşım, unsurları verili olarak kabul eder fakat ilkçiliğin diğer kategorilerinden farklı olarak etnik ve genetik faktörlerden çok duygusal noktalara önem atfederler. Toplumu bir arada tutan bireylerin ortak bir geçmişi olduğuna dair duyulan inançtan kaynaklanmaktadır.⁶⁰

Primordialist anlayışta genel olarak etnisite literatürüne dair tartışmalar hakimdir. Etnik kimliğin verili bir şekilde ulusların tarihi arka planını oluşturduğunu ve dil, din, etnik parametrelerin birer sabite gibi varsayılarak nesilden nesile aktarılırken değişmediği kabul edilmektedir. Sosyal varoluşla beraber verili olarak gelen din, dil, kültür, toplumsal bağlar ve kimlikler sürekli bir inşa ve dönüşüm halindedir. Genetiğin bile evlilikler yoluyla değiştiği düşünüldüğünde sosyal, değişken ulusal kimliklerin sabit varsayılması eleştirilene uğramıştır. Hatta ulusal çıkarlar gereği

⁵⁷ Smith, Armstrong and Gellner, “Ethnic Persistence and National Transformation,” 452–53.

⁵⁸ Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Kuramları*, 87.

⁵⁹ Pierre L. van den Berghe, *The Ethnic Phenomenon* (New York: Praeger, 1987), 7–11.

⁶⁰ Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Kuramları*, 89.

uygulan politikalarla meşruiyet kazandırmak için kimi zaman iktidar sahipleri belirli etnik unsurları sahiplenmekte ve bazılarını dışlamaktadırlar.⁶¹

Küreselleşmenin etkisi ile yerel kimliklerin erimesi ve bunun yerini evrensel kimliklerin alması bu bağlamda kapsamlı ve ucu açık bir tartışmadır. Sosyal bir varlık olarak insan sadece etnik kimliğe sahip değildir, onu birey olarak, yurttaş olarak tanımlayan başka birçok kimlik bulunmaktadır. Smith, etnik bağların bir önceliği olmadığını toplumsal ve ulusal kimliklerin daimî bir etkileşim halinde bulunduklarını söylemektedir. Değişen şartlar ve durumlar doğrultusunda bireysel benlik ve ulusal benlik yeniden inşa edilmektedir. Farklı etnisitelere sahip insanlarla evlilikler, savaşlar, çift yönlü göçler, afetler ve hastalıklar sebepleri ile grup dışarısından insanlarla yakın etkileşime girilmekte ve kültürel homojenlik bozulmaktadır. Tüm bu etkenler düşünüldüğü takdirde etnik köken ve doğallık düşünceleri ile ilgili ilkçi yaklaşıma eleştirilerde bulunmak mümkündür.⁶²

İlkçi yaklaşıma yapılan bir diğer eleştiri etnik ve ulusal kimliklerin önsel (a priori) kabulünün ötesinde analiz yapılırken olaylara ve durumlara tinsel bir anlam yükleyerek bir çıkmaza sokmalarıdır. Yaptıkları çalışmalar teorileştirilmeye müsait genele uygulanabilen çıkarımlar değildir. Onun için milliyetleri ve milliyetçilikleri ele aldığımızda vakaları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca tarihe baktığımızda ulus devlet öncesi imparatorluk formlarında etnik kimliklerin temel bir amaç olmadığı gözlenmektedir. Siyasi yapılarda her etnik kimlikten insanlar bulunabilmekte ve bu bir istisnayı teşkil etmemekteydi.⁶³

Durkheim, dinlerin mensupları üzerindeki etkisini arttırmak, bazı hisleri uyandırmak, bazı duyguları kuvvetlendirmek için ritüeller ve törenler aracılığı ile adeta büyü bir şekilde motivasyon ve bağlılıklarının arttığını söylemektedir.⁶⁴ İlkçilerin bu yolu takip ettiği ifade edilmektedir. Fakat sadece ilkçiler değil milliyetçilik duygularının halkta kabarmasını sağlamak isteyen, ulus devlet

⁶¹ Eller and Coughlan, "The poverty of primordialism: The demystification of ethnic attachments," 186–88.

⁶² Anthony Smith, **Nations and Nationalism in a Global Era** (Oxford: Wiley, 2013), 32–35.

⁶³ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 92–93.

⁶⁴ Eller and Coughlan, "The poverty of primordialism: The demystification of ethnic attachments," 193.

vatandaşlarının iyi ve sadık birer yurttaş olmasını talep eden tüm iktidar sahipleri resmi ve ulusal seremoniler, tören ve ritüellerle halka ulusal bilinci aşılamaktadır. Büyük gruplarda, uluslarda, dinlerde, etnisitelerde “ben” ve “öteki”nin farklılıkları sürekli olarak grubun mensuplarına hatırlatarak antagonistik ortam oluşturulmakta böylelikle kimlik inşası yapılarak ulusal kimliğin sınırları çizilmektedir. Bu bağlamda İlkçilik teorisinin vakaları açıklamakta eksik kaldığı, kendi içerisinde çeliştiği ve yeterliliğini yitirdiği iddia edilerek teorilerin arasından çıkarılması fikri dahi öne sürülmüştür.⁶⁵ Fakat milliyetçilik teorilerinin tarihsel serüveni ve gelişimi hakkında fikir vermesi ve etnisite, kimlik, ulus kavramlarının nasıl ele alındığını görmek açısından biz burada ele aldık.

1.1.2. Modernist Yaklaşım

Modernist yaklaşım, milliyetçiliği modern bir olgu olarak kabul etmektedir. Modernitenin dönüştürdüğü sosyal, toplumsal, ekonomik yapılar neticesinde ulus düşüncesi ile bağlantılı olarak milliyetçiliğin ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Modernist görüş, ulus kavramının on altıncı ve on yedinci yüzyıldaki kullanımının siyasal bir anlam içermediğini imparatorlukların içerisindeki ırksal ve dilsel grupları kapsadığını ifade etmektedir. Ulusun kendi kaderini tayin etme hakkı söyleminin yaygınlaşmasının modern siyasal ve ekonomik yapıların ortaya çıkışı ile gerçekleştiğini böylelikle ulusun siyasal bir oluşum haline geldiği iddia edilmektedir.⁶⁶

Guibernau, ulus kavramını “bir topluluk oluşturma bilincinde olan, ortak bir kültürü paylaşan, sınırları açıkça belirlenmiş bir bölgeye bağlı, ortak bir geçmiş ve gelecek tasavvuruna sahip olan ve kendini yönetme hakkı talebinde bulunan bir insan grubu” olarak tanımlamıştır. Yazarın ulusal bir bilince, siyasi sınırlara ve kendi kaderini tayin hakkına yaptığı vurgular bir ulusun etnik bir gruptan ayrıldığı noktalardır. Milliyetçiliği ise “mensuplarının bir dizi sembol, inanç ve yaşam tarzı ile tanımlayan ve ortak siyasi kaderlerine karar verme iradesine sahip topluluğa ait olan duygu” olarak tasvir etmiştir. Guibernau, milliyetçiliği bir ideoloji, doktrin olarak

⁶⁵ Eller and Coughlan, “The poverty of primordialism: The demystification of ethnic attachments,” 200.

⁶⁶ Celalettin Yanık and Mustafa Kara, “Milliyetçiliğe Yönelik İki Kuramın Değerlendirilmesi: Modern Milliyetçi Kuram ve Etno-Sembolcü Milliyetçi Yaklaşım”

değil topluluğa ait duygular olarak betimlemiştir. Bu bağlamda bir duygu olarak tanımlanan milliyetçilik, sadece siyasal bilimlerin alanına girmemekte aynı zamanda sosyoloji ve psikoloji alanlarının da araştırma konularına dahil olmaktadır.⁶⁷

Karl Deutsch ve Elie Kedourie'nin 1950 ve 60'lı yıllarda yaptıkları çalışmalar modernist yaklaşımın temellerini oluşturmaktadır. Bu araştırmalardan sonra milliyetçilik çalışan akademisyenler modernist yaklaşım üzerine yoğunlaşmışlardır. Modernist yaklaşıma göre milletler ve milliyetçilik modern zamanın yani son yüzyılların ürünleridir. Son yüzyıllarda gerçekleşen sanayileşme, kentleşme, kapitalizmin ilerleyişi, ulus devletlerin ortaya çıkması ve dinin siyasal alanda etkisini yitirmesi gibi ekonomik, sosyal ve siyasal manada devrim niteliğindeki olayların milliyetçiliği doğurduğu düşünülmektedir. Bu yaklaşıma göre, modern zaman öncesi milliyetçilikleri ortaya çıkaracak ekonomik ve sosyal olaylar gerçekleşmemiştir. "... milletler ancak milliyetçilik çağında sosyolojik bir gereklilik haline gelir. Milliyetçilik milletleri yaratır, milletler milliyetçiliği değil." Ulus olma bilincinin ve milliyetçilik duygusunu tetikleyen olaylarla ortaya çıktığı iddia edilmektedir.⁶⁸

Modernistler, milliyetçiliğin modern bir fenomen olduğu üzerinde ortak bir karara varmışlardır fakat milliyetçiliğin miladının hangi olay ile olduğu ve hangi ana etkenlerin milliyetçiliği etkilediği konusu üzerinde uzlaşamamışlardır. Bu yaklaşıma göre sanayileşme, imparatorlukların tarihten silinişi, matbaanın ortaya çıkışı ve dolayısıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, şehirleşme gibi sosyal, siyasal ve ekonomik değişimler ulus devletin doğuşuna, ulusal aidiyet ve milliyetçilik gibi duyguların modern dönemde oluşmasına sebebiyet vermiştir. Endüstriyel yapıların ortaya çıkışı ve kentleşme, toplumsal belleğin ve yurttaşlık bilincinin şekillenmesinde etkili olmuştur.⁶⁹

Modernistler, ilkçi teorisinin görüşlerinin tarih dışı olduğunu öne sürmektedirler. Akyiğit, modernistleri Materyalistler ve Kültürcüler olmak üzere iki başlık altında

⁶⁷ Montserrat Guibernau, **Nationalisms: The Nation-State and Nationalism in the Twentieth Century**, 1., Auflage (New York, NY: John Wiley & Sons, 2013).

⁶⁸ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 102–3.

⁶⁹ Celalettin Yanık and Mustafa Kara, "Milliyetçiliğe Yönelik İki Kuramın Değerlendirilmesi: Modern Milliyetçi Kuram ve Etno-Sembolcü Milliyetçi Yaklaşım," 566.

incelemiştir. İlk sınıf olan Materyalistlere göre milliyetçilik, sanayileşme ve kapitalizmin genişlemesinin bir neticesi olarak tezahür etmiştir.⁷⁰

Özdoğan ve Ersanlı, Gellner'ın dünya üzerindeki milliyetçilik vakalarını incelemeye için “hegemonik bir ulus-devletin (ABD), özellikle de 11 Eylül sonrası, kendi ulusçuluğunu hangi yöntemlerle bütün dünyada hâkim bir ideoloji olarak benimsetmeye çalışacağını” öngöremediğini vurgulamışlardır. Çıkarım yaptıkları nokta ABD ve 11 Eylül sonrası milliyetçiliğinin dönüşümü noktasında önemlidir. Zira Batı oluşumlu milliyetçilikler rasyonel ve sivil milliyetçilikler (*civic-nationalism*) olarak ele alınırken aslında bireylerin davranışları, iktidarın politikaları milliyetçiliğin siyasi çıkarlar için nasıl uluslararası düzlemde kullanıldığını göstermektedir. Amerika vakası özelinde 11 Eylül ulusal krizi uluslararası bir travma haline dönüştürülmüş ve bunun üzerinden küresel düzeyde yeni bir siyasi pozisyon sağlanmaya çalışılmıştır. Özdoğan ve Ersanlı'ya göre “ABD'nin ideolojik bağlantılı ulusçuluğu da realizm olarak adlandırıldı. Ancak bu bağlantının görülmemesi için realizm hayata, demokrasi için “hizmetin en iyi” yolu olarak geçirildi.”⁷¹

Bu bağlamda Amerikan milliyetçiliğini, hegemonik bir güç olarak dünyaya hükmetmeye çalışan, üstün ulusunu ve onu bir arada tutan evrensel olduğu iddia edilen değerleri ve ilkeleri, tüm ülkelere insani değerlerin bir parçası olarak kabul ettirilmeye çalışılması ve yayılması üzerinden bir makro milliyetçilik olarak ele almak mümkündür. Artık yayılmacılığın ve başkalarının topraklarını ilhak etmenin gerekçesi evrensel değerlerin ve ilkelerin diğer geri kalmış ve barbar ülkelere de ulaştırılması ve bu mahrumiyetten kurtarılmalarıdır. Bu değerler yalnızca siyasal alana değil ekonomik, teknolojik ve hukuki tüm alanlara sirayet etmiştir ve ABD'ye göre bu haklardan yararlanmak, özgür ve demokratik bir geleceğe sahip olmak tüm bireylerin ve ulusların hakkıdır.⁷²

⁷⁰ Handan Akyiğit, “Methodological Criticism of Nationalism,” **Journal of Humanity and Society (insan & toplum)** 11, no. 1 (2021): 5.

⁷¹ Büşra Ersanlı and Günay Göksu Özdoğan, **Uluslar Ve Ulusçuluk: İkinci Baskıya Önsöz** (İstanbul: Hil yayın, 2013), 11–12.

⁷² Age., 13.

Yukarıda bahsettiğim durumun örneğini ABD'nin Irak ve Afganistan işgallerinde görmek mümkündür. Amerika 11 Eylül'den sonra kendi ulusal kimliğine tehdit gördüğü grupları terörist olarak nitelendirmiş ve diğer ülkeleri de böyle tanımaya iterek uygulamayanları teröristlere destek veren ve onların safından olarak davranacaklarını belirtmiştir. Bu “büyük boy”lu ulusçuluk, politikalarına meşruiyet kazandırmak için ahlaki zemini ona uygun hale getirmektedir. Yurttaş milliyetçiliğinin altında siyasi çıkarlarına destek bulmak için ilkel milliyetçilikler olarak tanımladığı unsurları kullanarak ulusun mobilize olmasını sağlamaktadır. Bu veçhede milliyetçilikler, ulusal aidiyetler ve kimlikler de hiyerarşik bir düzene tabi tutularak “gelişmiş, az gelişmiş veya gelişmekte olan” şeklinde sınıflandırılmıştır. Etnik ve dinsel aidiyetler temelli inşa edilen ulusçuluklar kötü demokrasi ve özgürlük gibi değerler temelli olanlar ise iyi ulusçuluklar olarak tanımlanmıştır. Özdoğan ve Ersanlı, ulusçuluk ideolojisinin başlarda, içeride ulusal birlik ve beraberliğe dışarıya karşı ise rekabete sebebiyet verdiğini fakat şu an bu siyasal etik formun kaybedilerek dünyaya hâkim olma ulusçuluğuna evrildiğini vurgulamaktadır. Ulusçuluğun yeni formu yabancı düşmanlığı, ırkçılık temelli oluşmuş ve azınlıkları, göçmenleri, kendinden olmayanları “öteki” olarak tanımlayarak dışlama üzerine kurulmuş durumdadır.⁷³

Modernist yaklaşımın öncülerinden kabul edilen Gellner, ulusçu fikirlerin ortaya çıkış ve ulus-devlet inşası süreçlerinin sanayileşme ile başladığını, sanayileşmenin ise her yerde aynı koşullarda gerçekleştiğini ve ulusçuluğu meydana getiren temel unsur olduğunu iddia etmektedir. Uluslar ulusçuluk ideolojisinin bir ürünü ve nihai çıktısı olarak kabul edilmektedir.⁷⁴

Elie Kedouire milliyetçiliğin on dokuzuncu yüzyılın başlarında keşfedilmiş bir doktrin olduğunu söyleyerek onun modern bir fenomen olduğunu iddia etmekteydi. Breuilly, 1940 ve 50'li yıllarda bağımsızlık hareketlerinin artarak deniz aşırı sömürgelerin hakimiyetlerinden kurtulduğunu ifade etmektedir. Hakimiyet süren emperyal güçlerin sömürgelerini terk etmeye hazır olmaları durumunda hareketi ulusçuluk olarak adlandırmakta fakat sömürgeyi bırakmaya istekli olmadıkları

⁷³ Ersanlı and Özdoğan, *Uluslar ve Ulusçuluk*, 13–15.

⁷⁴ Age., 11,15.

durumlarda bu hareketleri komünist güçlerin bir aracı olarak kabul ederek kötülemektedirler.⁷⁵

Breuilly, yirminci yüzyılın sonlarına doğru milliyetçiliğin ulusal tarihin bir bağlantısı olduğunu, Batı ve Doğu milliyetçiliği olarak ikili şekilde incelendiğini ifade etmektedir. Gellner ise, milliyetçiliği modernliğin bir işlevi ve çıktısı olarak görmektedir. Bu bağlamda millet ve milliyetçiliklerin doğal olmadığını sanayileşme ile ortaya çıktığını iddia etmektedir. Sanayileşme ile devlet genelinde iletişimin, okuryazarlığın artması Anderson'ın da kitabında vurguladığı gibi ulusal bir kimliğin vuku bulmasında etkili olmuştur. Gellner'a göre yazılı bir anadil ve bunun getirdiği kültürel normlar “ulusları yaratan şey”dir. Sanayileşme ile ortaya çıkan ulus devletler, uluslar ve ulusçuluklar (milliyetçilikler) birbirleri ile bağlantılı şekilde ilerlemiştir.⁷⁶

Gellner, sanayileşme ile ulusal bir kültürün oluştuğunu ve bunun milliyetçiliğin altındaki en temel motivasyon olduğunu ifade etmektedir. Ona göre sanayileşme, kitlesel eğitimi tetiklemiş ve okuryazarlık temelli bir “kültürel türdeşleşme”yi beraberinde getirmiştir. Bu veçhede, milliyetçilik modern bir paradigma; uluslar ise bu sürecin bir çıktısı olarak ele alınmıştır. Halklar uluslara, devletler ulus devletlere dönüşmüştür.

John Breuilly milliyetçiliği bir doktrin, siyasi görüş ve duygu olarak üç ayrı bağlamda tanımlamıştır. Milliyetçiliği (*nationalism*) bir “-izm” içermesinden dolayı bir doktrin olarak ele almıştır. Milliyetçiliği vatanseverlikten ayıran noktaların vatan sevgisinin aşırılık ve kötüye kullanımına dönüşmesi (*abuse*), ulusal üstünlük duygusunun bulunması(*praise*) olduğunu ifade etmektedir. Breuilly, bir milliyetçilik teorisinin ulusu oluşturanların şahsi bağlılıklarının temel mesele olduğunu iddia ederken başka bir teorisinin ulusu oluşturan üyelerden bağımsız olarak mevcut olan ırksal, dilsel veya dini bir topluluk olduğunu iddia ettiğinden bahsetmektedir. Milliyetçiliğin bulunması için diğer insanlardan ayrı özel bir grup olarak ulusun, siyasi kimliğin ve ulusal aidiyetin mevcudiyetinin gerekliliği vurgulanmıştır. Ulusun

⁷⁵ Ernest Gellner, **Uluslar Ve Ulusçuluk** (İstanbul: Hil yayın, 2013), 24–25.

⁷⁶ Age., 25–31.

bağımsız bir devlet formunda olması ve siyasi özerkliğinin bulunması durumunda milliyetçilikten bahsedilebileceğini ifade etmektedir.⁷⁷

Milliyetçilik literatüründe modernist teoriler içerisinde ele alınan diğer bir düşünür ise Paul R. Brass'tır. Etnik kimliklerin ve milliyetçilik ideolojisinin elitler tarafından siyasal iktidarı ele geçirme veya elde tutmak için bir “araç” olarak kullandıklarını iddia etmektedir. Böylelikle etnisitelerin belirli özellikleri öne çıkarılarak diğer gruplarla rekabet ortamı oluşturulmakta ve siyasi çıkar elde edilmektedir. Parlamentolara baktığımızda, farklı etnisitelere sahip vekillerin, iktidar sahiplerinin belirli mevkilere sahip olmak ve siyasi çıkar sağlamak için etnik yapıları bir araç olarak kullandıkları görülmektedir. Ona göre her etnik kimliğin milliyetçiliğe dönüşmesi, kültürel kimliklerin siyasi kimliklere bürünmesi seçkinler vasıtası ile olmaktadır. Bu bağlamda Brass, “araçsalcılık” (*instrumentalism*) tartışmalarında önemli bir konuma sahiptir.⁷⁸

Eric J. Hobsbawm ise milliyetçilikleri, kitabını da bunun üzerinden isimlendirdiği, icat edilen gelenekler olarak görmektedir. Fikirlerinin Gellner'dan etkilendiğini ve milliyetçiliği siyasal ve milli birimin uyumu manasında kullandığını ifade etmektedir. Milletleri değişebilen toplumsal birimler olarak ele almaktadır. Milletlerin insanları sınıflandırmada doğal bir tanrı vergisi olduğu ve bir yazgı olduğu söyleminin bir mit olduğunu, milliyetçiliklerin bazen etnisitelerin milletlere dönüşmesine bazense milletleri icat ederek kültürleri ortadan kaldırdığı görüşünü desteklemektedir. Bu bağlamda milletlerin devletleri ve milliyetçilikleri oluşturmadığı ama aksinin gerçekleştiğini savunmaktadır. Milletlerin tepeden oluşturulmuş birer yapı olarak ele alması ve aşağıdan yukarıya bir değerlendirme yapmaması eleştirdiği noktadır.⁷⁹

Hobsbawm, milletleri ve milliyetçiliği toplumsal mühendisliğin bir çıktısı olarak görmektedir. Bu yönüyle milletler “verili” (*given*) kabul edilmemekte ve

⁷⁷ Gopal Balakrishnan, **Mapping the Nation: Approaches to Nationalism**, Mapping series (London: Verso, 2012), 146–49.

⁷⁸ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 135–36.

⁷⁹ E. J. Hobsbawm, **1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik “Program, Mil, Gerçeklik”** (Ayrıntı Yayınları, 1995), 23–25.

modern milliyetçilik etnik bağlarından ayrılmaktadır. Toprağa bağlı devlet anlayışının ortaya çıkışı, etnik kimlikle ilişkilendirilen doğal olarak görülen milliyetçilikten farklı bir anlayış olarak değerlendirilmektedir. Yazara göre, milletlerden toprağa bağlı devletler ortaya çıktıktan sonra bahsedilebilir.⁸⁰ İcat edilmiş geleneklerle kastedilen sembolik hale gelmiş düzenli bir şekilde yapılan gelenek haline dönüşmüş uygulamalardır. Bu gelenekler toplumsallığın sürekliliğinin sağlanmasında bir bağ görevi görmektedir. Ona göre bu gelenekler her toplumun sahip olduğu adetlerden farklı olarak özellikle on dokuzuncu yılın sonuna doğru ortaya çıkanlardır. İcat edilen bu gelenekler, oluşturulan kurumlar, eğitim sistemleri, resmî törenler halkı denetlemenin ve milli bilincin oluşumunun birer aracıdır.⁸¹

Hobsbawm milliyetçiliği zamansal bir sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Fransız İhtilali'nden 1918'e kadarki süreci milliyetçiliğin doğduğu ve şekillendiği evre olarak ele almıştır. Özkırımlı, modernistlerin etnosembolcüler tarafından milliyetçiliğin tarihsel sınıflandırılmasının tam olarak yapılmasının mümkün olmadığını, modern milletlerle geçmişleri arasındaki bağları yok saydıkları, modernleşme üzerinden bütün teorilerini inşa ettikleri, halkların milletleri uğruna ölümü göze almalarını açıklayamadıkları sebepleri ile eleştirdiklerini ifade etmektedir.⁸²

Gellner'a göre modern öncesi çağda halk, iktidar sahiplerinin milliyetleri ile ilgilenmez. Milliyetçilik modern dönemde bir sosyolojik gereklilik haline gelmiştir ve yalnızca milliyetçilik çağında milletlerden söz edilebilir. Yüksek kültürün alt kültürler üzerinde hakimiyet kurması ile milliyetçilik ortaya çıkmaktaydı. Gellner'ın milliyetçilik kuramı aşırı işlevselci olması ile eleştirilmiştir. Tarihi olayları analiz ederken sonuçlarla nedenin anlamsallaştırılması, olayların gerçek sebebi olmayabileceği gerekçesi ve Gellner'ın bunu sıklıkla kullanmasından dolayı tenkit edilmiştir.⁸³

⁸⁰ E. J. Hobsbawm, *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mil, Gerçeklik,"* 23.

⁸¹ Eric Hobsbawm and Terence Ranger, **The Invention of Tradition** (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 11.

⁸² Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 146–48.

⁸³ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, 114–15.

Benedict Anderson ise *Hayali Cemaatler* kitabı ile literatüre önemli bir katkı yapmıştır. Asya Araştırmaları bölümünde profesör olan Anderson, milliyetçiliği bir “anomali” olarak açıklamaya çalışır. Ona göre ulus “hayal edilmiş bir siyasal topluluktur.”. Ulusu oluşturan bireyler birbirini tanıyamayacak kadar çokturlar ve mecburi olarak bir topluluk hakkında zanda bulunarak onu tasvir edebilirler. Anderson, Gellner’dan ulusların uydurulmuş olması düşüncesine karşın tahayyül edilmiş olması ile ayrıştır.⁸⁴

Anderson, milliyetçiliğin kültürel köklerine ulaşmak için meçhul asker anıtlarına bakarak anlamlandırabileceğimizi söylemektedir. Milliyetçiliğin ölüm fenomeni ile yakın bir ilişki kurması dinsel tahayyüllerle olan akrabalığını göstermektedir. Yazara göre milliyetçilikler siyasi ideolojilerden çok kültürel sistemlerle ilişkilendirilerek incelenmelidir. Dinsel cemaatlerin ve hanedanlık mülklerinin on yedinci yüzyıl itibari ile gerilemesi ve milliyetçiliklerin vuku olması arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır fakat bunu etkileyen tek faktör olarak ele almak dar bir bakış açısıdır.⁸⁵

Hayali Cemaatler kitabında öne çıkan ve Anderson’ı diğer teorisyenlerden ayıran noktalardan biri ortaya koyduğu zaman tasavvurlarıdır. Matbaacılığın gelişimi ile roman ve gazeteler ortaya yeni bir tahayyül biçimi çıkarmışlardır. Anderson’a göre bu biçimler ulusun nasıl bir hayali cemaat olduğunu görmenin araçlarıdır. Anderson, “homojen, içi boş zaman, eş zamanlılık” kavramlarını teorisinin ana temasına yerleştirmiştir. Kapitalist yayıncılık, zaman tasarımlarını farklı bir boyuta taşımış ve bireyler üzerinde yeni bir algı oluşturarak ulusal bilinç ve beraberliğin vuku bulmasına sebep olmuştur. Yazar, ulusun eş zamanlı bir şekilde birbirinden haber almasını sağlayacak iletişim araçlarını kullanmasını, örneğin her sabah gazete okumasını, dini bir cemaatin ayinine katılmasına benzetmektedir. Kitle iletişim araçlarının doğuşu, birbirlerinden habersiz milyonlarca insanın haberleşmesini ve ulus tahayyülünü olanaklı kılmıştır.⁸⁶

⁸⁴ Anderson, *Hayali cemaatler*, 18-21.

⁸⁵ Age., 23-26,37.

⁸⁶ Age., 37-39,50.

Anderson'ın, kültürel fenomenlere ağırlık vererek teorisini bunun üzerine bina etmesi, siyasi gelişmelere gereken önemi vermemesi ve kültürel milliyetçilik odaklı bir yaklaşım sergilemesi eleştiriye uğradığı noktalardandır.⁸⁷ Balakhrisnan, Anderson'ın kültürel oluşum olarak tanımladığı milletlerin nasıl vatanları için ölümü göze alabildiklerini konusunu açıklamakta yetersiz olduğunu söylemektedir. Dinlerin yerini almaya çalışan milliyetçilikler argümanının ulus için gösterilen fedakarlıklar ve ortak kutsallığı açıklayamadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda milliyetçiliğin politik doğasına daha fazla vurgu yapılması, kolektif aidiyeti ve ulusal bilinci oluşturacak temel duyguların kaynağının daha net çizilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁸⁸

Modernist yaklaşımları özetleyecek olursak Anderson ve Hobsbawm sırasıyla matbaa kapitalizmi, medya ve tahayyül; Giddens ve Breuilly modern devlet; Nairn sınıfsal ve ekonomik çatışma; Gellner ise sanayileşmeye geçiş ekseninde milliyetçilik tartışmalarında yer almıştır. Bir sonraki bölümde yaklaşımlarını modernite eleştirisi üzerine inşa eden etno-sembolcüler ele alınacaktır.

1.1.3. Etno-sembolcü Yaklaşım

Etnosembolcüler, modernist kuramlara bir tepki olarak doğmuştur. Teorinin ismini aldığı üzere etnik yapı merkezdedir ve ilkçi kuramlar da kabul edilmez. Etnosembolcü yaklaşımlar kavramı kimi teorisyenlerce ilkçilere kimilerine göre modernistlere yakın olarak görülmüş, hangi düşünürlerin bu yaklaşım içerisinde yer aldığı tartışılmıştır. Günümüz uluslarının tarihteki etnik yapıların devamı olduğunu, tarihi mitler, efsaneler, gelenek ve göreneklerden etkilenerek milliyetçiliklerin şekillendiğini ileri sürmektedirler. Etnosembolcüler, ilkçilerden farklı olarak milliyetçiliği modern zamanın bir çıktısı olarak kabul etmekte ve modernistlerden farklı olarak milliyetçiliklerin etnik kimliklerden bağımsız olarak ele alınamayacağını varsaymaktadırlar.⁸⁹

⁸⁷ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 186.

⁸⁸ Gopal Balakrishnan, "The National Imagination," <https://www.versobooks.com/blogs/2875-the-national-imagination> Erişim Tarihi: 20.05.2021.

⁸⁹ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 202–4.

Etnosembolcülük kuramının önde gelen düşünürlerinden biri Anthony D. Smith'tir. Fikirleri Gellner'dan etkilenmesine rağmen tezini modernizmin eleştirisi üzerine inşa etmiştir. Smith milliyetçilik kuramlarının etnik bileşenleri dikkate almadığı takdirde tam anlaşılamayacağını iddia etmektedir. Milletlerin tarihinde etnik kimlik önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Bu bağlamda Smith'in kuramı etnik milliyetçilik üzerinedir. "Milletlerarası"nda çıkan çatışmaların daha çok milli kimlik sebebi ile çıktığını ve bu kimliğin etnik temelleri olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, "millet" kavramını "tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunu" olarak tanımlamaktadır.⁹⁰

Smith, etnik kimliklerin, milletlerin temelini oluşturduğunu iddia etmektedir. Ona göre devletlerin meşruiyet kazanmasını sağlayan etken milli kimliklerdir. Etnik kimliğin kendini yenilemeye özgü dört mekanizması olduğunu söylemektedir. Bunlar, "dini reform, kültürel ödünç alma, halk katılımı ve etnik seçilmişliğe dair mitler"dir. Etnik toplumlar bu araçlar sayesinde yüzyıllar boyunca belirli alanlarda dönüşerek devamlılıklarını sürdürmektedirler. Smith, etnik çekirdeklerin doğacak milletlerin karakterleri hakkında bilgi barındırdığına işaret etmektedir. Yazar bir yönden etnik özlerin gelişmiş hallerini milletlere benzetmektedir. Zira hem etniler hem de milletler ortak mitleri ve anıları olan bölgesel topluluklardır. Milletler etnilerden farklı olarak bulundukları coğrafya ile fiziki ve fiili bir bağ kurmuşlardır. Yazar, ulusun daha önceki yüzyıllarda da mevcut olduğunu, etnisitelerden ve etnik kimlikten bağımsız olarak ele alınamayacağını öne sürmektedirler.⁹¹

Anthony Smith "*ethnie*" kelimesini "Ortak ata mitleri, tarih ve kültürleri olan, belirli bir bölge ile bir ilişkiye ve dayanışma duygusuna sahip insan toplulukları" olarak tanımlamıştır.⁹² Smith'e göre milliyetçilikler farklı formlarda kullanılabilirler:

1. Ulusların ulus devletlere dönüşerek yaşamını sürdürme süreci;
2. Bir millete aidiyet duyma ve ulusal beraberlik bilinci;

⁹⁰ Smith, *Milli kimlik*, 9-10,32.

⁹¹ Age., 63-65,70-71.

⁹² Balakrishnan, *Mapping the nation*, 150.

3. Milletle ilişkili bir dil ve simge;
4. Milletler ve ulusal irade hakkında bir kültürel doktrin ve ulusal amaçların uygulanmasını kapsayan bir ideoloji;
5. Milletin hedefleri doğrultusunda ulusal iradeyi hayata geçirecek bir toplumsal ve siyasal hareket.⁹³

Smith'i diğer milliyetçilik teorisyenlerinden ayıran bir nokta da etnileri yatay ve dikey olarak sınıflandırmasıdır. Yatay etnilerde aristokratik yapı hâkim iken dikey etnilerde demotik, halka ait, olan ve örgütlü din toplulukları etkileyen temel faktördür.⁹⁴

Etnosembolcüler, etnik topluluklarla modern milletler arasında net bir ayrım yapmış olmamaları sebebiyle modernistler tarafından eleştirilmişlerdir. Modern öncesi dönemde etnik toplulukların siyasi bilince sahip olmamasından dolayı millet olarak anılamayacağını ve milliyetçilikten bahsedilemeyeceğini vurgularlar. Etnik yapıları değişken değil sabit olarak ele alarak etnik kimliklerin kalıcılığına vurgu yapmaktadırlar. Modernistlere göre tüm bunlar etnosembolcülerin açıklama ve analizlerini eksik ve yetersiz bırakmaktadır.⁹⁵

1.2. MİLLİYETÇİLİKTE YENİ YAKLAŞIMLAR

Milliyetçiliğin temel konusu dışında sorunsallar olduğu ve bunların teoriler içerisinde ele alınması gerektiğini düşünen akademisyenler mevcuttur. Milliyetçi söylemde kadının yer almadığını fark eden bu düşünürler toplumsal cinsiyet boyutunu incelemişlerdir. Teorilerde savaşa giden askerler, bürokrat ve rahip erkeklerden bahsedilirken kadınlar etkisiz eleman gibi yer almamaktaydı. Yeni yaklaşımlarda incelenen bir diğer nokta da Avrupa merkezli milliyetçilik anlayışıydı. Bu anlayış Doğu milliyetçiliklerini barbar, gelişmemiş olarak ele alırken Batı milliyetçiliklerini sivil olarak tanımlıyordu. Bu iki yüzlü anlayış olayları analiz etme ve sınıflandırmada filtre uygulayarak bilimsellikten uzaklaşmaktaydı. Milliyetçiliğin salt aşırı sağ bir

⁹³ Smith, *Milli kimlik*, 119.

⁹⁴ Age., 102–3.

⁹⁵ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları*, 223–28.

ideoloji olarak açıklanması, sınıfsal, kültürel ve hatta ırksal farklılıklara rağmen nasıl ulusal bir birlik sağlandığı sorusunu açıklayamamaktadır.⁹⁶

Ana akım milliyetçilik teorilerinde zikredilmeyen fakat benim burada ele almak istediğim birkaç düşünür var. Bunlardan ilki, aynı zamanda psikolog olan Michael Billig’in *Banal Milliyetçilik* teorisidir. Yazar, gelişmemiş ülkelere hasmış gibi kabul edilen milliyetçilik olgusunun aslında ulus devletlerde de görüldüğünün altını çizmektedir. Milliyetçilik merkezde yaşayanların değil periferideki “öteki”lerin sorunudur. Ona göre milliyetçilik günlük hayatımıza sembollerle rutin bir şekilde yerleşmiştir. Milliyetçilik sürekli olarak üretilirken bir yandan tüketilmektedir. Genel kullanıma göre George Bush milliyetçi olarak kabul edilmezken Quebec’te yaşayan insanların milliyetçi olarak görülmesi sorgulanır. Ona göre günlük hayatımıza yerleşmiş sorgulamadığımız milliyetçilik sembolleri önemli bir yer tutmaktadır. Kamu binalarında her gün karşılaştığımız bayraklar, futbol maçlarından önce savaş olsun olmasın çalınan milli marşlar yerleşik simgelerdir.⁹⁷

Michael Billig’in ana akım tartışmalardan uzaklaşarak soruları farklı bir zemine taşıması, olayları farklı parametreler üzerinden ele alması milliyetçilik tartışmalarını genişletmiş, yeni bir ufuk açmıştır. Ona göre milliyetçilik anomali durumlarında değil günlük hayatın rutinlerinde aranmalıdır. Ulus devletler içerisinde kabul edilmiş sorgulanmayan birey davranışları, kamu politikaları olası milli kimlik unsurlarını barındırabilmektedir. Billig, milliyetçi davranışların sadece etnik kimliklerin kendi siyasal özerklik mücadelelerinde gözlenmediğini aynı şekilde ulus devletlerin politikalarına sinmiş olabildiğini göstermektedir.

Billig, vatanseverlik ve milliyetçilik terimlerinin halk arasında farklı algılandığını gösteren çalışmaları ortaya koymuştur. İnsanların vatanseverliği ülkeye olan muhabbet ve bayrak sergilemekle eş tuttuğunu; milliyetçiliğin ise diğer ülkelerle bir kıyas söz konusu olduğunda ortaya çıktığını ifade ettiklerini aktarmıştır. Milliyetçiliğin, halkı sürekli olarak etkileme kabiliyetinde olan politikacıların eylem ve söylemlerinde gizli olduğunu söylemektedir. Ona göre iktidar sahiplerinin

⁹⁶ Gökalp, “Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme,” 280.

⁹⁷ Billig, *Banal nationalism*, 5.

eylemleri haberlerle, gazetelerle düzenli olarak halka ulaşmaktadır. Billig, ABD Başkanı Bush'un çeşitli konuşmalarını söylem analizine tabi tutmuş ve bu analizler sonucunda kullandığı kelimelerin milli kimlik açısından neleri ihtiva edip nasıl yansıttığını göstermiştir. Bu çalışmaya göre Bush, "biz" kelimesi ile millet, devlet, kendi uluslararası koalisyon ortaklarını kastederken; "öteki" kelimesi ile de savaştaki düşmanlarını, milli kimliği ve çıkarları ile uyuşmayan devletlere atıf yapmaktadır.⁹⁸

Milletlerin ve milliyetçiliklerin tarihsel gelişimini etkileyen ve dönüştüren sayısız unsur bulunmaktadır. Milliyetçilik tartışmalarında sınıf, etnik kimlik, dil ve din gibi faktörler üzerinden inceleme yapılırken toplumsal cinsiyetin bu alandaki rolü ele alınmamıştır. Son dönemde tartışmalarda bu eksikliğin üzerinde durulmuş ve teorisyenler bu etkeni ele almamaları sebebi ile eleştirilmiştir. Kadınların bu tarihsel süreç içerisindeki rolleri ataerkil sistem içerisinde göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda Nira Yuval-Davis'in "Cinsiyet ve Millet" adlı kitabı toplumsal cinsiyet ile milliyetçilik ilişkisini derinlemesine incelemesi açısından önemli bir yere sahiptir. Davis milliyetçilik alanında hâkim teorilerin çoğunun cinsiyet ilişkilerine değinmemesini, hatta kadın kuramcılarının dahi bu meseleyi ve ilişkiyi ele almamasını eleştirmiştir.⁹⁹

Milliyetçilik tartışmalarında ele alınmayan kadınlar aslında milliyetçi politikalar söz konusu olduğunda başrolü oynamaktaydı. Etnik topluluklarda başat mevzulardan birisi olarak görülen azınlık topluluğun nüfusedir ve nüfus politikaları bununla sıkı bir biçimde ilişkilidir. Çeşitli etnik grupların bulunduğu bölgede hâkim olduğunu göstermenin bir yolu nüfusunun diğer etnisiteye oranla fazla olmasıdır. Bu minvalde alınan kamu politikaları kadınları yakından ilgilendirmekte ve kadınların biyolojik ve fizyolojik durumları etnisiteleri, iktidardakileri nihai olarak etkilemektedir. Nüfus politikaları için sadece bir boyutunu göstermektedir. Kadınlar, hane içerisinde millete hizmet edecek askerler yetiştiren bireyler olarak ele alınmaktadır. Halbuki kadınlar sokaktan savaş alanlarına, bürokrasiden ekonomiye tüm alanlarda etkin rol alarak milliyetçiliği ve politikalarını belirleyen temel parametrelerden biridir.

⁹⁸ Billig, *Banal nationalism*, 57,91.

⁹⁹ Nira Yuval-Davis, **Cinsiyet Ve Millet: Gender and Nation** (İstanbul: İletişim, 2003), 18.

Yuval-Davis'in çalışmasının en önemli çıkarımlarından biri milliyetçi hareketleri sınıflandırmaya gitmesidir. Ona göre milliyetçi devinimlerde üç ana akım gözlenmektedir. İlk akımı ırka, soya ve kökene bakanlar oluşturmaktadır. İkinci kategoriye ulusun kültürel normlarını ne çıkaranlar girmekte, üçüncü kategoriye ise siyasal birliğe dahil olmayı ve vatandaşlığı baz alan akım oluşturmaktadır.¹⁰⁰ Yuval-Davis'in sınıflandırması her ne kadar genel geçer bir sınıflandırma olarak görünse de teorilerin üzerine inşa edildikleri etnik köken, kültür ve siyasal kimlik gibi temelleri göstermesi bakımından açıklayıcı ve kapsayıcıdır.

Umut zkırmıllı milliyetçilik alanında temel eserlerden sayılabilecek kitaba dönüşmüş doktora tezinin sonunda bir ülkede yalnızca bir milliyetçilikten bahsedilemeyeceğini, her ideolojik yapının kendine has bir milliyetçiliği olduğunu vurgulamıştır. Ona göre farklı milliyetçilikleri ortak bir paydada buluşturan şey “söylem”dir.¹⁰¹

Bu bölümde özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan milliyetçilik yaklaşımları ve onlara dair gerçekleştirilen tartışmalar ele alınmıştır. Her bir milliyetçilik teorisinin geliştirdiği yaklaşım vakalara farklı perspektiflerden ışık tutmaktadır. Bir sonraki bölümde incelenecek Amerikan milliyetçiliği ise bazı düşünürler tarafından post-milliyetçi olarak tanımlanırken bazıları tarafından sivil milliyetçilik olarak kabul edilmektedir.

¹⁰⁰ Umut zkırmıllı, *Milliyetçilik Kuramları*, 251.

¹⁰¹ Age., 274.

İKİNCİ BÖLÜM

AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN OLUŞUMU VE TEMEL PARAMETRELERİ

Her milliyetçilik teorisi farklı vakalar üzerinden incelenerek açıklanabilir ve her vaka da farklı teorilerle incelenebilir. Her ulusun içerişimde farklı ekollere, geleneklere dayanan milliyetçilikler bulunmaktadır. Amerikan milliyetçiliği, tarihsel süreci, dönüm noktaları, temel parametreleri göz önüne alınarak incelendiğinde anlamlı bir bakış açısı ortaya konmaktadır. Amerikan ulusunun uluslaşma hikayesi tarihçilere göre farklı başlangıçlara sahiptir fakat özellikle bağımsızlığını kazanma süreci ona ulusal bir aidiyet hissi kazandırmıştır. Bu bağlamda bu bölümde öncelikle Amerikan milliyetçiliğinin tarihsel gelişiminde bahsedilecek, sonrasında milliyetçiliğin temel karakteristiğini oluşturan etmenlerden bahsedilecektir. Genel olarak Amerikan milliyetçiliğini bütünüyle resmetmek mümkün olmadığı için bu çalışmada milliyetçiliğin kamuya yansıyan pratikleri ele alınacaktır.

Savelle'ye göre birliği sağlayan etken, Orta çağ feodalizminde kişinin efendisine olan sadakat veya bağlılığı iken modern dönemde ulusa ve devlete olan kolektif bağlılıktır. Bu sadakat formu Batı toplumlarında on sekizinci yüzyılın ortalarına kadar mühim bir rol oynamamıştır.¹⁰² Milliyetçilik metaforunu benimseyen filozoflardan Jean Jacques Rousseau vatan için şu ifadeleri kullanmıştır:

“Gözlerini açan bir çocuk vatani görmeli, ölümüne kadar da ondan başka bir şey görmemelidir. Her gerçek Cumhuriyetçi anasının sütüyle vatan aşkını, yani kanun ve özgürlük aşkını emdi. Bu aşk onun bütün varlığıdır. O, vatandan başka bir şey görmez ve yalnız onun için yaşar. Yalnız olduğu anda o bir hiçtir. Vatansız kaldığı anda o da yoktur. Ölmemiş olsa bile, ölmüşten beterdir.”¹⁰³

¹⁰² Max Savelle, “Nationalism and Other Loyalties in the American Revolution,” **The American Historical Review** 67, no. 4 (1962): 901, <http://www.jstor.org/stable/1845245> Erişim Tarihi: 10.07.2021.

¹⁰³ Dian SCHEFOLD, “Rousseau'nun Devlet Öğretisinin Tarihselliği Ve Güncelliği,” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 31 (1974): 518–19.

Milliyetçiliklerin oluşumu ve gelişimi salt olaylardan ziyade tarihsel süreci içinde incelendiğinde bütün resim ortaya çıkmaktadır. Amerikan milliyetçiliğinin oluşumunda da bu yöntem benimsenerek genel tarihsel sürece bakılacaktır.

2.1. AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN TARİHİ SERÜVENİ

İngiliz milliyetçiliğinin önde gelen isimlerinden Edmund Burke'ün kullandığı kavramlar ve fikirleri Amerikan milliyetçiliğini etkilemiştir. Özellikle Anglo-Amerikanlar bir koloni olan İrlanda'dan gelen Burke'ün fikirlerini ve Amerikan Devrimi'ni desteklemiştir.

Amerikan bağımsızlığının kazanılmasına kadar ki süreçte Amerika'ya göç eden Britanyalılar tarafından İngiltere anavatan olarak anılmaya devam etti. Amerika'nın ismi “Yeni İngiltere” olarak adlandırılıyordu. Boston papazlarından Jonatjan Mayhew, İngiliz olarak protestan bir ülkede Hristiyan kilisesinin reform yapılmış halinin bir parçası oldukları için Tanrı'nın seçkinlerinden olduklarını dile getirmekteydi. Temelde İngiliz değerlerine bağlı fakat onun modernizasyona uğramış hali Yeni İngiltere'yi özgürlükler ve hakların arttırılmış olduğu bir konumda görmektedir. Kolonilerde yaşayanlar ise her koloniyi kendi vatanı olarak sahiplenmiş ve ona karşı bir bağlılık duymuştur. Kimilerine göre koloniler, İngiliz ulusunun Amerikan kesimi olarak ele alınmaktaydı. Savalle'ye göre farklı bir ülkede yaşayan bir Britanyalı olduğunun bilincinde olmak, Amerikan milliyetçiliğinin belirmesinde mühim bir rol oynamaktadır.¹⁰⁴

Kendisi ABD'nin kurucularından sayılan ilk hazine bakanı Alexander Hamilton, Britanya yasalarına bağlı olmayı reddettiğini fakat Britanya İmparatorluğunun bir parçası, özgür bir tebaası, olduklarını dile getirmekteydi. Britanya İmparatorluğu'na yazılan şiirler, sarf edilen sözler Amerikalıların Britanya'ya olan bağlılıklarının on sekizinci yüzyılın sonlarına kadar devam ettiğini gösterir niteliktedir.

1765'te çıkarılan Pul Yasası ile Amerikalılardan alınan yüklü vergiler halkı İngiliz hükümetine karşı kıskırttı ve 1774'te Birinci Kıta Kongresi toplandı. Amerikan

¹⁰⁴ Savalle, “Nationalism and Other Loyalties in the American Revolution,” 902–4.

boykotu üzerine İngiliz Parlamentosu kararından dönerek 1766'da yasayı yürürlükten kaldırdı.¹⁰⁵ Kuzey Amerikalılar üzerinde kontrolü arttırma girişimi olarak ortaya çıkan Pul Yasası Amerikan vatandaşlığının başlangıcı olarak görülmektedir.

22 Aralık 1775'te çıkarılan Amerikan Yasaklama Yasası (*Prohibitory Act*) ile on üç kıta kolonisine karşı tüm ticari faaliyetler yasaklandı, koloniler kralın korumasından azat edildi, Amerikan gemilerinin denizde ele geçirilmesine izin verildi ve yasa neredeyse bir savaş ilanı manasına geldi. Kıta Kongresi, İlk ABD Milli Meclisi, bu yasaya Amerikalıların İngiliz gemilerine saldırmasına izin vererek cevap verdi.¹⁰⁶

Bağımsızlık Bildirgesi, Amerikalıların haklarını korumaya yönelik verdikleri bir mücadeleydi ve ilk aşamada insanların zihinlerinde bir Amerikan ulusunun şekillenmesine sebebiyet vermedi. Amerika'nın kurucu babalarının (*Founding Fathers*) konuşmalarına ve söylemlerine baktığımızda ulus kavramını İngiliz ulusu için kullandıkları görülmektedir. 1777'de ABD'yi kuran anayasa olarak kabul edilen Konfederasyon Maddeleri "*Articles of Confederation*" askeri bir ittifaktan öte bir mana taşıyarak insanların ve kurumların örgütlenme kapasitesini ortaya çıkardı.¹⁰⁷

Amerikan düşüncesinin oluşumunu tetikleyen temel motivasyonlardan birisi Büyük Britanya'nın Amerika'ya uygulamaya çalıştığı ekonomik ve siyasi baskı ve dışlamalardır. Uygulanmaya çalışılan ötekileştirme sonucunda konfederasyon içerisindeki birlik düşüncesi kuvvetlenmiştir.

Pensilvanya'daki gazeteler Konfederasyon Maddeleri'nin onaylanmasını Birlik adına büyük bir gelişme olarak kutlayarak manşetlere taşımıştır. Pennsylvania Gazetesi 7 Mart 1781 tarihli basımında bu durumu "Zorunlu olarak başlatılmış, baskı ve ortak tehlike ile pekiştirilmiş ve şimdi nihayet bu yeni ve yükselen devletlerin daimî bir konfederasyonunda konsolide edilmiş bir Birlik: ve böylece Amerika Birleşik

¹⁰⁵ Encyclopedia Britannica, "Stamp Act," <https://www.britannica.com/event/Stamp-Act-Great-Britain-1765> Erişim Tarihi: 16.04.2021.

¹⁰⁶ The Library of Congress, "Documents from the Continental Congress and the Constitutional Convention, 1774 to 1789," <https://www.loc.gov/collections/continental-congress-and-constitutional-convention-from-1774-to-1789/articles-and-essays/to-form-a-more-perfect-union/organizing-a-war/> Erişim Tarihi 19.10.2021.

¹⁰⁷ Savelle, "Nationalism and Other Loyalties in the American Revolution," 915–17.

Devletleri ... uluslar arasında sonuç olarak büyüyor.”¹⁰⁸ sözleriyle yer vermiştir. Yaşanan olaylar insanların zihninde bir Amerikan düşüncesi ve Amerikan ulusu kavramsallaştırmasının oluşumuna sebebiyet vermiştir. Büyük Britanya’dan siyasi bağımsızlık talebi ile başlayan süreç Amerikan mitinin, kültürünün ve öz bilincinin ortaya çıkması ile devam etti.

Amerikan ulusal bilincinin ortaya çıktığını fark eden Amerikalı siyasi ve liderler bu ulusal düşünce ve imajı eyaletler arasında bağlılığı canlandırmak için Amerikan milliyetçiliğinin oluşumunu körükleyerek bir politika olarak kullandılar. Patrick Henry 1774’te Kıta Kongresi’nde yaptığı konuşmada “Pensilvanyalılar, New Yorklular ve New England’lılar arasındaki ayrım artık yok. Ben bir Virginian değilim, Amerikalıyım” sözleriyle ulusal kimliğini ön plana çıkarmıştır. Bağımsızlığın kazanılması sürecinde halkın önde gelen insanların konuşmalarına bakıldığı takdirde siyasal bağımsızlığın kazanılması ile ulusal aidiyet ve bağlılık da artmış ve vatan için can verilmesi durumu kutsallaştırılmıştır.

Arieli’ye göre, Amerikan ulusunun bir bireyi olmanın başlangıçta dinsel, dilsel, kültürel ve etnik olarak homojen bir topluluk olan Anglo-Protestanlardan olma şartı bulunmaktadır. Özellikle Bağımsızlık Bildirgesi, Amerika’da yaşayan insanların siyasi bağımsızlık kazanması noktasında önemli bir adım olmuş ve bu topluluğun bir arada hareket etmesine ve milliyetçiliğin daha kapsayıcı bir hale dönüşmesine sebebiyet vermiştir.¹⁰⁹

Amerikan ulusunun ne zaman ortaya çıktığı onun kavramsal olarak kullanılmaya başladığı zamana dayandırılmaktadır. Ulusal bağlılık ve sadakati tetikleyen olaylar ulusun mahiyetinin yerleştiği dönüm noktalarıdır. Bunlar Amerikan milliyetçiliği için 1. Ve 2. Dünya Savaşı, Kore, Vietnam Savaşları ve 11 Eylül Saldırıları başta olmak üzere sayılabilir.

Amerikan ulusu farklı ülkelerden göç alarak oluşmuştur. Bu özellik onu diğer ülkelerden farklı kılmaktadır. Fakat ülke nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan

¹⁰⁸ Savelle, “Nationalism and Other Loyalties in the American Revolution,” 917.

¹⁰⁹ Jasper M. Trautsch, “The Origins and Nature of American Nationalism,” **National Identities** 18, no. 3 (2016): 297.

Britanyalılar, baskın ve hâkim kültürel zemini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda Anglo-Amerikan kültür ve bileşenleri Amerikan ulusunun yapısının ve milliyetçiliğinin şekillenmesinde temel yapıtaşlarını oluşturmaktadır.

2.2. AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ: SİVİL MİLLİYETÇİLİK Mİ ETNİK MİLLİYETÇİLİK Mİ?

Milliyetçilik ABD’de “küçümsenerek bakılan ve eski dünyadaki dar görüşlülüğü yansıtan kirlili bir kelime”¹¹⁰ ve “adını söylemeye cesaret edilemeyen bir siyasi doktrindir”.¹¹¹ Connor’a göre ise Amerikalılar göçmenliğe dayalı, çok ırklı, etnisiteli bir yapıya sahip olmalarından dolayı tam manasıyla ulus olarak sayılmazlar.¹¹²

Milliyetçilik teorilerinin ortaya çıkışı ve gelişimi itibariyle etnik milliyetçilik temelli bir seyir izlediğinden dolayı Asya, Afrika, Orta Doğu’daki ülkelere odaklanılırken Amerikan milliyetçiliği göz ardı edilmiş ve arka plana itilmiştir.

Amerikan milliyetçiliği teorisyenler tarafından vatanseverlik olarak kabul edilip milliyetçiliğin diğer uluslara karşı bir üstünlük duygusu sonucu ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Halbuki “Amerikan Rüyası” kavramının kendisinde Amerika’nın bir özgürlükler ülkesi olduğu iddia edilerek diğer uluslardan ve devletlerden kendini ayırıştırarak üstün görme söz konusudur. Milliyetçiliğin hayali bir cemaat olduğu varsayımı kabul edildiğinde halkta ulusa duyulan inanç ve aidiyet onun oluşumunu sağlayan etkenlerdendir.

Etnik milliyetçilik Amerikan kolonilerinin İngiliz ulusundan ve milliyetçiliğinden ayrılarak kendi ulusal kimliğini oluşturduğunu açıklayamaz ve devreye sivil milliyetçilik girer. Sivil milliyetçiliğe göre din, dil, etnisite gibi ilkelerden ziyade ortak bir tarihi geçmişi, kaderi olan, hayali bir cemaat inancı ulusal kimliği inşa

¹¹⁰ Minxin Pei, “The Paradoxes of American Nationalism,” **Foreign Policy**, no. 136 (2003): 31, <http://www.jstor.org/stable/3183620> Erişim Tarihi: 28.09.2021.

¹¹¹ M. Lind, **Next American Nation: The New Nationalism and the Fourth American Revolution** (Free Press, 2010), 6.

¹¹² Walker Connor, “A Nation Is a Nation, Is a State, Is an Ethnic Group Is a ...,” **Ethnic and Racial Studies** 1, no. 4 (1978): 381.

etmektedir. Trautsch, milliyetçiliği ulusu meydana getiren, meşrulaştıran, harekete geçiren ve bütünleştiren bir motivasyon olarak ele almaktadır.¹¹³

Amerikan ulusunun ne zaman ve hangi dinamiklerle ortaya çıktığı birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Amerikan milliyetçiliğinin doğuşu, siyasi bağımsızlığını kazandığı 4 Temmuz 1776 Bağımsızlık Bildirgesi ile eş zamanlı olarak kabul edilmektedir. Amerika'nın keşfi ile Amerikan milliyetçiliğinin geliştiğini iddia edenler de bulunmaktadır.

Trautsch'ye göre Amerika'da milliyetçilik Amerikan Devrimi (1776) ve İç Savaş (1861-1865) arasındaki dönemde ortaya çıkmıştır. Amerikan Devrimi, Amerika'yı baskıcı yabancı yönetimden kurtararak özgürleştiren bir ulusal bağımsızlık savaşı olarak tasvir edilmektedir.¹¹⁴

Bazı düşünürlere göre Amerika'ya ilk göç hareketinde yer alan Püritenlerin dini uyanışı, toplumsal, sosyal ve siyasi bir uyanışın temellerini hazırlamıştır Büyük Uyanış'ın (*Great Awakening*) (1720-1740) 13 koloniyi bir araya getiren ve büyük grup kimliği oluşumunu sağlayarak birleşmiş bir koloni hareketi olduğu iddia edilmektedir. Bu ortak büyük koloni hareketi ulusal kimliğin oluşumundaki temel adımlardan biri olarak anılmaktadır. Bu bağlamda dini ayaklanma, kolonilerin bir araya gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Böylelikle revivalizm Amerikan Devrimini besleyen etmenleri oluşturmuştur. Amerikan Devrimi ile din arasındaki doğrudan ilişki burada görülmektedir.¹¹⁵ Hannah Arendt ise bu konuda Hristiyanlık öğretilerinin devrimci olmadığını bu sebeple Amerikan Devrimi ile arasında bir bağ bulunmadığını ifade etmektedir.¹¹⁶

Milliyetçiliğin ortaya çıkışının bir sürece bağlı olarak değil bir olay ve belirli bir zamana bağlı olarak vuku bulunduğunu iddia eden düşünürler de bulunmaktadır. Onuf'a göre Amerikan milliyetçiliğinin doğuşu 4 Temmuz 1776 Bağımsızlık Bildirgesi ile olmuştur. Bu büyük çaplı ortak eylem Amerikan halkı için temel birlik

¹¹³ Trautsch, "The origins and nature of American nationalism," 291.

¹¹⁴ The origins and nature of American nationalism , Jasper M. Trautsch syf 291 292

¹¹⁵ Jerald C Brauer and Mehmet Alici, "Puritanizm, Dini Uyanış Ve Devrim," **Journal of Istanbul University Faculty of Theology** 19.

¹¹⁶ H. Arendt and J. Schell, **On Revolution** (Penguin Publishing Group, 2006), 17.

eylemiydi. Bağımsızlık ve egemenlik amaçlı vizyon onları siyasi birliğin oluşumuna adım adım yöneltmişti.¹¹⁷

Siyasal tarihte olayları sınıflandırmak onları anlamlandırmak ve belirli bir yere konumlandırmak açısından mühimdir. Olayları kategorize etmemizi sağlayan araçlar linguistik (dilbilim) ve semantiktir (anlambilim). Bir olayı siyasi bir ayaklanma olarak görmekle bağımsızlık savaşı olarak görmek arasında nüans farkı vardır. İlkinde ayaklanmayı çıkaranlar vatan haini ilan edilirken diğerinde aynı kişiler vatansever birer kahraman addedilirler. Amerikalıların kendi kaderini tayin hakkını arayan bir etnisite olmaları, duruma meşruiyet kazandırırken bir ulusal kimliğin mevcut olmaması tam aksi bir durumu ortaya çıkarmaktadır.¹¹⁸

Edmund Morgan'a göre devrimlerin en büyük tetikleyicileri milliyetçiliklerdir ve bu durumun örnekleri Asya'da, Afrika'da ve Avrupa'da görülebilir. Irk, dil, din ve kimlik adına sahip olunan üstünlük duygusu, milliyetçilik, bağımsızlık savaşlarına yol açmaktadır. Amerika'da ise durum tam tersi olmuştur. Bağımsızlık için verilen mücadele topluluğu ulus olma yoluna götürmüştür: "Ulusumuz devrimimizin babası değil çocuğu olmuştur."¹¹⁹ Bu bakış açısına göre her zaman milliyetçilik duygusu self-determinasyonu, ulusun kendi kaderini kendi tayin etmesini, doğurmayabilir. Topluluğun bağımsızlık isteği onu ulus olmaya doğru sürükleyebilir.

Greene, Amerikan devriminin ulusal bir bilinç ile doğmadığını aksine bir öteki üzerine inşa edildiğini savunmaktadır. Amerikalıların İngilizlerle mücadele sürecinde bir benlik duygusu geliştirdiklerini bu sebeple devrimin Amerikan değil bir İngiliz Devrimi olduğunu iddia etmektedir.¹²⁰

Devrimden sonraki süreçte Washington'un doğum günü ve 4 Temmuz Bağımsızlık Günü gibi kutlamalar, toplumsal birlikteliğin sağlanması ve ulusal kimliğin zemininin oluşumu için önemli adımlar olarak görünmüştür. Böylelikle ortak

¹¹⁷ PETER S. ONUF, "A Declaration of Independence for Diplomatic Historians," **Diplomatic History** 22, no. 1 (1998): 71.

¹¹⁸ David M. Potter, "The Historian's Use of Nationalism and Vice Versa," **The American Historical Review** 67, no. 4 (1962).

¹¹⁹ Edmund S. Morgan and Joseph J. Ellis, **The Birth of the Republic, 1763-89**, Fourth edition, The Chicago History of American Civilization (Chicago: The University of Chicago Press, 2013), 101.

¹²⁰ Trautsch, "The origins and nature of American nationalism," 294.

tarihi anlar, zaferler ve travmalar üzerinden toplum içerisinde ortak geçmiş ve gelecek algısı oluşturmaktadır. Bu ulusal kutlamalar ve olaylar insanların zihninde Amerikan devrimi ve Amerikan ulusu imgesi oluşumunu sağlamıştır.¹²¹

Trautsch, milliyetçilik sınıflandırmalarında iki ortak nokta görmektedir. Birincisi ulusu oluşturan bireylerin siyasi iradesiyle oluşmasını varsayan öznel tanım, ikincisi ise bireylerin etnik ve kültürel temellere dayanmasını öngören nesnelci tanımdır. İlkine göre milliyetçilik sonradan edinilebilir gönüllülük esaslı iken ikincisine göre milliyetçilik içkindir, sonradan sahip olunamaz ve değiştirilemez, genetik faktörlere bağlıdır. Amerikan milliyetçiliği de salt siyasi ilkeler üzerine inşa edilmiş etnik ve genetik faktörlerin söz konusu olmadığı bir sivil milliyetçiliktir.¹²²

Amerikan milliyetçiliğinde ırksal, dinsel, dilsel veya etnik bir gruba ait olmak gibi somut gereksinimler bulunmamaktadır. Bunun yerine bireyin özgürlük, eşitlik ve cumhuriyetçilik gibi siyasi ideallere inanması onu Amerikan milliyetçisi yapmaktadır.¹²³

Amerikan milliyetçiliğinin etnik temellerden çok siyasi temellere dayanması onu Doğu milliyetçiliklerinden ayırarak sivil milliyetçilik kategorisine sokmaktadır. Greenfeld söz konusu milliyetçiliğin dışlama, üstün görme ve ötekileştirme üzerine bina edilmediğini iddia etmektedir.¹²⁴ Amerika'nın tarihi bir antagonizmaya sahip olmaması onu istisnai kılan durumlardan biri olarak kabul edilmektedir. Fakat özellikle Britanya'ya karşı bir siyasi bağımsızlık kazanma mücadelesinde ulusal duyguların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum Amerika'nın bir öteki üzerine kurulmadığı iddiasını çürütmektedir.

Modern milliyetçilik teorilerinin geleneksel anlayışı yapısöküme uğratmasıyla uluslara olan etnik verili kabul edilen klasik bakış açısı ortadan kalkmış, ulusların

¹²¹ Albrecht Koschnik, "Political Conflict and Public Contest: Rituals of National Celebration in Philadelphia, 1788-1815," **The Pennsylvania Magazine of History and Biography** 118, no. 3 (1994): 209.

¹²² Trautsch, "The origins and nature of American nationalism," 296.

¹²³ W. Petersen, M. Novak and P. Gleason, **Concepts of Ethnicity**, Belknap Press (Belknap Press of Harvard University Press, 1982).

¹²⁴ Liah Greenfeld, **Nationalism: Five Roads to Modernity** / Liah Greenfeld (Cambridge, Mass, London: Harvard University Press, 1992), 15.

hayali birer cemaat oldukları, inşa edilmişlikleri ön plana çıkarılmıştır. Milliyetçiliğin kendisini inşa edilmiş bir yapı olarak kabul etmekle onu ilkel, etnik, sivil milliyetçilik olmaktan çıkararak hepsini aynı kategoriye yerleştirmektedir. Ulusal diller, tarihler, bayramlar hepsi milliyetçiliğin nedeni değil sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple sadece Amerikan milliyetçiliği değil tüm milliyetçilikler sosyal bir insanın ürünü olan ideolojilerdir.¹²⁵

Amerikan milliyetçiliğinin bir “öteki”si olmadığı iddiası Friedman’ın iddiasıyla çürümektedir. Ona göre kimlikler hayali veya gerçek sınırlar olmadan düşünülemezler.¹²⁶ Amerikan ulusal kimliğinin “biz” olarak tanımlanması için doğal olarak bir onlar tanımı yapılması gerekmektedir. Bir grubun, topluluğun kendine belirli sınırlar çizerek tasvir etmesi durumunda sınırın dışında kalan ötekiler üzerinden yapılmaktadır.

Milliyetçilikler ulus içerisinde kapsayıcı bir görev üstlenirken dış dünyaya karşı dışlayıcı davranmaktadır.¹²⁷ Kolektif bir kimliğin oluşturulması, ulusal sınırların belirlenmesi için her zaman bir “öteki”ye ihtiyaç duyulmakta, böylelikle toplumsal birlik, beraberlik ve aidiyet duyguları oluşmaktadır. Sivil etnik milliyetçilik tartışmalarının ötesinde Amerikan ulusunun temel zeminini oluşturan dışlayıcı etnik karakterinden bahsedilecektir.

2.3. BEYAZ, ANGLOSAKSON, PROTESTAN, SİVİL MİLLİYETÇİLİKLER

Eric Kaufmann’ın Rogers Smith’den aktardığına göre Amerika’da milli süreç herkesin vurguladığı üzere pür sivil değil aynı zamanda etniktir. “Ascriptive Americanism” olarak adlandırdığı doğuştan elde edilen bir Amerikancılıktır. Smith çoğu Amerikalı’nın liberal haklar teorisinden bihaber olduğunu ifade etmektedir. Onların seçilmiş, beyaz birer Protestan olmaları ortak özellikleridir ve bu Amerikan milliyetçiliğini bir istisna olmaktan çıkarır. Amerikalılar çevredeki topluluklardan

¹²⁵ Trautsch, “The origins and nature of American nationalism,” 298.

¹²⁶ Mappings: Feminism and the Cultural Geographies of Encounter syf 3

¹²⁷ Joseph Th. Leerssen, **National Thought in Europe: A Cultural History** / Joep Leerssen, Europa Series (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006), 17.

ayırıcı özellik olarak yerlilerin ve siyahilerin aksine beyaz, İngiliz ve liberal demokratlardı. Bahsi geçen ayırıcı özellikler onları diğer uluslardan ayıran hayali sınırlardır.¹²⁸

Milliyetçilikleri doğu-batı, etnik-sivil, ilkel-modern, iyi-kötü olarak ayırmak bir ulusun milliyetçiliğine meşruiyet kazandırırken diğerinin meşruiyetini yok etmektedir.¹²⁹ Amerikan milliyetçiliğinin istisnai, sivil, liberal, barışçıl, evrensel, çok uluslu, insan hakları temelli siyasi idealleri olan yönlerini vurgulamak onun dışlayıcı, savaşlarda ve diğer uluslarla olan münasebetinde üstün, şiddet yanlısı davranışlarını yumuşatarak ona siyasal meşruiyet zemini oluşturmaktadır.

Eşitlik üzerine bina edilmiş Amerikan ulusal kimliği kadınları 1920'ye kadar oy hakkından mahrum bırakmış siyasi alana girmelerini engellemiştir. Kamu işlerine katılımları, vatandaş olarak kabul edilmemeleri eşitsiz cinsiyet ilişkilerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda siyahilerin vatandaş olarak kabul edilmeleri ve oy hakkı kazanma mücadeleleri yirminci yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir.

Smith-Rosenberg, Amerikan kıtasının ilk sakinlerinin yerli Amerikalılar olduğunu, Amerikan kelimesinin başlarda beyaz Amerikalılar için değil Kızılderililer için kullanıldığını ifade etmektedir. Fakat kıtaya sonradan gelen Avrupa kökenli Amerikalılar, kıtanın asıl sahiplerini “Indians” diye isimlendirerek onların farklı bir kıta ve yarımkürede bulunan Hindistan’dan geldiği imajını oluşturmaya çalışmışlardır. Kuzey Amerika’ya gelen Anglo-Amerikanlar yerli halka atıf için kullanılan kavramlara aşağılayıcı, ırkçı, vahşi insanlar olduğuna dair manalar yüklemişlerdir. Ona göre “Gerçek Amerikalı, Avrupa kültürü ile Amerikan topraklarının sembolik evliliğinin çocuğuydu.”¹³⁰

Smith-Rosenberg’in anlatılarından yola çıktığımızda, Amerikan ulusal kimliğinin Amerika’da yaşayan asıl kıtanın sahibi olan yerli halkı “ötekileştirerek”

¹²⁸ Eric P. Kaufmann, “Ethnic or Civic Nation: Theorizing the American Case,” **Canadian Review of Studies in Nationalism** 27 (2000): 9.

¹²⁹ David Brown, “Are There Good and Bad Nationalisms?,” **Nations and Nationalism** 5, no. 2 (1999).

¹³⁰ Carroll Smith Rosenberg, “Captured Subjects / Savage Others: Violently Engendering the New American,” **Gender & History** 5, no. 2 (1993): 178.

Amerikalı olmaktan çıkarıp Kızılderili, Yerli Amerikan (*Indian*) olarak isimlendirilerek inşa edildiğini görmekteyiz. Amerikalıların beyaz, İngiliz kökenli Protestanlar oldukları imajını oluşturmuşlardır. Amerika kıtasındaki İngiliz yerleşimciler, İngiliz emperyal söyleminin üstünü örtmek için yerli Amerikalıların vahşi kabileler olduğuna dair hikayeler yaymışlardır. Bu hikâye ve romanlarda beyaz Amerikan kadınların yerli Amerikanlar tarafından kaçırıldığı anlatısı oluşturularak yerlilere karşı bir nefret duygusu uyandırılmaya, yerli ve beyaz Amerikalılar arasındaki evliliklerin önüne geçilerek beyazlar arasındaki evlilikler teşvik edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle ırksal olarak sınırlandırılmış Amerikan milliyetçiliği ve Amerikan ulusal kimliği tanımlanarak destekleniyordu. Tanrı'nın seçilmiş halkı olan beyaz Püritenler, Kızılderilileri Amerikan halkından farklı bir topluluk olarak ayırtırmaktaydılar.¹³¹

Öteki ve düşman olarak tanımlanan Kızılderililer, Amerika Birleşik Devletleri'nin dışlayıcı misyonunu yerine getirmekte ve ulusal kimliğin birleştirici bir elementi olarak işlev görmekteydi. Yaşanan gelişmelerle bağlantılı olarak 1790'da çıkartılan Vatandaşlığa Kabul Yasası¹³² ile ABD'de bulunan özgür ve beyaz kişilere vatandaşlık verilmiştir. Böylece yerli Amerikalılar ve siyahilerin ABD vatandaşlığının önüne geçilmiştir. Amerikan ulusal kimliğinin çokkültürlü bir yapısı olduğu, ırksal bir temele dayanmadığı ve her türlü etnisiteye açık olduğu kanısının tarihsel süreçte yanlışlanabilir olduğu gözlenmiştir.

Eric Kaufmann ise diğer ırksal kimliklerin Amerikan ulusal kimliğinde eritilerek Amerikan etnisitesi oluşturulduğunu ve bu sebeple Amerikalıların dünyanın ilk etnik gruplarından biri kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹³³ On sekizinci yüzyılın başlarında Amerika'daki özgür nüfusun yüzde 80'i Britanyalı, yüzde 98'i ise Protestandı. Kıta Avrupası'ndan gelen göçmenler de Amerikan İngilizcesini ve Protestanlığı benimseyerek, soyadlarını değiştirerek, Anglo-Amerikanlar ile evlenerek İngilizleşerek Amerikan kültürünün bir parçası haline gelmekteydiler. İngiliz olmayan

¹³¹ Age., 180–81.

¹³² Densho Encyclopedia, "Naturalization Act of 1790 | Densho Encyclopedia," https://encyclopedia.densho.org/Naturalization_Act_of_1790/ Erişim Tarihi: 05.09.2021.

¹³³ Kaufmann, "Ethnic or civic nation: theorizing the American case," 14.

bu toplulukların özümsemiği forma “WASP” denmekteydi. Beyaz ırk, konuşma dilinde ve soyadında Anglo-Sakson ve dinde Protestan olan bu formülasyona WASP denmekteydi. Kaufmann Amerikan milliyetçiliğinin etnik kökenlere sahip olduğunu ve bu bağlamda istisnai bir vaka olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmektedir.¹³⁴

Amerikan Devrimi’nden sonra uzunca bir süre Amerikan vatandaşı olmanın ön şartlarından sayılan “beyazlık”, siyahi olmanın zıttı bir kavram olarak kullanılmamaktaydı. Kavram Anglo-Sakson ve Kuzey Avrupalı toplulukları kapsarken İrlandalılar, Yahudiler, Güney ve Doğu Avrupalıları içine almamakta idi.¹³⁵ On dokuzuncu yüzyılda beyazlık metaforunun kapsayıcılığı genişlerken, siyahilerin vatandaş olma ve oy kullanma haklarından bahsedilebildi.

Zolberg’e göre ABD’nin vatandaşlığa kabul sürecinin pür geleneksel bir “açık kapı politikası” üzerine bina edilmediği gözlenmektedir. ABD’nin izlediği göçmen ve vatandaşlığa kabul politikaları onun sivil bir ulustan ziyade “*tasarlanmış bir ulus*” olarak adlandırmanın doğru olacağını kitabında ele almıştır. Farklı etnik yapıların bir araya geldiği Amerikan eritme potası, belirli kriterlere göre oluşturulan heterojenlikten homojenliğe doğru kayan bir noktada yer almaktadır.¹³⁶ 1882 yılında Çin Dışlama Yasası olarak yürürlüğe giren anlaşma ile Çinli işçilerin ülkeye girişi 10 sene için yasaklanmış ve 1943’e kadar Çinlilere kapılarını neredeyse tamamen kapatmıştır.¹³⁷

Amerikan tarihinin yüzde sekseninde insanların Amerikan vatandaşı olması ırk, milliyet ve cinsiyet sebebi ile başvuruların yasal olmadığını öne sürülerek kabul edilmemiştir. Rogers Smith, Amerikan tarihine bakıldığında yaşanan etnik dışlamalar ve ayrımcılıkların Amerika’nın demokrasi ve liberalizm idealleri ile çeliştiği ve bu sebeple Amerikan milliyetçiliğinin istisna olarak ele alınamayacağını ileri sürmüştür. Amerikan ulusal tarihinin demokratikleşme ve tüm uluslara, azınlıklara kapsayıcı

¹³⁴ David P. Forsythe and Patrice C. McMahon, **American Exceptionalism Reconsidered: U.S. Foreign Policy, Human Rights, and World Order** / David P. Forsythe, Patrice C. McMahon (Taylor & Francis, 2016), 440,445,456.

¹³⁵ M. F. Jacobson, **Whiteness of a Different Color: European Immigrants and the Alchemy of Race** (Harvard University Press, 1999).

¹³⁶ A. R. ZOLBERG, **A Nation by Design: Immigration Policy in the Fashioning of America**, Russell Sage Foundation Books at Harvard University Press (Harvard University Press, 2009), 1,2,4.

¹³⁷ Encyclopedia Britannica, “Chinese Exclusion Act | Definition, History, & Facts,” <https://www.britannica.com/topic/Chinese-Exclusion-Act>, Erişim Tarihi: 05.10.2021.

başarı hikayesinin yerine Anglo-Saksonizm, ırkçılık ve Sosyal Darwinizmin milliyetçiliğin temel bileşeni olarak tanımlandığı bir anlatının ön plana çıkması gerektiğini ifade etmektedir.¹³⁸

Hans Kohn ise Amerikan milliyetçiliğini Aydınlanmacı özgürlük geleneği, Federal cumhuriyetçilik ve baskın Anglo-Amerikan kültürel geleneğinin diğer etnik yapılarla etkileşimi üzerinden incelemiştir. Ona göre federal cumhuriyetçilik Amerikan milliyetçiliğinin yapısal, liberalizm ise ideolojik belirleyicisidir.¹³⁹ Lieven ise Amerikan ulusunun bir parçası haline gelmek için liberal-demokratik ve protestan-kapitalist düzeni bütünüyle kabul etmenin gerekliliğini vurgulamaktadır.¹⁴⁰ Etnisitenin yanında siyasi idealler de Amerikan milliyetçiliği için belirleyici bir ölçüt olmuştur. Amerikan ideallerini benimsemeyenler Amerikalı olmamakla itham edilerek toplumdan dışlanmışlardır.¹⁴¹

Amerikan birliğinin 1860’larda dağılmasının sebebi de etnik grupların anlaşmazlığından ziyade Kuzey ve Güney’in Amerikan ulusal kimliğine ilişkin ve siyasi-ideolojik fikir farklılıklarından kaynaklanmaktaydı.¹⁴² Güney Amerika’nın ayrılması ekonomik, siyasi, ideolojik birliğin sağlanmadığı noktada ulusal kimliğin ve ulusal birliğin tam olarak gerçekleşemediğini göstermektedir.

Minxin Pei’ye göre bir göçmen ulusu olan Amerika ve onun milliyetçiliği etnik üstünlük kavramlarından ziyade demokratik ideallerin inancı ve üstünlüğü ile tanımlanır. Fakat milliyetçilik, eski dünyaya ait bir kavram olarak görülerek ülke içerisinde yüksek olmasına rağmen kabul görmez ve kendi içerisinde bir paradoks oluşturur. Amerika örneğinde durumun milliyetçilikten ziyade vatanseverlik olduğunu iddia etmektedirler.¹⁴³ Keza Dünya Değerler Araştırmasında Amerikalıların genel

¹³⁸ Trautsch, “The origins and nature of American nationalism,” 301.

¹³⁹ Rogers M. Smith, “Beyond Tocqueville, Myrdal, and Hartz: The Multiple Traditions in America,” **American Political Science Review** 87, no. 3 (1993): 564.

¹⁴⁰ Anatol Lieven, **America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism** (Cary: Oxford University Press USA - OSO, 2012).

¹⁴¹ Cecilia Elizabeth O’Leary, **To Die for: The Paradox of American Patriotism** (Princeton, N.J: Princeton University Press, 1999).

¹⁴² Susan-Mary Grant, **North over South: Northern Nationalism and American Identity in the Antebellum Era** (University Press of Kansas, 2000).

¹⁴³ Pei, “The Paradoxes of American Nationalism,” 31–32.

olarak diğer ülkelere nazaran kendi ülkelerine karşı sadakat ve bağımlılıkları daha yüksek oranda saptanmaktadır.¹⁴⁴

Amerikalıların kendi uluslarından gurur duymalarının yanında onu oluşturan değerlerin evrensel olarak uygulanabileceği görüşü onu belli bir ulusa özgü bir milliyetçilikten çıkarmaktadır. Fakat bu görüş ulusal birliği sağlayan diğer parametreleri hesaba dahil etmemektedir. Milliyetçi duyguların ana akım siyaseti belirlemesi, ulusal güvenlik gibi birincil dış politika konularını belirlemesi fakat toplumun var olan milliyetçiliği reddetmesi Amerikan milliyetçiliğinin paradokslarından biridir.

Tocqueville gibi gözlemcilere göre Amerikan toplumunu istisna yapan, onun siyasi gönüllülükten çok sivil gönüllülüğe dayalı olmasıdır. Pei, Amerikan milliyetçiliğinin kamu politikaları aracılığıyla zorunlu bir şekilde halka dayatılmadığını, ulusal marşların spor müsabakalarında, okullarda bağlılık yemininin okunmasının zorunlu olmadığını, aksine halkın gönüllü bir şekilde bu eylemleri gerçekleştirdiğini ifade etmektedir.¹⁴⁵ Fakat Pei'nin aksine ülkede banal bir milliyetçilik olduğunu ifade eden yazarlar bulunmaktadır. Onlara göre örtük yerleşmiş milliyetçilik uygulamaları vardır ve bu ikonlar kamusal ve özel hayatın her yerinde sorgulanmayacak şekilde kabul görmüş uygulamalardır.¹⁴⁶

Pei'ye göre Amerikan milliyetçiliğini diğer milliyetçiliklerden ayıran üç niteliği bulunmaktadır. Birincisi, etnik ve kültürel üstünlükten ziyade siyasi ideallere dayalıdır. Bu siyasi idealler kurumlar ve pratikle birleştirildiği takdirde bir ulusa özgü olmaktan çıkarak tüm dünyaya uygulanabilir. Bu sebeple Amerikan milliyetçiliği ve ırkından ziyade siyasi inancı olarak adlandırılmaktadır. İkincisi Amerikan toplumu travmalardan çok zaferler üzerine bina edilmiştir. Üçüncüsü birçok ülkede milliyetçilikler tarihsel yaşanmışlıklarından güç alırken Amerikan milliyetçiliği ileriye dönüktür.¹⁴⁷

¹⁴⁴ World Values Survey, "WVS Wave 5 (2005-2009),"

<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV5.jsp> Erişim Tarihi:15.07.2021.

¹⁴⁵ Pei, "The Paradoxes of American Nationalism," 33.

¹⁴⁶ Michael Billig, **Banal Nationalism** (London, Thousand Oaks, Calif: Sage, 1995).

¹⁴⁷ Pei, "The Paradoxes of American Nationalism," 34.

Toplum ayrı ayrı bireylerin toplamından fazlasına eşittir. Aradaki soyut bağı oluşturan Amerikan bireyselciliği, demokrasisi ve idealleri ile açıklanamaz. “Biz” ve “Onlar” arasındaki toplumsal etkileşim ulusal kimlik oluşumundaki en önemli faktörlerden biridir. Amerikan ulusunda bu ikonların başını çeken bayrak, dini, vatansever, manevi anlam geliştiren bir simgedir. Bayrak bir ulus olarak diğerlerinden ayrılmanın işaretidir.¹⁴⁸

Madriaga, Amerikan ulusal kimliğinin yerli Amerikanları ve Afrikaları vahşi, medeniyetsiz ve öteki olarak adlandırarak uygar bir “Avrupa” kimliği üzerine bina ettiğini ifade etmektedir. Ona göre ulusal kimliğin oluşumunu sağlayan diğer bir parametre ırk, özellikle beyazlıktır. Amerikan kültürel yapısının bir parçasıdır ve aracılığı ile dahil olanlar dışlananlardan ayrılmaktadır. Beyazlık ve Amerikanlık arasında aksiyomatik, doğruluğu ispat gerektirmeyen, iç içe geçmiş bir ilişki mevcuttur. Bu aksiyomatik ilişki beyaz olmayan insanların kendilerini Amerikalı olarak tanımlamasını zorlaştırmaktadır.¹⁴⁹

Kendisi de Filipinli bir Amerikan olan Madriaga, çalışmasında kendi hayat tecrübelerinden ve yaşamı boyunca yabancı gibi hissetmesinden yola çıkmıştır. Ona göre bazen Amerikalı olmak beyaz olmakla eşdeğerdir. Doktorasını da beyazlık ve Amerikan ulusal kimliği üzerine ırk, etnisite ve sosyal dışlanma üzerine yapmıştır. Siyahi, beyaz ve Latinlerle yaptığı görüşmelerinde ırkı arka planda tutarak beyazlığın yarattığı hegemonya ve ulusal aidiyetin bireysel algılarıyla olan ilişkisini incelemiştir. “Eritme Kazanı” ve “Amerikan Rüyası” kavramları, göç ve çokkültürlülük açısından olumlu bir kamusal görünüme sahiptir. Bayrak ise ulusal ve kutsal sembolün halka açık bir yüzüdür. Siyah ve Latinler Eritme Kazanı fikrine olumlu baktıkları kadar ırkçılığa karşı olan korkularını dile getirmişlerdir. Siyahiler kendilerini öteki olarak tanımlayarak Amerikanlığın içerisindeki çatışmayı ve gerilimi açığa çıkarmışlardır. Araştırmaya göre Amerikan toplumunun kamusal yüzü beyazlığı simgelemektedir. Amerikalıların ortak kavramlarının ve ideallerinin, ulusal birliğin ortak sembollerinin

¹⁴⁸ Carolyn Marvin and David W. Ingle, **Blood Sacrifice and the Nation: Totem Rituals and the American Flag** (New York, Cambridge, U.K: Cambridge University Press, 1999).

¹⁴⁹ Manuel Madriaga, “Why American Nationalism Should Never Be Considered Postnationalist,” **National Identities** 12, no. 1 (2010): 83-84.

içerisinde dahi ırksal bir ayırım ve dışlanma mevcuttur. Beyaz hegemonya ulusun toplumsal algısından ve hafızasından ayrı olarak ele alınamaz. Bu sebeple Amerikan milliyetçiliği post-milliyetçilik olarak görülmemelidir.¹⁵⁰

Morrison'a göre Amerikalı beyaz demektir. Afrikalı insanlar kendilerini tanımlamak, bu kimlik ve aidiyete sığdırmak için etnik kökenlerini başına tire ile getirirler: Afro-Amerikan vb. Beyazlar doğrudan Amerikalı kabul edilirken beyaz olmayanlar kendi etnik kimlikleri ile birlikte Amerikalı olduklarını dile getirmektedir.¹⁵¹ Amerikan milliyetçiliğini anlamak için, hükümetin rolü ve politikaları, kurumsal kültürü, vatandaşlığı ve oy kullanma hakkından fazlasına odaklanmak gerekmektedir. Antagonizmalar üzerine kurulu kimlik savaşları bir ulusun nasıl oluştuğuna ışık tutmaktadır.¹⁵²

Ringer, beyaz yerleşimcilerin köleleştirilmiş siyahların sırtında ilk kapsamlı toplum modelini inşa ettiğini, Amerikan kimliğiyle yan yana duran “onlar”ın, ulusun kuruluşundan bu yana her zaman renkli insanlar olduğunu ifade etmektedir.¹⁵³

Amerikan Dini Milliyetçiliğinin Kökenleri kitabında Amerikan milliyetçiliğinin tanımlayıcı özellikleri popülizm, anti-elitizm, ırkçılık ve din olarak belirlenmiştir. Ulusal kimliğin oluşturulmasında Protestan aktivizmi merkezi bir rol oynamıştır. Din ulusun oluşumu sürecine aktif olarak katkıda bulunmuştur.¹⁵⁴

Michael Kazin'e göre bir duygu topluluğunun parçası olmadan demokratik siyasete etkin bir şekilde dahil olunamaz. Amerikan toplumunun uluslaşması hususunda demokratik kültür ve kurumsallaşmanın yanında soyut manevi duygular birliğin sağlanması açısından önemlidir. Tek başına sivil bir toplumdan ve milliyetçilikten bahsedilemez. Amerika Birleşik Devletleri'nde milliyetçilik, hoşgörü ve demokratik idealler kadar ırkçı ve otoriter amaçlara da hizmet etmiştir. Ona göre,

¹⁵⁰ Age., 84,86,90.

¹⁵¹ Joseph F. Healey and Eileen O'Brien, **Race, Ethnicity, and Gender: Selected Readings / Editors, Joseph F. Healey, Eileen O'brien**, 2nd ed. (Los Angeles, Calif., London: Pine Forge Press, 2007), 43.

¹⁵² O'Leary, *To die for: the paradox of American patriotism*, 7.

¹⁵³ B. B. Ringer, **We the People and Others: Duality and America's Treatment of Its Racial Minorities** (Routledge, 1985), 13–14.

¹⁵⁴ Ava Chamberlain, “The Origins of American Religious Nationalism by Sam Haselby (Review),” **Early American literature** 52, no. 1 (2017): 206.

milliyetçilik statükoyu en iyi şekilde muhafaza eder, güç ve paraya sahip olanların lehine biz ve onlar ayrımına giderek sınıf ayrımlarını gizler. Çoğu zaman ise savunmasız insanlardan oluşan grupları ötekileştirir.¹⁵⁵

Anthony Smith, Amerika Birleşik Devletleri'ni ulusal kimliğinin kutsallığını Yahudi-Hristiyan geleneğinden aldığını ifade etmiştir. Ona göre Yeni Dünya (New World), İncil'de vaat edilen topraklara dönüştürülmüştür. Sanat eserleri aracılığıyla dini ve İncil'deki imgeler kullanılarak Amerikan ulusal kaderinin ihtişamı anlatılmıştır.¹⁵⁶

Püritenler, kendileri ve gelecek nesiller için laik bir cumhuriyetin doğacağını İncil geleneğinin devamını oluşturacak ulusun sivil dininin temellerini atmışlardır. Böylelikle toprak “Yeni İsrail”e dönüşmüş ve Amerikalılar, Beyaz Amerikalılar, dünyanın yeni “Seçilmiş Halk”ı olmuştur. Fakat Amerika ne İncil'de vaat edilen topraklardan biriydi ne de yerleşimcilerin atalarının toprağıydı. Fakat Püritenlerin önde gelen isimleri tarafından Tanrı toprağı, ilahi bir toprak olduğu fikri öne sürülmüştür.¹⁵⁷ *Beyaz Ceket* adlı romanda “Biz Amerikalılar, tuhaf, seçilmiş insanlarız – zamanımızın İsrail'i; dünya özgürlüklerinin sandığını taşıyoruz.” ifadeleriyle bu fikrin on dokuzuncu yüzyılda dahi devam ettiği gözlenmektedir.¹⁵⁸

Siyaset felsefesi Francis Lieber, İç Savaş'ın ulusu bölme tehlikesinden önce Amerika'nın merkezileşmeden çok ulusallaştırmaya ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Ulusallaştırmadan kastının aynı kanın tüm siyasi topluluğa yayılması, böylelikle aradaki bağların sağlamlaşacağını iddia etmiştir.¹⁵⁹

McCartney'e göre, Amerikan ulusal kimliğinin normatif boyutunun iki kaynağı vardır. Birincisi, Amerikan sivil dini, Amerikan milliyetçiliğinin dini ifadesidir ve onlara eylemlerinin aşkın bir değere sahip olduğunu inancını verir. Amerikan sivil

¹⁵⁵ Michael Kazin and Atossa A. Abrahamian, “American Nationalism: A Debate,” **Dissent** 66, no. 3 (2019): 20.

¹⁵⁶ Susan-Mary Grant, “Promised Land, Chosen People: The Landscapes and Ligaments of American Nationalism,” **Nations and Nationalism** 24, no. 2 (2018): 300.

¹⁵⁷ Age., 302.

¹⁵⁸ Herman Melville, **White-Jacket: Or, the World in a Man-of-War** 5 (Evanston [Ill.]: Northwestern University Press, 1970).

¹⁵⁹ Grant, “Promised land, chosen people: the landscapes and ligaments of American nationalism,” 304.

dini, Amerikalılara siyasi tercihleri ve inançları arasında teleolojik bir zorunluluk olduğunu düşündürterek vatansever duygularını dini bir konseptte dile getirmelerini sağlar. Amerikan sivil dini Protestan inancı tarafından şekillendirilmiştir. İkinci normatif boyut ise Amerikan siyasi sistemini oluşturan liberal teorinin arkasındaki Aydınlanma'dır. Amerikan milliyetçiliğini iyi analiz edebilmek için bu normatif boyutları, sivil dinini ve milliyetçiliği besleyen mücadeleci ahlaki duruşunu incelemek gerekir.¹⁶⁰

Kaufmann'a göre dünya ulusları neredeyse istisnasız olarak modern ulusun ve sivil dinin inşası için gerekli olan modern öncesi dönemde mit ve sembollerden meydana gelen etnik çekirdeklerden oluşmaktadır. Bu tüm etnisitelerin ulusa dönüşmesini kapsamazken modern ulusların adını, dilini, sembollerini, mitlerini, sınırlarını ve tarihini modern öncesi dönemde o sınırlarda yaşayan etnik gruplardan almasını açıklamaktadır. Amerikan ulusunun gelişimi ve Amerikan yerlililiği ise on dokuzuncu yüzyıl ortalarındaki büyük göçten önce bulunan etnik gruba bakılarak anlaşılabilir. Göçten önce mitleri ve sembolleri gelişmiş bir Amerikan ulusal etnik grubu mevcuttu ve bu etnisite diğer milliyetçilik örnekleriyle benzer bir ulusal tarih inşası süreci izlemiştir. Egemen etnik grup, Amerikan milliyetçiliğinin istisnai ve evrensel olduğu iddiaları ile çelişmektedir.¹⁶¹

Kaufmann, ABD'de egemen etnik grubun Anglo- "Amerikan" Protestanlardan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu sebeple Amerikan ulus devleti, ülkesi, tarihi, ideali Anglo-Amerikanlar ile inşa edilmiştir. Toprak üzerinde hak ve söz sahibi olan Anglo-Sakson Protestanların, kendilerinden sonra bu topraklara gelen göçmenleri kendi kimliklerine göre şekillendirme yetkisini elinde bulundurduğu düşünüldü. On yedinci yüzyılda Amerikan özgür nüfusunun yüzde sekseni Britanyalı ve yüzde doksan sekizi Protestandı. Tocqueville'den aktardığına göre, koloniler arası iletişimin artmasıyla New England'ın ilke ve prensipleri komşularına yayıldı ve daha sonra etkileri tüm

¹⁶⁰ Paul T. McCartney, "American Nationalism and U.S. Foreign Policy from September 11 to the Iraq War," *Political Science Quarterly* 119, no. 3 (2004): 404–5.

¹⁶¹ Eric P. Kaufmann, "American Exceptionalism Reconsidered: Anglo-Saxon Ethnogenesis in the "Universal" Nation, 1776–1850," *Journal of American Studies* 33, no. 3 (1999): 437–38.

Amerika’da görülmeye başlandı. Bununla birlikte Katolik karşıtı dini hareket toplumsal bir konsensüsün zeminini hazırladı.¹⁶²

Amerikalılar ideolojik ve genetik mirası, tarihsel referansı Anglo-Saksonlardan almıştır. Anglo-Sakson miti, kültürel ve sosyal özellikleri “WASP” (*White race, Anglo-Saxon, Protestant*) beyaz ırk, konuşma ve soyadında Anglo-Sakson, dinde Protestan olma formülasyonunda birleşmişti. Dünya tarihi boyunca etnik, siyasi, kültürel sınırların korunmasına yardımcı olan asimilasyon süreci, ABD’de İngilizleştirme (*Anglicization*) veya Anglo-uyumluluk (*anglo-conformity*) denilen aşama ile sağlanmıştır. Türkleştirme, Ruslaştırma gibi bir mana kazanan kavram, ulusal etnik gruplar arasında yaşanan baskın gruba uyum sürecini anlatmaktadır. Amerika her biri kendi etnik, dini geçmişleri bulunan göçmenlerin ülkesi olmaktan çok Amerikan İngilizcesi, Amerikan İnancı, Amerikan Protestanlığı ve Amerikalılarla olan evliliklerle asimile olan göçmenlerin ülkesiydi. İngilizleştirme sadece siyahi, yerli ve köleleler için değil aynı zamanda Avrupa’dan gelen göçmenler için de geçerliydi. Örneğin on sekizinci yüzyıl sonunda Almancanın okullarda ve mahkemelerde resmi statü kazanması engellendi. Böylelikle Eritme Kazanı’nda farklı etnik gruplar eriyerek tek bir ulusal kimlik formuna büründü.¹⁶³

Burkey’e göre Avrupalı etnik kökenler mevcut görünse de on dokuzuncu yüzyılın başlarında yeni ülkenin vatandaşlarının çoğu yeni bir etnisiteye mensup oluyordu.¹⁶⁴ Bu bağlamda Amerika’da ulusal etnik kökenin oluşumu İngiliz Protestan etnisitelerinin bölünmesinden ortaya çıkarak diğer etnik gruplar üzerinde egemen etnisiteye uyum ve asimile şeklinde gerçekleşmiştir. Etnik köken, istisnacılık ve çokkültürlülük Amerika’da ikili bir durum yaratmıştır. Keza liberalizm ve etnisite arasındaki antagonizma Amerikan kozmopolitliğine gölge düşürmektedir.¹⁶⁵

¹⁶² Kaufmann, “American Exceptionalism Reconsidered: Anglo-Saxon Ethnogenesis in the “Universal” Nation, 1776–1850,” 440–43.

¹⁶³ Age., 449.

¹⁶⁴ Richard M. Burkey, **Ethnic & Racial Groups: The Dynamics of Dominance** / **Richard M. Burkey**, Cummings series in contemporary sociology (Menlo Park, Calif.: Cummings Pub. Co, 1978), 170.

¹⁶⁵ Kaufmann, “American Exceptionalism Reconsidered: Anglo-Saxon Ethnogenesis in the “Universal” Nation, 1776–1850,” 452–53.

Kendi grubuna, topluluğuna bağlılığı olan, tikelciliğe daha yakın uluslar etnik ulus, daha kozmopolit bir yapıya sahip olanlar ise sivil ulus olarak adlandırılır. ABD ise bu tikelcilik ve kozmopolitlik doğrusunda tikelciliğe daha yakındır. Diğer bir deyişle etnik bir ulustur fakat etnik kökenlere sahip ulusun sivil bir ulus görünümü kazanması yakın zamanda gerçekleşen bir süreçtir.¹⁶⁶

Merritt'e göre Amerikalıların kendilerini belirli bir ismin sembolü altında görmeleri grup ve milliyetçilik sürecinde önemli bir aşamadır. On sekizinci yüzyılda kolonilerin kendilerini İngiliz olarak görmekten vazgeçerek Amerikalı olarak görmeye başladıkları nokta Amerikan milliyetçiliğinin yükselişinde kritik bir noktadır. Bazı yazarlara göre "Amerikanlaşma" salt bir olayla veya bir anla gerçekleşmemiş, kademeli olarak kolonyal döneme yayılmıştır. Bazı tarihçilere göre ise, Pul Yasası (1765), İlk Kıta Kongresi, Fransız-Kızılderili Savaşı(1754-1763) Amerikan ulusal bilincinin gelişiminde önemli rol oynayan olaylardır. Özellikle on sekizinci yüzyılın ortalarında yaşanan bir dizi olay kolonilerin İngiliz siyasi topluluğundan ayrılarak Amerikan sembollerinin, ikonlarının arttığı, ulusal bilincin yükselmesine sebep olmuştur. Merritt'in gazeteler ve yazılı basın üzerinden yaptığı nicel içerik analizinde özellikle 1700'lerin başından itibaren öz bilinç ve ulusal aidiyet ile ilgili kavramlarda artış gözlenmektedir.¹⁶⁷

Kuzey Amerika kolonileri, Protestanlık, hukuk ve özgürlüklere olan inancını ve ulusal kültürel kimliğin sağlam unsurlarını Britanya'dan almıştır. Amerikalıların ülkelerine olan inançları dinidir. Amerikan İstisnacılığı inancı popülist ve Cumhuriyetçi söylemde Amerika'nın tüm diğer uluslara üstünlüğü örtük bir şekilde mevcuttur. Bu milliyetçi kült, Amerika'nın bazı yönlerden eksikliğini dile getirerek eleştirenlerin düşüncelerini meşrulaştırmaktadır.¹⁶⁸

ABD'de ekonomik, siyasi, ideolojik birliği oluşturan Amerikan ideali, Amerika'nın ulusal birliğinin oluşumunu sağlamada etkin bir bileşen olarak devrede olmasına rağmen Amerikan milliyetçiliğinin tetiklenmesinde bir "öteki"ne, dışsal bir

¹⁶⁶ Kaufmann, "Ethnic or civic nation: theorizing the American case," 2.

¹⁶⁷ Richard L. Merritt, "The Emergence of American Nationalism: A Quantitative Approach," *American Quarterly* 17, no. 2 (1965): 319–20.

¹⁶⁸ Lieven, *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*.

düşmana ihtiyaç duyulmuştur. Ulusal birliğin desteklenmesinde ve Amerika'nın iç ve dış politikalarına meşruiyet kazandırma noktasında 11 Eylül Olayları büyük bir işlev sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR TRAVMA OLARAK 11 EYLÜL VE SONRASI

GELİŞMELER

3.1. 11 EYLÜL

Hixson, modern dönem milliyetçilik teorisyenleri gibi ulusal kimliğin kültürel olarak inşa edildiğini ve hegemonik olduğunu savunmaktadır. Ona göre ulusal kimlik, ABD dış politikasını ve iç hiyerarşiyi güçlendirmektedir. ABD dış politikası ise Amerika'nın ırksal bir üstünlüğe ve güç kullanma hususunda özel bir hakka sahip olduğunu savunan bir özgürlük nişanesi olarak gören kültürel hegemonyadan meydana gelmektedir. Hegemonik ulusal kimlik, militan bir dış politika yürütülmesine ve sürekli savaşa kapı açacak politikalar izlenmesine imkân tanır.¹⁶⁹

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Irak'ı ve Afganistan'ı işgalinde, müdahalelerin ve dış politikaların iç siyasette meşruiyet kazanması için vatanseverlik ve milliyetçiliklerin bir kılıf ve aracı işlev olarak kullanıldığını görmekteyiz. Küresel terörün sadece ABD'nin değil tüm ülkelerin ortak düşmanı olduğu algısı ile ABD tarafından belirlenen örgütlerin terör örgütü olarak belirlenmesini ve onlara karşı ortak tutum içerisinde davranılmasını aksi takdirde devletlerin terörle bir görüleceği söylemini Devlet Başkanı Bush'un söylemlerinde sıklıkla geçmektedir. Küresel terör propagandası ile başlayan işgal süreci diğer devletler üzerinde baskı ve siyasal üstünlük kurma ile neticelenmiştir.

11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin işgalci bir dış politika izlemesi Amerikan halkında ve akademik camiasında Amerikan milliyetçiliğinin, dış politikasının ve sürekli bir düşman ihtiyacının derinlemesine incelenmesi ihtiyacı doğurmuştur.¹⁷⁰ Özellikle ABD'nin dış politikada *Serseri Devlet (Rogue State)* olarak tanımlayarak kullandığı kavramın zaman içerisinde olay ve şartlara göre nasıl esnetildiği Noam Chomsky'nin bu konuda kaleme aldığı makalede detaylıca ele alınmaktadır. ABD,

¹⁶⁹ Walter L. Hixson, *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U.S. Foreign Policy* (Yale University Press, 2009), 1–2.

¹⁷⁰ Age., 11.

terörizmi desteklediği gerekçesi ile devletleri, serseri devlet ilan ederek onlara yaptırımlar uygulamakta ve dünyadaki hukuk dışı müdahalelerini meşrulaştırmaktadır. Chomsky'ye göre egemen devletlerin karşısında eğilmeyenler bu kategoriye dahil olmaktadır.¹⁷¹ Time dergisinin 2003'te "Yılın Adamı" olarak "Amerikan Askerini" seçmesi ABD'nin Irak müdahalesine meşruiyet kazandıracak bir eylem olmuştur.¹⁷²

Dış politikada devletler eylem ve söylemlerine meşruiyet sağlamak için başka devletlerin yerel ve uluslararası politikalarını desteklemediklerini, boykot ettiklerini, yaptırım uyguladıklarını göstermek için onları belirli bir kavramsallaştırma yoluyla etiketleme yolunu bir politika olarak kullanmakta ve siyasi argümanını buna göre hazırlamaktadırlar. 11 Eylül sonrası dönem siyasi doktrinlerin, parametrelerin ve teorilerin yeniden şekillenerek oluşmasını gerektirmiştir. Saldırıdan sadece Amerika değil Ortadoğu, Asya ve dahi tüm uluslararası sistem etkilenmiştir.

11 Eylül'den sonra çeşitli öğrenci gruplarıyla yapılan anketler, Amerikan kimliğinin özünün kültürel homojenlik, yerli halkların çıkarlarını koruyan etnik bir yoruma dayalı olarak tanımlandığını göstermektedir.¹⁷³ 11 Eylül'den sonra iç ve dış politikaya hâkim güvenlik politikaları siyasi ve kültürel iktidarı arkasına alarak Amerikan milliyetçiliğini emperyalist amaçların hizmetinde kullanarak sömürmüşlerdir. Milliyetçi düşüncelere sahip olan sağcılar, kendilerini ulusla özdeşleştirerek kendileri ile aynı olmayan her şeyi ve düşünmeyen herkesi "Amerikalı olmamak" ile itham etmişlerdir. Saldırılarından sonra ABD hükümetinin saldırınlara, El Kaide'ye karşı eylemlerde bulunması meşru kabul edilirken saldırıdan alakasız ve bağlantısız devletleri tehdit unsuru olarak kabul etmesi ve çeşitli yaptırımlar uygulayarak "terörizm"e yanıt verildiği inancı sorgulanmıştır. Bush yönetiminin saldırıdan sonra izlediği stratejiler, milliyetçilik güdüsüyle yürütülen bir emperyalist hegemonun politikalarıdır. Bu bağlamda emperyalizm ve milliyetçilik arasında bir ilişki bulunmaktadır.¹⁷⁴

¹⁷¹ Noam Chomsky, "Serseri Devlet Amerika - Noam Chomsky,"

<https://www.haksozhaber.net/okul/serseri-devlet-amerika-2876yy.htm> Erişim Tarihi: 21.09.2021.

¹⁷² Lieven, *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*.

¹⁷³ Qiong Li and Marilyn B. Brewer, "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11," **Political Psychology** 25, no. 5 (2004): 736.

¹⁷⁴ Lieven, *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*.

Çizilen terörist prototipi terörün ırkı, dini, dili olmadığı algısıyla çelişmiştir. Saldırganlarla aynı kıyafetleri giyinen, aynı dili konuşan herkes terörist olma potansiyeline sahip olarak görülmüştür.

George Mosse, milliyetçiler arasında ulusa yönelik iç ve dış tehditlerde oluşan ahlaki, cinsel ve siyasi yıkıma odaklanan “Kaygı Retoriği” 11 Eylül sonrasında hem hükümet politikalarında hem de halkın eylem ve söylemlerinde kendisini göstermiştir. Seçkincilik, laiklik ve modernlik karşıtı olan Amerikalı azınlıkta bu kaygı retoriği karşılık bulmuştur. Bu endişe teröre karşı öngörülemez bir savaşın kapılarını araladı. ABD’de İslam ve Müslüman karşıtı olanların sayısında bir artış gözlemlendi. Müslümanlara yönelik duyulan korku ve nefret İsrail lobisi ve köktendinci Hristiyan aşırı sağcı gruplar tarafından diri tutuldu. Eyaletlerde camilerin inşaa girişimi engellendi. 11 Eylül sonrası siyasi meselelerin arka plana atıldığı vatan sevgisi ve ulusal birlik duyguları oluştu. 2009’da bir medya yıldızı tarafından bütün farklı renklerin, inanç ve ırkların birbirlerine yardım ettiği dayanışma ruhunun oluştuğu gün ile isimlendirilen 12 Eylül Projesi kuruldu.¹⁷⁵

12 Eylül Projesi, saldırılardan sonra ulusal birlik ve beraberlik ruhunun ırk, renk, din ayırt etmeden sağlandığının göstergesidir. Cumhuriyetçiler tarafından desteklenen bu proje milliyetçi duyguların siyasi kazançlar için nasıl kullanıldığına ışık tutmaktadır.

Amerikan tarih ders kitapları ulusal kimliğin yeniden şekillendirilip tasvir edildiği kamunun eğitim politikalarını yansıtan bir alandır. Kitaplarda ulusal kahramanların seçilişi, onların aktarılma biçimi etnik tarihle bilimsel tarihin çelişkili bir şekilde etkileşimine ayna tutar. Ulusal zaferler, travmalar ve kahramanların seçilmesi ve aktarılması ulusun tanımlanmasında ve ulusal birliğin sağlanmasında önem arz eder. Ders kitaplarında sunulan ulusal kahramanlar mitleştirilerek ulusal değerleri somutlaştıran semboller haline gelirler. Bu sembollere ulusal bilinçte ilahi

¹⁷⁵ Lieven, *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*.

roller ve bağıllık atfedilir, semboller tarihsel ve kültürel iktidarda yer edinerek uzun süre kalırlar.¹⁷⁶

Milliyetçiliğin törensel ve sembolik tarafı, ulusal kimliğin başarısı ve kalıcılığı için belirleyicidir. Bireysel kimliğin kolektif kimliğe bağlandığı noktadır. Milliyetçiliğin sembol ve ritüellerden beslenen tarafı etnik bağları ve etnik kimliği canlandırır, ulusun atalarını ve yaşadıklarını sürekli olarak hatırlamasına sebep olur. Milliyetçilik bu yönüyle atalara tapınılan dini inançlara benzemektedir. Bu inançlardaki gibi ulusa, anma törenleri, semboller ve mitler aracılığıyla savaşlarda, felaketlerde hayatını kaybeden ataları hatırlatılıp özveri ve fedakârlık ruhu aşılansak kahramanlığa özendirilmeye ve örnek verilmeye çalışılmaktadır.¹⁷⁷

Amerikan sosyal bilimler ders kitapları ile ilgili yapılan diğer bir çalışmada vatanseverlik sembollerinin 2003 yılındaki kitapların 1997'ye göre yaklaşık 3 kat arttığı gözlenmektedir. 1997 yılındaki kitaplar vatanseverliği çeşitlilik ve çok kültürlülükle bağlantılı şekilde işlerken 2003 yılındakilerde vatanseverlik askeri başarılarla ilişkili olarak ele alınmıştır. Keza 1997 yılında iyi bir yurttaş adalet, eşitlik ve özgürlüğü savunurken 2003 yılında bunların yerini ulusa sadakat ve vatanseverlik almıştır. Kitaplardaki liberal değerlerden muhafazakâr yorumlara olan yönelim, vatansever imgelerin ve militarist temalardaki artış yalnızca 11 Eylül ile bağlantılı olmasa da arkasındaki en büyük etmenlerden biridir.¹⁷⁸

Saldırıları mümkün kılan küresel bağlamı Amerikan değerleri ile aynı çizgiye getirerek Amerikan çıkarlarına uygun olmasını sağlamak Amerikan milliyetçiliğinin örtük bir özelliği olmuştur. 11 Eylül, Amerikan ulusal kimliğinin ve kolektif bilincinin canlanmasına, Soğuk Savaş'tan beri var olmayan bir ulusal misyonun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kendine aşkın bir değer atfederek kendisini istisnai olarak tanımlayan Amerikan inancı dini ve ideolojik değerleri içerisinde barındırarak güçlü

¹⁷⁶ RACHEL D. HUTCHINS, "Heroes and the Renegotiation of National Identity in American History Textbooks: Representations of George Washington and Abraham Lincoln, 1982-2003," **Nations and Nationalism** 17, no. 3 (2011): 649-50.

¹⁷⁷ Anthony D. Smith, **National Identity** (London: Penguin, 1991), 162-63.

¹⁷⁸ Derek Rubin and J. Verheul, **American Multiculturalism After 9: Transatlantic Perspectives / Derek Rubin and Jaap Verheul**, American studies (Amsterdam, Netherlands): New debates in American studies (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009), 140-42.

bir imaj oluşturur. Özellikle Bush'un konuşmaları yapısöküme uğratıldığında retoriğinin altında Amerikan ulusal kimliğinin sivil-dini tarafları gözlenmektedir.¹⁷⁹

Amerika'nın kendini üstün ve istisnai olarak kabul etmesi diğer uluslara liderlik etme hakkı vererek kendini yüce bir konumda görmesine sebebiyet vermiştir. Amerikan ulusunu üstün ve istisnai gören anlayışla onun değerlerinin evrensel ve tüm dünyaya uygulanması gereken değerler olduğu görüşü birbiri ile çelişmektedir. Lipset'in sözleriyle:

“Amerikalı olmak dini, yani ideolojik bir eylemdir... Amerikanizm... komünizm, faşizm, veya liberalizm gibi bir “izm” veya ideolojidir... Avrupa'da milliyet toplumla ilgilidir ve bu nedenle İngiliz veya İsveçli olmamak mümkün değildir. Fakat Amerikalı olmak ideolojik bir taahhüttür. Bir doğum meselesi değildir. Amerikan değerlerini reddedenler Amerikalı değildir.”¹⁸⁰

Huntington'a göre İç Savaş'tan itibaren Amerikalılar bayrak odaklı bir halk olmuşlardır. Amerikan bayrağının üzerindeki yıldızlar ve çizgiler dini ikonik bir statüye sahiptirler ve Amerikalılar için bayrağın yeri diğer uluslara nazaran ulusal kimlik ve aidiyetin merkezi bir sembolüdür. Amerikan tarihinde bayrak hiçbir zaman 11 Eylül'den sonraki kadar görünürlüğü artmamış ve var olmamıştır. Evler, iş yerleri, kıyafetler, otomobiller, binalar, pencereler, vitrinler, sokak lambaları ve telefon direkleri bayrakların asıldığı yerlerden bazılarıdır. 11 Eylül'den sonraki Ekim ayında halkın %80'inin bayrak astığı tespit edilmiştir. 11 Eylül'de yüz on altı bin ve sonraki gün iki yüz elli bin bayrak satılırken bu sayı bir önceki sene altı bin dört yüz ve ertesi gün on bindir. Körfez Savaşı'na göre bayrak talebi on kat artmıştır. Bayrağın sahiplenme ve sergileme kültürü diğer ulusal kimliklere kıyasla Amerikan ulusal kimliğinin belirleyici bir sembolü olmuştur.¹⁸¹

11 Eylül Amerikan milliyetçiliği için bir dönüm noktası olmuş, vatanseverliğinin artarak sergilenmesinde başrolü oynamıştır. Bu bağlamda Amerikan

¹⁷⁹ McCartney, “American Nationalism and U.S. Foreign Policy from September 11 to the Iraq War,” 400–401.

¹⁸⁰ Age., 402–3.

¹⁸¹ Samuel P. Huntington, **Who Are We? The Challenges to America's National Identity** / Samuel P. Huntington (New York, London: Simon & Schuster, 2004), 3.

milliyetçiliği 11 Eylül öncesi ve sonrası olmak üzere yeniden şekillenerek dönüşüme uğramıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Amerikan milliyetçiliği ve vatanseverliği medya, akademi, bürokrasi ve siyaset gibi alanları etkileyerek milliyetçilik çalışmalarının artışına sebep oldu. Soğuk savaştan sonra değişen güvenlik algısıyla düşman olarak belirlenen ideolojilerin yerini 11 Eylül ile küresel terör almıştır.

Amerikan milliyetçiliğinin istisnai olduğuna dair kanı onun özgün yapısını ortaya çıkarmaktadır fakat her milliyetçilik vakası tarihselliği, coğrafyası, etnik ve kültürel yapısıyla biriciktir. Amerikan milliyetçiliğini diğerlerinden farklı kılan onun göçlere bağlı oluşan çok kültürlü, çok etnikli yapısıdır.

Benedict Anderson'ın hayali cemaatler ile bir ulusun ırksal olarak benzerliğinden, ayniliğinden çok kültürel bir birlikteliğe yaptığı vurgu Amerikan ulusunu daha iyi anlamımıza yardımcı olmaktadır. Çünkü Amerikanlar aynı soydan, hanedandan, imparatorluktan gelmeyi ulusal tarihlerinde vurgulamazlar. Bunun yerini Amerikan kitaplarında, Amerika'yı inşa eden temel değerler almaktadır. Bu değerler demokrasi, özgürlük, bireysellik, eşitlik, Amerikan rüyası vs.dir. 11 Eylül ile hedefe alınanın İkiz Kuleler'den çok Amerikan'ın özelinde kapital ekonomik sistemi genelinde ise tüm Amerikan değerlerinin hedef noktası olduğu düşünülmüştür. Bu sebeple Amerika'yı oluşturan değerlerin hedef alındığı ifade edilmiş, Amerikan ulusunu inşa edip bir arada tutan değerlerin korunması için olağanüstü bir çaba sarf edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Bu sebeple 11 Eylül Amerika Birleşik Devletleri için bir ulusal travma olmakla beraber aynı zamanda kültürel bir travmadır. Anderson'ın ulus ve milliyetçiliklerin kültürel birer hayali cemaat oldukları vurgusu tam olarak Amerikan milliyetçiliği ile uyumaktadır. Diğer ulusların milliyetçilik tarihlerine baktığımızda ortak köklü bir tarihi geçmiş ile Amerikan milliyetçiliğinden ayrılmaktadırlar. Fakat Amerikan ulusunu ve devletini oluşturan bu ortak tarihi zeminden çok ortak değerlerdir.¹⁸²

¹⁸² Anderson, *Hayali cemaatler*.

Anderson'ın *Hayali Cemaatler* kitabında milliyetçilik ideolojisinin yayılmasında kapitalist yayıncılığın ve gazetelerin büyük bir rol oynadığını ifade etmektedir. 11 Eylül olaylarının canlı olarak milyonlarca insana ulaşmasında bir medya aracı olarak televizyon kullanılmıştır ve Anderson'ın düşüncelerini doğrulayacak şekilde milliyetçilik ideolojisinin yayılmasında büyük bir payı bulunmaktadır.¹⁸³ Bir sonraki bölümde 11 Eylül'ün Amerikan milliyetçiliğinin gelişiminin yanında bir kültürel ve ulusal travma olarak kabul edilebileceği tartışılacaktır.

3.2. KÜLTÜREL TRAVMA

Nesneler, zamanlar, mekanlar ve hadiseler insanın ona verdiği değer neticesinde önem kazanırlar. Bu anlamlandırma nesneye, olaya, kişiye, tarihe biçim verir. Dil ve simgeler mevcudiyeti bulunmayan o şeyin şekillenmesinde inşa etme görevi üstlenmişlerdir. Örneğin bir savaşın galibiyetinin arkasından dikilen anıtlar, açılan müzeler ve oluşturulan söylem onu inşa edendir. Dil ve söylem olaylara mana yükleyen organlardır.

Alexander, kültürel travmanın “bir kolektivitinin üyeleri, grup bilinçlerinde silinmez izler bırakan, anılarını sonsuza dek işaretleyen ve gelecekteki kimliklerini temel ve geri alınamaz şekillerde değiştiren korkunç bir olaya maruz kaldıklarını hissettiklerinde”¹⁸⁴ ortaya çıktığını ifade etmektedir. Alexander'a göre “Olaylar doğuştan travmatik değildir.”¹⁸⁵ ve kültürel travmalar tarih boyunca olmuştur. Bir devlete, ulusa yapılan saldırının ardından toplumsal dayanışma, kenetlenme milletlerin tarihinde sıkça görülür. Burada önemli olan husus Amerika Birleşik Devletleri tarihinde yaşanan travmalar (Pearl Harbour ve 1993 saldırısı gibi) tarihin gidişatını önemli ölçüde şekillendirecek kadar bir etki uyandırmamıştır. 1992 Körfez Savaşı'nda ülke Irak ve Saddam Hüseyin'e karşı vatanseverliğini göstermişti.¹⁸⁶ Fakat 11 Eylül

¹⁸³ Özgür Kurtuluş, “Dini Cemaat, Modern Toplum Ve İletişim,” **Medium**, 2017 Erişim Tarihi: 23.06.2021.

¹⁸⁴ Jeffrey C. Alexander, “Toward a Theory of Cultural Trauma,” in **Cultural Trauma and Collective Identity**, ed. Jeffrey Alexander (University of California Press, 2004), 1.

¹⁸⁵ Age.

¹⁸⁶ Neil J. Smelser, “Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma,” in **Cultural Trauma and Collective Identity** (Berkeley: University of California Press, 2019), 274.

ortak renk, ırk, dile sahip olmayan bir ulusu, Amerikalıları, milletleştirme yoluna gitmiştir. Milliyetçilik tarihine baktığımızda bu onu diğer örneklerden ayırmaktadır. Bir ulus devletin, milletleşme çabasını ve bir travmayı nasıl sahiplendiğini görmekteyiz. Bu olay yaşandıktan sonra devlet eliyle yapılan resmî törenler, dikilen anıtlar, ölenler için düzenlenen anma programları olayın unutulmaması için halka bir hatırlatma olarak gösterilmektedir.

11 Eylül olayları kolektif olarak kutsal kabul edilip anıtlştırılmıştır. Manhattan'da olayın cereyan ettiği sıfır noktası olarak kabul edilen "Ground Zero"ya insanların atfettiği kutsallık üzerinden okunabilir. Ground Zero, ikiz kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezinin 11 Eylül'de saldırıya uğradığı patlama yeri, sıfır noktasıdır. Yazarın işaret ettiği üzere Amerikan kimliği 11 Eylül olayları ile şekillendi ve güçlendi. 11 Eylül olaylarının ardından çıkarılan yasalar, alınan tedbirler, USA Patriot Act vb. gibi kamusal ve özel hayata etki edecek ciddi sonuçlara yol açtı. İktidarda olan devlet başkanı George Bush'a olan güveni ve aldığı oyları arttırdı. Muhalifler içerisinde olayla ilgili farklı yaklaşımlar da bulunmaktaydı. Burada onlardan kısaca bahsedeceğiz fakat konu çok ayrıntılı ve karmaşık olduğu için derinlemesine incelemeyeceğiz. Bir kısım bu olayın Amerika devleti eliyle gerçekleştiğini savunurken, diğer bir kısım bu olayın İsrail ile fazla yakınlaşma sonucu Arap devletlerinin tepkisine sebep olduğunu iddia etmekteydi. Bir kesim de Amerika'nın kapitalizmin sembolü olarak görülmesi sonucu, ikiz kulelerin yıkılışının kapitalizmin yıkışı ile eş değer olarak görüldüğünü öne sürüyordu. Bu iddia özellikle sosyalistler tarafından desteklenmekteydi. Bu tez bunlardan ayrı olarak 11 Eylül olaylarının nasıl bir travma haline dönüştüğüne ve Amerikan milliyetçiliğini nasıl şekillendirdiğini incelemektedir.¹⁸⁷

Acının ve travmanın temsil edilip yönlendirilmesine siyasal aktörler karar vermektedirler. Travmayı istedikleri bağlam içerisinde sunarak halkta bir karşılık oluşturmakta, düşman kimliğinin inşası önemli bir rol oynamaktadır. Mağduru kimin yaraladığı kimin travmaya sebep olduğu hususları semboliktir ve aynı zamanda sosyal insanın meseleleridir.¹⁸⁸ Amerika aynı ırktan gelen bir millettendir.

¹⁸⁷ Smelser, "Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma," 268.

¹⁸⁸ Alexander, "Toward a Theory of Cultural Trauma," 15.

Farklı ırkların, renklerin, dillerin ve etnisitelerin birleşiminden meydana gelmektedir. Onu oluşturan bileşenler Amerikan değerleri olarak adlandırdığımız, siyasal demokrasi, eşitlik, özgürlük, insan haklarıdır. Amerikalılar değerlerine duydukları güven kadar hükümetlerinden ve iktidardan şüphe duymaktadırlar. Amerikan olmak dediğimizde aklımızda bir halktan çok bu değerler gelmektedir. Böylelikle 11 Eylül saldırıları bir millete yapılan saldırıdan çok belli değerlere yapılan saldırı olarak anlaşılmaktadır. Bu sebeple diğer devletlerden de bu evrensel kabul edilen Amerikan değerlerine yapılan saldırıyı kınamaları istenmiştir. Dünya Ticaret Merkezi daha önce bombalanmasına (1993) rağmen 11 Eylül olayları Amerikan ulusunda büyük bir şok etkisi yarattı.¹⁸⁹

Saldırıları bireylerin yaşamında travmaya sebebiyet vermiştir fakat toplu bir şekilde tüm ulusun, hayali cemaatin böyle büyük bir saldırıya maruz kalması ulusun tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Neal, kolektiviteye vurgu yaparak bireysel kimlik için değil ulusal kimlik için önemli olan noktaları vurgular. Toplu bir davranış ve tepki olarak gösterilen yas ve duygusallığı kastetmektedir. Hem halkın kendi bireysel yaşamında gösterdiği bir tepki olarak yas ve aynı zamanda resmi olarak düzenlenen yas törenleri olarak ele alınabilir. Bu yas törenleri özellikle 11 Eylül olayları sırasında hayatını kaybeden itfaiyecilerin sembolikleştirilerek kahramanlaştırılmasına sebebiyet verdi. Düzenlenen bu törenlerin devlet eliyle yapılması, resmî törenler olması devlet nezdinde de bu olayın önemsendiğinin ve halka unutturulmamak istendiğinin bir göstergesidir. Yazara göre bu travma halkı kötü manada etkilemedi. Halkın bağlarının kuvvetlenmesine sebebiyet verdi. Tarihçilerin, gazetecilerin tarihi 11 Eylül öncesi ve sonrası olacak şekilde bir ayrıma gitmesi olayın tarihi öncesi ve sonrası olarak ayıracağı kadar önemli olduğunu göstermiştir. Olayın üzerinden 19 yıl geçtikten (2020) sonra bizler hala görebiliyoruz ki ABD'nin aldığı iç ve dış politika kararları 11 Eylül olayları üzerinden şekillenmektedir. Alexander'ın makalesinden yapacağımız çıkarımla şunu söyleyebiliriz ki 11 Eylül saldırıları Amerikan halkına yapılan bir saldırıdan çok Amerikan değerlerine ve Amerikan kültürüne yapılan bir saldırıdır. Burada Amerikan milliyetçiliğini harekete geçiren

¹⁸⁹ Smelser, "Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma," 266.

noktanın Amerika'nın kültürel değerlerine yapılan saldırı olduğunu ve bunun da Amerikan tarihinde bir dönüm noktası, kültürel travması olduğunu söyleyebiliriz.¹⁹⁰

Saldırıyı yapanların kimliğinin özellikle dini kimlikleri açığa vurularak ifade edilmesi ötekinin kendinden ne kadar zıt olduğunu göstermek ve bu zıtlık üzerinden milliyetçiliği sağlamlaştırmak için kullanılmıştır. Böylelikle kutsalları ve ideolojileri farklı olan medeniyetlerin çatışmasını göstererek kendi davasını haklılaştırmaktadır. Bush'un ilk açıklamalarında saldırı kötülenmiş ve lanetlenmiş, kutsal ve evrensel değerlere saldırı yapıldığı vurgulanmıştır. Bir ülkenin ikiz kulelerine yapılan saldırıdan ziyade savunmasına, hukuki değerlerine, insan haklarına yapılan bir saldırı olduğu ima edilmektedir. Yazara göre bu ahlakçılıkla elde edilmek istenen olayın mağduriyet seviyesini artırdığı ve kutsallaştırdığıdır. Halkta oluşturulmaya çalıştırılan bu duygu halkı motive eden, harekete geçiren, dayanışmayı artıran bir güç sağlar ve bundan sonra saldırıya verilecek cevaplar için de meşrulaştırıcı bir zemin hazırlar.¹⁹¹

Halkta yas duygusunu uyanık tutan kesim siyasi çıkar sahipleri ve medya kuruluşlarıdır. Alexander bu grubu, geliştirilen yeni teorik konseptin sosyal sorumluluk ve siyasal eylem arasında Taşıyıcı Grup (*The Carrier Group*)¹⁹² diye adlandırılan temsilciler diğer bir deyişle basın ve medya olarak ele almaktadır. Basının halkı yönlendirme ve manipüle etme kabiliyeti unutulmamalıdır. Saldırı anının televizyon kanallarından canlı yayınla verildiği, saldırı sonrasında Amerikalıların günlük sekiz saate yakın televizyon izledikleri göz önünde bulundurulduğunda medyanın halka bilgi ulaştırmadaki ve halkı yönlendirmedeki gücü düşündürmektedir. Yapılan araştırmalarda ankete katılanların yarıya yakının saldırıdan sonra on üç saat ve daha fazla televizyon izledikleri ortaya çıkmıştır.¹⁹³ Saldırının sebepleri öne sürülürken Amerikan sistemi ve hegemonyasından duyulan rahatsızlık da belirtilmiştir. Amerikan sistemi, dayattığı ekonomik, siyasal model bunları destekleyenler öne çıkarken aynı zaman da sistemin pürüzlerini ve ortaya çıkarttığı sorunların da sebep olabileceğini söyleyenler ortaya çıkmıştır. Amerika'nın sahip

¹⁹⁰ Smelser, "Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma," 277.

¹⁹¹ Age., 278.

¹⁹² Alexander, "Toward a Theory of Cultural Trauma," 11

¹⁹³ Mark A. Schuster et al., **After 9-11: Stress and Coping Across America**, with the assistance of Mark A. Schuster et al. (RAND Corporation, 2001).

olduğu idealizmin kapsayıcı olduğu kadar dışlayıcı bir role sahip olduğu ifade edilmiştir. Devletin kendisinin her alanda sahip olduğu ulusal ve uluslararası değerleri ideal olan olarak tanımlaması ve bu kalıba uymayanları anormal olarak karşılaması iç ve dış politika kararlarının alınıp uygulanmasında etkili olmuştur.¹⁹⁴ Olay bir yandan saldırıda ölenlerin kahramanlaştırılması ile sürerken diğer yandan bu olayı kimlerin yaptığı ve arkasında kimler olduğu araştırılarak devam etmekteydi. Halk suçluların bir an önce tespit edilip cezalandırılmasını istiyordu. Burada Amerikan Savunma sistemine büyük bir iş düşmekteydi. Bundan sonra alınan önlemler güvenlik özgürlük ikilemini ortaya sermektedir.

Sözlüklerde 11 Eylül, “*Uçaklar, El Kaide ile bağlantılı olduğuna inanılan köktendinci teröristler tarafından kaçırıldı.*”¹⁹⁵ ifadesi ile tanımlanmaktadır. 11 Eylül saldırısının bir dinle ilişkilendirilmesi ve bunun üzerinden bir öteki yaratılması halkta bir karşılık uyandırmıştır. Amerikan devleti ve halkı tarihinde belirgin bir ötekiye, düşmana sahip olmadıkları için 11 Eylül’ün getirdiği öteki olgusu hem halk hem devlet tarafından sahiplenildi. Amerika Birleşik Devleti’nin hukuki, askeri, savunma, iç ve dış politika alanlarının yeniden biçimlenmesine sebep oldu. *Post-September 11* olarak ifade edilen 11 Eylül sonrası dönemde a’dan z’ye birçok alanda değişiklikler yapıldı. Kitapta bahsedildiği üzere bu olaylar sonrası toplumun her kesimi bu olayın suçlularının ortaya çıkıp cezalandırılması ve bir daha böyle olayların yaşanmaması için geniş çaplı araştırmalara destek verdi. Üniversitelerde terörizm ile ilgili ihtisas dalları açıldı, akademisyenler bu alana dair çalışmalara öncelik verdi. 11 Eylül olayları arkasından terörizm kavramının literatürde daha sık yer aldı ve kavramın belli sınırlara tabi tutularak yeniden inşa edildi. İkiz Kuleleri Amerikan kapital sisteminin, sivil özgürlüklerinin ve Amerikan değerlerinin bir sembolü, simgesi ve temsilcisi olarak gördüğümüz takdirde yapılan bu saldırı bu değerlere bir saldırı olarak ele alınabilir. Dolayısıyla Amerika için bu travmanın kültürel mi yoksa ulusal bir travma mı olduğu muğlaklaşmaktadır. Çünkü Amerikan milletini oluşturan değerler ulusal değerlerden ziyade kültürel ve siyasal değerleridir. Verilen tepki bu manada Vietnam Savaşı’na ve

¹⁹⁴ Smelser, “Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma,” 275.

¹⁹⁵ History.com Editors, “September 11 Attacks,” **HISTORY**, August 25, 2018, accessed December 23, 2020, <https://www.history.com/topics/21st-century/9-11-attacks> Erişim Tarihi: 11.12.2020.

Pearl Harbour'a verilenden farklıdır.¹¹ Eylül saldırısına verilen yanıt krize karşılık olarak verilen milliyetçilik ve vatanseverlik tepkisidir. ¹⁹⁶ Bu Amerikan değerlerine, Amerika'nın seçilmiş bir ulus olduğuna ve evrensel ahlaki değerlerine ve üstünlüğüne bir karşı geliştiren aynı zamanda. Yazarın bu sözleri kavramı berraklaştırmaktadır:

“Travmaların kolektivite düzeyinde ortaya çıkması için sosyal krizlerin kültürel krizler haline gelmesi gerekir. Olaylar bir şeydir, bu olayların temsilleri tamamen farklıdır. Travma, ağrı çeken bir grubun sonucu değildir.”¹⁹⁷

Alexander'a göre, olaylar kendi başlarına bir kolektif travma yaratamazlar çünkü olaylar doğası gereği travmatik değildir. Olaylar bir ilişkilendirme sonucu bağlantısal olarak duruma göre şekillenmektedir. Ona göre bazen derinden travma yaratan olaylar hiç yaşanmamıştır fakat gerçekte meydana gelen olaylar kadar travmatik olabilir. Benedict Anderson *hayali cemaatler* kavramı ile travma kavramı arasında müthiş bir bağ kurmaktadır. Hayali travmatik olaylar, Benedict Anderson'ın *Hayali Cemaatler* kitabında bahsettiği sürece benzemektedir. Anderson'a göre olay travmadan bağımsız olarak milliyetçi tarihin ideolojik anlatı türleri ile ilgilidir. Ulusal kimlik, tanımlanma sürecinde yaralar ve travmalar üzerine inşa edilmektedir. Alexander'a göre olaylar siyasi çıkar sahibi veya medya temsilcileri tarafından travmatize edilir ve daha sonra buna karşı savaşılmaması gerektiği iddia edilir. Travmalar asla var olmayan olaylardan inşa edilemez fakat olaylar temsil süreci, ilişkilendirme ile biçim almaktadır. Olayların travmatik olması zararlılığından ve ani olmasından çok kolektif kimliğe aniden zarar vermesine bağlanmaktadır. Ulusal kimlik kültürel desenlerden, referanslardan, ilişkilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda kimlik, olaylardan çok onlara yüklenen anlamlarla şekillenmektedir.¹⁹⁸

Amerikan tarihinin kökeninin uzun bir geçmişi olmadığı düşünüldüğünde ulusal kimliğinin yapım aşamasında ve hala şekillendiği düşünülebilir. 11 Eylül saldırılarının halkı nasıl etkilediğini, siyasal manada düşüncelerinde nasıl bir tesir bıraktığını, bir Amerikan vatandaşı olarak vatan sevgisinin ne düzeyde geliştiğini vs.

¹⁹⁶ Smelser, “Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma,” 272–74.

¹⁹⁷ Alexander, “Toward a Theory of Cultural Trauma,” 1.

¹⁹⁸ Age., 8–9.

görmek için Washington Post gazetesinin ve Pew Research'ün düzenli aralıklarla yaptığı anketler aracılığıyla nicel verilerden faydalanılacaktır.

Pew Araştırma Merkezi'nin 11 Eylül 2001 saldırılarından kısa bir süre sonra 13-17 Eylül tarihleri arasında yaptığı araştırmalarda terörizmin psikolojik bilançosu incelenmiştir. Bu ankete göre insanların %71'i depresyonda hissettiğini, %49'u odaklanmakta zorluk çektiğini, %33'ü yaşanan bu trajediyi takip eden günlerde uyumakta sorun yaşadıklarını söylemişlerdir. Medyanın rolü ve etkileri incelendiğinde halkın %92'si haberleri seyrederken üzgün hissettiğini, %77'si haberleri izlemenin onu korkuttuğunu, %63'ü haberleri izlemeyi bırakmadığını ifade etmektedir. Bu çalışmada Körfez Savaşı (1991) ile ilgili karşılaştırmalı olarak anketler yapılmış ve halkın 11 Eylül'den psikolojik olarak daha çok etkilendiği saptanmıştır. 1200 kişinin katıldığı bu ankette saldırıların halkın günlük yaşamı üzerinde geniş kapsamlı bir etkisi olduğu görülmüş, her on kişiden yedisinin daha fazla dua ettiği ifade edilmiştir. Binlerce kayıp olsa bile askeri harekate güçlü bir destek verir misiniz sorusuna %77 evet demiştir.¹⁹⁹ Anketlerden görüldüğü üzere yaşanan bu trajedide medyanın rolü yadsınamaz.

Pew Research tarafından 11 Eylül'den on yıl sonra Eylül 2011'de yapılan bir araştırma "*Anmada Birleşmiş, Politikalarda Bölünmüş*" (*United in Remembrance, Divided over Policies*)²⁰⁰ anketidir. Bu araştırma kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 18 yaşında veya daha büyük 1.509 yetişkin ile görüşme yapılmıştır. 11 Eylül 2001 yılında yaşanan terör saldırılarından tam on yıl sonra saldırı günü yaşananların halkın toplumsal bilincinde güçlü bir tesir bıraktığı görülmektedir. Neredeyse tüm Amerikalılar (%97), saldırılar gerçekleştiği anda nerede olduğunu ve ne yaptığını hatırlamaktadır. Saldırıda nerede olduğunu hatırlayanlar saldırıdan 1 yıl sonra %97 oranındayken saldırıdan 10 yıl sonra 2011'de yine %97 oranında kalmıştır. 2002'de yapılan ankette %67 saldırıların kişisel hayatını önemli ölçüde etkilediğini

¹⁹⁹ **Pew Research Center - U.S. Politics & Policy**, "American Psyche Reeling from Terror Attacks," September 19, 2001, <https://www.pewresearch.org/politics/2001/09/19/american-psyche-reeling-from-terror-attacks/> Erişim Tarihi: 26.10.2020.

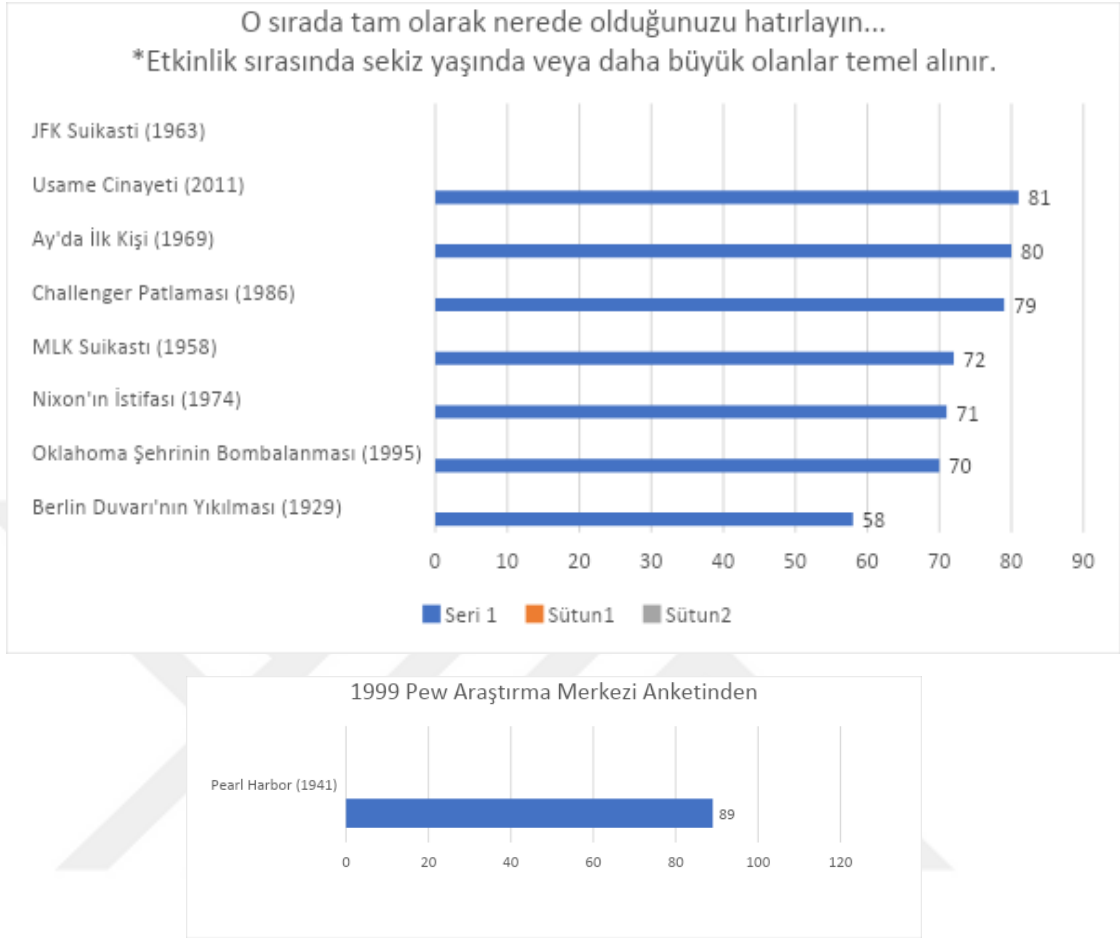
²⁰⁰ **Pew Research Center - U.S. Politics & Policy**, "United in Remembrance, Divided over Policies," January 9, 2011, <https://www.pewresearch.org/politics/2011/09/01/united-in-remembrance-divided-over-policies/> Erişim Tarihi: 26.10.2020.

ifade ederken bu oran 2011’de katılanların dörtte üçüne (%75) ulaşmıştır. Saldırıların ülkeyi büyük oranda değiştirdiğini söyleyenler 2002’de %51 iken 2011’de %61’e yükselmiştir. Buradan 11 Eylül’ün kişisel ve ulusal yaşamdaki etkilerinin uzun vadeli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İnsanların hayatının değişimindeki yaklaşık yüzde 10'luk artış sivil özgürlüğün kısıtlanmasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın odak noktası 11 Eylül 2001 saldırılarının halkta kolektif güçlü bir bilinç oluşturup anma da birliğe varılmasına fakat saldırı sonrası ortaya çıkan terörle mücadele politikaları konusunda bölünmesidir. Terörizmin zapt edilmesi için sivil özgürlüklerden vazgeçmenin gerekli olduğuna %40 evet cevabını verirken %54 hayır demiştir. ABD’nin yaptığı yanlışların saldırıları harekete geçirdiğini düşünen insanlar Eylül 2001’de %33 iken 2011’de %43’e yükselmiştir. 2001’de harekete geçirmediğini düşünenler %55 iken 2011’de bu oran %45 olmuştur.²⁰¹ Kültürel bir travmanın zaman içerisinde etkisini azaltması bekletirken 11 Eylül travmasında korkunun artması bir yandan teröre duyulan korkuyu ve bu korkunun zaman içerisinde etkisini arttırdığını göstermektedir.

Pew Halk ve Basın Araştırma Merkezi tarafından yılında yapılan bu ulusal anketler dizisine göre hükümetin terör tehdidini azaltma politikalarını iyi bulanlar saldırının hemen arkasından 2001’de yapılan ankette %88 iken 2011’de bu oran %76 olmuştur. Bu politikaları iyi bulmayanların sayısı ise 2001’de %8 iken 2011’de %22’ye yükselmiştir. Halkta terör tehdidine karşı izlenen politikalarda bir memnuniyet görülmektedir. Amerika’ya böyle başka bir saldırının olmamasının arkasındaki ana sebep sorulduğunda ise (2006) %39 hükümetin işini iyi yaptığını, %40 ülkenin şu ana kadar şanslı olmasına bağlamış, %13 de ABD’nin zor bir hedef olduğunu dile getirmiştir. İslami aşırılık hakkında endişeli misiniz sorusuna dünya çapında endişeliyim %73, ABD içerisinde endişeliyim ise %67 çıkmıştır. “ABD politikalarının artan gözetleme/teftişi Müslümanları ayırıyor mu?” sorusuna %44 evet demiştir. Ayırdığını düşünenlere “Bu sizi rahatsız ediyor mu” sorusu sorulduğunda %25 evet, %19 hayır cevabını vermiştir.²⁰²

²⁰¹ Pew Research Center - U.S. Politics & Policy, “United in Remembrance, Divided over Policies”

²⁰² Age.

Tablo 3.1: *United in Remembrance*, 17-21 Ağustos 2011, Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı araştırma sonucu verilen grafikler Türkçeye çevrilmiştir.²⁰³

“O olay olduğunda tam olarak nerde olduğunuzu hatırlıyor musun?” sorusu olaylara göre kişilerin yaşları baz alınarak sorulmuştur. Bu soruya göre 11 Eylül saldırıları olduğunda nerede olduğunuzu hatırlayanların oranı %97 iken John F. Kennedy suikastı olduğunda nerde olduğunuzu hatırlayanlar %95'i oluşturmaktadır. Listeyi Usame Bin Ladin'in öldürülmesi %81, aya ilk insanın ayak basışı %80, Challenger Faciası %79, Kennedy Suikastı %72, Nixon'ın istifası %71, Oklahoma City'nin bombalanması %70, Berlin Duvarı'nın çöküşü %58 ile liste tamamlanmaktadır. 1999 yılında Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı başka bir araştırmada, Pearl Harbor (1941) saldırısı gerçekleştiğinde tam olarak nerede olduğunuzu hatırlıyor musunuz sorusuna verilen cevap ise %89 oranında hatırlıyorumdur. Amerikan tarihinin gördüğü tüm

²⁰³ “United in Remembrance, Divided over Policies,” pewresearch.org/politics/2011/09/01/united-in-remembrance-divided-over-policies.

büyük olayların, ulusal, siyasi ve kültürel travmaların sıralanıp yaş grubuna göre sorulduğu bu soruda en yüksek oran 11 Eylül saldırılarıdır. Usame Bin Ladin'in öldürülmesi bu olaydan tam on yıl sonra 2011'de olmasına rağmen %81 hatırlanma oranına sahiptir. 2011 yılında yapılan anketlerde dahi Amerikalıların %75'i saldırılardan duygusal olarak çok etkilendiklerini ifade etmekte. ²⁰⁴

Şüpheli teröristlerden bilgi almak için işkence yapılmasının gerekçelendirilmesine 2004'te %43 sıklıkla ve bazen cevabını verirken 2011'de bu oran %53'e yükselmiştir. Olay anının sıcaklığıyla hareket edildiğinde halkın yakın tarihte daha duygusal davrandığı düşünülmektedir fakat 11 Eylül diğer ulusal travmalardan farklı olarak etkisini uzun vadede yitirmemiş aksine insanlarda terör korkusu artmıştır. Bu anket çalışmasında sorulan kayda değer sorulardan bir tanesi de "11 Eylül terör saldırılarını medeniyetler çatışması olarak görüyor musunuz?" sorusudur. Bunu Amerika ve Avrupa halkları ile Müslümanlar arasında büyük bir çatışmanın başlangıcı olarak görenler 11 Eylül'den hemen sonra %28 iken 2011'de %35 olmuştur. Bunu sadece küçük radikal bir grup ile çatışma olarak görenler ise Ekim 2001'de %63 iken 2011'de bu oran %57'dir. ²⁰⁵

MEDENİYETLER ÇATIŞMASI

	Hemen sonra Ekim 2001	1 yıl Ağustos 2002	5 yıl Ağustos 2006	10 yıl Ağustos 2011
	%	%	%	%
11 Eylül saldırılarını şu şekilde görüyor musunuz?				
Amerika ve Avrupa halkları ile İslam halkları arasında büyük bir çatışma	28	35	40	35
Sadece küçük bir radikal grupta çatışma	63	52	49	57
Bilmiyor	<u>9</u>	<u>13</u>	<u>11</u>	<u>8</u>
	100	100	100	100
Şunlar arasında "büyük çatışma" diyen %				
Cumhuriyetçi	30	32	38	40
Demokrat	28	35	44	32
Bağımsız	27	37	39	35

Tablo 3.2: Medeniyetler Çatışması, United in Remembrance, Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı araştırma sonucu verilen grafikler Türkçeye çevrilmiştir. ²⁰⁶

²⁰⁴ Pew Research Center - U.S. Politics & Policy, "United in Remembrance, Divided over Policies"

²⁰⁵ Pew Research Center - U.S. Politics & Policy, "United in Remembrance, Divided over Policies"

²⁰⁶ "United in Remembrance, Divided over Policies"

Pew Research tarafından 11 Eylül'den 15 yıl sonra 2016 yılında 50 ABD eyaletinin tamamında ve Columbia Bölgesi'nde yaşayan 18 yaşında veya daha büyük 1.201 yetişkinden oluşan ulusal bir örnekleme yapılan telefon görüşmelerine dayanan *'11 Eylül'den 15 Yıl Sonra Teröristlerin ABD'yi Vurma Yeteneği Konusunda Keskin Bir Partizan Ayrımı'(15 Years After 9/11, a Sharp Partisan Divide on Ability of Terrorists to Strike U.S.)* isimli anket yapılmıştır. Bu anket sonuçlarına göre halk, teröristlerin Amerika Birleşik Devletleri'ne büyük bir saldırı yapma kabiliyetinin 11 Eylül'dekinden yüzde kırk daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Yüzde 31'i saldırma yeteneklerinin aynı kaldığını söylerken, yüzde 25'i ise büyük bir saldırı başlatma yeteneklerinin 11 Eylül'den daha az olduğunu dile getirmiştir.²⁰⁷

Amerikalıların % 49'u hükümetin terörle mücadele politikaları konusundaki en büyük endişelerinin ülkeyi koruyacak kadar yeterli olmadığını söylerken, % 33'ü bu politikaların sivil özgürlükleri kısıtlamada çok ileri gitmiş olmasıyla ilgili daha büyük endişelerinin olduğunu ifade etmektedir.²⁰⁸ Terörle mücadele kapsamında alınan tedbirlerin, yürürlüğe konulan yasaların sivil özgürlükleri kısıtlamada endişe verici bir boyuta ulaşması ulusal travmanın derinliğini arttırmakta ve anket sonuçlarına göre teröre karşı duyulan korkuyu da arttırmaktadır.

11 Eylül saldırıları çoğu kişi için kalıcı bir hatıra olarak kaldı.

11 Eylül saldırılarıyla ilgili haberleri duyduğunuz anda tam olarak nerede olduğunuzu hatırlıyor musunuz?	EVET	HAYIR	BİLMİYOR
	%	%	%
TOTAL	91	9	1=100
18-29	83	16	1=100
30-49	96	4	*=100
50-64	94	5	*=100
65+	87	13	1=100

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı %100'e ulaşmayabilir.

Tablo 3.3: 15 Years After 9/11, 23 Ağustos-2 Eylül 2016, Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı araştırma sonucu verilen grafikler Türkçeye çevrilmiştir²⁰⁹

²⁰⁷ "15 Years After 9/11, a Sharp Partisan Divide on Ability of Terrorists to Strike U.S."

²⁰⁸ Age.

²⁰⁹ Age.

Analiz sonuçlarında “11 Eylül'den yaklaşık 15 yıl sonra, saldırı çoğu Amerikalı için güçlü bir anı olmaya devam ediyor.”²¹⁰ ibareleri yer almaktadır. Anket yapılan yetişkinlerin yüzde 91'i, 11 Eylül saldırılarıyla ilgili haberleri duydukları anda tam olarak nerede olduklarını veya ne yaptıklarını hatırladıklarını söylüyor. Saldırı sırasında 3 ve 13 yaşları arasında olup anketin yapıldığı 2006 yılında 30 yaşın altında olanların %83'ü tam olarak nerede olduklarını veya duyduklarında nerede olup ne yaptıklarını hatırladığını söylüyor. 30-49 yaş arasındaki hatırlama oranı ise %95, neredeyse büyük çoğunluğa tekabül etmektedir. Saldırıdan tam olarak 15 yıl geçmesine rağmen bu oran travmanın halk üzerinde oluşturduğu etkinin büyüklüğüne işaret etmektedir. Saldırlardan bir yıl, beş yıl ve 10 yıl sonra yapılan anket sonuçlarına göre yaşananların bir anı olarak hafızalarında yer etmesi yıllar geçmesine rağmen aynı kalmaktadır.

Ankete katılanların %70'i 2001 yılını 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği yıl olarak hatırlamakta ve anmaktadır. Buna göre 50 yaş altındaki insanların yaklaşık olarak dörtte üçü, %74, 2001 yılını saldırıların yılı olarak tanımlamaktadır.²¹¹ Genellikle yaşanan büyük olaylardan sonra halkın verdiği tepkinin yıllar sonra azaldığı ifade edilmektedir. Fakat bu araştırmada görülmektedir ki halkın 1, 5 ve 10 sene sonra olayın hatırlanma oranı değişmemektedir. Bu da halkta ne kadar büyük bir travma oluşturduğuna işaret etmektedir.

Washington Post / ABC News tarafından yapılan *Amerika Savaşta* başlıklı anket 7-10 Mart 2002'de 1008 yetişkinden oluşan rastgele bir ulusal örneklem arasında telefonla gerçekleştirilmiştir. 11 Eylül ve etkilerinin de ele alındığı bu anket konumuza dahil olduğundan burada incelenmektedir.²¹²

1. Başka bir konuda, 11 Eylül olaylarının ülkeyi kalıcı bir şekilde değiştirdiğini düşünüyor musunuz?

²¹⁰ Age.

²¹¹ “15 Years After 9/11, a Sharp Partisan Divide on Ability of Terrorists to Strike U.S.”

²¹² Washington Post, “OnPolitics- ABC News Poll: America at War,”

<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data031102.htm> Erişim Tarihi: 15.11.2021.

	Evet	Hayır	Görüş yok
10/03/2002	86	13	1
19/12/2001	91	8	1

Tablo 3.4: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bu soru halkın 11 Eylül olaylarını diğer saldırılardan ayıran kalıcı etkiler bıraktığını göstermektedir. Televizyonlar aracılığıyla büyük kitlelerin şahitlik ettiği bu saldırılar toplumsal ve kültürel hafızada yer edinmiştir. Bu saldırıların ülkeyi kalıcı bir şekilde değiştirdiğini düşünenlerin sayısı neredeyse her on kişiden dokuzudur.

2. (Değiştirildiyse) Daha iyiye doğru mu yoksa daha kötüye doğru mu bir değişiklik?

	İyiye	Kötüye	Görüş yok
10/03/2002	78	18	4
19/12/2001	69	27	4

Tablo 3.5: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bu kalıcı etkinin insanlarda ülkeyi daha iyiye doğru olduğunu düşünmelerinin sebeplerinden birisi ülkede yaşanan travma sonrası birlikten kaynaklanmaktadır. Bu saldırı Amerikan ulusu tarihindeki en büyük travmalardan biri olarak yer almış ve ulusu birleştirici bir güce sebebiyet vermiştir.

3. Peki ya kişisel hayatınız- 11 Eylül olayları kişisel hayatınızı kalıcı bir şekilde değiştirdi mi, değiştirmede mi?

	Evet	Hayır	Görüş yok
10/03/2002	57	43	-
19/12/2001	55	45	-

Tablo 3.6: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Ankete katılım gösterenlerin yüzde 55-57'si bu olayların kişisel hayatlarında kalıcı değişikliklere sebep olduğunu ifade etmiştir. Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılar takriben ankete katılan her iki kişiden birinin hayatında kalıcı değişiklikler doğurmuştur.

4. (Değiştirildiyse) Esas olarak (günlük hayatınızı yaşama şeklinizi) değiştirdiler mi yoksa esas olarak sizin (şeyler hakkında hissetme) biçiminizi mi değiştirdiler?

	Yaşamda değişiklik	Duygularda değişiklik	Görüş yok
10/03/2002	24	73	2
19/12/2001	25	72	3

Tablo 3.7: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bu kişisel hayattaki kalıcı değişikliklerin bir kısmı yaşama biçiminde bir kısmı da duygularda değişiklik olarak tezahür etmektedir. Yaşamda değişiklik güvenlik, ekonomik, bir yakını bu saldırıda kaybetme gibi durumlardan kaynaklanabileceği gibi duygulardaki değişiklikler de keza korku, panik, güvensiz hissetmeden kaynaklanabilmektedir.

5. (Değiştirildiyse) Daha iyiye doğru bir değişiklik mi, daha kötüye doğru bir değişiklik mi?

	Daha iyiye	Daha kötüye	Görüş yok
10/03/2002	73	24	3
19/12/2001	71	28	2

Tablo 3.8: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bir önceki sorunun cevabı ile karşılaştırıldığında görülmektedir ki kişisel hayattaki değişim büyük oranda iyi yönlü olmuştur. Başka bir deyişle korku ve panikten ziyade bu iyiye doğru değişikliği vatanseverlik ve milliyetçilik duygularının harekete geçmesi olarak okunabilir.

6. Amerikalı olmakla ne kadar gurur duyuyorsunuz- son derece gururlu, çok gururlu, kısmen gururlu, sadece biraz gururlu veya hiç gurur duymuyorsunuz?

	Çok gurur duyuyorum	Az gurur duyuyorum	Görüş yok
10/03/2002	92	3	-
14/01/2001	87	2	2

Tablo 3.9: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Amerikalı olmak ile duyulan gurur 11 Eylül olaylarından önce yüzde seksen yedi iken bir sene sonra bu oran yüzde doksan ikilere kadar çıkmıştır. Saldırı, insanların ulusal kimliklerini ön plana çıkartmış ve olayın da etkisiyle bu aidiyete duyulan gurur da artmıştır.

3.3. AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN İKONOĞRAFİSİ

Sözlükte “*ikonografi*” (*iconography*) kelimesi “Fikirleri temsil etmek için resimlerin ve sembollerin kullanılması veya dini veya siyasi bir grup tarafından bu

şekilde kullanılan belirli resim, semboller, vb.” olarak tanımlanmaktadır.²¹³ Ulus devletleri büyük siyasi gruplar olarak ele aldığımızda devletin ulusal bayrağı, ulusal marşı, onu temsil edecek bilimum resim, simge, sembol onun ikonografisini oluşturmaktadır.

Gerald R. Webster, Jean Gottmann’ın “ikonografi” kavramını kullanarak devletlerin halkları içinde nasıl bir ulusal birlik ve bağlılık kurduklarını ve sürdürdüklerini açıklamaktadır. Gottmann’a göre bir devletin halkının fikirlerinin, ideallerinin, inançlarının resmedildiği semboller onun ikonografisini oluşturmaktadır. Ulusal ikonlar bir ulusun zaferlerini, acılarını, toplumsal değerlerini, yapısını hatta okullarda anlatılan kahramanlarını dahi kapsamaktadır. Bayrak bir ulusun en önemli sembollerinden biridir, bunun yanında ulusal marşlar, takımlar, anıtlar, binalar da ulusun ikonografisini oluşturmaktadır. Ulusun birlikteliğini sağlamak ve bu birliği sürdürmek devlet mercileri tarafından sağlanmaktadır. Bu birliği sağlamlaştırmak için ulusun zaferleri ve travmaları belirli olaylar aracılığı ile halka hatırlatılmaktadır. Siyasi çıkar sahipleri herhangi bir olayda ulusun desteğini almak, kendi iktidarını sürdürmek amacı ile devletin beka sorununu öne sürerek halkın başarılarını ve acılarını öne sürmektedir. Bu ulusal birliği hatırlatmak için bu özel günler ulusal bayram olarak ilan edilmekte ve her sene aynı tarihte törenler yapılarak olaylar tazeliğini korumaktadır. Ulusal bayramların yanı sıra ülkenin kurucularının, önemli şahsiyetlerin ve ulusal kahramanlarının, zafer ve travma günlerinin adına madeni paralar ve posta pulları basılmaktadır.²¹⁴

Ulus devletin ikonları halkın her gün muhatap olduğu noktalara yerleştirilmektedir ve belirli bir din, dil, ırk, siyasi partiden bağımsız olarak ulusu tasvir etmektedir. Ulusal bayraklar, devlet binalarında, okullarda, sokaklarda asılı olarak durmakta ve bir kamusal anlatı oluşturmaktadır. Ülkenin ulusal marşı belirli özel günlerde söylenmekte, resmi ulusal bayramlar tüm ulus tarafından kutlanılmaktadır. Aynı zamanda devletin ikonografisi okula başlayan çocuklardan

²¹³ Cambridge English Dictionary, “Iconography,”

<https://dictionary.cambridge.org/english/iconography> Erişim Tarihi: 15.11.2020.

²¹⁴ Gerald R. Webster, “American Nationalism, the Flag, and the Invasion of Iraq,” **The Geographical Review** 101, no. 1 (2011): 1–2.

itibaren bir anlatı şeklinde inşa edilmekte ve bireylerde yerleştirilmektedir. Çocuklara atalarının ve ismi bilinmeyen kahramanların ulusu korumak için gösterdikleri çabalar hikayeler, ders kitapları yolu ile anlatılmaktadır. Bu anlatı çocuk yaştan itibaren vatansever bir nesil inşa edilmesine yardımcı olmakta ve milliyetçi ideolojinin yerleşmesini sağlamaktadır. Bu ideolojiyi yerleşmesini sağlayan en sembolik olanı ise ulusal bayraktır. Devlet tarafından ulusal birliği sağlamak için kullanılan bu ideolojik aygıtlar devletin ikonları aracılığı ile yapılmaktadır. Bir ulus devletin vatandaşı düzenli olarak ulusun bayrağı ile, ulusal marşı ile muhatap olmakta ve gereken dozu alarak tüketmektedir. Bu bir manada ulusal birliği sağlamanın ilacıdır. Bu ilaçlar ulusal bir travma zamanında belli aralıklarla dozajı artırılarak halka verilmektedir. Halk böyle zamanlarda bayrak imgesine sıklıkla bilinçsiz bir şekilde maruz kalmaktadır. Zararlı veya yararlı olmasından bağımsız olarak bu politika ulus devletlerin ülkelerini bir arada tutma ve yönetme şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü devletin ikonları belirli tarihsel anlatılar, vatansever hikayeler barındırmaktadır ve bu ikonlar milliyetçilik ideolojisinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkenin kriz anlarını yönetmek için hükümetler ve iktidar sahipleri bunu siyasal bir çözüm yöntemi olarak görmekte ve kullanmakta böylelikle halkı mobilize etmektedirler.²¹⁵

3.3.1. Bayrak

Bayrak, bir devleti temsil eden semboldür. Bu sembol kumaş parçası üzerine basılan işaretlerden çok fazlasıdır. Aidiyet ve kimliğin bir göstergesidir. Bu bağlamda devlet bayraklarının asılması, sergilenmesi, kıyafetlere basılması, vücutlara dövme olarak yapılması, kolye olarak takılması o ulus devlete mensup olduğunuzu göstermenin bir yoludur. Bu örnekler tüketim çağında artmış olup, her türlü meta üzerine her türlü sembol ve göstergelerin basıldığını görebilmekteyiz.

Amerikan ulusal bayrağının devlet ve millet için bir ikon haline gelmesi özellikle İç Savaş sonrasında ortaya çıkmıştır. Amerikan birliğini (Union) kurtarmak için kayıplar verilmesi birliğin kuvvetlenmesine, bayrağın kapsayıcı rolünün artmasına sebebiyet verdi. Webster'ın aktardığına göre “Şiddetli kan fedakarlığı kalıcı grupları bir arada tutmaktadır ve ABD ulusal bayrağı Amerikan ulusunu ve vatandaşlarını bir

²¹⁵ Webster, “American Nationalism, The Flag, And The Invasion Of Iraq,” 2–3.

arada tutan bu fedakârlık sisteminin merkezinde yer almaktadır.”²¹⁶ Bu durum İç Savaş sonrası verilen kayıplardan sonra yaşanmıştır. Amerikan bayrağının ulusun inşa sürecinde böyle tarihi ve merkezi bir rol oynaması onu en önemli ulusal ikon haline getirmiştir. Ulusal bayrağın aynı zamanda dini bir anlam içermesi dindar Amerikanlar için değerini arttırmaktadır.

Bayrak her ne kadar ulusa ait bir sembol olsa da tam manası ile seküler değildir. Huntington’a göre bayrak Hristiyanlar için haçla eşdeğer olan dini bir sembol haline gelmiştir.²¹⁷ Bayrakların kiliselerde dalgalanması da bunun somut örneği olarak gösterilebilir. Amerikan ulusu için bayrak bir kutsaldır. Bayrağın yakılması bayrağa yapılan bir saygısızlık olarak nitelendirilmiş ve bunun hakkında bir anayasa değişikliği söz konusu olmuştur.²¹⁸

Amerikan Birleşik Devletleri'ne ait dört yolcu uçağının kaçırılması ile başlayan 11 Eylül saldırılarında uçakların ikisi İkiz Kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezinin güney ve kuzey kulesine çarpmış, üçüncü uçak ABD Savunma Bakanlığı Karargâhı olan Pentagon'a çarpmıştır. 3 bin ölümlle sonuçlanan bu terör saldırısı ülkede maddi manevi zarara sebebiyet vermiştir. Amerikan vatandaşlarının bu olaylara tepkileri çok çeşitli olmuş, insanlar bağışta bulunmak için yardım paraları toplamıştır. 11 Eylül'den sonra kahramanlığın bir simgesi haline gelen itfaiyecilik çoğu çocuğun hayalindeki meslek haline gelmiştir. Terörist olarak tanımlanan kimliğe benzer kıyafetli insanlar, çoğunlukla Araplar, saldırıya uğradı. İnsanlar ülkeyi savunduklarının bir göstergesi olarak evlerinin camlarına, arabalarına Amerikan bayrakları astılar. New York Times'a göre 11 Eylül'den bir önceki sene salı ve çarşamba günü 6.400 ve 10 bin bayrak satılırken 11 Eylül ve ertesi günü 116 bin ve 250 bin satış yapılmıştır.²¹⁹

²¹⁶ Carolyn Marvin and David W. Ingle, **Blood Sacrifice and the Nation: Totem Rituals and the American Flag** / Carolyn Marvin and David W. Ingle (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 1.

²¹⁷ Samuel P. Huntington, **Who Are We? The Challenges to America's National Identity** / Samuel P. Huntington (New York, London: Simon & Schuster, 2004), 127.

²¹⁸ Legal Information Institute, “Desecration of the Flag of the United States; Penalties,” <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/700> Erişim Tarihi: 19.11.2020.

²¹⁹ George Packer, “The Way We Live Now: 9-30-01; Recapturing the Flag,” **The New York Times**, <https://www.nytimes.com/2001/09/30/magazine/the-way-we-live-now-9-30-01-recapturing-the-flag.html> Erişim Tarihi: 25.12.2020.

Webster'a göre "Ulusal bayraklar, bir grup tarafından algılanan, ayırmsanan tarihsel serüven, gerçek ya da hayali kültürel türdeşlik ve geleceğe dair ortak bir bakış açısı tanımlama çabalarıyla ilintili olarak bir dizi anlam ve duyguyu yoğunlaştırarak barındıran sembolik kalıplardır."²²⁰ Makalede bu tanımın hemen hemen bütün ABD eyaletleri için geçerli olduğunu fakat birkaç eyalette bayrağa dini bir kutsallık atfedilerek millet ve kanını feda etmek eş anlamlı olarak bile kullanıldığı ifade edilmiştir. Bayrağın kendisi Amerikan bir değeri olarak ele alınmakta hatta Amerikan değerlerini kapsayan bütünleyici bir fonksiyonundan bahsedilmekte, aynı geçmişe sahip olmanın inancı ile ortak bir geleceğe sahip olma inancı içerisinde kültürel bir homojenlik oluşturmaktadır. Nitekim bazı bölgelerde bayrağa verilen kutsiyetin vatanseverliğin ileri safhaları olduğu görülmektedir. 11 Eylül'den sonra bayrakların artışı milliyetçiliğin ve kültürel homojenleşmenin bir sonucudur.²²¹

Bratta ve Webster'ın sıklıkla altını çizdiği üzere 11 Eylül sonrası milliyetçilik inşasında en çok kullanılan ikon devletin ulusal bayrağıdır. Bush'un 11 Eylül sonrası halka sesleniş konuşmasında bayrağın sabit bir şekilde arkada gösterilmesi travma sonrası donukluk olarak yorumlanırken *Ground Zero Spirit* olarak bilinen üç itfaiyecinin saldırı sonrası enkazdan Amerikan bayrağını çıkararak kaldırdıkları fotoğraf yarı akışkan olarak tasvir edilmiştir. Belirli zamanlarda belirli akışkanlık seviyelerinde gazete ve televizyonlar aracılığı ile sergilenen bayrak halka bu sabitlik ve akışkanlık üzerinden bir mesaj vermektedir.

Bayrak, 11 Eylül sonrası kamuoyunda fazlası ile karşılık bularak kamu binalarında, evlerde, arabalarda, vücutlarda dövme olarak sergilenmiştir. Amerikan'ın temel değeri olan ulusal bayrağın bayrak çılgınlığına(*flag-mania*) dönüşmesinin altında birçok sebep bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi olarak nitelendirebileceğimiz Jack David Eller'ın *Amerikan Geleneginin İcat Edilmesi* (*Inventing American Tradition*) kitabında bahsettiği üzere çoğu Amerikan eyaletinde çocuklar sabah ayakta durarak ellerini kalplerine götürerek Amerikan bayrağına

²²⁰ Thomas Hylland Eriksen and Richard Jenkins, **Flag, Nation and Symbolism in Europe and America** (London: Routledge, 2007), 31.

²²¹ Webster, "American Nationalism, The Flag, And The Invasion Of Iraq," 2.

bağlılık yemini okuduktan sonra okula başlamasıdır.²²² Richard Ellis *Bayrak İçin (To the Flag)* isimli kitabında demokrasilerde genellikle çocuklara düzenli aralıklarla bağlılık yeminleri okutulması istenmediğinden söz etmektedir.²²³ Fakat Amerikan ulusunda okullarda çocuklarda bağlılık yemini okutulması vatanseverlik hatta milliyetçilik ideolojisinin bir uygulaması haline gelmiştir. Amerikan bağlılık yemini “Amerika Birleşik Devletleri'nin bayrağına ve onun temsil ettiği Cumhuriyet'e ve Tanrı'nın buyruğundaki özgür ve adil milletimin bölünmez bütünlüğüne bağlılığımı yemin ederim.”²²⁴ mealindeki sözlerinden oluşmaktadır. Bağlılık yemini sağ el kalbin üzerine yerleştikten sonra sağ kolun kaldırılarak alın hizasına getirilerek bayrağa selam verilmesi şeklinde okunması faşist selamına benzetilmiştir. Sonuç olarak Amerikan bağlılık yemini bayrağa ve ulusa sadakatin bir göstergesi ortaya çıkmıştır ve Amerikan geleneğinin icatlarından birisidir. Bu yemin ile bayrağa olan saygı ve bağlılık Amerikan ulusu için artmıştır. Amerikan İç Savaşı'nın travması, göç ve sosyalizm tehdidi sonrası ortaya çıkan bağlılık yemini ulus inşası sürecinde ulusal kimliğin oluşması amacı ile bir gelenek olarak ortaya çıkmıştır.²²⁵

Webster'in Billig'den aktardığı üzere diğer devletlerde milliyetçilik davranışı olarak incelenen ulusal marş, bağlılık yemini gibi geleneğin icat ettiği uygulamalar söz konusu Amerika Birleşik Devletleri olduğunda vatanseverlik davranışı olarak ele alınmaktadır. Literatürde Amerikan milliyetçiliğinden daha ziyade vatanseverliği olarak ele alınmakta, ulus-devlete bir bağlılık olarak görülmekte ve diğer milliyetçilikler kadar irrasyonel bulunmamaktadır. Amerikan milliyetçiliğinin daha çok ulusal birlik ve vatanseverlikten oluştuğu, diğer milliyetçilikler gibi yabancı düşmanlığı, aşırılık içerdiği ifade edilmektedir. Billig, ABD'nin bayrak kültürünün en büyük temsilcisi olduğunu ve ona ev sahipliği yaptığını ifade etmektedir.²²⁶ Samuel

²²² Jack David Eller, **Inventing American Tradition: From the Mayflower to Cinco De Mayo** / **Jack David Eller** (London: Reaktion Books, 2018).

²²³ Richard Ellis, **To the Flag: The Unlikely History of the Pledge of Allegiance** (Lawrence: University Press of Kansas, 2005).

²²⁴ Christopher Petrella, “The Ugly History of the Pledge of Allegiance — And Why It Matters,” **The Washington Post**, <https://www.washingtonpost.com/news/made-by-history/wp/2017/11/03/the-ugly-history-of-the-pledge-of-allegiance-and-why-it-matters/> Erişim Tarihi: 03.10.2020.

²²⁵ Boston Review, “Why Do We Pledge Allegiance?,” <http://bostonreview.net/politics/jack-david-eller-pledge-allegiance> Erişim Tarihi: 23.12.2021.

²²⁶ Webster, “American Nationalism, The Flag, And The Invasion Of Iraq,” 5–6.

Huntington ise neredeyse hiçbir ülkede ulusal bayrağın bu kadar yaygın olmadığını ve ulusal kimlik için merkezi bir önem taşımadığını dile getirmektedir.²²⁷

11 Eylül saldırılarına televizyonlardan şahitlik eden Amerikan halkı, saldırı sonrası 3 itfaiyecinin yere devrilen Amerikan bayrağı direğini kaldırmasını da izlemiştir. Phillip M. Bratta'ya göre "Televizyon görüntüleri aktarır. Bu görüntülerde kodlanan ideojilerdir.". Ona göre Amerikan televizyonları 11 Eylül olayları ile bayrağı sergilemenin vatanseverliğin bir göstergesi olduğunu, tam tersinin ise vatansever olmayan bir davranış olduğunu ideolojik anlatılarla Amerikan halkının aklına yerleştirmiştir. Böylelikle televizyonun etkisi ve gücü ile Amerikalıların vatanseverlik davranışlarının inşası sağlanmıştır. Böylelikle mevzu bahis vatan, vatan sevgisi, vatanseverlik olunca insanlar bunu bayrakla ilişkilendirmiştir. Bratta, 11 Eylül sonrası ortaya çıkan kültürel imgelerin bayrağa olan aşırı bağlılığı beraberinde getirdiği bunun da vatanseverlik ve milliyetçilik ideolojilerini beslediğini ifade etmektedir. Bayrak, bir ulus devleti diğerlerinden ayıran, onu temsil edendir. Bu manada içinde milliyetçi, kültürel, siyasal anlatılar barındırır. Siyasi karar vericiler ve medya aracılığı ile bayrağa ait imgelerin ön plana çıkarılması eyleminin kendisi siyasal çıkarı içinde barındırmaktadır. Bayrak vatanseverlik ve milliyetçilik ideolojileri için bir araçtır. Bir yönüyle soyut olan ideolojinin somutlaşmış halidir. Amerika için vatanseverlik bireycilik, özgürlük, demokrasi, eşitlik, Amerikan rüyası gibi Amerikan değerlerini benimsemek ve sevmekten geçmektedir. Bayrak farklı görüşlerden, dinlerden oluşan bir ulusu altında toplayan bir semboldür. Millet ve ulus olma bilincini halka yükler.²²⁸

²²⁷ Huntington, *Who are we?*, 126.

²²⁸ Phillip M. Bratta, "Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism," **The Journal of American Culture** 32, no. 3 (2009): 232.

Resim3.1: İkonik 11 Eylül bayrağı (Ground Zero Spirit). İtfaiyeciler, Dünya Ticaret Merkezi'nin bulunduğu enkaz bölgesinde Amerikan bayrağını kaldırıyor. (Thomas E. Franklin/Bergen County, N.J., Getty Images, CNN)²²⁹

Thomas E. Franklin'ın 11 Eylül günü üç itfaiyecinin enkaz içerisinden yere devrilen Amerikan bayrağı direğini ayağa kaldırarak göndere çekmelerini yakaladığı fotoğrafı 11 Eylül'ün simgesi haline gelmiştir. Bu fotoğraf, Amerikan vatanseverliğinin ve kahramanlığının sembolü olarak görülmüş, itfaiyeciler 11 Eylül'ün vatansever anlatısının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Daha sonradan fotoğraf, “Ground Zero Spirit” olarak adlandırılmıştır. Amerikalılar 11 Eylül trajedisinden sonra üç itfaiyecinin Amerikan bayrağını kaldırdığı gibi ulusun ayağa kalkacağı ve iyileşeceği yorumunda bulunmuştur. Üç itfaiyecinin bulunduğu bu bayrak fotoğrafının bulunduğu madeni para basılmış, özel pul çıkartılmış, kar kürelerinin içine yerleştirilmiş, küpe olarak tasarlanmıştır. Ground Zero ruhunu insanlar kabullenmiş ve hayatlarının her alanında taşımışlardır.²³⁰

²²⁹ “Iconic 9/11 Flag: The Man Who Turned It in - CNN,”

<https://edition.cnn.com/2016/09/28/us/ground-zero-flag-returns/index.html> Erişim Tarihi: 05.03.2021.

²³⁰ Age.

Her şeyden önce bayrak ulusal bir aidiyetin ve kimliğinin bir parçasıdır. 11 Eylül saldırıları gibi ulusal bir trajedi sonrası Amerikan bayraklarının asılmasının ve sergilenmesinin artışı, satışlarında patlama yaşanması Amerikan vatanseverliğinin ve milliyetçiliğinin bir yansıması olarak gözlenmektedir. 11 Eylül Anıtı Başkanı Joe Daniels bayrağın yerden kaldırıldığı fotoğraf için şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Ülkemizin tüm umutlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya olduğu 11 Eylül'ün karanlık saatlerinde, ilk müdahale ekiplerimiz tarafından Amerikan bayrağının yerden kaldırılarak yükseltilmesi, ulusun dayanacağını, iyileşeceğini ve yeniden inşa edileceğini tekrar doğruladı. Hayatlarını kaybedenler ve başkalarını kurtarmak için kendi hayatlarını riske atanları her zaman hatırlayacağız ve onurlandıracağız."²³¹

11 Eylül saldırıları ile bir ulusun yere düştüğü ve bu bayrağın kaldırılması ile Amerikan ulusunun ayağa kalktığı ve ulusun tekrar inşa edildiği vurgulanmaktadır. Ulus inşası ile ilişkilendirilen bayrak, milliyetçiliğin de önemli bir sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır.

George Packer'a göre Vietnam Savaşı'ndan beri üniformalı, bayrak taşıyan insanların bir utanç kaynağı olduğu fikri hakimdi. Nitekim 11 Eylül'ün en büyük kahramanları birer üniformalı olan itfaiyecilerdi. 11 Eylül'de yıkılan sadece İkiz Kuleler değil aynı zamanda bu fikirlerdi. Böylelikle 11 Eylül'den sonra vatanseverlikle üniformalı resmi görevlilerle ilgili düşünceler daha rahat ifade edilmiştir. Travmaların, trajedilerin ulusal bir topluluğu birleştirme gücü olduğu açığa çıkmıştı. Packer, 11 Eylül'den sonraki günlerde Amerikan karakterinin bir gecede değişmiş gibi görüldüğü aşırı bir yurttaşlık düşüncesine tanıklık ettiğini söylemektedir. Bayrakların çiçek gibi açtıkça keder, uyanıklık, azim hatta sevgi gibi duygulara dokunduğunu, bu saldırıya Amerikalılarla birlikte uğrandığı için ortak hisleri olduğunu ve aynı duyguları hep beraber paylaştıklarını ifade etmektedir. Ona göre Amerikan bayrağı artık saldırıya uğrayan ulusal bir topluluğu temsil etmekte ve

²³¹ "Iconic Ground Zero Flag Donated to 9/11 Memorial Museum | National September 11 Memorial & Museum," <https://www.911memorial.org/connect/blog/iconic-ground-zero-flag-donated-911-memorial-museum> Erişim Tarihi: 27.12.2020.

bu ulus teröristlerin zihninde modern dünyanın çökmekte olan bir uygarlığını temsil etmektedir.²³²

Bayrağın sergilenmesi vatansever bir davranış olarak değerlendirilirken, bayrağı sergilememeye vatansever olmayan bir davranış olarak bakıldı. Vatanseverlik kelimesi bayrak ile ilişkilendirildi, bayrakların asılması vatanseverliğin bir göstergesi olarak düşünölmeye başlandı. Bayrağın birleştirici gücü ile bir ulusu bayrağın altında topladığına inanılmaktaydı. Amerikan tarihi boyunca kritik anlarda birleştirici bir ulusal güç sembolü olarak bayrak ön plana çıkmış ve konuşlandırılmıştır. Bayrağın bu birleştirici ve kapsayıcı gücü 11 Eylül'den sonra kültürel mitolojilerin tekrar ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bratta'ya göre 11 Eylül sonrasında bayrağın bilinçli olarak medya ve hükümet tarafından kullanımı ile vatanseverlik(patriotism) ve milliyetçilik ideolojileri bir araya getirilmiştir. Bratta, belirli vakitlerde bayrağın ortaya çıktığını ve halkı bayrak asmaya teşvik ettiğini söylemekte, verilen bu aşırı tepkilerin hem ABD için hem de diğer uluslar için zararlı ve yıkıcı olduğunu, bayrağın Amerika'nın gelecekte uğraşacağı milliyetçilik ideolojisini beslediğini ifade etmektedir. Ona göre bayrak, vatanseverlik ve milliyetçilik ideolojilerinin tezahür etmesi için aracılık etmektedir fakat bu ikisi arasındaki çizgi mühimdir. Vatansever davranışta, ülkeye olan sevgi ve bağlılık, bir şeyler yanlış gittiğinde durumu düzeltmek için çabalamaya çalışılır. Milliyetçi davranışta ise vatanseverliğe ek olarak kendi ulus devletinin değer, ideal, ilke ve prensiplerinin en iyisi olduğu iddiasında bulunulmakta ve bu ideolojinin diğer uluslara ve devletlere dayatılması suretiyle empoze edildiği görölmektedir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nin temelini oluşturan bir değer olan demokrasinin iyi ve kötölüğünden bağımsız olarak diğer ülkelere empoze edildiği Irak İşgali örneğinde gözlenmektedir.²³³

11 Eylül ile göçler ülkesi ve herkese kapısı açık olarak tanımlanan Amerika'nın bu politikası insanları hayal kırıklığına uğratmıştır. Amerikan milliyetçiliğinde dönüm

²³² George Packer, "The Way We Live Now: 9-30-01; Recapturing the Flag," **The New York Times**, 2001, <https://www.nytimes.com/2001/09/30/magazine/the-way-we-live-now-9-30-01-recapturing-the-flag.html> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

²³³ Bratta, "Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism," 232-33.

noktası olarak 11 Eylül bir “öteki” yaratmış, Amerikan ulusal kimliği bu öteki üzerinden şekillendirilmiştir.

Amerikalılar için vatan/ulus sevgisi denildiğinde o ulusu meydana getiren, oluşturan değer ve idealler akla gelmektedir. Bu değerler, özgürlük, demokrasi, bireycilik, eşitlik ve Amerikan rüyası temelinde insan haklarıdır. Milliyetçilik, bir ulusun ulus devlet kurmasının arkasındaki bunu teşvik eden bir güç ve ideoloji olmakla birlikte ulus-devlet kurulduktan sonra onu sürdürmesine devam ettirir. Ulusal çıkarlarını ve diğer ulus devletlere üstünlüğünü bir şiar olarak benimsemiştir. Bu yönüyle milliyetçiler, devletlerinin, kurumlarının ve liderlerinin her zaman en iyileri olduğunu ve her durumda haklı olduklarını iddia etmektedirler.

Ulus devletin diğer uluslar arasında temsiliyetini sağlayan en önemli sembollerden birisi bayraktır. Bayrak ülke içerisindeki politizasyondan bağımsız olarak ulusun tarihi ile kökten bağlara sahip olan bir temsil aracıdır. İçinde hem milliyetçi duyguları barındıran hem de vatansever anlatıları inşa eden bir simgedir. Ulusal bayrak ve milli marş milletin kamusal en üst değerlerini oluşturmaktadır. Bayrak karşısında milli marş okunurken saygı duruşuna geçilir ve ulusa duyulan saygı ve sevgi ifade edilir.²³⁴

Bayrak klasik olarak tanımlanan vatanseverliğin bir ifadesi ve milliyetçiliğin bir silahından daha fazlasıdır. Bayrak bir ulusa aidiyet duygusunu hissettiren semboldür. Irk, din, dil, cinsiyet, siyasi parti gözetmeksizin bir ülkenin ortak paydasını oluşturur ve ulus olma bilincini yükler. Phillip M. Bratta, bayrağın 11 Eylül’den sonraki dönemde Amerikan milliyetçiliği ve vatanseverliğinde oynadığı rolü Benedict Anderson’ın “homojen, boş zaman” (*homogeneous, empty time*) kavramı ile açıklamaktadır. Bu kavram aynı zaman zarfı içerisinde insanların toplumdaki diğer insanların da neler yaptığından haberdar oldukları, diğerlerini düşünebildikleri bir araçsallık oluşturdu.²³⁵

Anderson homojen zaman kavramını yaşadığı zamanın en önemli medya aracı olan günlük gazeteler üzerinden açıklamaktadır. Yazım, yayın ve basım kültürünün

²³⁴ Bratta, “Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism,” 233–34.

²³⁵ Age., 234–37.

genişleyerek yayılması ile insanlar aynı şehirde, aynı ülkede yaşadığı insanlar, olaylar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya başladılar. Böylelikle halkta bir ulusal bilinç kültürü oluşmaya ve milliyetçiliğin nüveleri atıldı. Bu kavram ile insanlar sosyal yaşamı “Tanrı Pozisyonu” (*God Position*) veya nesnel bir bakış açısı ile görme imkanına sahip oldular. Medya vasıtası ile toplumun diğer üyeleri hakkında bilgi sahibi olma, onlarla ilgili empati kurma yetenekleri gelişti ve bu da toplumun sosyolojik yapısında bir değişime yol açtı. Hayali cemaat olarak adlandırabileceğimiz toplum içerisinde toplumun diğer üyelerine karşı bir bağ oluşmasına sebebiyet verdi. Roman ve gazetelerle okuyucunun zihninde millet olma fikri, tahayyülü ve tasavvuru oluşmaya başladı. Böylelikle insanlar bir topluluk tasvir ettiler ve kendilerini toplumun bir üyesi olarak düşündüler. Okuyucular, başka yaşamlardaki benzerlikleri gördükçe toplumla ortak noktalarını fark etmektedir.²³⁶

Anderson bu kavramı kendi dönemi için kullanmakta o zamanın basın ve yayın organları olan roman ve gazeteler aracılığı ile gerçekleştiğini ifade etmektedir. Fakat 21. Yüzyılda televizyon, internet ve bilginin akış hızının artması ile beraber homojen, boş zaman kavramının kullanılabilirliği de bir yönden artmaktadır. Önemli olaylar televizyondan anbean seyircilere aktarılmaktadır. Neil Armstrong’un ayda yürüyüşü, John F. Kennedy suikasti gibi olaylar televizyondan dakika dakika verilmiştir. Nitekim Amerikan tarihi için dönüm noktası olarak kabul edilen 11 Eylül saldırılarını da hem halk hem o zamanki devlet başkanı George Bush televizyondan öğrenmiştir. Bratta, olaylara canlı olarak şahitlik etmenin, izleyenler tarafından daha fazla homojen, boş zaman sağladığını ifade etmektedir. 11 Eylül olayları akabinde günlük televizyon izleme saati ortalama 8 saat olan çoğu Amerikalı için homojen zaman kavramı uygulanmıştır. Saldırıyı bizzat yaşayan milyonlarca insana saldırı bölgesinden uzak olan fakat televizyonlar aracılığı ile canlı olarak şahitlik eden milyonlarca insan arasında bir bağ kurulmuştur. Bu homojen zaman ile vatandaşlar diğerleri ile bir empati kurmuş, ortak saldırı ulusal bağı kuvvetlendirmiştir.²³⁷

²³⁶ Benedict R. O’G Anderson and İskender Savaş, **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri Ve Yayılması**, 6. basım (İstanbul: Metis Yayınları, 2011).

²³⁷ Bratta, “Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism,” 234–35.

Ekranlarda anlatılan kahramanlık hikayeleri, yansıtılan bayrak resimleri vatansever ve milliyetçi anlatılara katkıda bulunmuş ve böylelikle ulusal bilinç artmıştır. Bratta, homojen zaman içerisinde sunulan vatansever anlatı arkasında sürekli gösterilen bayrağın arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bu vatansever anlatı bayrakla ilişkilendirildiği için her görüldüğünde hatıra gelecek, böylelikle vatansever anlatı insanlar arasında yayılacak ve yerleşecektir. Bayrak üzerinde vatansever anlatı sabitlendiği için Amerikan milliyetçiliği ortaya çıkmaktadır. Phillip Bratta, özellikle 11 Eylül özel yayınlarında, “Patlama Noktası Ruhı” (*Ground Zero Spirit*) olarak adlandırılan fotoğrafta, itfaiyecilerin Amerikan bayrağını enkazdan kaldırdığı fotoğraf ve Devlet Başkanı George Bush’un 20 Eylül 2001’de Kongre’ye yaptığı konuşmada bayrağın ekran arkasına sabitlenmesi homojen zamanda kültürel ve vatanseverler anlatının bayrak aracılığı ile yayılmasına sebep oldu. Bratta, televizyonda haber spikeri Tom Brokaw’ın şu sözlerini aktarmaktadır: “Bu ülkeye karşı yapılan bir terör eylemi, Başkan Bush bugün özgürlüğün meçhul bir korkak tarafından saldırıya uğradığını ve özgürlüğün savunulacağını söyledi.” Bratta, 11 Eylül haber programlarında olaya dair bilgi verilirken bayrağın olaydan bağımsız olduğunu belirtmekte, bayrak ile 11 Eylül olayları ve ölenler arasında bir bağlantı kurulmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Bayrak resminin sürekli arka planda olması ve buna gazetecilerin açıklamalarının eşlik etmesinin bir ulusun yaralandığı veya öldürülmeye çalışıldığı mesajının verilmek istediğini söylemektedir. Verilen müziklerle sürekli bayrak imgelemine arka planda olması ile bayrağa bir kodlama yapılarak duygusallık yüklendiğini belirtmektedir.²³⁸

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı George Bush’un 20 Eylül 2001’de yaptığı “Kongreye Konuşma” tüm Amerikan kanalları tarafından yayınlanmıştır. Yapılan bu konuşma esnasında Bush’un arkasında büyük bir bayrağın olması, konuşmanın ulusal birlik ve beraberlik temaları ile eş güdümlüdür. Devlet başkanının anlattıklarından bağımsız olarak bayrak görsel olarak bir ulusu temsil etmekte ve kendi başına vatansever bir anlatı oluşturmaktadır.

²³⁸ Age., 235.

İkiz kuleler ile birlikte Amerika'nın dokunulmaz olduğu algısı da yıkılmıştı. Üçüncü dünya ülkelerine has bir özellik olarak görülen terör, güvensiz bir ortam, korku ve panik ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştı. 11 Eylül Amerikan rüyasının bir kabusu dönüştüğü an olarak kayıtlara geçti. Amerika'yı süper güç yapan dokunulmazlığı mitinin yıkıldığı görülmüştür. Amerika'daki ilk yerleşimcilerin kullandığı "New England medeniyeti bir tepede aydınlatılmış bir fener gibiydi."²³⁹ söylemi Amerikalıların büyüklük söylemini ve milliyetçi paradigmanın temellerini göstermektedir.

Bayrak, 11 Eylül sonrasında birçok mana teşkil etmekteydi. Vatanseverliğin bir göstergesi, itfaiyecilere ve hayatını kaybedenlere saygı, ulusal bir birlikteliği ve hükümetin eylemlerine bir desteği simgelemekteydi. Ulusal trajedi sonrası bayrak satışlarında patlama yaşanması ve bayrak sergilemedeki bu artış milliyetçilik ve vatanseverlik söyleminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Amerikan halkının ekranlara kilitlendiği 11 Eylül ulusal trajedisi sonrası olayın televizyondan duyurulması sebebi ile milyonlarca insanlar haberleri bu medya kanalı aracılığı ile takip etmişlerdir. Eşzamanlı olarak gerçekleşen olayların herkes tarafından yaşandığının bilinmesi insanlarda diğerlerinin de bu acıya ortak oldukları düşüncesini oluşturmuştur. Bu eşzamanlılıkta ekranlara kilitlenen herkes bayrak imgesinin kapsayıcı ve birleştirici gücünün bütün bir milleti etkilediğini düşünmüştür. Bayrak imgeleri Amerikan milliyetçiliği ve vatanseverliğini biçimlendirmekteydi. Ülke çapında evlere, arabalara asılan bayraklar vatansever anlatının bütün bir ulus tarafından sahiplenildiği kabulünü oluşturmuştur. Bu kabul ulusal bilincin ve dayanışmanın artmasına sebebiyet vermiştir.

11 Eylül olayları medya açısından da yeni bir dönemi açmıştır. Milyonlarca insan olaylara televizyon üzerinden canlı yayınlarla şahitlik etmiştir. Amerikan halkı için homojen zaman içerisine yerleşen bu olay Amerikan ulusal bilincinde ve toplumsal hafızasında önemli bir yer edinmiştir. Anderson'ın özellikle kapital yayıncılık ile milliyetçiliğin yayılmasına verdiği önem 11 Eylül'de özellikle medya üzerinden eşzamanlı olarak halkın tanık olmasına sebebiyet vermiştir. Medya,

²³⁹ Alexis de Tocqueville, Eduardo Nolla and James T. Schleifer, **Democracy in America**, English ed. (Indianapolis: Liberty Fund, 2012).

diplomatik açıklamalar ve Ground Zero Ruhu fotoğrafı, homojen zamanda içerisinde eşzamanlı olarak vatanseverlik anlatısının yayılmasına yol açmıştır. Bu araçlar üzerinden kamusal anlatıya vatanseverlik hâkim olmuş ve *bayrak çılgınlığı(flag-mania)* başlamıştır. Amerika’da muhalif gruplar, 11 Eylül olaylarının derinlemesine analiz edilmediği, milliyetçi duygular ile halkın sorgulamasının önüne geçildiği ve bu sebeple lidere olan bağlılığı arttırdığı için eleştirilmektedir. Bratta, 11 Eylül’ün özgürlükler yüzünden gerçekleşmediğini öne sürmektedir. Ona göre gerçekleşmesinin ana sebeplerinden birisi ABD’nin Ortadoğu’daki politikaları idi.²⁴⁰

Bratta, “Bayrak asmak, devlet kararlarına ve eylemlerine sorgusuz sualsiz desteği yansıtan bir uygulama haline geldiğinde, vatanseverlik değil, milliyetçilik söylemi haline gelir.” diyerek 11 Eylül sonrası siyasi çıkar sahipleri tarafından da desteklenen bu uygulamayı eleştirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin 11 Eylül trajedisi sonrası yaptığı açıklamalar ve güttüğü siyasi politikalarına bakıldığında bilinçli bir şekilde vatanseverlikten öte milliyetçilik söylemini kamusal bir anlatı haline getirmeye çalıştığı görülmektedir. Kendisine biçtiği seçilmiş ulus modeli ve dünyanın lider rolü kapsamında özgürlüğe gelebilecek herhangi bir tehlikeyi ortadan kaldırmakla mükelleftir. Tanrı’nın da Amerika’nın yanında olduğu bu durumda devlete ilahi bir rol biçilmektedir. Dünyadaki diğer tüm ulus ve devletler adına üstlendiği bu rol, ABD’nin üstünlük kurmaya çalıştığını göstermektedir. Keza bu da milliyetçiliğin bir belirtisidir.²⁴¹

Tüm bunlara ek olarak NASA, 11 Eylül trajik olaylarında hayatını kaybedenler ve ailelerini onurlandırmak adına “Kahramanlar ve Aileler için Bayraklar” (Flags for Heroes and Families) isimli bir program başlattı. Bu program kapsamında Endeavor isimli uzay mekiği mürettebatı da 11 Eylül’ün üçüncü ayında düzenlenen anma törenlerine katılmıştır. NASA televizyonundan canlı olarak yayınlanan programda uzay mekiğinde Amerikan ve Rus ulusal marşları çalınmıştır.²⁴² Uzay mekiği Endeavour, 6000 Amerikan bayrağını taşıyarak dünyanın etrafında dönmüş ve iniş

²⁴⁰ Bratta, “Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism,” 241–42.

²⁴¹ Age., 239.

²⁴² The White House, “National Anthem of the United States,” news release, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/national-anthem/nasa.html> Erişim Tarihi: 18.12.2020.

yaptıktan sonra bayraklar mağdurların ailelerine dağıtılmıştır. Bu bayraklar özel olarak tasarlanan anma sertifikaları ile birleştirilip 11 Eylül’de New York, Pensilvanya, Pentagon’da ve United Airlines 93 sefer sayılı uçaktan sağ çıkanlara, öldürülenlerin ailelerine takdim edilmiştir. NASA yöneticisi Daniel S. Goldin “Amerikan bayrakları, gücümüzün ve dayanışmamızın ve Ulusumuzun galip gelme kararlılığının vatansever bir sembolüdür.” sözleri ile bayrağın ulus için bir simge olduğunu ve büyük manalar taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca Amerika’nın uzay programının tarihi olayları, ulusal başarı ve dramatik olayları anma konusunda bir geçmişe sahip olduğunu eklemiştir.²⁴³

Washington Post / ABC News tarafından yapılan *Amerika Savaşta* başlıklı anketin bayrak ile ilgili soruları bu bağlamda önemlidir.²⁴⁴

7) Bu günlerde her gün bir Amerikan bayrağı sergiliyor/asıyor musunuz-evinizde, arabanızda ya da başka bir yerde- ya da sergilemiyor/asıyor musunuz?

	Evet	Hayır	Görüş yok
10/03/2002	65	35	-

Tablo 3.10: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bayrak bir milletin, ulusun aidiyetinin bir parçası, simgesi ve sembolüdür. Bu sembol her ulus için farklı manalar içerse de genel olarak sahip olduğu konum bellidir. Amerikan ulusu için de Amerikan bayrağının diğer uluslara nazaran farklı bir yeri vardır. 2002’de yapılan ankette Amerikan bayrağı asanların yüzde altmış beş olduğunu görmekteyiz.

8) (EVET İSE) Bayrağı 11 Eylül'den sonra günlük olarak mı sergilemeye/asmaya başladınız yoksa daha önce mi yapıyordunuz?

²⁴³ NASA, “NASA Administrator Launches "Flags for Heroes and Families" Campaign,” news release, April 4, 2004, <https://spaceflight.nasa.gov/spacenews/releases/2001/01-195.html> Erişim Tarihi: 19.12.2020.

²⁴⁴ Washington Post-ABC News Poll: America at War, “OnPolitics,” **The Washington Post** Erişim Tarihi: 28.12.2020.

	11 Eylül'den sonra	11 Eylül'den önce	Görüş yok
10/03/2002	62	38	0

Tablo 3.11: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Ankete katılanların yüzde altmış ikisi 11 Eylül'den sonra bayrak asmaya başlamıştır. Bayrakla ilgili sorulara verilen cevaplar göstermektedir ki Amerikan ulusu bu saldırıyı sadece Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan bir saldırı olarak görmemektedir. Bu saldırıyı ulusal kimliklerine ve değerlerine yapılan bir saldırı olarak ele almaktadırlar. Çünkü ulusal aidiyetlerinin bir parçası olan bayrağın, Amerikan ulusunda farklı manalara gelmekte olan bayrağın, asılmasının 11 Eylül'den sonra yüzde 40 artması ulusal bilince ve birliğe olan inancın göstergesidir.

9) Bugünlerde evinizde, arabanızda veya başka bir yerde günlük olarak bir Amerikan bayrağı sergiliyor musunuz yoksa göstermiyor musunuz? (Evet ise) 11 Eylül'den sonra bayrağı günlük olarak sergilemeye mi başladınız yoksa daha önce mi yapıyordunuz?

	Bayrak asıyorum			Bayrak asmıyorum
	Net	Sonra	Önce	Bayrak asmıyorum
10/03/2002	65	40	25	35

Tablo 3.12: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

10) Genel olarak konuşursak, haber medyasının 11 Eylül yıldönümüne (çok fazla) mı (çok az) yoksa doğru miktarda ilgi gösterdiğini mi düşünüyorsunuz?

	Çok fazla	Çok az	Yeteri miktarda	Görüş yok
6/09/2002	34	8	57	2

Tablo 3.13: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

11 Eylül olaylarına Amerikan nüfusunun küçük bir kısmı bizatihi yaşamıştır. Olayın televizyon kanallarında canlı verilmesiyle milyonlarca insan bu ana şahitlik etmiş ve travmayı daha derinden yaşamışlardır. Bu sebeple 11 Eylül olaylarında medyaya atfedilen önem bu şahitlikten kaynaklanmaktadır. Televizyonların bu olayı canlı vermediği, medyanın devlet eliyle bu kadar güçlü kullanılmadığı bir durumda verilen reaksiyon daha düşük olacak ve daha az kişi bu olaydan etkilenecekti. Fakat ankete katılanların yüzde 65’i medyanın az ve yeterli miktarda ilgi gösterdiğini ifade etmektedir. Ulusal çapta yapılan anketler bireylerin yaşadıkları sosyal, duygusal değişimlerin boyutu hakkında fikir verirken eğitim politikalarının bir yansıması olan ders kitaplarının 11 Eylül bağlamındaki değişimi devletin olayları gelecek nesle aktarma biçimini göstermektedir.

3.3.2. Ders Kitaplarında 11 Eylül ve Milliyetçilik

Vatanseverliğin ve milliyetçiliğin en belirgin tezahürlerinden biri eğitim sistemi ve onun sonucu olarak ortaya çıkan ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında gelecek nesillere aktarılacak istenen tarihi olayların veriliş şekli onu daha da önemli kılmaktadır. Amerikan Eğitim Araştırmaları Derneğinde Sahtiya Hosoda Hammell’in “11 Eylül Ders Kitaplarını ve Amerikan Kimliği Kavramlarını Nasıl Etkiledi?” adlı sunumu bu konuda aydınlatıcıdır. Başlığın içerdiği hipotezden görüldüğü üzere 11 Eylül Amerikan kimliğini ve konseptini değiştirmiş ve bu değişiklik gelecek jenerasyonlara aktarım yolu olan ders kitaplarında da tezahür etmiştir. Hammell, saldırı günü ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Armitage’nın yaptığı konuşmada “Tarih bugün başlıyor.” sözleri ile saldırının 1812’den bu yana ABD topraklarına yapılan ikinci saldırı olduğunu vurgulamaktan çok tarihi öncesi ve sonrası hatta tarihin başlangıcı olarak nitelediğini ifade etmiştir. Devlet başkanı ve yetkilileri

tarafından yapılan resmî açıklamalara bakıldığında Amerika'nın insanlığın evrensel değerlerinin, özgürlüğün ve adaletin bir temsilcisi olarak tasvir edildiğini ve 11 Eylül travmasından kahramanca bir anlatı resmedildiği görülmektedir. Amerikan halkının yaşadığı bu travmatik olay üzerinden Amerika Birleşik Devletleri için yeni bir tarihsel hikâye yazılmaya ve bir köken oluşturulmaya çalışılmış böylelikle bu anlatı ile Amerikan kimliği şekillenmiştir. Amerika'nın uluslararası ilişkilerde oynadığı rol de yeniden yazılmıştır. Bu kimlik inşasını özellikle Amerika'nın kurucu değerlerine olan vurgular, uzun dönemde dış politika kararlarındaki değişimler, iç politikada gidilen önemli değişiklikler ve bunun bir parçası olarak eğitim sisteminin sonucu olarak ortaya çıkan ders kitaplarında görmek mümkündür.²⁴⁵

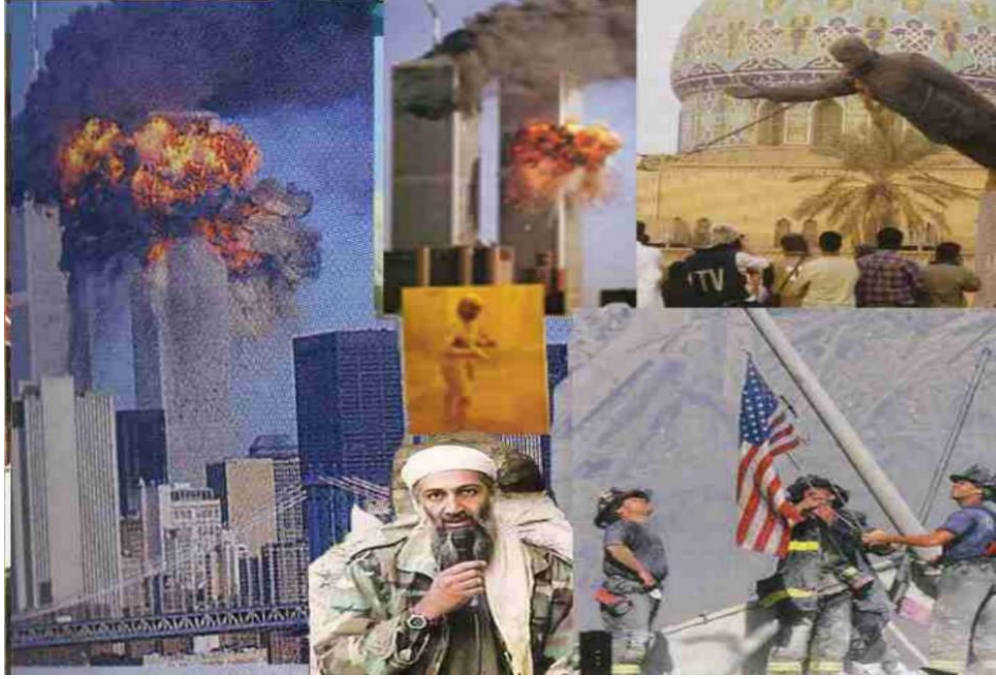
Ulusal kimlik inşasında ve vatandaşlık bilincinin tanımlanmasında temel bir yere sahip olan ders kitapları, içerisindeki metin ve görseller belirli bir alt temayı işlemek üzerine şekillenmişlerdir. Ders kitaplarında verilen bu öğreti ile ulusal kimliğin hangi değerlerden oluştuğu, hangilerini dışladığı, bir ulusun ve vatandaşın sahip olması gereken davranışlar işlenerek toplumun sosyal inşa süreci başlamaktadır. Bu alt tema üzerinden kabul edilen ve uygun görülen davranış ve kalıplar topluma işlenmekte, etnik, kültürel, sınıfsal ve ırksal normlar gösterilerek kimlerin kabul görüp

²⁴⁵ Sahtiya Hosoda Hammell, "Brave New World: How 9/11 Influenced Textbooks and Shaped Conceptions of American Identity: Decolonizing Curriculum: Textbooks, Citizenship Education, and Racialized Pedagogy in Transnational Contexts" (Washington, D.C.), <http://www.aera.net/repository> Erişim Tarihi: 23.12.2020.

nelerin

dışlandığı

öğretilmektedir.

Resim3.2: 11 Eylül Saldırıları ve Sonrası Ders Kitaplarındaki Resimler, Randa Nabil Elbih'in "Pedagogy of post 9-11 United" çalışmasından alınmıştır.²⁴⁶

Hammell, Virginia eyaleti üzerinden yaptığı çalışmasında ABD ve Virginia'daki sosyal bilgiler eğitiminin Batı toplumundaki ulusal kimlik inşasının bir örneği olduğunu ve kitapların hayali bir yurttaş hissi yarattığını böylelikle sahip olunan kimlik ve aidiyetlerin bir asimilasyon ve millileştirme sürecine tabi olduğunu ifade etmektedir. Eğitim politikalarının aracı ve nihai bir amacı olarak ders kitapları 11 Eylül sonrası dönemde ulusal kaygının artması ve Amerikan ulusunun istisnai(exceptional) bir ulus olarak düşüşü dikkate alındığında eğitim politikalarının üstlendiği rol artmaktadır.²⁴⁷

Eğitim alanında önemli olan diğer bir çalışma Michael H. Romanowski'nin "*Bilmediğiniz Şey Size Zarar Verebilir: Ders Kitabı Eksiklikleri ve 9/11*" adlı makalesidir. Ortaokullarda yaygın olarak kullanılan dokuz Amerikan tarihi kitabının

²⁴⁶ Randa N. Elbih, "Pedagogy of Post 9-11 United States Muslim American Students' Experiences, Teachers' Pedagogies, and Textbooks Analysis," 323–24.

²⁴⁷ Sahtiya Hosoda Hammell, "Brave New World: How 9/11 Influenced Textbooks and Shaped Conceptions of American Identity"

incelendiği bu eserde, tarihi olayların tüm yönleri ile açıklanmadığı, sadece anlatılmak istenen yüzlerden bahsedildiğini vurgulamaktadır. Çalışmada ABD'nin neden saldırıya uğradığı, ABD'nin saldırılara nasıl tepki verdiği, Afganistan ve Irak işgalinin nasıl resmedildiği, saldırının sonucu olarak Amerikan kültüründe, yaşam tarzında ne gibi değişiklikler olduğu sorularına kitaplarda nasıl bir cevap verildiği araştırılmıştır. Yazar, bazı soruların eksik cevaplanmasının, belirli bilgilerin ihmalinin öğrencinin, okuyucunun bakış açısını şekillendireceğini, bunun da bazı iç ve dış politika kararlarının meşruiyet kazanması için bir zemin hazırlayacağını ifade etmiştir. Genellikle ders kitaplarında ABD'nin neden saldırıya uğradığına dair çok az açıklama bulunmaktadır. Kitaplarda saldırıları yapanların El Kaide olarak bilinen aşırı Müslüman gruplarından oluştuğu ve Usame Bin Ladin'in bu örgütün başı olduğu bilgisi verilmektedir. Öğrencilere nedensel ve eleştirel bir düşünce sisteminden ziyade düşmanın kim olduğuna dayalı bir eğitim verilmektedir. Bu terör grubunun ABD'ye saldırısının arkasında Amerika'nın İsrail'e askeri desteği, Batı kültürünün Müslüman değerleri ile çatıştığı sebebi ile Batı yanlısı hükümetleri devirme isteği, El Kaide'nin Batılı fikirlerin Müslüman toplumları kirlettiğine dair inançlar sayılmıştır. Dikkat edildiğinde siyasal veya ekonomik sebeplerden çok Batı ve İslami değerler arasındaki zıtlığa bir vurgu vardır. Batı'nın "ötekisi" olarak tasvir edilen bir İslam algısı mevcuttur.²⁴⁸

Romanowski, 11 Eylül saldırılarının vatansever bir tema içerisinde işlendiğini, olay tasvir edilirken Amerikan özgürlük heykeli arkasında İkiz Kuleler'den yükselen dumanlar, Kongre Binası basamaklarında "God Bless America" şarkısı söylenirken, İkiz Kule enkazının arasından Amerikan bayrağını kaldıran itfaiyeciler, diğer adı ile Ground Zero Spirit ve sokaklarda, köprülerde asılmış Amerikan bayrakları görselleri kullanıldığını ifade etmiştir. Saldırının ve sonrası açıklanırken 11 Eylül ile Amerikan değerleri arasında bağ kurulmuştur. Konu anlatılırken Amerikan bayrağı, vatanseverlik şarkıları, özgürlük heykelinin resmedilmesi asıl saldırının Amerika'nın ulusal değerlerine, özgürlüğüne ve vatanseverliğine olduğu vurgulanmaktadır.

²⁴⁸ Michael H. Romanowski, "What You Don't Know Can Hurt You: Textbook Omissions and 9/11," **The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas** 82, no. 6 (2009): 290–92.

Romanowski, vatanseverlik ve korku birleştğinde insanları kabul edilemeyecek şekilde davranmaya itebileceğinden bahsetmektedir. Öğrencilerin 11 Eylül saldırılarından çıkarabileceği en önemli derslerden birinin vatanseverliğin korkuyla birleştğinde ulus için hem nasıl bir birlik gücü hem de bir baskı aracı olabileceğidir. Kitaplarda vatanseverlik ve milliyetçilik olarak işlenen alt tema saldırıları yapan öteki ile birleştğinde nefret ve şiddet eylemlerine yol açabilir. Kitaplarda 11 Eylül sonrası Arap Amerikanlara, Orta Doğululara yapılan ayrımcılık ve şiddetten hiç bahsedilmediğinin altını çizmektedir. Detroit'te Müslüman okulundaki bomba tehdidinden, Chicago'da bulunan bir camiye saldıran 300 protestocudan ve Orta Doğulu görünümlü insanların yaşadıkları şiddetten bahsedilmemiştir. Kitaplarda saldırıyı yapan teröristlerin İslam adına hareket ettiğinden bahsedilirken Müslüman liderlerin saldırıyı hemen kınadıklarına değinilmemiştir. Eğitimcilerin ve ders kitabı yazarlarının terörü kınarken nefret ifadelerinden sakınarak barışın oluşmasına zemin hazırlamaları gerekmektedir. Romanowski, kitapların aşırılık yanlısı gruplar ile Müslümanlar arasında bir ayırım yapması gerektiğini, fakat bu hayati konuyu ihmal ettiğini ve öğrencileri yanlış bilgilere dayanan klişelere maruz bıraktıklarını dile getirmektedir. İncelenen dokuz tarih dersi kitabında Afganistan işgali teröre karşı savaşın ilk zaferi olarak anlatılmıştır. Afganistan'da ölen milyonlarca sivilden bahsedilmemekte, mesele tarih kitaplarının işlevselliği olarak görülecek şekilde tek taraflı anlatılmıştır. Aynı şekilde Irak işgali konusunda da gerekçelere değinilmeden terörle savaşın bir parçası olarak ifade edilmektedir. Irak işgalinin sebebi olarak sunulan kitle imha silahlarının bulunamadığından bahsedilmemektedir. Kitaplar öğrencilerin ulusal ve uluslararası politikaları sorgulamasına imkân vermeyecek ve onlara meşruiyet kazandıracak bir biçimde hazırlanmıştır.²⁴⁹

Downing Street notu olarak bilinen İngiltere başbakanının toplantı tutaklarının ortaya çıkarak gizli bir belgenin halka sızmasından bahsedilmez. Bu belge ile Bush yönetiminin Irak işgalini 2002 yılının temmuz ayında planladığı iddia edilmiştir. Bu belgenin açığa çıkmasından sonra 560.000 Amerikalı George Bush'a Irak kararı ile ilgili gerçekleri öğrenmek istediğini belirten bir mektup imzalamıştır. Aynı şekilde ders kitaplarında Ebu Garip Hapishanesi ve orada yaşananlarla ilgili de herhangi bir

²⁴⁹ Romanowski, "What You Don't Know Can Hurt You: Textbook Omissions and 9/11," 292–93.

bilgi yer almamaktadır. İncelenen ders kitaplarının önemli noktaları barındırmadığı ve eleştirel düşünceye imkân tanımadığı ifade edilmiştir.²⁵⁰

Randa Nabil Elbih'in 11 Eylül sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde pedagojik eğitimi incelediği doktora tezinde, ders kitaplarında 11 Eylül'ün nasıl anlatıldığı, terörün nasıl tanımlandığı, hangi fotoğrafların kullanıldığını ele almıştır. Bu fotoğrafların ortak özelliği saldırı anı gösterilirken bir yandan itfaiyecilerin Amerikan bayrağını enkazdan kaldırması gösterilerek kahramanlığı, vatanseverliği ve milliyetçilik sembolize edilmektedir. Bu konu işlenirken Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'un saldırıları, itfaiyeciler, Usame Bin Ladin, Orta Doğu haritası, Amerikan bayrağı ve askeri, Ebu Garip Hapishanesi, Saddam Hüseyin'e ait görseller ve Amerika'nın çoğunlukla Arap veya Müslümanlar tarafından uğradığı terör saldırılarına ait tablo kullanılmıştır. Amerikan halkının ellerinde bayrak taşıırken fotoğrafları kriz dönemlerinde ulusun bayrak kapsayıcılığı altında toplanmalarına işaret etmektedir. Bayrak Amerikan milliyetçiliğinin bir temsili olarak karşımıza çıkmakta ve diğer küçük aidiyetleri dışarıda bırakarak yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ne olan sadakati sembolize etmektedir. Ders kitaplarında kullanılan diğer bir görsel Müslüman kadınların oy kullanırken çekilmiş fotoğraflarıdır. Resimlerin belirli bir sıra içerisinde sunulması ona bir anlatı oluşturmaktadır. Özgürlük ve demokrasinin temsilcisi Amerika'nın 11 Eylül ile bu ulusal değerlerine saldırı yapıldığı ve 11 Eylül sonrası dönemde ABD'nin demokratik olmayan ülkelere, savaş yolu ile, özgürlük ve demokrasi götürdüğü tasvir edilmektedir. Usame Bin Ladin 11 Eylül saldırılarının başrolü ve baş düşman olarak kitaplarda yer almaktadır. Usame Bin Ladin'in fotoğrafı medya ve basın organlarında yer alarak bir Müslüman ve terörist tipolojisi oluşturmuştur. Tarih ders kitaplarında iktidar sahipleri tarafından öğrenciye istenilen bilgilerin sunulması ve istenilenlerin anlatılmaması iktidarın bazı politikalarına meşruiyet kazandırmaktadır. Amerikan askerlerinin Irak'ta hapishanelerde yaptıkları işkencelere veya Afganistan savaşında kaç kişinin öldüğüne değinilmemiştir. Anlatı Amerika'nın Orta Doğu'ya bir hizmet olarak demokrasi ve özgürlük götürmesi üzerine kurgulanmıştır. Elbih, kitaplarda Amerika'nın Orta Doğu'daki hegemon olma iddiasından, saldırgan ve emperyalist tavırlarından

²⁵⁰ Age., 294.

bahsedilmeyerek bazı bilgilerin çıkarılmasının Orta Doğuluları terörist ve Amerikalıları demokrasi için savaşan kahramanlar gösteren ideolojik anlatıyı güçlendirdiğini ifade etmektedir. Bu anlatı Amerikan ulusundaki vatanseverlik etrafında birleşmeye ve Amerikan savaşlarının meşruluk kazanmasına sebebiyet vermiştir.²⁵¹

Resim3.3: "*Müslüman Kadınlar Oy Kullanıyor*", Randa Nabil Elbih'in "Pedagogy of post 9-11 United" çalışmasından alınmıştır.²⁵²

Kitaplarda kullanılan bir diğer materyal ABD Başkanı Bush'un konuşmalarından alıntılardır. Özellikle Bush'un 11 Eylül saldırıları ile özgürlüğün hedef alındığını vurguladığı bölümler kitaplarda yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Tarih Kitabı'nda (*US History Textbook*) Bush'un 11 Eylül'den sonra ABD'nin askeri güç açısından dünyanın geri kalanının çok üstünde kalmaya devam edeceğini ve özgürlüğü ve demokrasiyi dünyanın geri kalanına yaymanın ABD'nin görevi olduğunu söylediği sözlerine yer verilmiştir.²⁵³

²⁵¹ Randa N. Elbih, "Pedagogy of Post 9/11 United States: Muslim American Students' Experiences, Teachers' Pedagogies, and Textbooks Analysis" (ProQuest Dissertations Publishing), 289–333.

²⁵² Elbih, "Pedagogy of post 9-11 United States Muslim American students' experiences, teachers' pedagogies, and textbooks analysis," 302.

²⁵³ **Wikimedia Foundation, Inc.**, "Occurrences and People In the USA Throughout History," October 9, 2003, 353–57, https://en.wikibooks.org/wiki/US_History.

Resim3.4: "El Kaide'nin Dahil Olduğu Terör Saldırıları", Randa Nabil Elbih'in "Pedagogy of post 9-11 United" çalışmasından alınmıştır.²⁵⁴

Glencoe'nin kitabında Amerikalı evanjelist Billy Graham'ın şu sözlerine yer vermişlerdir: "Böyle bir trajedi ülkemizi parçalara ayırabilirdi. Ama bunun yerine bizi birleştirdi ve biz bir aile olduk." Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül saldırılarından sonra savunma ve ekonomi alanlarına büyük darbeler almasına rağmen ulusal birlikle toparlanabilmişlerdir. Ulusal birliği sürdürecektir olan vatansever anlatının sürdürülmesi bu manada önem arz etmektedir. Ders kitaplarında seçilmiş görüntüler "öteki"nin resmini çizmektedir. Elbih, kitaplara Afganistan'da elleri silahlı Taliban askerlerinin fotoğraflarını yerleştirmenin Müslümanların cahil, saldırgan ve korkutucu birer düşmanın olduğu mesajını verdiğini ifade etmektedir. Ders kitaplarındaki içeriğin seçilen görsellerin Müslüman ve Arap karşıtı bir ideolojik anlatıyı pekiştirdiğini, Orta Doğuluları uygarlaşmamış, çağ dışı, demokrasiden yoksun bir "öteki" olarak anlatıldığını belirtmektedir. Buna karşın uygar, demokrasi ve özgürlüğün temsilcisi Amerika, ulusundan saldırılar sonrası ulusal birliklerini sağlamaları, Orta Doğu'daki politikaları desteklemelerini beklemektedir. Bu manada, Orta Doğuluların terörist olarak tanımlanmaları Amerikan öğrencilerin vatanseverlik ve milliyetçiliklerinin güçlenmesine yardımcı olur. 11 Eylül sonrası özgürlüğü desteklemek için terörizmle savaşmak milliyetçi amaçlardan biri haline gelmiştir. Ders

²⁵⁴ Elbih, "Pedagogy of post 9-11 United States Muslim American students' experiences, teachers' pedagogies, and textbooks analysis," 302.

kitaplarında 11 Eylül konusu anlatılırken özellikle ulus devlete sadakat, iyi bir yurttaşın nasıl olduğu, Amerikan üstünlüğü ve istisnacılığı (*American superiority and exceptionalism*), çatışan medeniyetler ve dini kimlikler alt temaları işlenmektedir.²⁵⁵

Ders kitaplarında 11 Eylül saldırılarında ölen Müslümanların olduğu ve sayısına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Aynı şekilde 11 Eylül sonrası Afganistan ve Irak savaşında kaç sivil insanın öldürüldüğüne, ABD hükümetinin yerel politikaları ve Vatanseverlik Yasası (*PATRIOT ACT*) sonrası kaç Müslümanın tacize ve saldırıya uğradığı hakkında bir anlatı bulunmamaktadır. Belirli bilgilerin eksikliği, kasıtlı bir şekilde öğrencilere sunulmaması öğrencilerin yanlış bir bilgi akışına sahip olmalarına sebebiyet vermekte, eleştirel düşünmekten alıkoymaktadır.²⁵⁶

Teknolojinin gelişmesi ile 11 Eylül saldırıları internet kullanılarak işlenmeye başlanmıştır. 11 Eylül konusunun her yaş grubuna ve sınıfa göre nasıl anlatılacağı hangi materyaller kullanılacağı ile ilgili siteler kurulmuştur. Bu siteler aracılığı ile görsel materyallerden daha fazla faydalanılmaktadır. Elektronik kitaplarda öğrencilere Usame Bin Ladin ve El Kaide terör örgütü ile ilgili detaylı bilgiler verildiği gözlenmektedir. Ayrıca Irak ve Afganistan savaşlarında ölen Amerikan askerinin sayısı verilmiş fakat ölen asker veya sivil Afganistanlı ve Iraklılar hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir.²⁵⁷ Kitaptaki müfredata göre Samuel P. Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (*The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*) birincil kaynak olarak okutulmaktadır. Kitaptan dünyadaki çatışmaların artık dini ve kültürel kimlik temelli olması ile ilgili bazı pasajlar alıntı olarak kullanılmıştır:

“Hipotezim bu yeni dünyadaki temel çatışma kaynağının öncelikle ideolojik veya öncelikle ekonomik olmayacağıdır. İnsanlık arasındaki büyük bölünmeler ve baskın çatışma kaynağı kültürel olacaktır. Ulus devletler dünya meselelerinde en güçlü aktörler olmaya devam edecek ancak küresel politikanın temel çatışmaları uluslar ve farklı medeniyetlerden gruplar arasında meydana gelecektir. Medeniyetler çatışması

²⁵⁵ Age., 289–333.

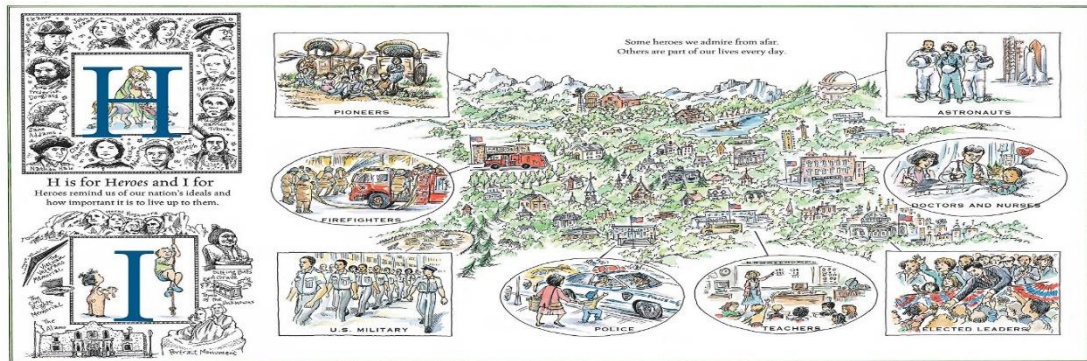
²⁵⁶ Rethinking Schools, “Teaching About Sept. 11 - Rethinking Schools,” <https://rethinkingschools.org/special-collections/teaching-about-sept-11/> Erişim Tarihi: 15.11.2020.

²⁵⁷ 9/11 Tribute Museum, “What Happened on September 11,” <https://911tributemuseum.org/what-happened-on-september-11-hbo-documentary/#education-materials> Erişim Tarihi: 18.11.2020.

küresel siyasete hâkim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin savaş hatları olacak.”²⁵⁸

11 Eylül sonrasında en çok gündeme gelen tartışmalardan birisi olan medeniyetler çatışması konusu ders kitaplarında da işlenmektedir. Bu kaynağın 11 Eylül konusu ile beraber okutulması aslında medeniyetler çatışmasının var olduğunun, bunun bir göstergesinin bu saldırı olduğunun ve saldırganların kültürel, dini, ideolojik açıdan Amerikalılardan farklı olduğu vurgulanmak istenmiştir.

11 Eylül sonrası ulusal kimliği güçlendirecek anlatı sadece ders kitaplarında değil diğer çocuk kitaplarında da işlenmiştir. Böylelikle 11 Eylül sadece siyasetin ya da tarihin değil aynı zamanda edebiyatında alanına girmektedir. Bu kitaplar genellikle 11 Eylül saldırılarının Amerikalı olmanın ne anlama geldiğini yeniden formüle ettiğini işlemektedir. Bu anlatılarda ulusun idealize edilmiş temsilleri kurgular ve mitler üzerinden gerçekleştirilmektedir.²⁵⁹

Resim3.5: " Kahramanlar ve İdealler, America A Patriotic Primer".²⁶⁰

Ulus devletin bir eğitim politikası olarak tarih yazıcılığı ve tarih eğitimi, 11 Eylül gibi ulusal saldırılarda ulusal birliğin gücünü arttırmak, vatanseverlik duygularının güçlendirilmesi için kullanılmaktadır. Bunun yanında 11 Eylül ile ilgili

²⁵⁸ "Understanding September 11 | Scholastic,"

<https://www.scholastic.com/teachers/collections/teaching-content/understanding-september-11/>
Erişim Tarihi: 18.11.2020.

²⁵⁹ Emily Murphy, "Children's Fiction About 9/11: Ethnic, Heroic, and National Identities (Review)," **The Lion and the Unicorn** 35, no. 3 (2011): 331–33

²⁶⁰ "America: A Patriotic Primer: Cheney, Lynne, Glasser, Robin Preiss: 9781481479615: Amazon.Com: Books," <https://www.amazon.com/America-Patriotic-Primer-Lynne-Cheney/dp/148147961X> Erişim Tarihi: 18.12.2020.

yüzlerce çocuk hikâye kitapları yazılmıştır. Hepsini tek tek incelemek bu çalışmanın kapsamına girmese de dönemin Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in eşi Lynne Cheney tarafından yazılan “*Amerika: Vatansever Bir Alfabe*” (*America: A Patriotic Primer*) bahsetmeye değerdir. Hükümet yetkililerine yakın bir isim olarak Cheney kitabında her harf ile Amerika'yı karakterize etmiştir. Kitapta e harfi equality eşitlik, f harfi flag bayrak, h ve i harfleri de heroes ve ideals kahramanlar ve idealleri temsil etmektedir. 11 Eylül'ün etkisi özellikle h ve i harflerinde görülmektedir. Kahramanlara örnek olarak itfaiyeciler, polisler, Amerikan ordusu, doktor ve öğretmenler gösterilmiştir.²⁶¹ H ve i harflerinin altında “Kahramanlar bize ulusumuzun ideallerini ve onlara uymanın ne kadar önemli olduğunu hatırlatır.”²⁶² yazmaktadır. Böylelikle ulusal idealler ve kahramanlar arasında bağ kurulmuştur. Ders kitaplarının yanında ulusal müzeler tarihin sonraki nesillere aktarımında önemli bir işlev yüklenmektedir.

3.3.3. Ground Zero ve Müzeler

Müzeler, tarihe tanıklık ettiğimiz özel ve kamusal mekanlardır. Tarihte yaşanan belirli bir olaya, döneme eserleriyle şahitlik etmemizi sağlar. Bu mekanlarda sergilenen eserler, fotoğraflar bir anlatı içerisinde sunulmaktadır. Belirli bir bağlam içerisinde sunulan objeler ziyaretçiyi yönlendirmektedir. Bu yönüyle hükümetler tarafından kültürel diplomasinin bir aracı olarak müzeler kullanılmaktadır. Her sene binlerce, milyonlarca ziyaretçiye kapılarını açan bu mekanlar, kıtalar gezmektedir. Böylelikle hikayesini geniş çapta insanlara duyurabilmektedir.

Vanessa Van Orden'in master tezinde öne sürdüğü üzere 11 Eylül, müzelerin tarihi temsil etme mekanları olarak nasıl bir görev üstlendiklerini sorgulamaya yöneltti. Saldırı ile beraber bu mekanlar kamusal rollerini ve bu rolün gerekliliklerinin ve olayların ne şekilde yansıtılması gerektiğini düşündüler. Müzeler tarihin dönüm noktalarının sembollerini sergileyerek görsel bir şahitlik sunmaktadır. Tezinde Orden, Smithsonian Amerikan Tarihi Ulusal Müzesi (Smithsonian's National Museum of American History) ve Wing Luke Müze'sini (the Wing Luke Asian Museum)

²⁶¹Mary Taylor Rycik, “9/11 to the Iraq War: Using Books to Help Children Understand Troubled Times,” *Childhood Education* 82, no. 3 (2006): 148.

²⁶² “America: A Patriotic Primer: Cheney, Lynne, Glasser, Robin Preiss: 9781481479615: Amazon.com: Books”

incelemektedir. Genellikle müzelerin işlevinin görsellerin ve tarihi eşyaların sergilenmesi olduğu ifade edilirken zihinlerde oluşturduğu temsiliyet, olayların şematize edilmesi ve sembolleştirilmesi bir zihin ağına dönüştürülmesi göz ardı edilmektedir. Halbuki müzeler, temsil ettiği kurum adına söz sahibidir. Söz konusu kamusal alan, devletin temsiliyeti olduğu takdirde müzeler başlı başına bir devlet kurumu haline gelmektedir. Tüm ziyaretçilerine yapmış olduğu sergilerle vermek istediği mesajı ulaştırmaktadır. Müzelerin bu fonksiyonu bir bakıma 11 Eylül'den sonra belirginleşti. Yazar bu olayları “ulusları tanımlayan” (*nation-defining*) olaylar olarak açıklamaktadır. 11 Eylül bir ulusun tanımlanmasında önemli bir noktadadır.²⁶³

Amerika Dışişleri Bakanı Colin Powell Şubat 2002’de, *11 Eylül Sonrası: Ground Zero'dan Görüntüler (After September 11: Images from Ground Zero)* isimli fotoğraf sergisini başlattı. Serginin iki sene içerisinde altmış aşkın ülkeyi gezmesi, yaşanan travmanın uluslararası arenada gözler önüne serilmesi ve böylelikle 11 Eylül sonrası terörizme karşı verilen savaşa destek aranmaya çalışılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenen ve ülkelerde bulunan Amerikan büyükelçilikleri ve konsoloslukları tarafından tanıtılan bu serginin amacı, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı ve sonrasında yaşananları dünyaya anlatarak kamusal hafızayı şekillendirmek ve korumaktır. Colin Powell serginin açılışını şu sözlerle yapmıştır: “Bu tüyler ürpertici fotoğrafları bir hatıra ve bir hatırlatma olarak dünyaya gönderiyoruz: ölenlerin anısı ve saklanmaya çalıştıkları her yerde teröristlerin peşine düşme taahhüdümüzün bir hatırlatıcısı.”²⁶⁴

Fotoğrafın temsiliyeti ile kültürel diplomasi yolu kullanılarak 11 Eylül dünyaya anlatılmakta ve anlamlandırılmaktadır ABD dış politikada sanat ve kültürel aktarım yoluyla bir diplomasi tarzını benimsemiştir. Hollywood filmlerinde de tezahür etmesine alışık olduğumuz verilmek istenen alt tema kimi zaman sergiler ve müzeler ile de karşımıza çıkabilmektedir. Kültürel diplomasinin apolitik gözüken yüzü daha fazla insana ulaşmakta ve istenilen mesaj aktarılmaktadır. Sinema, medya, sanat

²⁶³ Vanessa Van Orden, “Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11,” *The Journal of Museum Education* 31, no. 1 (2006): 51.

²⁶⁴ Secretary Colin L. Powell, ““After September 11th: Images from Ground Zero”,” news release, February 27, 2002, <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2002/8554.htm> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

aracılığı ile terörizme karşı savaşta kültürel diplomasi teşvik edilerek desteklenmiştir. 11 Eylül Sonrası ana çerçeve propaganda üzerine kurulmuştur. Amerikan kültürel diplomasisi 'Amerika'nın hikayesini dünyaya anlatmak' şeklinde bir siyasi görev üstlenmiştir. Bu kültürel diplomasiye sadece görsellik üzerinden bakılmamalıdır. Bu aynı zamanda bir üretim ve alım mekanizmasıdır.²⁶⁵

ABD Dışişleri Bakanlığı *11 Eylül'den Sonra (After September 11)* sergisindeki Ground Zero'dan fotoğraflar ile kentsel yıkımın kolektif hatıralarına ve bu korku karşısındaki insan dayanışmasına ışık tutmuştur. Sergi Londra'da iken ziyarette bulunma esnasında Lynne Cheney (ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in eşi) tarafından açık bir siyasi mesaja dönüştürülmüştür:

“Bu fotoğraflar (11 Eylül) trajedisinin çarpıcı bir hatırlatıcısı. Üç bin kişi öldürüldü. Amerikalılar dışında, diğer milletlerden daha fazla İngiliz insan öldürüldü ... Yani bu, birlikte durduğumuz ve yaşadığımız bir dehşet ... Birleşik Krallık ve Amerika halkının paylaştığı özel ilişki. Daha önce de zorlukları paylaşmıştık ve Birleşik Devletler halkının, 11 Eylül'de saldırıya uğrayan ortak değerlerin, özgürlüklerin savunmasında bizimle paylaştığınız için ne kadar minnettar olduklarını size anlatamam ... [Demokratik] değerlerimizi, ortak değerlerimizi savunacağız.”²⁶⁶

Lynne Cheney bu saldırının Amerika devletinin kendisinden çok demokratik değerlerine ve özgürlüklerine olan bir saldırı olduğu vurgusu Amerikan ulusal kimliğinin Amerikan değerlerinden inşa edilmiş olan yapısını göstermektedir. Temsil ettiği değerler ve ideolojiler kapsamında Dünya Ticaret Merkezi-İkiz Kuleler sadece kapital sistemi değil Amerikan değerlerini de içermektedir. George Bush'un 11 Eylül'ün ardından iyiyi ve kötüyü sembolik olarak kullanması ve bu kavramlar üzerinden siyasal alanda yeniden egemenlik kurmasını savunan stratejisi Cheney'in bu sözleri ile kabaca açıklığa kavuşturulmuştur.²⁶⁷

Fotoğraf çekildiği perspektife göre farklı kareler sunmaktadır. Objektifin neye odaklandığı, neleri arkada bıraktığını sadece fotoğrafçı bilebilir. Fotoğraf sunulduğu

²⁶⁵ Liam Kennedy, “Remembering September 11: Photography as Cultural Diplomacy,” **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)** 79, no. 2 (2003): 315–16.

²⁶⁶ Age., 324.

²⁶⁷ Liam Kennedy, “Remembering September 11: Photography as Cultural Diplomacy,” 324.

bağlam içerisinde anlamlandırılmaktadır. *11 Eylül'den Sonra* sergisi Dışişleri Bakanlığı tarafından bir toplumsal bellek ve hafıza alanı olarak sunulmuştur. Fotoğraf asla masum değildir. Bize gerçeklerin kesilip kırılarak gösterilmiş halidir. Christopher Ross'a göre Amerikan diplomasisine gölge düşüren istisnacılık(*exceptionalism*) ve evrenselcilik(*universalism*) arasındaki tarihsel gerilimler, Amerikan ulusunun kurucu mitlerinin çelişkilerini yansıtmaktadır, *11 Eylül'den Sonra* Sergisi ile ABD'nin insanlık kültürünün merkez üssü olduğu şeklindeki düşünce, görsellikle yeniden canlandırılmıştır.²⁶⁸ Dünyayı dolaşan bu sergi ile 11 Eylül saldırılarının sadece Amerika'daki bazı binalara değil, Amerikan ulusal kimliğine, Amerikan evrensel değerlerine bir saldırı olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenen bu sergiler kamu politikasının kültürel alan üzerinden nasıl şekillendirildiğine ışık tutmaktadır. Sergiler ve müzeler, Dışişleri Bakanlığının 'yumuşak gücü' nasıl bir kültürel propaganda ve diplomasi aracı olarak ulusal güvenlik alanında kullanıldığını göstermektedir. Lamis Andoni, bunun 'bize karşı onlar' politikalarına ideolojik bir destek verdiğini ve 11 Eylül'ün ardından Amerika'nın hikayesini dünyaya anlattığı Amerikan kültürel diplomasisinin esas teması olmaya devam edeceğini ifade etmektedir.²⁶⁹ Amerikan ulusal kimliği, Amerikan değerleri ve Amerikan milliyetçiliği bunun üzerinden biçimlenmektedir. Amerikan milliyetçiliğinde bir travma olan 11 Eylül Amerikan milliyetçiliğini, tarihini ve geleceğini değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Ulusal kimlik için oluşturulan ötekinin tanımlanmasına ve bu öteki üzerinden 'biz'in diğer bir deyişle Amerika'nın tanımlanmasına sebep olduğu için bu ister kültürel diplomasi yoluyla olsun ister film ve diziler yoluyla olsun devlet tarafından desteklenen politikalar olmaya devam edecektir.

Amerikan Ulusal Tarihi Müzesi, bağlamı farklı açılardan ele almak için kamu programları başlattı. Bu programlarda, terör saldırısı ile ilgili güncel meselelerin ele alındığı tartışmalar yer almaktaydı. Aynı şekilde New York Tarih Derneği 11 Eylül

²⁶⁸ Christopher Ross, "Public Diplomacy Comes of Age," *The Washington Quarterly* 25, no. 2 (2002).

²⁶⁹ Lamis Andoni, "Deeds Speak Louder Than Words," *The Washington Quarterly* 25, no. 2 (2002): 88–91.

hakkında bir konuşmalar dizisi hazırladı.²⁷⁰ Burada halkı terör olayları hakkında bilgilendirmek için sadece kamu kurumlarının değil aynı zamanda müzeler, dernekler gibi tüzel kişiliklerin de olaya müdahil olduğunu görebilmekteyiz.

Müzelerde sergiler açmak ve tarihin yaşanmışlığına şahitlik eden eserler ve görseller sunmanın kendisi siyasal bir eylemdir. Orden, tezinde 11 Eylül’ü ulus tanımlayıcı trajedi olarak tarif etmektedir. 11 Eylül gibi trajediler müzelerin ulusal yaşamdaki yerine ve işlevine de ışık tutmaktadır. Bu alanlarla ulusal trajedilere başka bir yönden bakılabilir ve yorumlanabilir. 11 Eylül, müzelerden reaksiyona sebep olan ilk ulusal trajedi değildi. Amerika’nın 2. Dünya Savaşı’na giriş sebeplerinden olan Pearl Harbor Japon Saldırısının ardından da müzeler çeşitli etkinlikler düzenlemişti. Halkın moralini yükseltmek, onları bilgilendirmek için eğitim programları ve sergiler organize edilmişti. Amerika’daki müzeler, Türkiye’deki müze işleyişinden farklı bir tutum izlemektedir. Bir kamu veya özel kurum olarak müzeler, halkla iletişimi savaş dönemlerinde dahi kesmemektedir. Pearl Harbor bombalamasından 2 hafta sonra Sanat Müzesi Yöneticileri Derneği New York’ta toplanarak “Amerikan müzelerinin mevcut çatışma sırasında bu ülke halkının hizmetinde ellerinden geleni yapmaya hazır oldukları”nı belirttiler. Birçok müze savaş esnasında ziyaretçileri sivil güvenlik konusunda eğiten “Vatandaşlar için Güvenlik” filmlerini günlük olarak yayınladılar.²⁷¹

ABD’nin hikayesini halkına anlatma çabası yeni değildir. 1953’te Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Ajansı (USIA) 'Amerika'nın hikayesini dünyaya anlatmak için' kuruldu ve kültürel diplomasi daha açık bir şekilde kullanılmaya başlandı. Soğuk Savaş döneminde de gezici sergiler aracılığı ile *'kalpleri ve zihinleri'* etkileme çabaları mevcuttu. Pek çok sergi USIA tarafından desteklenerek onlarca ülke gezdi ve milyonlarca insan tarafından izlenerek Amerikan mücadelesinin reklamını yaptı.²⁷²

Aralık 2001’de Kongre, Amerikan Tarihi Ulusal Müzesini (NMAH) 11 Eylül eserleri için birincil depo olarak belirledi. Müze, üç çarpma alanının her birinden nesneler topladı: Dünya Ticaret Merkezi, Pentagon ve Pennsylvania, Shanksville

²⁷⁰ James B. Gardner and Sarah M. Henry, “September 11 and the Mourning After: Reflections on Collecting and Interpreting the History of Tragedy,” **The Public historian** 24, no. 3 (2002): 38–42.

²⁷¹ Vanessa Van Orden, “Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11,” 53.

²⁷² Liam Kennedy, “Remembering September 11: Photography as Cultural Diplomacy,” 316–17.

yakınlarındaki Uçuş 93'ün kaza yeri Halkın nesnelerin sergilenmesi yönündeki talepleri üzerine müze, saldırıların bir yıllık yıl dönümü ile ilgili bir sergi sunmaya karar verdi.²⁷³ *11 Eylül Tarihe Tanıklık Sergisi (September 11: Bearing Witness to History)* 11 Eylül'e dair anıların, eserlerin sergilendiği bir alan olarak açıldı.²⁷⁴

Amerikan Hikayeleri (American Stories) Sergisinde, ülke tarihi hakkında hikayeler tarihi anlamı olan nesneler üzerinden anlatılmaktadır. Sergilenen nesneler ve hikayelerle tarih anlayışının güçlenip ulusal kimliklerin tanımlanmasını yardımcı olabileceği ifade edilmektedir. Bu sergiyle kültürün, politikanın, ekonominin ve Amerika Birleşik Devletleri halklarının ülkeyi nasıl şekillendirdiği anlatılmaktadır.²⁷⁵

Ziyaretçiler *11 Eylül Tarihe Tanıklık Sergisine* girdiklerinde 11 Eylül'de hayatlarını kaybedenlerin, kurtarma görevlerinin hikayeleri ve onlardan kalan eserlerle karşılaşmaktadırlar. "Kendi Hikayeni Anlat" bölümünde ziyaretçilere "11 Eylül'e nasıl tanık oldunuz?" ve "O gün hayatınızı nasıl değiştirdi?" gibi sorular sorularak cevapları kaydedilmekte ve geleceğe tarihi belgeler olarak aktarılmaktadır.²⁷⁶

Açılan müzelerden bir diğeri de Washington'daki Wing Luke Asya Müzesidir(WLAM). Bu müzede 11 Eylül sonrası kimlik, vatanseverlik, ayrımcılık ve sivil özgürlükler konularını inceleyen iki sergi açıldı. İkisi de anket ve topluluk çalışmalarına dayanarak yola çıktı. Birincisi *Ben Amerikalıyım: Topluluk Dergisi (I Am American: A Community Journal)* sergisidir. Burada ziyaretçilere Amerikalı olmanın ne anlama geldiği sorulmuştur. Bu sergide Amerikan politikalarını destekleyen vatanseverlik hikayeleri, Arap-Amerikalılara yönelik nefret suçu raporları, konu ile alakalı dergi ve makaleler bulunmaktadır. İkinci sergi ise *Vatanseverlik Peçesidir (Veil of Patriotism)* 277 Bu sergide 11 Eylül 2001 terör

²⁷³ Vanessa Van Orden, "Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11," 54-55.

²⁷⁴ Bknz: Serginin resmi sayfasında, "*Nesneler ve hikayeler, Amerikan tarihi anlayışımızı güçlendirir ve bunlara meydan okur ve kişisel ve kültürel kimliklerimizi tanımlamaya yardımcı olur.*" cümleleri yer almaktadır. 11 Eylül Amerikan bireysel ve ulusal kimliğinin tanımlanmasında önemli bir noktadadır. "September 11: Bearing Witness to History - National Museum of American History," <https://amhistory.si.edu/september11/>.

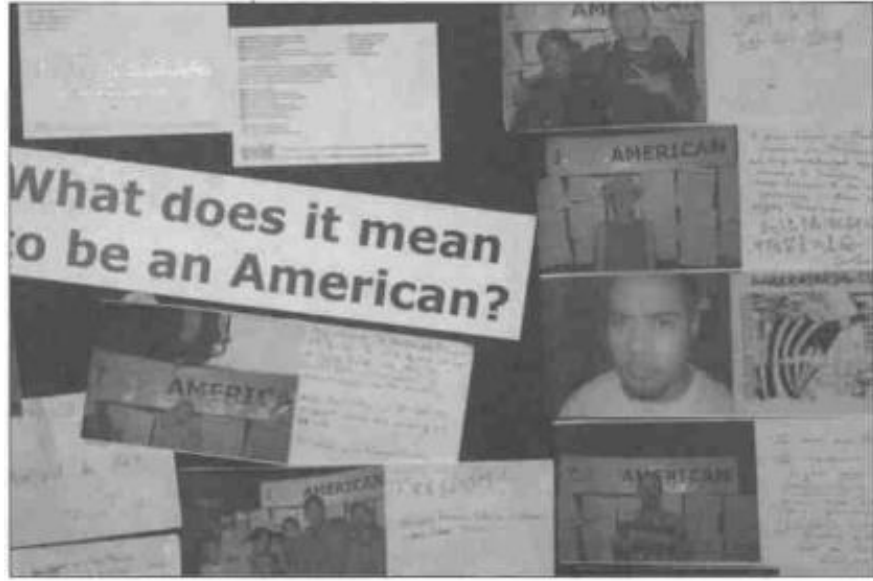
²⁷⁵ National Museum of American History, "American Stories," <https://americanhistory.si.edu/exhibitions/american-stories> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

²⁷⁶ Vanessa Van Orden, "Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11," 55.

²⁷⁷ Age., 57-59.

saldırılarından sonra çıkarılan vatanseverlik yasasının (The Patriot Act) gölgesinde sivil özgürlükler üzerine tartışmalar ve paneller düzenlenmiştir.²⁷⁸ 11 Eylül'den sonra çokkültürlü bir ülke olarak tanımlanan ABD'de Amerikan olmanın ne demek olduğunu sorgulandığı görülmektedir.

11 Eylül'ün ardından konuşulan temel meseleler göstermiştir ki olay Amerikan olmanın ne manaya geldiğinin sorgulanmasına sebebiyet vermiş, müzelerde, sergilerde 11 Eylül'ün hayatlarını nasıl değiştirdiğini arayan anketler doldurmuşlardır, bunlar da tarihi belge olarak saklanmaktadır. İkinci husus da saldırı akabinde çıkarılan Patriot Act- Vatanseverlik Yasasıdır. Terörle mücadele kapsamında çıkarılan yasanın isminin vatanseverlik yasası olarak adlandırılması başlı başına bir inceleme konusudur. Bu yasa kapsamında ulusal güvenliğin sağlanması adına sivil özgürlükleri kısıtlayacak önemli maddelerin oluşu halk tarafından tepki toplamıştır.

Resim3.6: "Amerikan Duvarı(Wall of Americans)" Courtesy of Wing Luke Asian Müzesi²⁷⁹

Serginin ikinci bölümünde ziyaretçilerin birbirlerinin fotoğraflarını çektikleri bir alan mevcuttur. Fotoğrafları bastırdıktan sonra ziyaretçilerden şu soruyu

²⁷⁸ The Wing Luke Museum, "Veil of Patriotism,"

<http://db.wingluke.org/document.php?cat=archives&id=2003.006.041> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

²⁷⁹ Vanessa Van Orden, "Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11," 58.

cevaplamaları istenmiştir: “Amerikalı olmak ne anlama geliyor?”. “Amerikalıların Duvarı” adı verilen bu panoya ziyaretçilerin fotoğrafları ve soruya verdikleri cevaplar asılarak serginin bir parçası haline gelmiştir.²⁸⁰ 11 Eylül saldırısı ile Amerikan olmanın ne demek olduğu sorgulanmıştır. Bu pano bize göstermektedir ki göçmenlerin ülkesi olarak bilinen Amerika’da 11 Eylül 2001 olayları ile beraber terörizme karşı bir tavır alınmış ve toplumun içinde yaşayan bir kesim de teröristlere giyim, kuşam, din ve dil sebebi ile benzetildiği için ayrımcılığa maruz kalmıştır. Sergi Amerikan milliyetçiliğinin beyaz, protestan ulusal kimliğine bir yönüyle dikkat çekmektedir.

Bu sergi ile Amerika’daki 11 Eylül sonrası siyasi iklim, tarihsel bir bağlamda incelenmiştir. ‘Vatanseverlik Peçesi’ ile tarihte yaşanan trajik olayların hükümetler, siyasi çıkar sahipleri tarafından insani olmayan eylemleri meşrulaştırmak için vatanseverlik perdesi/peçesi altında kullanıldığını göstermek amaçlanmıştır.²⁸¹

Resim3.7: Usame bin Ladin'in Pakistan, Abbottabad'daki evinden tuğla.

11 Eylül Koleksiyonu, Anıt Müzesi. Fox News Kanalı, Fotoğrafi

çeken

Matt Flynn.

Rauch 2018²⁸²

²⁸⁰ Age.

²⁸¹ Vanessa Van Orden, “Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11,” 58.

²⁸² Noah Rauch, “A Balancing Act: Interpreting Tragedy at the 9/11 Memorial Museum,” **Journal of Museum Education** 43, no. 1 (2018): 17.

11 Eylül Anıt Müzesi'nde sergilenen eserlerden birisi de Usame Bin Ladin'in Pakistan'da yakalandığı evden getirilen tuğladır. Bu tuğlanın müzede sergilenmesi düşmana ait bir sembolün zihinlerde o anıyı canlı tutmasına yardımcı olmaktadır. Bu müzeler ile kültürel hafıza canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Müzelerde işitsel olarak sergilenen eserlerden biri de kulelerde mahsur kalanların bıraktığı sesli mesajlardır.²⁸³

Müzeler hakkında detaylı araştırmamızın sebebi, müzeler bize tarihin görsel yansıması olarak ışık tutmaktadırlar. Hafıza şekillenebilen bir şeydir ve ulusal travmalarda kültürel hafıza devreye girmektedir. Müzeler kültürel hafızayı yansıtan, şekillendiren kamusal mekanlardır. 11 Eylül'ün de bu bağlamda hem kültürel hem de ulusal travma olarak temsili önem arz etmektedir. 11 Eylül travmasının kültürel diplomasi yolu ile apolitik olarak görünen bir şekilde halkın zihninde yer bırakan imgeler aracılığı ile yerleştirilmesi ise konunun temelini oluşturmaktadır.

3.4. SİYASİ GELİŞMELER

3.4.1. George W. Bush'un Politikaları ve Açıklamaları

Bush Doktrini olarak ele alınan politikalar 11 Eylül saldırılarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve Amerikan dış politikasında bir dönüm noktasıdır. 11 Eylül'den sonra uzun yıllar alınan iç ve dış politika kararlarında bu doktrinin izinden gidilmiştir. Doktrin 2002 yılında açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne dayanmaktadır. Strateji doğrultusunda caydırma ve kontrol altına alma politikaları terk edilmiş, daha agresif, önleyici bir politika benimsenmiştir. Bu çerçevede, düşman görünen tüm devlet ve kurumlara, tehlikeli rejimlere, kitle imha silahı geliştirme potansiyeli olan ülkelere karşı caydırıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. ABD'nin istihbarat toplaması, savunma teknolojisini geliştirmesi ve askeri üsler kurması için önü açılmıştır. Hem ulusal düzeyde hem de uluslararası alanda ciddi sonuçlar doğuran Bush Doktrini Amerikan ders kitaplarında zikredilmemektedir.²⁸⁴

²⁸³ Marita Sturken, "The Objects That Lived: The 9/11 Museum and Material Transformation,"

Memory Studies 9, no. 1 (2016): 13.

²⁸⁴ Romanowski, "What You Don't Know Can Hurt You: Textbook Omissions and 9/11," 294–95.

Bush Doktrinini, 11 Eylül sonrası söylemlerde nasıl bir değişiklik olduğu, milliyetçi ve vatansever vurguların arttığı Bush'un konuşmaları üzerinden incelenecektir. Bu bağlamda Bush'un 11 Eylül sonrası yaptığı konuşmalar ve bunlar üzerinden analiz yapılacaktır.

Bush 11 Eylül'den sonra yaptığı ilk bu konuşmada olaylar normal seyrinde seyreteydi bir rapor sunmaya geleceğini fakat çok farklı olaylar geliştiğini ve saldırılara cevabın Amerikan halkı tarafından verildiğini ifade etmiştir. Yerdeki insanları kurtarmak için uçaktaki yolcuların teröristlerle verdiği mücadelenin buna bir örnek olduğunu ifade etmiştir ve “Bayrakların açılmasını, mumların yakılmasını, kan dökülmesini, İngilizce, İbranice ve Arapça duaların söylenişini gördük.”²⁸⁵ diye eklemiştir. Bush'un halka yaptığı bu seslenişin baş kısımlarında bayrağı zikretmesi ulusal birliğe ve bilince yapılan vurgunun bir göstergesidir. Devlet başkanı tarafından bayrakların açılmasına olan vurgu 11 Eylül olaylarının etkilerinin halkta vatansever davranışlar olarak karşılık bulduğunu göstermektedir. Bayrakların açılması ifadesinin arkasından mumların yakılması, kan dökülmesi ve duaların söylenmesi ifadesini Bratta dini ifadelerin bayrakla beraber zikredilmesinde bayrağa bir kutsallık atfedildiğini dile getirmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında vatanseverlik ve milliyetçilik ideolojileri dini bir temele bağlıdır. Burada ulusal bir olayın dinsel metaforlarla anılması milliyetçilikle bağlantılı olarak okunabilir. Dinsel bir cemaat olarak bakıldığında dualar okunması ve mumlar yakılmasından bahsedilirken ulusal bir cemaat olarak bayrakların asılmasından bahsedilmektedir. Çünkü ulusların kutsalı bayraktır ve aslında dini kutsallıkla ilişkilidir. Kendini *Seçilmiş Ulus* olarak gören Amerika küresel başat bir güç olarak sadece ekonomik veya siyasal anlamda değil aynı zamanda dini bir perspektifte de kendine bu misyonu yüklemektedir. 11 Eylül'de ulusun ayağa kalkıp iyileşmesi aynı zamanda Tanrı'nın bu seçilmiş ulusa ilahi bir yardımı olarak görülmektedir. Bush'un konuşma metni dikkatle incelendiği takdirde iyi ve kötü olarak tarafların inşa edilerek ayrıştırıldığı ve iyi taraf olarak Amerikalıların Tanrı'nın yardımından mahrum kalmadığı anlatılmaktadır. Terör eylemlerinin bir grup

²⁸⁵ The White House, “President Declares “Freedom at War with Fear”,” news release, September 20, 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

insan tarafından değil de bir dine mensup bir grup insan tarafından yapıldığının bütün resmi kaynaklar tarafından duyurulması bunu daha belirgin hale getirmektedir. 11 Eylül olayları İslamcı Aşırı Gruplar tarafından yapılan bir terör eylemi olarak kayıtlara geçmiştir.²⁸⁶ Olaylara iyi-kötü, biz-onlar ikilemi üzerinden bakıldığında “biz”in “onlar”dan ne kadar farklı olduğu vurgusu ne kadar fazla yapılırsa iyi ve kötünün tarafı daha net belirlenecek ve sınırları daha net çizilecektir. 11 Eylül olaylarını yapan insanların Amerikalılardan farklı bir dili konuştuğu, farklı bir dine mensup olduğu, farklı bir yaşam tarzına, kültürüne ve giyim kuşama sahip olduğunun ne kadar çok üzerinde durulursa vatanseverlikten çok milliyetçilik ideolojisinde görülen kendini ulusunu üstün ve ayrıcalıklı görme belirtilerine rastlanılmaktadır.²⁸⁷

Saldırıyı yapanlar tanımlanırken “Kötülük ve yıkımı planlamak için evlerine veya dünyanın dört bir yanındaki ülkelere saklanmak üzere gönderiliyorlar.” ibaresi kullanılmaktadır. İyi-kötülük dikotomisi üzerinden kavramların inşa edici özellikleri ile saldırı yapan tarafın kötü, Amerika’nın ise iyi, suçsuz taraf olduğu ima edilmektedir. “Bu gece tehlikeye uyanmış ve özgürlüğü savunmak için çağrılan bir ülkeyiz.” Devlet Başkanı Bush, bu cümleleri ile ülkenin veya ulusun savunulmasından çok özgürlüğün savunmasına vurgu yapmıştır. Burada Amerika’nın kendisini özgürlüğün temsilcisi olarak gördüğünü ve ülkeye yapılan her saldırının ülkenin herhangi bir politikasından kaynaklanmaktan çok özgürlüğe yapılan bir saldırı olarak addedilmektedir:

“Trajedinin olduğu akşam, Cumhuriyetçilerle Demokratların bu Kongre Binası’nın basamaklarında bir araya gelerek "Tanrı Amerika'yı Korusun" şarkısını söylemesi için tüm Amerika'ya dokunuldu. Ve siz(kongre) şarkı söylemekten fazlasını yaptınız; Topluluklarımızı yeniden inşa etmek ve ordumuzun ihtiyaçlarını karşılamak için 40 milyar dolar temin ederek harekete geçtiniz.”²⁸⁸

11 Eylül’ün cumhuriyetçiler ve demokratları bir araya getiren bir travma olduğu gözlenmektedir. İnsanların olaydan sonra bir araya gelerek *Tanrı Amerika'yı*

²⁸⁶ Peter L. Bergen, “September 11 Attacks | History, Summary, Timeline, Casualties, & Facts,” <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

²⁸⁷ Bratta, “Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism,” 8.

²⁸⁸ The White House, “President Declares "Freedom at War with Fear"”

Korusun şarkısını söylemeleri ulusal olaylarda dinsel şeylerden faydalanıldığını ve vatanseverlik ve milliyetçiliğin dini olan ile birlikteliğini göstermektedir. Bush trajedinin adeta Amerikalıları birleştirmek ve bu şarkıyı söyletmek için dokunulduğunu söylemektedir. Amerikan halkına bu dışarıdan dokunuşun, öteki kastedilmektedir, halkı birleştirme yönünde harekete geçirdiği ifade edilmektedir.

Bush konuşmasında, Amerikan halkı adına tüm dünyaya verdiği destekten dolayı teşekkür etmiş, Amerika'nın Buckingham Sarayı'nda, Paris sokaklarında ve Berlin Brandenburg Kapısı'nda çalan Amerikan Ulusal Marşının sesini asla unutmayacağını belirtmiştir. Amerikan halkına dünyanın dört bir yanından destek gelmiş bu destek gösterilerinde Amerikan ulusal marşı okunmuştur. Ulusal travmanın boyutunun uluslararası camiadaki tepkilere yansması, olayın vahametne dikkat çekmektedir. Bush, "Seul'deki büyükelçiliğimizin önünde dua etmek için toplanan Güney Koreli çocukları ya da Kahire'deki bir camide sunulan sempati dualarını unutmayacağız. Avustralya'da, Afrika'da ve Latin Amerika'da sessizlik ve yas günlerini unutmayacağız."²⁸⁹ İfadeleri ile terör saldırılarına karşı tüm kıtalardan Amerika'ya destek yağdığını göstermek istemiştir. Kullandığı kelimelerdeki aidiyet ekinin birinci çoğul şahıs eki ile olması, büyükelçiliğimiz, unutmayacağız vs., milletle devlet arasında kurulan/kurulmak istenen bağı, ulusal birlikteliği ve dayanışmayı ortaya koymaktadır. George Bush'un dua etmek için toplanan Güney Koreli çocuklara, ülke vatandaşlarının % 56'sı resmi bir dine mensup değildir ²⁹⁰, Mısır'da bir camide edilen dualara yaptığı vurgu farklı dine mensup insanların, veya dini olmayan insanların Amerikan halkına verdiği desteğin din, dil, ırk bakılmaksızın yapılmasının gösterilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Bush, saldırıda bizle(kendimizle) birlikte ölen 80 ulusun vatandaşlarını da unutmayacağız diyerek Hindistan, Pakistan, İsrail, İngiliz, El Salvador, İran, Meksika, Japonya ülkelerinden vatandaşların da ölenler ve yaralananlar aralarında olduğunu belirtmiştir. Burada 80 ülkeden insanın ölen ve yaralananlar içinde bulunduğunun altının çizilmesi terör eyleminin bir ulusa değil onlarca ulusa yapılan bir saldırı olduğuna işaret etmekte buna verilecek cevabın

²⁸⁹ Age.

²⁹⁰ Service, Korean Culture and Information, "Religion: The Official Website of the Republic of Korea," <http://www.korea.net/AboutKorea/Korean-Life/Religion> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

sadece Amerika tarafından değil diğer devletler tarafından verilmesi gerekliliğine imada bulunmaktadır:

“11 Eylül'de, özgürlük düşmanları ülkemize karşı bir savaş eylemi gerçekleştirdi. Amerikalılar savaşları biliyorlardı- ama son 136 yıldır, 1941'de bir pazar hariç, yabancı topraklarda savaştilar. Amerikalılar savaşın zayıatlarını biliyorlardı-ama huzurlu bir sabah büyük bir şehrin merkezinde değil. Amerikalılar sürpriz saldırıları biliyorlardı-ama daha önce binlerce sivile asla saldırmadılar. Bütün bunlar tek bir günde başımıza geldi-ve gece farklı bir dünyaya düştü, özgürlüğün kendisinin saldırı altında olduğı bir dünyaya.”²⁹¹

11 Eylül saldırısını gerçekleştirenler direkt olarak özgürlük düşmanı olarak tanımlanmışlardır. Çünkü Amerika karşıtı olmak, ona karşı bir eylemde bulunmak doğrudan özgürlük karşıtı olmak manasına gelmektedir. Amerika'nın saldırı altında olması özgürlüğün saldırı altında olması demektir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül'e kadar, yüzyıldan fazla bir süre savaşa girmemiş olduğunun vurgulanması 11 Eylül'e bir yönüyle savaş imasıdır. Afganistan Savaşı'ndan görüleceğı üzere 11 Eylül uzun yıllar sürecek savaşları başlatmıştır. Bu bakımdan 11 Eylül olayları ulusal travma olarak derin bir yara açmıştır.

Bush, konuşmasında saldırının arkasındaki terör örgütü El Kaide'nin türünün daha önce örnekleri görülen 20. yüzyılın kanlı ideolojilerinin mirasçısı olduğunu, Nazizm ve faşizmin yolunda ilerlediğini ifade etmiştir. Bu terör örgütünü destekleyen her hükümetin Amerika Birleşik Devletleri'nin düşmanı olduğunu belirtmiş, “Ya bizimlesin ya da teröristlerin yanındasın.” diyerek Amerika'nın yanında olmayan her ülkeyi de terör destekçisi olarak göstermiştir:

“Amerikalılar soruyor, neden bizden nefret ediyorlar? Demokratik olarak seçilmiş bir hükümet olan bu mecliste gördüklerimizden nefret ediyorlar. Liderleri kendi kendilerine atanır. Özgürlüklerimizden nefret ediyorlar- din özgürlüğümüzden, ifade özgürlüğümüzden, oy verme ve bir araya gelme özgürlüğümüzden ve birbirimize katılmama özgürlüğümüzden.”²⁹²

²⁹¹ The White House, “President Declares "Freedom at War with Fear"”

²⁹² Age.

“Onlar”ın Amerika’dan nefret etmesinin sebebinin demokratik olarak seçilmiş bir hükümet olmalarına, din, ifade, oy verme, birbirlerine katılmama özgürlüğüne sahip olmalarından kaynaklandığını söylemektedir. Bush konuşmasında Amerikan halkının saldırılara karşı bağışıklığının olmadığını ve benzeri olası bir terör eylemine karşı tedbir almak için Ulusal Güvenlik Bakanlığı’nın kurulduğunu duyurmuştur. 11 Eylül ulusal ve uluslararası alanda geniş çaplı değişikliklere sebep olmuştur.

“Ancak bu sadece Amerika’nın savaşı değil. Ve söz konusu olan sadece Amerika’nın özgürlüğü değil. Bu dünyanın savaşı. Bu medeniyetin savaşı. Bu, ilerlemeye ve çoğulculuğa, hoşgörüyeye ve özgürlüğe inanan herkesin mücadelesidir.”²⁹³ Konuşmada bu savaşın sadece Amerika’nın savaşı olmadığı ve söz konusu özgürlüğün de sadece Amerika’nın özgürlüğü olmadığı belirtilmiş, verilen savaşın Amerika’yı Amerika yapan değerlere karşı açıldığının altı çizilmiştir. Amerikan değerlerinin medeniyeti temsil ettiği ve verilen mücadelenin ve savaşın medeniyetin savaşı olduğu vurgusu ile tüm devletleri bu mücadeleye destek vermeye çağırmıştır. Açık bir şekilde bu mücadeleye destek vermeyenlerin terörün safından kabul edileceği belirtilmiştir. Amerika’ya insanların göç ediş sebebi olan Amerikan değerlerinin korunması ve 11 Eylül günü yaşananların hatırlanması ve bu kararlılıktan vazgeçmemeleri istenmiştir.

Bu demeçte, manevi ve dinsel öğelere sıklıkla değinilmiş, duanın Amerika’nın güçlenmesine yardımcı olacağı, ABD kararlı ve güçlü olduğu sürece dünyanın her yerinde bir özgürlük çağı yaşanacağını vurgulamıştır. Amerika kendisini uluslararası sistemin başat gücü olarak görmektedir ve kendisinin tüm dünyaya özgürlük getireceğinin garantisini vermektedir. Bush konuşmasını “Bu çatışmanın gidişatı bilinmemekle birlikte sonucu belli. Özgürlük ve korku, adalet ve zulüm her zaman savaş halindeydi ve Tanrı’nın aralarında tarafsız olmadığını biliyoruz. Önümüzde yatan her şeyde Tanrı bize bilgelik versin ve Amerika Birleşik Devletleri’ne göz kulak olabilir.”²⁹⁴ sözleri ile bitirmiştir. Amerika’nın bu savaşta özgürlük ve adaleti temsil ettiğini ve Tanrı’nın da kendi tarafında olduğunu ima etmiştir. Böylelikle iyi-kötü dikotomisinde şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde Amerika’nın iyilerin tarafında

²⁹³ The White House, “President Declares "Freedom at War with Fear"”

²⁹⁴ Age.

olduğu belirtilerek yapılan ve yapılacak olan eylemlerin ahlaki ehliyeti de sağlanmaya çalışılmıştır.

Bratta, Bush'un "Ya bizimle olursun ya da teröristlerle birliktesin" söyleminin mutlak iyi ve kötü ayrımını ortaya koyduğunu, aydınlığa karşı karanlık; ilerlemeciliğe karşı geri kalmışlık, uygarlık ve medeniyete karşı barbarlık; biz ve onlar zıtlıklarını keskinleştirdiğini, bu ifadeler ile Amerikan'ın ikili paradigmasının oryantalist ideolojiyi güçlendirdiğini dile getirmektedir. Bush, konuşmasında sıklıkla bunun medeniyetin bir savaşı olduğunu dile getirmiştir, burada üstü örtük bir şekilde kastedilen Batı medeniyetidir. İkili paradigmanın bir tarafını Batı, tam akis tarafını ise Doğu oluşturmaktadır. Bu doğu-batı zıtlığı oryantalizm anlatısı üzerinden şekillenmektedir. Bush 20 Eylül 2001'de halka yaptığı konuşmada tam on üç kez "özgürlük" kelimesini kullanmıştır. Somut olarak saldırıya uğrayan İkiz Kuleler'dir fakat Bush soyut olarak Amerikan değerleri özelinde özgürlüğe saldırı yapıldığını vurgulamaktadır. Özgürlük ve demokrasi her ne kadar Amerikan değerlerinin temelini oluştursa da bir o kadar evrensel değerlerdir. Devlet başkanı bu sebeple tüm ulusların ve devletlerin bir taraf seçmesini istemektedir. Özgürlüğe yapılan bu sık vurgulama, Amerikan ulusunun köklerini oluşturan değerlere vurgulamadır. Ulusun kurucu mitleri ile kurulan bağ ve buna yapılan saldırı ile ilişkili olarak milliyetçi ideoloji devreye sokulmaktadır. Çünkü ulusun temelini oluşturan değerlere bir saldırı söz konusudur. Bratta, "Amerikalılar, Kurucu Atalarımızın ideallerini sürdürmek ve dünyaya getirmek için Püriten kutsal rolü miras alıyor. Amerikalılar, özgürlük ve demokrasi getirmek için Mesihçi role adım atıyor."²⁹⁵ sözleri ile ABD'nin 11 Eylül ile kurucu idealleri sahiplenme ve mirası devam ettirme rolü üstlendiğini ifade etmektedir.

"Bize büyük zarar verildi. Büyük kayıplar yaşadık. Keder ve öfkemizde misyonumuzu ve anımızı bulduk. Özgürlük ve korku savaş halinde. İnsan özgürlüğünün ilerlemesi- zamanımızın büyük başarısı ve her zamanın büyük umudu- şimdi bize bağlı. Milletimiz- bu nesil- halkımızdan ve geleceğimizden karanlık bir

²⁹⁵ Bratta, "Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism," 9.

şiddet tehdidini kaldıracak. Çabalarımızla, cesaretimizle dünyayı bu uğurda toplayacağız.”²⁹⁶

Bush’un konuşma metnine göre, Amerikan’ın siyasal, kültürel ve ideolojik olarak hegemon olduğu dünya sisteminde özgürlüğün temsilcisi ve onu sürdürecektir olan da Amerika’dır. Özgürlüğün ilerlemesi Amerikan ulusuna bağlıdır. Amerika bütün dünya adına özgürlüğü savunmakta ve bu tehlikeyi ortadan kaldıracaktır. Bu bağlamda diğer devletler Amerika’yı desteklemek durumundadır. Bush’un konuşmasında saldırının arka planı Amerika Birleşik Devletleri’nin diğer ülkelerle olan ilişkilerinden, politikalardan, gelişmelerden bağımsız olarak ele alınmıştır. Düşman tektir ve hedefi özgürlüğü yok etmektir. Amerika’nın Ortadoğu politikalarından vs. tek kelime ile bahsedilmemiştir. Yapılan saldırı politikalar veya diplomasi bazında açıklanmaktansa daha basit bir şekilde ülkenin değerlerine saldırı temelinde açıklanmaktadır. Bu açıklamalar, milliyetçilik ideolojisini siyasi çıkar sahiplerinin işine yarayacak şekilde kullanıldığını göstermektedir. Resmi milliyetçilik çerçevesinde iktidar, düşmanı resmetmiş, düşmanın devletin temel ulusal değerlerine saldırdığını göstermekte, halkın ulusun bayrağın altında milli değerlere tutunarak ulusal birlikteliği sağlamasını istemektedir. Bunu yaparken ulusal ve kültürel öğelerin yanında dini paradigmadan da yararlanılmış, milliyetçiliğin temel unsurları sağlanmıştır. El-Kaide’ye dair detaylı bir anlatıda bulunulmuş, terörist grup barbar, vahşi, medeniyet karşıtı olarak tanımlanmıştır. Bu anlatı, demokrasi ve özgürlük karşıtı bu grubun yaptığı saldırıya verilecek her türlü karşılığın meşruiyetini oluşturmaya yöneliktir.

Kongre tarafından 18 Aralık 2001’de alınan bir kararla 11 Eylül Vatanseverlik Günü (Patriot Day) ilan etmiştir. 11 Eylül saldırılarının vatanseverlikle olan yoğun ilişkisi Bratta’nın da ifade ettiği gibi vatanseverlik ve milliyetçilik ideolojilerinin birbirine yakınlaşmasından kaynaklanmaktadır.²⁹⁷

ABD Başkanı George W. Bush 5 Aralık 2001 tarihinde Norveç Başbakanı Kjell Magne Bondevik ile toplantıda bir araya gelmiş ve 11 Eylül sonrası alınan

²⁹⁶ The White House, “President Declares “Freedom at War with Fear””

²⁹⁷ The White House, “Patriot Day, 2003,” news release, September 4, 2003, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/09/20030904-7.html> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

tedbirlerle ilgili önemli açıklamalarda bulunmuştur. Afganistan’da bomba ile öldürülen üç Amerikan askeri için başsağlığı dilemiş ve teröre karşı savaşın yüce ve haklı bir savaş olduğunu, özgürlüğü savunduklarını, askerlerin yüce ve haklı bir sebep uğruna öldüklerini ifade etmiştir. Başkan Bush, ülkelerinin 11 Eylül’den tam üç ay sonra 11 Aralık’ta bir ulusal anma/yas töreni düzenleyeceklerini, İkiz Kuleler’e saldırı anının gerçekleştiği saat 8.46’da Ulusal Marş’ın çalacağını bildirmiştir. ABD Başkanı diğer ülkeleri de saat tam 8.46’da kendi ulusal marşlarını çalmaya davet ederek teröristlere böylelikle açık bir sinyal verileceğini ifade etmiştir. Bush Amerika Birleşik Devletleri’ne saldırıyı unutturmak istediklerini fakat kendilerinin görevlerinin başında olduklarını söylemiştir. Başkan Bush, medeniyetin tehlikede olduğunu fakat özgürlük ve medeniyeti koruma konusunda Norveç Başbakanı ile beraber hareket edeceklerini ifade etmiştir. Norveçli bir gazeteci, Avrupa’da ve Norveç’te yaşayan birçok insanın Bush’un teklif ettiği askeri mahkemeler konusunda endişeli olduğunu, bunun demokrasiyi kurtarmaktan çok baltalamak olacağını düşündüklerini başkana iletmıştır. Bush, “Bu soruyu takdir ediyorum ve dünyanın dört bir yanındaki insanların, büyük ulusumuzun bizi eşsiz kılan değerlerden asla vazgeçmeyeceğini, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve Anayasaya inandığımızı anlamalarını istiyorum.”²⁹⁸ sözleri ile cevaplandırmıştır. Ayrıca saldırı tehdidinin devam ettiğini, ulusal güvenliği sağlamak için bir askeri mahkemede teröristlerin yargılanacağını bildirmiş, “Şimdi özgür dünyanın ayağa kalkma ve bu kötülerin nefret ettiği özgürlükleri savunmanın zamanı” diye ekleyerek tekrar tüm ülkeleri 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği 8.46’da ulusal marşlarını çalmaya davet etmiştir.²⁹⁹

Bush Afganistan müdahalesinde öldürülen askerleri özgürlük uğruna kaybettiklerinin altını çizmiştir. Burada vurgulanmak istenen nokta askerlerin herhangi bir dış politika, siyasi çıkar vs. için ölmedikleri, özgürlük, demokrasi ve medeniyet gibi ulvi amaçlar yolunda hayatlarını kaybettikleridir. Bu değerler her ne kadar Amerikan ulusunu inşa eden temel değerler olarak tanımlansa da aynı zamanda evrensel değerler olduğu vurgulanmış ve tüm ülkelere bu evrensel değerleri koruma

²⁹⁸ Age.

²⁹⁹ The White House, “The World Will Always Remember September 11,” news release, December 5, 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011205-9.html> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

ve teröre karşı bir olma çağrısı yapılmıştır. Devletin en üst yetkilisinin yaptığı açıklamalara bakıldığında sürekli olarak terör tehdidinin devam ettiği vurgusu görülmektedir. Buna karşın Amerikan devletini oluşturan temel değerlerin saldırı altında olduğu ifade edilerek üstü kapalı bir biçimde devlet bekası söylemi ima edilmektedir.

Bush'un 11 Eylül'ün unutulmaması için tüm dünyada yapılmasını istediği *"Dünya 11 Eylül'ü Daima Hatırlayacak"* etkinliklerine Birleşmiş Milletler, ABD Büyükelçilikleri, devlet başkanları olumlu bakmış ve bu etkinlikleri düzenlemişlerdir. 11 Eylül'de hayatını kaybedenler 80'den fazla ülkenin vatandaşları idi bu sebeple bir yandan Amerika'nın acısına ortak olurken bir yandan bu anma törenleri ile kendi acılarını dindirmişlerdir. Etkinlikler Amerika'da Beyaz Saray'da, Kongre'de, Pentagon'da, Ground Zero'da, liseler ve üniversitelerde düzenlenecek, Times Meydanı'nda ekranlardan vatanseverlikle ilgili mesajlar yayınlanmıştır. Arnavutluk'tan Tayland'a, Estonya'dan Fas'a, Zambiya'dan Hong Kong'a yetmişten fazla ülkede etkinlikler düzenlenmiştir.³⁰⁰

George W. Bush 11 Aralık 2001'de *"Dünya 11 Eylül'ü Her Zaman Hatırlayacak"* başlıklı konuşmasında insanlığın zorbalığa karşı mücadelesinin hafızanın unutmaya karşı verdiği mücadele olduğunu bu sebeple teröre ve zorbalığa karşı savaşlarından vazgeçmeyeceklerini ve daima bu olayları hatırlayacaklarını vurgulamıştır:

"Düşmanlarımız, Amerika'nın düşmanlarının her zaman yaptığı hatayı yaptılar. Özgürlüğü gördüler ve zayıflık gördüklerini düşündüler. Ve şimdi yenilgiyi görüyorlar...Zamanla bu savaş bitecek. Ama hatırlamamız asla olmayacak. Bu güzel şehrin her yerinde, ulusal deneyimlerimizi, başarılarımızı ve başarısızlıklarımızı, yenilgilerimizi ve zaferlerimizi koruyan kahramanlarımızın heykelleri, anıtlarımız, müzelerimiz ve arşivlerimiz var...Bu cumhuriyet genç ama hafızası uzun. Şimdi, diğerlerinin yanına yeni bir anı yazdık. Trajedi ve şokun, kayıpların ve yasların hatırası. Ama sadece kayıp ve yas değil. Aynı zamanda cesaret ve fedakarlığın hatırası

³⁰⁰ The White House, "Countries Across the World to Mark Sept 11 Attacks Tuesday," news release, December 9, 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011210-2.html> Erişim Tarihi: 26.12.2020.

ve bir arkadaş için- adını hiç bilmediği bir arkadaş için bile hayatını veren sevgidir...Belki de zamanla, 11 Eylül'ün anısını taş ve metalle işaretleyeceğiz- bu dakika ve bugün olanları anlamalarına yardımcı olmak için çocuklara henüz doğmamış olarak gösterebileceğimiz bir şey...Ancak bu olayları yaşayan bizler için, ihtiyacımız olan tek işaret 11. günün sekizinci saatinin 46. dakikasındaki bir saatin işaretidir. Nerede olduğumuzu ve nasıl hissettiğimizi hatırlayacağız. Ölüleri ve onlara ne borçlu olduğumuzu hatırlayacağız. Ne kaybettiğimizi ve ne bulduğumuzu hatırlayacağız...Ve zamanımızda bu büyük ülkenin vatandaşları, özgürlüğün yuvası ve özgürlükler savunucusu olarak görevimizi yaparak 11. günün anısını onurlandıracağız.”³⁰¹

Konuşma metninde görüldüğü üzere özgürlüğe yapılan sık vurgu, olayların unutulmaması ve sürekli hatırlanması için anıtlar, müzeler ve arşivlerin kullanılması hatta gelecek nesillerin de bu olaylardan haberdar olması için demir ve taş gibi üzerinden izi kolay geçmeyen yüzeylere kazıyacakları 11 Eylül trajedisinin Amerikan halkı için ne kadar büyük bir travma olduğunun göstergesidir.

Devlet başkanı George W. Bush'un konuşmaları bize ülkenin dış politikasını, Bush Doktrinini, söylemlerdeki öteki inşasını ve buna bağlı olarak Amerikan ulusal kimliğinin inşasının nasıl sağlandığını göstermektedir. Amerikan ulusal tarihindeki bu büyük travma ulusal kimliğin bu travmaya bağlı olarak güçlenmesini beraberinde getirmiştir. Resmî açıklamalardaki saldırının yalnız Dünya Ticaret Merkezi'ne değil Amerikan değerlerine, özgürlüğüne ve demokrasisine bir saldırı olduğu vurgusu halkı tetikte olmaya ve teröre karşı alınan tedbirleri, politikaları özgürlükleri pahasına desteklemeye yöneltmiştir.

Washington Post / ABC News tarafından yapılan *Amerika Savaşta* başlıklı 7-10 Mart 2002'de gerçekleştirilen anket Bush'a ve politikalarına olan desteğin devam ettiğini göstermektedir.³⁰²

³⁰¹ The White House, “President: The World Will Always Remember September 11,” news release, December 11, 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011211-1.html> Erişim Tarihi: 28.12.2020.

³⁰² Washington Post-ABC News Poll: America at War, “OnPolitics”

11) George W. Bush'un başkan olarak görevini yürütme şeklini onaylıyor musunuz yoksa onaylamıyor musunuz?

	Onay	Onaylamama	Görüş yok
10/03/2002	82	16	2
09/10/2001	92	6	1
13/09/2001	86	12	2
09/09/2001	55	41	3

Tablo 3.14: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Bu soruya verilen cevaplardan travma sonrası halkın ani bir tepki olarak devlet başkanına güven ve destek oylamasının etkilendiğini görebiliyoruz. Halkın başkana olan güveni zamanla azalsa da travma öncesi rakamlara ulaşmamaktadır. Sonuç olarak Bush'un devlet başkanlığı yaptığı dönem zarfında desteklenmesinde mutlak bir artış gözlenmektedir. Fakat anketin devamındaki soruları incelediğimizde bu desteğin George Bush'un kendisine ya da yönetme biçimine olan destekten çok terörle mücadele konusunda olduğunu görebilmekteyiz. Bu gösterge halkın travma karşısında birlik göstermesi ve ulusal güvenlik konusundaki korkularının tezahürüdür.

12) Bush'un ABD'nin terörizme karşı yürüttüğü kampanyayı onaylıyor veya onaylamıyor musunuz?

	Onay	Onaylamama	Görüş yok
10/03/2002	88	10	2
15/10/2001	92	5	3

Tablo 3.15: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Terörizme karşı sergilenen duruş anlık olmaktan ziyade, bu problemin uluslararası bir güvenlik sorunu olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple ABD bu sorunu uluslararası platformlara taşımış, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler’ de sorun masaya yatırılmıştır. 11 Eylül sergileri ülkeler ve kıtalar dolaşarak destek kazanılmak istenmiştir.

3.4.2. Irak ve Afganistan İşgalinin Meşrulaştırılması

11 Eylül’den sonra ABD Devlet Başkanı George W. Bush yaptığı açıklama ve konuşmalarda teröre karşı savaş açtığını ilan etmiş, Amerikan’ın düşmanının El-Kaide ve onunla iş birliği yapan tüm örgütler ve devletler olduğunu altını çizmiştir. Saldırı sonrası bayrak çılgınlığının, vatanseverliğin ve milliyetçiliğinin bu kadar artış gösterdiği bir ortamda Irak işgaline giden politikaların meşruiyet kazanması zor olmamıştır. 11 Eylül’den tam 26 gün sonra 7 Ekim 2001’de ABD ve İngiltere Afganistan’ı bombalamaya başlamıştır. Bush, öncelikli amaçlarının, özgürlüğün temsilcisi olan ABD’ye yapılan bu saldırı arkasındaki El-Kaide ve yetkililerini bulup cezalandırmak olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda Usame Bin Ladin’in yakalanması ve Taliban rejiminin ortadan kaldırılması Amerika için büyük bir önem teşkil etmekteydi.³⁰³

11 Eylül’den sonra Amerika’nın temel mottosu ve politikası olan uluslararası terörle mücadele kapsamında uğradığı ikinci ülke Irak olmuştur. Irak’a demokrasi getirerek bölgede düzen ve istikrarı sağlayacağını düşünen ABD harekate “Irak’ı Özgürleştirme Operasyonu” adını vermiştir. ABD hükümetinin Irak işgalinin başlıca sebebi Ortadoğu’da demokratik yönetim sistemine sahip bir devlet inşa ederek diğer devletlere örnek teşkil etmesidir. Bu bağlamda Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin’in biyolojik ve kitle imha silahları ürettiği gerekçesi ile Irak’a askeri güçler gönderilerek işgal edilmiştir. İşgal öncesinde ise kitle imha silahları bulundurduğu iddiası ile ülkeye ekonomik ambargo uygulanmıştır. Ambargodan sonra İngiltere’nin desteğini alan ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin kararını beklemeden harekate başlamıştır. ABD Devlet Başkanı George W. Bush, 2001-2003 yılları arasında Irak’ta kitlesel imha bulunduğunu iddia eden bir dosya hazırlatmıştır.

³⁰³ Webster, “American Nationalism, The Flag, And The Invasion Of Iraq,” 11–12.

Böylelikle Irak işgaline meşruiyet sağlayacak zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. ABD Dışışleri Bakanı Colin Powell Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde 5 Şubat 2003'te yaptığı konuşmada Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğundan emin oldukları iddiasında bulunmuştur.³⁰⁴

Birleşmiş Milletler Silah Denetleme Komisyonu Başkanı Hans Blix 14 Şubat 2003'te sunduğu raporda, Irak'ta araştırmalar yapan ve incelemelerde bulunan ekiplerin herhangi bir kitle imha veya biyolojik silah bulmadığını ifade etmiş ve iddiaları reddetmiştir. Tüm bu raporlara, araştırma ekiplerine ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne rağmen ABD ve İngiltere öncülüğünde kurulan komisyon gücü işgale başlamıştır. 17 Mart 2003 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bush tarafından Saddam Hüseyin ve ailesine 48 saat içerisinde ülkeyi terk etmeleri çağrısında bulunmuştur. 48 saat geçtikten sonra 19 Mart'ta yetkililer tarafından Irak askeri operasyonun başladığı duyurulmuştur. Irak'taki askeri operasyon sürerken 22 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından ABD ve İngiltere'nin Irak'ı işgalini tanıyan bir karar çıkarıldı. 3 ay önce BMGK kararı çiğnenerek uluslararası hukuk çiğnenirken sonrasında bir kılıf üretilerek işgal meşrulaştırılmıştır. 3 yıl boyunca yargılanan Saddam Hüseyin 30 Aralık 2006'da Kurban Bayramı sabahında idam edilmiştir. 2011 yılının sonunda ABD ve İngiltere askerleri ülkeden ayrılmışlardır.³⁰⁵

Burak Özpek, Washington yönetiminin 11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak gördüğü El Kaide ve İslami terörizm ile Orta Doğu'nun istikrarsız rejimleri ve sorunlu yapısı arasında kuvvetli bir bağ olduğuna inandığını ifade etmektedir. Amerika Birleşik Devletler ve uluslararası toplum için terör riski ve saldırı ihtimali bulundurduğuna duyulan inanç Orta Doğu'yu şekillendirmek için üretilen politikaları, askeri müdahalelerin halk tarafından destek görmesini sağladığını öne sürmektedir. Hükümetin ısrarlı bir şekilde terörle mücadelede teröre destek veren ülkeleri de kapsadığını bildiren beyanları ile Afganistan müdahalesinde Birleşmiş Milletler ve

³⁰⁴ Age., 13.

³⁰⁵ "ABD'nin Irak'ı İşgalinin 16. Yılında Ülkede Savaş İzleri Sürüyor,"

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdinin-iraki-isgalinin-16-yilinda-ulkede-savas-izleri-suruyor/1423586>
Erişim Tarihi: 29.12.2020.

Güvenlik Konseyi ve NATO'yu yanına almasına sebebiyet vermiştir. 11 Eylül saldırılarının sorumlusu El Kaide ve Taliban yönetimi ile bulunan alaka ve Usame Bin Ladin'in Afganistan'da olması dolayısıyla Afganistan'a müdahale yapılmış ve meşruiyet kazanmıştır. Bush yönetiminin Afganistan savaşından aldığı güç ile küresel terörizm ile yapılan mücadele vurgusu doğrultusunda İslami terörizmin kaynağı Orta Doğu olarak saptanmış ve objektif Orta Doğu'da başka bölgelere yöneltilmiştir. Bush yönetiminin politikaları üzerinde etkisi bulunan muhafazakâr (*neo-conservative*) çevrelerin etkisi ile Orta Doğu'da iktidarda olan ve demokratik olmayan rejimlerin siyasal sistemden aşırı grupları dışladığı bunun da aşırılaşmayı ve radikalleşmeyi beraberinde getirdiği varsayımında bulunulmuştur. Kendisini demokrasinin temsilcisi olarak gören ABD'nin terörle mücadele kapsamında Orta Doğu'daki anti-demokratik rejimlere demokrasi götürmeyi kendine misyon edinmiş ve bu kapsamda yaptığı askeri müdahaleleri meşrulaştırmıştır.³⁰⁶

11 Eylül saldırılarının Amerikan iç ve dış politikasında oluşturduğu değişiklikler, saldırıların Amerikan ulusal tarihinde nasıl bir travma oluşturduğunu ve Amerikan milliyetçiliğinde bir dönüm noktası olduğunu kanıtlar niteliktedir. Okur'a göre Irak'ın işgali, Amerika'nın merkezinde bulunan hegemonik sistemi imparatorluğa doğru dönüşmesini hedeflemektedir. Irak'a yönelik emperyal eylemin çağı, "uluslararasıın ulus-aşırıya doğru evrilişi" olarak tanımlamaktadır. Yazar doktora tezini yayımladığı kitabında ABD'nin emperyal tecrübesinin açık yazgı, seçilmiş halk gibi Amerikan inancını oluşturan değerlerin bir tezahürü olduğunu ifade etmektedir.³⁰⁷ Okur'un emperyalizm hegemonya imparatorluk ilişkilerini ele aldığı kitabında emperyalizmin milliyetçiliği motive ettiği yaklaşımı mevcuttur.

Iraq Body Count Projesi kapsamında Irak'a yapılan askeri müdahale sonucu belgelenmiş sivil ölümleri tespit edilmektedir. Proje 2003 yılının ocak ayında askeri müdahalenin insani sonuçlarının ihmal edilmemesi için ABD ve İngiltere'den gönüllüler tarafından başlatılmıştır. Bu rakamlar hastane, morg, sivil toplum

³⁰⁶ Burak B. Özpek, "En Uzun on Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu," **Ortadoğu Etütleri** 3, no. 2 (2012): 184–85.

³⁰⁷ Mehmet Akif Okur, *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*, (Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015):17, 308, 330

kuruluşları, resmi kayıtlar karşılaştırılarak elde edilmiştir. Bu kurumun rakamlarına göre 2003-2011 yılları arasında Irak müdahalesinden kaynaklı olarak 100 binin üzerinde sivil hayatını kaybetmiştir. 4 bin 500 Amerikan ve 179 İngiliz askeri de çatışmalarda can vermiştir. 2020 yılına kadar hayatını kaybedenlerin sayısı ise 200 binin üzerindedir.³⁰⁸ Britannica'daki verilere göre 2003 ile 2006 yılları arasında ölen Iraklıların sayısı 650 bini bulmuştur.³⁰⁹ Bazı kaynaklarda ise Irak işgalinde ölen sivillerin sayısının 1 milyonu aştığı ifade edilmektedir.³¹⁰

Gerald R. Webster Amerikan milliyetçiliği, bayrak ve Irak işgalinin ilişkisini ele aldığı kısa makalesinde literatüre dair geniş tartışmalara yer vermiştir. Makalede 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan milliyetçilik dalgasının Irak işgaline karşı muhalefetin etkisini azalttığını iddia etmektedir. 11 Eylül'den sonra bayrak asma ve sergilemedeki artış, milliyetçilikteki artışın yansıması olarak ele alınmış ve bu durumun Bush yönetiminin savaşa gitme kararına destek oluşturduğu söylenmektedir. Webster, Amerikan'ın Irak'ı işgal sebebi olan kitle imha silahlarının bulunmadığını, Saddam Hüseyin'in 11 Eylül'ü gerçekleştiren El Kaide ile resmi bir bağı tespit edilmediğini, 11 Eylül saldırılarının plan veya uygulamasında Irak'ın olaydan uzak olduğunu ve uçağı kaçırانlar arasında da Irak vatandaşı bulunmadığını dile getirmektedir. Tüm bunlara rağmen Amerikan halkının olaylara gereken tepkiyi vermediğini, bu durumun Amerikan değerleri ile çatıştığını öne sürmektedir. Milliyetçilik ve vatanseverliğin bir yansıması olarak tezahür eden bayrak asma davranışı, muhalefeti önemli ölçüde susturmakta ve Irak işgali hakkındaki tartışmaların önünü kesmiştir.³¹¹

11 Eylül sonrası olaylar, travma sonrası halkın vatanseverlik gösterisinden siyasi çıkar sahiplerinin ve medyasının müdahalesi ile milliyetçi davranışlara dönüşmüştür. Bazı yazarlara göre ulusal birliğin ötesinde hükümetin uzun vadede politikalarına destek bulabilme arayışı bunun arkasında yatan saiktir. 11 Eylül olaylarının arkasından Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak İşgali bu yol ile

³⁰⁸ "Iraq Body Count," <https://www.iraqbodycount.org/> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³⁰⁹ Peter L. Bergen, "September 11 attacks | History, Summary, Timeline, Casualties, & Facts"

³¹⁰ **TRT Haber**, "11 Eylül'ün Üzerinden 19 Yıl Geçti," September 11, 2020, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/11-eylulun-uzerinden-19-yil-gecti-515413.html> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³¹¹ Webster, "American Nationalism, The Flag, And The Invasion Of Iraq," 1.

meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Normal şartlarda böyle bir harekata Amerikan halkının muhalif olacağı fakat gereken tepkiyi vermediği fikri kamuoyunda oluşmuştur. Ulus devletin ikonografik araçları ile halkın vatansever düşüncesi beslenmiş ve 11 Eylül saldırılarının arkasındaki terörist ve öteki fikri ile milliyetçilik ideolojisine dönüştürülmüştür. George W. Bush ve Beyaz Saray tarafından yapılan resmî açıklamalara bakıldığı takdirde bu anlayışa zemin hazırlandığı ve doldurulduğu görülmektedir. Hatta Obama ve Trump döneminde bile düşman ve öteki algısının 11 Eylül saldırganları üzerinden inşa edildiği ve 11 Eylül'e sıklıkla atıfta bulunduğu gözlenmektedir.³¹²

11 Eylül hükümetin sadece savunma alanındaki politikalarını değil hukuk, basın, medya, uluslararası ilişkiler politikalarını uzun vadede etkilemiştir. Öteki üzerinden inşa edilen bir yapı, bu öteki algısını sürekli ayakta tutmak için ikonların kullanılmasını gerekli kılmış bu durum da milliyetçi duyguların harekete geçmesine sebebiyet vermiştir. Sürekli olarak tehlikenin tam olarak geçmediğine olan vurgu halkın düşmana karşı olan nefretinin diri kalmasına yol açmaktadır. Böylelikle Irak İşgaline giden sürecin yolu hazırlanmıştır.

Irak işgali meşru müdafaa hakkından ziyade önleyici askerî harekât planına dahil olmaktadır. Önleyici eylem silahlı bir saldırının kesinleştiği durumlarda planlanabilir. ABD'nin ihtimallere dayalı olarak yaptığı önleyici askerî harekât yasa dışıdır. Bu durum Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından da dile getirilmiştir.³¹³ Fakat Amerikan hükümeti tarafından yapılan tüm açıklamalarda kesin ifadeler kullanılmıştır. Amerikan halkı tarafından 11 Eylül'ün doğal bir sonucu ve olası terör saldırısına karşı bir önlem olarak görülen Irak işgali destek görmüştür. Irak işgali, topluma teröre karşı verilen bir müdahale, özgürlük ve demokrasi gibi Amerikan değerlerini düşmandan korumak ve onu diğer uluslarla da tanıştırmak için yapılan bir eylem olarak görülmüştür.

³¹² Bakınız: **BBC News Türkçe**, "Trump'ın 8 Ülke Vatandaşlarına Seyahat Yasağına Mahkeme Engeli," October 18, 2017, accessed November 18, 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41655519> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³¹³ **BBC News**, "Iraq War Illegal, Says Annan," December 29, 2020, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm Erişim Tarihi: 29.12.2020.

Irak'ta kitle imha silahları veya biyolojik silahlar bulunmamasına, Irak'ın, Saddam Hüseyin'in 11 Eylül saldırıları ve El Kaide ile bir ilişkisi bulunmamasına rağmen Amerikan halkı medyanın ve siyasi çıkar sahiplerinin politikaları sonucu Irak işgalini terörle mücadelenin devamı olarak kabul etti. Harris Interactive şirketinin 2004, 2006, 2008 yıllarında yaptığı anket dizisine göre halkın %40'ı Irak işgalinin ABD'ye karşı başka bir terör saldırısı tehdidini azalttığını düşünmektedir. Bu oran dört yıl içerisinde değişmemiştir. Bu sonuç 11 Eylül sonrası ABD'deki değişikliklerin anlamlı olmadığını göstermektedir. Iraklıların (Amerikan işgali altındayken) Saddam Hüseyin döneminde olduğundan daha iyi bir durumda olduğunu düşünenler halkın %70'ini oluşturmaktadır. (2008) Saddam Hüseyin'in El Kaide ile güçlü bağları olduğunu düşünenler ise %62 oranındadır. (2004) ABD'nin Irak'ı işgal ettiğinde Irak'ın kitle imha silahları olduğuna inananlar ise %50'dir. (2004) Tarihin, ABD'ye Irak'a özgürlük ve demokrasi getirdiği için takdir edeceğini ifade edenler ise %63'tür. (2004)³¹⁴

USA TODAY'in 2006 tarihinde 1000 kişiye yaptığı ankette halka gelişmelere bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan'a askeri güç gönderirken hata yaptığını düşünüyor musunuz? sorusuna ise 2002'de verilen cevaplara göre %89 bir hata olmadığını düşündüğünü ifade etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a asker göndermesi ile bir hata yaptığını düşünüyor musunuz? sorusuna 2003 tarihinde verilen cevaplara göre %72 bir hata olmadığını, %27 ise bir hata olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir. Ankette sorulan başka bir soruda ABD'nin Irak planı için 4 plan sorulmuş, sadece %17'si hemen geri çekilme planını tercih ettiğini ifade ederken geri kalan %82'lik dilim 12 ay içerisinde ya da gerektiği kadar kaldıktan sonra geri çekinilmesini ya da daha fazla asker gönderilmesini desteklediğini ifade etmiştir.³¹⁵

Harris ve USATODAY tarafından yapılan anketlere bakıldığında 11 Eylül saldırılarına Afganistan'da verilen cevap ile, Usame Bin Ladin'in öldürülmesi ve

³¹⁴ "Significant Minority Still Believe That Iraq Had Weapons of Mass Destruction When U.S. Invaded," <https://theharrispoll.com/wp-content/uploads/2017/12/Harris-Interactive-Poll-Research-Iraq-2008-11.pdf> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³¹⁵ USATODAY, "Majority of Americans Want Out of Iraq," https://usatoday30.usatoday.com/news/washington/2006-06-26-poll-results_x.htm Erişim Tarihi: 29.12.2020.

Taliban rejimine zarar verilmesi, halk tatmin olmamıştır. Saldırı sonrası vatansever davranıştan milliyetçi davranışa geçildiği gözlenmektedir. Nitekim 11 Eylül saldırıları ile Irak'ın kanıtlanmış bir ilişkisi bulunmamasına rağmen halk bir bağlantılarının olduğunu düşünmekte ve Irak işgalinin terör tehdidini azaltacağına inanmaktadır.

Washington Post'un yaptığı 2003'te 504 kişiye yaptığı ankete göre ABD'nin Irak'ta sivil düzeni yeniden tesis etmek için %65 yeterince şey yaptığını, %31 ise daha fazlasını yapması gerektiğini söylemiştir. Ankete katılanların %77'si Irak ile olan savaşı terörizme karşı savaşın bir parçası olduğunu belirtmişlerdir. Bu ankete göre insanlar, uzun dönemde Irak savaşının Amerika'daki terör riskini azaltacağını düşünmektedirler. Ayrıca ankette, Suriye ve Kuzey Kore'nin Bush yönetiminin kitle imha silahları geliştirmek ve teröristleri desteklemekle suçladığı ülkeler arasında yer aldığı, ABD ayrıca Suriye'nin ABD tarafından aranan bazı Iraklı yetkilileri barındırıyor olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre Suriye ve Kuzey Kore ile sorunlarını çözmek söz konusu olduğunda, ABD'yi destekler miydiniz yoksa ona karşı mı gelirdiniz sorusu sorulmuştur. Diplomatik ve ekonomik baskı uygulanması %88 desteklenirken askeri güç kullanması %45, Suriye ve Kuzey Kore iktidarlarını düşürmek için savaşa girilmesi ise %35 desteklemektedir.³¹⁶ Halkta terör korkusunun ciddi bir etki bıraktığı ve teröre karşı Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında yer almayan ve tehdit unsuru oluşturan her ülkeye karşı savaşa girme ihtimalinin bu denli desteklenmesi kanıtlar niteliktedir. Bu sonuçlar Amerikan halkının ABD askeri gücünün Irak'a gitmesinin arkasında sivil düzeni yeniden inşa ederek terör riskini azaltacağına inandığını göstermektedir.

11 Eylül olaylarından uzun vadeli olarak en çok etkilenen bölgenin Amerika'dan ziyade Irak ve Afganistan olduğu savaşın sonuçlarından görülmektedir. 2004 yılında resmi olarak sona erdiği açıklansa da Afganistan savaşı halen sona ermiş değildir. ABD'nin bugüne kadar yaptığı en uzun savaş haline gelmiştir. Britannica Afganistan savaşında hayatını kaybeden Amerikan askerlerinin sayısını bildirirken

³¹⁶ "Washington Post-ABC News Poll: War in Iraq," <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data041703.htm> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

çatışmalarda hayatını kaybeden Afgan asker ve sivillerle ilgili bir bilgi vermemektedir.³¹⁷

2010 yılında Afganistan'da 100 bin ABD kuvveti bulunduğu kaynaklarda geçmektedir. 19 yıldır devam eden savaşta (2020) 2 bin 400 Amerikan askeri on binlerce Afgan askeri hayatını kaybetmiştir. Ayrıca çatışmalarda 50 binden fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Afganistan Savaşı'nda şimdiye dek 975 milyar dolar harcanırken bu rakam 2. Dünya Savaşı'nın ardından en çok harcama yapılan ikinci savaş olmuştur. Araştırmacı Ryan Edwards, Afganistan, Pakistan ve Irak'taki savaşlara 5,9 trilyon dolar harcadığını belirtmiştir.³¹⁸

Bush yönetimi sadece Afganistan ve Irak'ı saldırılardan sorumlu tutmamış, şer ekseni olarak adlandırdığı ülkeleri de terör ile ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda Orta Doğu'daki ülkelerinin demokratik bir yapıya sahip olması ile hem bölgede istikrarın sağlanacağı hem de dünyada aşırılığın önüne geçilerek güvenli bir hale getireceğini ve terör riskinin azalacağı düşünülmüştür. Demokrasi söylemleri, ABD'nin işgallerine bir kılıf oluşturmakta ve meşruiyet kazandırmakta idi. Özipek, Wallerstein'ın Latin Amerika yerlilerini medenileştirmek için 16. yüzyıl Avrupa'sının Latin başlattığı işgal dalgası ile Amerika'nın demokrasiyi yaymak amacıyla Irak hükümetini devirmesi arasında ahlaki olarak büyük bir farklılık olmadığı sözlerini aktarmaktadır. Bu veçhede Amerika'nın terörle mücadele ederken Orta Doğu'da fiili işgaller gerçekleştirmiş olması olayın paradoksudur. 11 Eylül sonrası Amerika'daki çevreleme politikasının yerine önleyici savaş doktrini, Bush doktrini, geçmiştir.³¹⁹

Washington Post / ABC News tarafından yapılan *Amerika Savaşta* başlıklı anket Amerikan ordusu, Afganistan ve Irak savaşı konularına halkın yaklaşımı hakkında bilgi vermektedir.³²⁰ 13) Amerikan ordusuna ne kadar güveniyorsunuz?

³¹⁷ Encyclopedia Britannica, "Afghanistan War | History, Combatants, Facts, & Timeline," <https://www.britannica.com/event/Afghanistan-War#ref292843> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³¹⁸ **TRT Haber**, "Afganistan: ABD'nin Trilyon Dolarlık Savaşı," September 19, 2019, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/afganistan-abdnin-trilyon-dolarlik-savasi-431804.html> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

³¹⁹ Özpek, "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu," 189.

³²⁰ "Washington Post-ABC News Poll: America at War," <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data031102.htm> Erişim Tarihi: 29.12.2020.

	Güveniyorum
6//2002	79
6/2001	66

Tablo 3.16: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Amerikan ordusuna olan güvenin bir senede yüzde 13 artması ülkenin yaşadığı ulusal güvenlik zafiyeti ve krizi sonrası tedbir yasalarının çıkarılması, terör eylemini işleyenlere karşı yaptırım ve yakalama eylem planlarının yapılması bir sene zarfında halkın orduya olan güveninin artmasına sebebiyet vermiştir.

14) ABD'nin Usame Bin Ladin'i yakalayacağından ya da öldüreceğinden ne kadar eminsiniz/güveniyorsunuz?

	Güven var	Güven yok	Görüş yok
10/03/2002	60	37	2
27/09/2001	81	18	1

Tablo 3.17: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Terör eyleminin sorumlusu olarak kabul edilen Usame Bin Ladin'den olayın sıcaklığı ve milliyetçi tavırlarla başta cezalandırılması istenmiş fakat sonra hükümete duyulan güven azalmıştır.

15) Sizce terörizme karşı savaşın başarılı olması için Amerika Birleşik Devletleri Usame bin Ladin'i yakalamak veya öldürmek zorunda mıdır veya sizce terörizme karşı savaş Usame bin Ladin öldürülmeden veya yakalanmadan başarılı olabilir?

	Yakalamalıdır /öldürmelidir	Bin Ladin'i yakalamadan da başarılı olabilir	Görüş yok
--	-----------------------------	--	-----------

10/03/2002	44	53	4
06/11/2001	64	30	6

Tablo 3.18: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

11 Eylül sonrası halk terör eylemini gerçekleştirenlerin bir cezayla karşılık bulmasını istemiş fakat olaydan 4 ay geçtikten sonra teröre karşı savaşın başarılı olmasının Usame Bin Ladin yakalanmadan da olabileceği fikirleri artmıştır.

16) ABD hükümetinin, ülkedeki Amerikalılara karşı daha fazla terörist saldırıyı önleme becerisine ne kadar güveniyorsunuz?

	Güveniyorum	Güvenmiyorum	Görüş yok
27/09/2001	66	32	1
02/06/1997	35	62	3

Tablo 3.19: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Amerikan halkının hükümete terör saldırılarını engelleme konusunda olan güveni 11 Eylül sonrası neredeyse ikiye katlanmıştır.

17) Amerika Birleşik Devletleri'nde daha büyük terörist saldırıları olması ihtimalinden ne kadar endişe duyuyorsunuz?

*9/27/01 ve önceki: "Ülkede daha büyük terörist saldırıların olması olasılığı konusunda ne kadar endişelisiniz."

	Endişe duyuyorum	Endişeli değilim	Görüş yok
--	------------------	------------------	-----------

11/09/2001	87	12	1
13/06/1997	62	38	-

Tablo 3.20: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

11 Eylül saldırısı Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük bir ulusal güvenlik zafiyeti olduğunu gözler önüne sermiş ve devlete olan güven sarsılmıştır. Olayların ardından başka bir terör eylemi ihtimaline karşı endişe yüzde 25 artmıştır.

18) Amerika Birleşik Devletleri'nin başka terörist saldırıları önlemek için elinden geleni yaptığını mı düşünüyorsunuz yoksa daha fazlasını mı yapmalıdır?

	Elinden geleni yapıyor	Daha fazlasını yapmalı	Görüş yok
10/03/2002	66	33	1
09/10/2001	71	27	2

Tablo 3.21: Washington Post / ABC News tarafından yapılan Amerika Savaşta başlıklı anket, 7-10 Mart 2002, Türkçeye çevrilmiştir.

Amerikan'ın küresel ölçekte terörle mücadele adı altında aldığı tedbirler ve uyguladığı politikalar sonucu insanların hükümetin elinden geleni yaptığını (%66) düşünmesine sebebiyet vermiştir.

Bu bölümde kullanılan çeşitli anketler vasıtasıyla 11 Eylül sonrası dönemde ulusun bayrak sergileme, devletin savaş yanlısı politikalarını destekleme, kendi ulusunu diğer uluslardan üstün görme eğilimi, vatandaşlıktan milliyetçiliğe kayan bir davranış olarak değerlendirilmektedir. 11 Eylül öncesi ve sonrasında sorulan sorular vatandaşların savaş ve terör husularında milliyetçi söylemi kullanan lider ve politikalarını desteklemedeki önemli değişikliği gözler önüne sermektedir. Özellikle saldırılardan yıllar sonra yapılan anketlerde 11 Eylül'ün ulus üzerinde bıraktığı toplumsal, sosyal ve psikolojik etki onu ulusun diğer saldırı ve travmalara verdiği cevaplardan farklı kılmaktadır. Bu bağlamda Amerikan milliyetçiliği salt bir olay

üzerinden değil bütünsel bir şekilde incelendiğinde 11 Eylül'ün dönüştürücü ve etkisel yönü anlam kazanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada Amerikan milliyetçiliğinin diğer milliyetçiliklerle olan benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak sivil mi etnik mi olduğu, bu noktadan hareketle temel parametrelerinin nelerden meydana geldiği, 11 Eylül 2001 saldırılarının Amerikan kimliği ve milliyetçiliği için ne manaya geldiği ve ne gibi dönüşümlere sebep olduğu sorularına bir yanıt aranmıştır. Bu yanıtı ararken farklı teorik perspektiflerden karşılaştırmalı bir analiz yapılmış ve bu alanda yapılan çeşitli nicel araştırmalardan istifade edilmiştir.

Literatürde halihazırda bu sorulara yönelik çalışmalar daha çok vatanseverlik ve çok kültürlülük kavramları üzerinde durmakta, Irak ve Afganistan Savaşları ile ilişkisini incelemekte ve 11 Eylül'ün Amerikan toplumu ve devletine verdiği ekonomik, psikolojik ve sosyolojik hasarlar üzerine odaklanmaktadır. Direkt olarak Amerikan milliyetçiliği ve 11 Eylül ilişkisini ele alan çalışmalar ise bir elin parmaklarını geçmemekte ve çoğunluğunu psikoloji ve psikiyatri alanında yapılan araştırmalar oluşturmaktadır. Lakin bu araştırmalar, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler perspektifine uzak kaldığı için milliyetçiliğin siyasal alandaki iz düşümü gibi konuları açıklama gücü eksik kalmaktadır.

Literatürdeki çalışmalar 11 Eylül'ün birey ve toplumsal düzeyde sebep olduğu hasarların, yarattığı kültürel ve ulusal travmanın Amerikan milliyetçiliğiyle ilişkisini direkt olarak incelememekte ve göz ardı etmektedir. Daha çok Amerikan vatanseverliğinin 11 Eylül sonrası dönemdeki kısa ve uzun vadedeki artışı ve bunun yansımaları araştırılmıştır. İlgili açığı kapatmak amacıyla, bu çalışma öncelikle Amerikan milliyetçiliğini teorik perspektiften inceleyerek onu bir post-milliyetçilik olarak ele almaktan ziyade etnosembolcü, modern ve yeni yaklaşımların sunduğu açıklamalarla analiz etmektedir. Böylelikle Amerikan milliyetçiliğinin diğer milliyetçiliklerle benzeşen yönleri, ulusal zafer ve travmaları olduğu öne çıkmakta ve onlar karşısında verdiği milliyetçilik davranışları anlam kazanmaktadır. Ayrıca yeni yaklaşımlardan Billig'in banal milliyetçiliği, vatanseverlik olarak okunan Amerikan milliyetçiliğinin yerleşik ikonlarına ışık tutmakta, Bratta ve Webster ise özellikle ulusal

bayrağın Amerikan ulusal kimliği ve Amerikan milliyetçiliği için nasıl bir öneme haiz olduğunu ve 11 Eylül saldırılarından sonra milliyetçi davranışı yansıtan ikonların nasıl sergilendiğini incelemektedir. Bu bağlamda bu çalışmada Amerikan milliyetçiliği için önem içeren ikonlar ve bunların 11 Eylül sonrası ciddi artışına işaret edilecektir.

Anderson'ın "homojen, boş zaman" kavramı 11 Eylül'de halkın yaşadığı travmanın kolektif belleklerinde nasıl yer edindiğine ve bunun milliyetçilikle olan irtibatı açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Etnosembolcüler ve yeni yaklaşımlar ise Amerikan milliyetçiliğinin sivil mi etnik bir milliyetçilik mi olduğu mevzusunda alana yenilikler getirecek tartışmaları barındırmaktadır.

Ayrıca, eğitim politikalarında ulusal tarihin sonraki nesillere aktarımının bir aracı olarak kullanılan tarih ve sosyal bilimler ders kitaplarında 11 Eylül sonrası dönemde milliyetçi söylem ve sembollerin kullanımında bir artış gözlemlendiği birçok çalışmada belirtilmiştir. Keza bu sonuç 11 Eylül'ü diğer savaş ve saldırılardan ayırarak ulusal bilinçte bir travma bıraktığını, sonraki nesillere taşınarak toplumsal bellekte tutulmak istendiğinin bir göstergesidir. Ayrıca ikiz kulelerin yıkıldığı Ground Zero'da ve daha birçok ulusal ve uluslararası müzede 11 Eylül'e özel sergilerin açılarak kültür politikaları bağlamında saldırıların Amerikan kimliğine zarar vermek istediği vurgulanmıştır. 11 Eylül'ün Amerikan siyasi ideallerini oluşturan özgürlük ve demokrasi gibi değerlere zarar vermek istediği, bu değerlerin Amerikan ulusal kimliğinin temellerini oluşturduğu ifade edilmiştir.

Yaşanan bu ulusal trajedinin siyasi karar vericiler tarafından milliyetçi paradigmlar kullanılarak eğitim, kültür ve sanat gibi kamu politikası haline getirilmesi, ulus için bir dönüm noktası olduğu kanısının toplumun zihninde yer edindiğini ve saldırıların toplumsal bellekte kalıcı izler bıraktığını göstermektedir.

Bu tezde, Amerikan milliyetçiliği üzerinden etnik-sivil, Batı-Doğu, ilkel-modern milliyetçilik sınıflandırmalarının sınırlandırıcı ve yanıltıcı olabileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Amerikan milliyetçiliğinin genel olarak literatürde sivil bir milliyetçilik olduğu, etnik kökenlerden çok siyasi idealler üzerine kurulu olduğu iddia edilmektedir. Lakin bu çalışmada, Amerikan milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi, ulusun temel parametreleri, etnik kökenleri, dini, dilsel ve ulusal bağlılıkları üzerinden ele

alınarak yapı sökümüne uğratarak etnik temeller üzerine inşa edildiği saptanmıştır. Amerikan milliyetçiliğinin ve kimliğinin temellerini WASP formülasyonu ile tanımlanan beyaz, Anglosakson, Protestan bir çoğunluğun şekillendirdiği iddia edilmektedir. Bu iddiaya göre, Amerikan inancı olarak tanımlanan özgürlük ve demokrasi ideallerinin yanında etnik bazı sınırlayıcı unsurlar olduğu gözlenmektedir.

Vaat Edilmiş Topraklar (*Promised Land*), Seçilmiş İnsanlar (*Chosen People*), Amerikan İnancı (*American Creed*), Amerikan Rüyası (*American Dream*) Amerikan milliyetçiliğinin oluşumunda ve devamında kullanılan mitlerin başlıcalarıdır. Bu mitler anayasa ve demokratik değerlerle ilişkilendirilen Amerikan siyasi ideallerinin ötesinde dini, kutsal, üstünlük barındıran vatanseverlikten çok milliyetçi ideolojinin zeminini oluşturan retoriklerdir. Amerikan inancının ve prensiplerinin evrensel, herkes tarafından kabul edilebilir ve yayılması gereken değerler olduğu kabulü bir aksiyom olmakla beraber kendini diğer uluslardan ayrıcalıklı görme anlayışı ise Amerikan istisnacılığının ayırt edici özelliklerinden biridir. Bu sebeple tezde Amerikan örneği sivil milliyetçiliğin ötesinde etnik milliyetçilik olarak ele alınmaktadır.

Milliyetçiliklerin gelişimine bakıldığında ulusal aidiyet ve bağlarını ortak tarihi olaylara, zafer ve travmalara dayattıkları gözlenmektedir. Diğer milliyetçiliklerin gelişiminden farklı olarak Amerikan milliyetçiliğinde ortak kaderin 11 Eylül olayları ile yazıldığı algısı mevcuttur. Ülke ırk, din gözetmeksizin ortak bir travmaya sahip olmuş ve bu travma üzerinden aidiyetini, kimliğini ve milliyetçiliğini geliştirmiştir. Amerikan milliyetçiliği 11 Eylül saldırılarından etkilenmiş ve bu travma olarak toplumsal belleğine işlenmiştir. Diğer travmalardan farklı olarak bu olay Amerikan tarihinde farklı bir noktada önem kazanmış, bundan sonraki politikaları uzun vadede etkilemiştir. Amerikan ders kitaplarında 11 Eylül'den sonra artan milliyetçilik kavramları ve imgeleri bunun kalıcı bir nokta olduğuna işaret etmektedir. Bu olaydan itibaren birçok tarihi olay 11 Eylül öncesi ve 11 Eylül sonrası olarak ele alınmıştır.

11 Eylül saldırıları literatürde tarihten sanata, müzecilikten medyaya birçok alanda üzerine araştırmalar yapılarak incelenmiş ve tezler yazılmıştır. Burada 11 Eylül saldırılarının nasıl ve kim tarafından yapıldığından çok saldırının etkilerine ve sonuçlarına odaklanılmış, sadece Amerikan ulusu için değil aynı zamanda tüm dünya

için nasıl bir dönüm noktası olduğu, Amerikan milliyetçiliğini nasıl şekillendirdiği somut örnekler üzerinden incelenmiştir.

Bu tez ile her milliyetçiliğin bir zafer ve travmadan beslendiği Amerikan milliyetçiliği için bu zaferin 4 Temmuz, travmanın ise 11 Eylül olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. 11 Eylül sonrası ülkede siyasi, askeri, savunma ve eğitim gibi alanlarda yapılan politikalardaki değişiklikler incelenmiştir. Ders kitaplarında artan milliyetçilik ve vatanseverlik kavramları, ülke çapında Amerikan bayrağı sergilenmesinin çoğalması, bayrağın temsil alanının genişlemesi, yapılan anketler sonucu insanların Amerikan dış politikalarını desteklemesi, devlet başkanına olan güvenin artması ve Amerikalı olmaktan duyulan gurur anketler ve araştırmalar üzerinden değerlendirilmiştir.

Soğuk Savaş'tan sonra ulusal bir “öteki”nin boşluğu, sadece saldırıyı yapan grupla değil geniş ve müphem bir terör tanımı ile doldurulmaya çalışılmıştır. Devlet Başkanı George Bush, 11 Eylül 2001 akşamı yaptığı açıklamada terör eylemlerinin sadece Amerikan halkını ve devletini değil Amerikan değerlerini, yaşam tarzını ve özgürlüğünü hedeflediğini vurgulamıştır. Bu saldırıların Amerika'nın bir sembolü olan İkiz Kuleleri yıkabileceği fakat Amerika'nın kuruluşu ve temellerine dokunamayacağını ifade etmiştir. Dora Mengüç yaşananları “Amerikan rüyasının karabasana dönüşmesinin fotoğrafı” olarak tarif etmektedir. Bir daha hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı fikri Amerikan halkının zihnine yerleşmiş ve yeni dünya düzeni söylemi artmaya başlamıştır.

“Uluslararası terörizm”in yaptıklarına karşılık bedel ödetmek için Amerika tarihinin en uzun mücadelesini vermek üzere Afganistan'da savaşa girilmesi, 11 Eylül terör saldırılarından tam on bir gün sonra ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın kurulması, durumun vahametinin derecesini ortaya koymaktadır. Saldırı sonrası göreve gelen tüm başkanların, Bush, Obama ve Trump, “teröre karşı savaş” taahhüdüne bağlı kalmaları, ABD'nin göçmen politikasını 11 Eylül dolayısıyla değiştirmesi ve ABD tarihinde ilk kez ülkenin hava sahasının kapatılması saldırının sonuçlarından sadece birkaçıdır.

11 Eylül'den sonra bazı düşünürler, politikacılar ve eğitimciler Amerika'nın ve dünyanın tamamen değiştiğini düşünürken bazıları ise bu popüler görüşü

reddetmektedir. Bu çalışmada 11 Eylül'den sonra dünyanın yeni bir çehre kazanmasından çok Amerika'nın vatanseverlik davranışlarının milliyetçiliğe kayan yönü; nasıl, hangi amaç, araç ve politikalarla üretildiği analiz edilmiştir.

Bu bağlamda bu tezde, literatürdeki hâkim çalışmalardan farklı bir metot kullanılarak nitel ve nicel veriler kullanılmıştır. Amerikan milliyetçiliğinin gelişiminde 11 Eylül'ün ulusal travma haline geldiği, özellikle Devlet Başkanı Bush'un konuşmaları söylem analizi uygulanarak politika yapıcılarının olayları siyasi bir araç olarak kullandığı gösterilmiştir. Ayrıca Washingtonpost, Pew Research gibi önemli gazete ve araştırma merkezlerinin ulusal çapta yapılan anketlerinden faydalanılmıştır. Bu anketler ışığında 11 Eylül'ün Amerikan halkında bıraktığı etki ulusal ve kültürel travma kavramları üzerinden incelenmiştir. Her ulusun içerisinde farklı milliyetçilikler barındığı gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde de farklı ekoller, gelenekler ve kesimler tarafından farklı milliyetçilikler bulunmaktadır. Bu çalışmada Amerikan milliyetçiliklerinin tümüne değinmek mümkün olmasa da özellikle 11 Eylül sonrası kamu pratiklerine yansıyan kısmına vurgu yapılmaya çalışılmıştır.

Her ulusun ulusal sembol ve ikonları bir ulusal aidiyet meselesi haline getirerek kutsallık atfettiği bilinmektedir. Ulusal gün, bayrak, marş günlük hayatın içine yerleşmiş birer semboldür. Amerikan ulusunun ise bayrak sergileme kültürü özellikle 11 Eylül'den sonra ciddi bir artış göstermiş, banal milliyetçiliğin bir göstergesi olarak yer almıştır. Bu bağlamda 11 Eylül Amerikan milliyetçiliğini, iç ve dış, kamu ve eğitim, kültür ve sanat, askeri ve savunma politikalarını yeniden üreterek Sovyet sonrasında oluşan kızıl tehlikenin yerini terör aldığı gözlenmektedir. 11 Eylül saldırılarının Amerikan halkının vatanseverlikten öte milliyetçi yönlerini ve davranışlarını nasıl ortaya çıkardığı, Amerikan milliyetçiliğinin sivil bir milliyetçilik olduğu kabulüne ilişkin diğer milliyetçiliklerle benzer reaksiyonlar verdiği gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akyiğit, Handan. "Methodological Criticism of Nationalism." *Journal of Humanity and Society (insan & toplum)* 11, no. 1 (2021): 31–68.
- Alexander, Jeffrey C. "Toward a Theory of Cultural Trauma." In *Cultural Trauma and Collective Identity*. Edited by Jeffrey Alexander, 1–30. University of California Press, 2004.
- Cheney, Lynne. "America: A Patriotic Primer: Cheney, Lynne, Glasser, Robin Preiss: 9781481479615: Amazon.Com: Books." <https://www.amazon.com/America-Patriotic-Primer-Lynne-Cheney/dp/148147961X>.
- Pew Research Center - U.S. Politics & Policy. "American Psyche Reeling from Terror Attacks." September 19, 2001. <https://www.pewresearch.org/politics/2001/09/19/american-psyche-reeling-from-terror-attacks/>.
- Anderson, Benedict R. O. *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri Ve Yayılması*. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.
- Anderson, Benedict R. O.; Savaş, İskender. *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri Ve Yayılması*. 6. basım. İstanbul: Metis Yayınları, 2011.
- Andoni, Lamis. "Deeds Speak Louder Than Words." *The Washington Quarterly* 25, no. 2 (2002): 85–100.
- Arendt, Hannah. "Imperialism, nationalism, chauvinism." *The Review of Politics* 7.4 (1945): 441-463.
- Arendt, H., and J. Schell. *On Revolution*. Penguin Publishing Group, 2006.
- Balakrishnan, Gopal. *Mapping the Nation: Approaches to Nationalism*. Mapping series. London: Verso, 2012.
- Barnard, F. M. "National Culture and Political Legitimacy: Herder and Rousseau." *Journal of the History of Ideas* 44, no. 2 (1983): 231.
- BBC News. "Iraq War Illegal, Says Annan." December 29, 2020. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm.

- BBC News Türkçe. "Trump'ın 8 Ülke Vatandaşlarına Seyahat Yasağına Mahkeme Engeli." October 18, 2017. Accessed November 18, 2020. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41655519>.
- Billig, Michael. Banal Nationalism. London, Thousand Oaks, Calif: Sage, 1995.
- Bonikowski, Bart. "Research on American Nationalism: Review of the Literature, Annotated Bibliography, and Directory of Publicly Available Data Sets." 2008.
- Bora, Tanıl. Milliyetçiliğin Kara Baharı. 2. baskı. Çağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.
- Boston Review. "Why Do We Pledge Allegiance?" <http://bostonreview.net/politics/jack-david-eller-pledge-allegiance>.
- Bratta, Phillip M. "Flag Display Post-9/11: A Discourse on American Nationalism." The Journal of American Culture 32, no. 3 (2009): 232-243.
- Breuilly, John. Nationalism and the State. Manchester: Manchester University Press, 1993.
- Brown, David. "Are There Good and Bad Nationalisms?" Nations and Nationalism 5, no. 2 (1999): 281–302.
- Buçukçu, Öner. "Salgın Milliyetçilikleri Yükseltiyor Mu?", TYAP, <https://tyap.net/salgin-milliyetcilikleri-yukseltiyor-mu> (Erişim Tarihi: 20.03.2022)
- Burkey, Richard M. Ethnic & Racial Groups: The Dynamics of Dominance / Richard M. Burkey. Cummings series in contemporary sociology. Menlo Park, Calif.: Cummings Pub. Co, 1978.
- Cambridge English Dictionary. "Iconography." <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/iconography>.
- Yanık, Celalettin. "Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi." Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, no. 20 (2013): 225–37.
- Yanık, Celalettin; Kara, Mustafa. "Milliyetçiliğe Yönelik İki Kuramın Değerlendirilmesi: Modern Milliyetçi Kuram ve Etno-Sembolcü Milliyetçi Yaklaşım."

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
7, no. 1 (2016): 559–82.

Chamberlain, Ava. “The Origins of American Religious Nationalism by Sam Haselby (Review).” *Early American literature* 52, no. 1 (2017): 206–11.

Chomsky, Noam. “Serseri Devlet Amerika - Noam Chomsky.” <https://www.haksozhaber.net/okul/serseri-devlet-amerika-2876yy.htm>.

Petrella, Christopher. “The Ugly History of the Pledge of Allegiance — And Why It Matters.” *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/news/made-by-history/wp/2017/11/03/the-ugly-history-of-the-pledge-of-allegiance-and-why-it-matters/>.

Connor, Walker. “A Nation Is a Nation, Is a State, Is an Ethnic Group Is a ...” *Ethnic and Racial Studies* 1, no. 4 (1978): 377–400.

Densho Encyclopedia. “Naturalization Act of 1790 | Densho Encyclopedia.” https://encyclopedia.densho.org/Naturalization_Act_of_1790/.

Schefold, Dian. “Rosseau'nun Devlet Öğretisinin Tarihselliği Ve Güncelliği.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 31 (1974).

DiMaggio, Paul. “Culture and Cognition.” *Annual Review of Sociology* 23, no. 1 (1997): 263–87.

Hobsbawm, E. J.. 1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik “Program, Mil, Gerçeklik” Ayrıntı Yayınları, 1995.

Editors, History.com. “September 11 Attacks.” *HISTORY*, August 25, 2018. Accessed December 23, 2020. <https://www.history.com/topics/21st-century/9-11-attacks>.

Elbih, Randa N. “Pedagogy of Post 9/11 United States: Muslim American Students' Experiences, Teachers' Pedagogies, and Textbooks Analysis.” ProQuest Dissertations Publishing.

Eller, Jack D. *Inventing American Tradition: From the Mayflower to Cinco De Mayo* / Jack David Eller. London: Reaktion Books, 2018.

Eller, Jack D.; Reed M. Coughlan. “The Poverty of Primordialism: The Demystification of Ethnic Attachments.” *Ethnic and Racial Studies* 16, no. 2 (1993): 183–202.

Ellis, Richard. To the Flag: The Unlikely History of the Pledge of Allegiance. Lawrence: University Press of Kansas, 2005.

Encyclopedia Britannica. "Chinese Exclusion Act | Definition, History, & Facts." <https://www.britannica.com/topic/Chinese-Exclusion-Act>.

"Afghanistan War | History, Combatants, Facts, & Timeline." <https://www.britannica.com/event/Afghanistan-War#ref292843>.

"Stamp Act." <https://www.britannica.com/event/Stamp-Act-Great-Britain-1765>.

Eriksen, Thomas H.; Jenkins, Richard. Flag, Nation and Symbolism in Europe and America. London: Routledge, 2007.

Ersanlı, Büşra, and Günay G. Özdoğan. Uluslar Ve Ulusçuluk: İkinci Baskıya Önsöz. İstanbul: Hil yayın, 2013.

Forsythe, David P.; Patrice C. McMahon. American Exceptionalism Reconsidered: U.S. Foreign Policy, Human Rights, and World Order / David P. Forsythe, Patrice C. McMahon. Taylor & Francis, 2016.

Gardner, James B.; Sarah M. Henry. "September 11 and the Mourning After: Reflections on Collecting and Interpreting the History of Tragedy." The Public historian 24, no. 3 (2002): 37–52.

Gellner, Ernest. Uluslar Ve Ulusçuluk. 3. Baskı: Mayıs 2013. Edited by Bahadır Vural and Nihal Ünver. İstanbul: Hil yayın.

Thought and Change. The nature of human society series. London: Weidenfeld and Nicholson, 1964.

HISTORY. "George Floyd Is Killed by a Police Officer, Igniting Historic Protests." May 24, 2021. Accessed July 6, 2021. <https://www.history.com/this-day-in-history/george-floyd-killed-by-police-officer>.

- Balakrishnan, Gopal. "The National Imagination." <https://www.versobooks.com/blogs/2875-the-national-imagination>.
- Gökalp, Emre. "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme." *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, no. 2 (2007): 279–98.
- Grant, Susan-Mary. "Promised Land, Chosen People: The Landscapes and Ligaments of American Nationalism." *Nations and Nationalism* 24, no. 2 (2018): 300–311.
- Greenfeld, Liah. *Nationalism: Five Roads to Modernity* / Liah Greenfeld. Cambridge, Mass, London: Harvard University Press, 1992.
- Guibernau, Montserrat. *Nationalisms: The Nation-State and Nationalism in the Twentieth Century*. 1., Auflage. New York, NY: John Wiley & Sons, 2013.
- Haas, Ernst B. "What is nationalism and why should we study it?." *International organization* 40.3 (1986): 707-744.
- Hall, Stuart. "Cultural identity and diaspora." 1990 (1990): 222-237.
- Healey, Joseph F.; Eileen O'Brien. *Race, Ethnicity, and Gender: Selected Readings* / Editors, Joseph F. Healey, Eileen O'brien. 2nd ed. Los Angeles, Calif., London: Pine Forge Press, 2007.
- Hixson, Walter L. *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U.S. Foreign Policy*. Yale University Press, 2009.
- Hobsbawm, Eric; Terence Ranger. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Huntington, Samuel P. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity* / Samuel P. Huntington. New York, London: Simon & Schuster, 2004.
- Hutchins, Rachel D. "Heroes and the Renegotiation of National Identity in American History Textbooks: Representations of George Washington and Abraham Lincoln, 1982-2003." *Nations and Nationalism* 17, no. 3 (2011): 649–68.
- "Iconic 9/11 Flag: The Man Who Turned It in - CNN." <https://edition.cnn.com/2016/09/28/us/ground-zero-flag-returns/index.html>.

“Iconic Ground Zero Flag Donated to 9/11 Memorial Museum | National September 11 Memorial & Museum.”
<https://www.911memorial.org/connect/blog/iconic-ground-zero-flag-donated-911-memorial-museum>.

“Iraq Body Count.” <https://www.iraqbodycount.org/>.

Jacobson, M. F. Whiteness of a Different Color: European Immigrants and the Alchemy of Race. Harvard University Press, 1999.

James, Paul. Nation Formation: Towards a Theory of Abstract Communities / Paul James. Politics and culture. London: Sage, 1996.

Jerald C Brauer; Alıcı, Mehmet. “Puritanizm, Dini Uyanış Ve Devrim.” Journal of Istanbul University Faculty of Theology 19: 159–82.

Kaufmann, Eric P. “American Exceptionalism Reconsidered: Anglo-Saxon Ethnogenesis in the “Universal” Nation, 1776–1850.” Journal of American Studies 33, no. 3 (1999): 437–57.

“Ethnic or Civic Nation: Theorizing the American Case.” Canadian Review of Studies in Nationalism 27 (2000): 133–54.

Kazin, Michael; Atossa A. Abrahamian. “American Nationalism: A Debate.” Dissent 66, no. 3 (2019): 20–26.

Kohn, Hans. “The Paradox of Fichte's Nationalism.” Journal of the History of Ideas 10, no. 3 (1949): 319.

Koschnik, Albrecht. “Political Conflict and Public Contest: Rituals of National Celebration in Philadelphia, 1788-1815.” The Pennsylvania Magazine of History and Biography 118, no. 3 (1994): 209–48.

Kurtuluş, Özgür. “Dini Cemaat, Modern Toplum Ve İletişim.” Medium, 2017.

Leerssen, Joseph T. National Thought in Europe: A Cultural History / Joep Leerssen. Europa Series. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.

Legal Information Institute. “Desecration of the Flag of the United States; Penalties.” <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/700>.

- Li, Qiong;
Marilynn B.
Brewer. "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11." *Political Psychology* 25, no. 5 (2004): 727–39.
- Liam
Kennedy. "Remembering September 11: Photography as Cultural Diplomacy." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 79, no. 2 (2003): 315–26.
- Lieven,
Anatol. *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*. Cary: Oxford University Press USA - OSO, 2012.
- Lieven,
Anatol, and
Francis Harris. "Qu'est-Ce Qu'une Nation? Scholarly Debate and the Realities of Eastern Europe." *The National Interest*, no. 49 (1997): 10–22.
- Lind, M. *Next American Nation: The New Nationalism and the Fourth American Revolution*. Free Press, 2010.
- Madriaga,
Manuel. "Why American Nationalism Should Never Be Considered Postnationalist." *National Identities* 12, no. 1 (2010): 81–94.
- Marvin,
Carolyn;
David W.
Ingle. *Blood Sacrifice and the Nation: Totem Rituals and the American Flag* / Carolyn Marvin and David W. Ingle. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Mary Taylor
Rycik. "9/11 to the Iraq War: Using Books to Help Children Understand Troubled Times." *Childhood Education* 82, no. 3 (2006): 145–52.
- McCartney,
Paul T. "American Nationalism and U.S. Foreign Policy from September 11 to the Iraq War." *Political Science Quarterly* 119, no. 3 (2004): 399–423.
- Melville,
Herman. *White-Jacket: Or, the World in a Man-of-War* 5. Evanston [Ill.]: Northwestern University Press, 1970.
- Merritt,
Richard L. "The Emergence of American Nationalism: A Quantitative Approach." *American Quarterly* 17, no. 2 (1965): 319.
- Morgan,
Edmund S.;
Joseph J. Ellis. *The Birth of the Republic, 1763-89*. Fourth edition. The Chicago History of American Civilization. Chicago: The University of Chicago Press, 2013.
- Murphy,
Emily. "Children's Fiction About 9/11: Ethnic, Heroic, and National Identities (Review)." *The Lion and the Unicorn* 35, no. 3 (2011): 331–34.

NASA. "NASA Administrator Launches "Flags for Heroes and Families" Campaign." News release. April 4, 2004. <https://spaceflight.nasa.gov/spacenews/releases/2001/01-195.html>.

National Museum of American History. "American Stories." <https://americanhistory.si.edu/exhibitions/american-stories>.

Okur, Mehmet Akif. Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk, (Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015).

O'Leary, Cecilia E. To Die for: The Paradox of American Patriotism. Princeton, N.J: Princeton University Press, 1999.

Onuf, Peter S. "A Declaration of Independence for Diplomatic Historians." Diplomatic History 22, no. 1 (1998): 71–83.

Özpek, Burak B. "En Uzun on Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu." Ortadoğu Etütleri 3, no. 2 (2012): 183–215.

Packer, George. "The Way We Live Now: 9-30-01; Recapturing the Flag." The New York Times. <https://www.nytimes.com/2001/09/30/magazine/the-way-we-live-now-9-30-01-recapturing-the-flag.html>.

Pei, Minxin. "The Paradoxes of American Nationalism." Foreign Policy, no. 136 (2003): 30.

Peter L. Bergen. "September 11 Attacks | History, Summary, Timeline, Casualties, & Facts." <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks>.

Petersen, W., M. Novak, and P. Gleason. Concepts of Ethnicity. Belknap Press. Belknap Press of Harvard University Press, 1982.

Pew Research Center - U.S. Politics & Policy. "American Psyche Reeling from Terror Attacks." September 19, 2001. <https://www.pewresearch.org/politics/2001/09/19/american-psyche-reeling-from-terror-attacks/>.

Potter, David M. "The Historian's Use of Nationalism and Vice Versa." The American Historical Review 67, no. 4 (1962): 924.

- Rauch, Noah. "A Balancing Act: Interpreting Tragedy at the 9/11 Memorial Museum." *Journal of Museum Education* 43, no. 1 (2018): 16–21.
- Rethinking Schools. "Teaching About Sept. 11 - Rethinking Schools." <https://rethinkingschools.org/special-collections/teaching-about-sept-11/>.
- Ringer, B. B. *We the People and Others: Duality and America's Treatment of Its Racial Minorities*. Routledge, 1985.
- Romanowski, Michael H. "What You Don't Know Can Hurt You: Textbook Omissions and 9/11." *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas* 82, no. 6 (2009): 290–96.
- Ross, Christopher. "Public Diplomacy Comes of Age." *The Washington Quarterly* 25, no. 2 (2002): 73–83.
- Rubin, Derek; J. Verheul. *American Multiculturalism After 9: Transatlantic Perspectives / Derek Rubin and Jaap Verheul. American studies (Amsterdam, Netherlands).: New debates in American studies. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009.*
- Sahtiya Hosoda Hammell. "Brave New World: How 9/11 Influenced Textbooks and Shaped Conceptions of American Identity: Decolonizing Curriculum: Textbooks, Citizenship Education, and Racialized Pedagogy in Transnational Contexts." Washington, D.C. <http://www.aera.net/repository>.
- Savelle, Max. "Nationalism and Other Loyalties in the American Revolution." *The American Historical Review* 67, no. 4 (1962): 901.
- Schatz, Robert T., Ervin Staub, and Howard Lavine. "On the Varieties of National Attachment: Blind Versus Constructive Patriotism." *Political Psychology* 20, no. 1 (1999): 151–74.
- Schuster, Mark A., Bradley D. Stein, vd. *After 9-11: Stress and Coping Across America*. With the assistance of Mark A. Schuster et al. RAND Corporation, 2001.
- Secretary Colin L. Powell. "'After September 11th: Images from Ground Zero.'" News release. February 27, 2002. <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2002/8554.htm>.

“September 11: Bearing Witness to History - National Museum of American History.” <https://amhistory.si.edu/september11/>.

Service, Korean Culture and Information. “Religion: The Official Website of the Republic of Korea.” <http://www.korea.net/AboutKorea/Korean-Life/Religion>.

“Significant Minority Still Believe That Iraq Had Weapons of Mass Destruction When U.S. Invaded.” <https://theharrispoll.com/wp-content/uploads/2017/12/Harris-Interactive-Poll-Research-Iraq-2008-11.pdf>.

Smelser, Neil J. “Epilogue. September 11, 2001, as Cultural Trauma.” In *Cultural Trauma and Collective Identity*, 264–82. Berkeley: University of California Press, 2019.

Smith, Anthony. *Nations and Nationalism in a Global Era*. Oxford: Wiley, 2013.

Smith, Anthony D. *National Identity*. London: Penguin, 1991.

Smith, Anthony D. “Nationalism and the Historians.” *International Journal of Comparative Sociology* 33, 1-2 (1992): 58–80.

Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. 7. bs. İstanbul: İletişim, 1994.

Smith, Anthony D., John A. Armstrong, and Ernest A. Gellner. “Ethnic Persistence and National Transformation.” *The British Journal of Sociology* 35, no. 3 (1984): 452.

Smith, Rogers M. “Beyond Tocqueville, Myrdal, and Hartz: The Multiple Traditions in America.” *American Political Science Review* 87, no. 3 (1993): 549–66.

Smith Rosenberg, Carroll. “Captured Subjects / Savage Others: Violently Engendering the New American.” *Gender & History* 5, no. 2 (1993): 177–95.

Sturken, Marita. “The Objects That Lived: The 9/11 Museum and Material Transformation.” *Memory Studies* 9, no. 1 (2016): 13–26.

Susan-Mary
Grant.

North over South: Northern Nationalism and American Identity in the Antebellum Era. University Press of Kansas, 2000.

The Library of Congress. "Documents from the Continental Congress and the Constitutional Convention, 1774 to 1789." <https://www.loc.gov/collections/continental-congress-and-constitutional-convention-from-1774-to-1789/articles-and-essays/to-form-a-more-perfect-union/organizing-a-war/>.

The White House. "National Anthem of the United States." News release. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/national-anthem/nasa.html>.

"President Declares 'Freedom at War with Fear'." News release. September 20, 2001. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>.

"The World Will Always Remember September 11." News release. December 5, 2001. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011205-9.html>.

"Countries Across the World to Mark Sept 11 Attacks Tuesday." News release. December 9, 2001. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011210-2.html>.

"President: The World Will Always Remember September 11." News release. December 11, 2001. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011211-1.html>.

"Patriot Day, 2003." News release. September 4, 2003. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/09/20030904-7.html>.

The Wing Luke Museum. "Veil of Patriotism." <http://db.wingluke.org/document.php?cat=archives&id=2003.006.041>.

Tilley,
Virginia.

"The Terms of the Debate: Untangling Language About Ethnicity and Ethnic Movements." *Ethnic and Racial Studies* 20, no. 3 (1997): 497–522.

- Tocqueville, Alexis de, Eduardo Nolla, and James T. Schleifer. Democracy in America. English ed. Indianapolis: Liberty Fund, 2012.
- Trautsch, Jasper M. "The Origins and Nature of American Nationalism." National Identities 18, no. 3 (2016): 289–312.
- TRT Haber. "11 Eylül'ün Üzerinden 19 Yıl Geçti." September 11, 2020. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/11-eylulun-uzerinden-19-yil-gecti-515413.html>.
- TRT Haber. "Afganistan: ABD'nin Trilyon Dolarlık Savaşı." September 19, 2019. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/afganistan-abdnin-trilyon-dolarlik-savasi-431804.html>.
- 9/11 Tribute Museum. "What Happened on September 11." <https://911tributemuseum.org/what-happened-on-september-11-hbo-documentary/#education-materials>.
- "ABD'nin Irak'ı İşgalinin 16. Yılında Ülkede Savaş İzleri Sürüyor." <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-iraki-isgalinin-16-yilinda-ulkede-savas-izleri-suruyor/1423586>.
- Umut Özkırımlı. Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- "Understanding September 11 | Scholastic." <https://www.scholastic.com/teachers/collections/teaching-content/understanding-september-11/>.
- Pew Research Center - U.S. Politics & Policy. "United in Remembrance, Divided over Policies." January 9, 2011. <https://www.pewresearch.org/politics/2011/09/01/united-in-remembrance-divided-over-policies/>.
- "United in Remembrance, Divided over Policies." [pewresearch.org/politics/2011/09/01/united-in-remembrance-divided-over-policies](https://www.pewresearch.org/politics/2011/09/01/united-in-remembrance-divided-over-policies).
- USATODAY. "Majority of Americans Want Out of Iraq." https://usatoday30.usatoday.com/news/washington/2006-06-26-poll-results_x.htm.

- Van den Berghe, Pierre L. The Ethnic Phenomenon. New York: Praeger, 1987.
- Vanessa Van Orden. "Exhibiting Tragedy: Museums and the Representation of September 11." The Journal of Museum Education 31, no. 1 (2006): 51–62.
- Walker Connor. "Chapter Four. Terminological Chaos ("A Nation Is a Nation, Is a State, Is an Ethnic Group, Is a ...")." Ethnonationalism, 2018, 89–117.
- Washington Post. "OnPolitics- ABC News Poll: America at War." <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data031102.htm>.
- "Washington Post-ABC News Poll: America at War." <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data031102.htm>.
- "Washington Post-ABC News Poll: War in Iraq." <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/polls/vault/stories/data041703.htm>.
- Webster, Gerald R. "American Nationalism, the Flag, and the Invasion of Iraq." The Geographical Review 101, no. 1 (2011): 1–18.
- Woodwell, Douglas. Nationalism in International Relations: Norms, Foreign Policy, and Enmity. New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Woolf, Stuart J. Nationalism in Europe, 1815 to the Present: A Reader. London, New York: Routledge, 1996.
- World Values Survey. "WVS Wave 5 (2005-2009)." <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV5.jsp>.
- Yalçın, Ruhtan. "Etnisite Ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme." Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 69, no. 1 (2014): 189–215.
- Yuval-Davis, Nira. Cinsiyet Ve Millet: Gender and Nation. İstanbul: İletişim, 2003.
- Zolberg, A. R. A Nation by Design: Immigration Policy in the Fashioning of America. Russell Sage Foundation Books at Harvard University Press. Harvard University Press, 2009.

